

Notater STV1300 våren 2005 / UiO

FORELESNING 2: MODELLER / VALG OG KONFLIKTLINJE.....	11
FORELESNING 3: DET NORSKE PARTISYSTEMET OG POLITISKE KONFLIKTLINJER.....	22
.....	33
FORELESNING 4 DEL 2: OM ENDRINGER I KONFLIKTLINJER.....	39
FORELESNING 5: VALGORDNINGENE I NORGE - OG DE ANDRE NORDISKE LANDENE.....	66
FORELESNING 6: POLITISKE PARTIER OG KONFLIKTLINJER I DE NORDISKE LANDENE.....	77
FORELESNING 7: NYE PARTIER OG KONFLIKTLINJER I DE NORDISKE LANDENE. ENDRINGER I PARTISYSTEMET.....	93
FORELESNING 8: NASJONALFORSAMLINGER OG DEN UTØVENDE MAKT I DE NORDISKE LANDENE.....	106
FORELESNING 9: FOLKEAVSTEMNINGER I NORDEN.....	122
FORELESNING 10: KJØNN OG POLITIKK I NORDEN. SOSIALE BEVEGELSER OG AKSJONER I DE NORDISKE LANDENE.....	134
FORELESNING 11: OPPSUMMERINGSFORELESNING.....	151

Forelesers foiler i Arial, mine notater i Times New Roman.

Pensum:

8 bøker og ett kompendium.

Bøkene kan deles inn i:

5 monografier (dvs. med forfatter(e) som har skrevet hele boken).

1. Bjørklund, 2. Østerud, 3. Arter, 4. Rokkan, 5. Aardal.

3 antologier (dvs. bøker med redaktører og med ulike forfattere til hvert kapittel)

- Christensen og Raaum (red.): *Likestilte demokratier* (kap. 1, 2, 3, 4 og 6)

- Strøm og Svåsand (red). *Challenges to political parties*. kap. 2, 4, 11

- Jensen m.fl. (red.): *To join or not to join?*, kap. 3, 8 og 11.

Oversikt over forelesningene:

1. Grunnleggende begreper, modeller og teorier. 1.-2. gang
2. Valg, konfliktlinjer, politiske partier i Norge, inkl. valgordningene. Vekt på historisk utvikling. 3-5. gang
3. Partier og partisystemer i de nordiske landene. 6.-7. gang
4. Nasjonalforsamlingene og den utøvende makt i de nordiske landene. 8. gang
5. Folkeavstemninger i Norden. 9. gang
6. Kjønn og politikk, Sosiale bevegelser, aksjoner og interesseorganisasjoner. 10. gang

2. Hva er komparativ politikk?

1. Studier der en sammenligner politiske forhold i ulike land. *Comparative Politics*
2. Studier av enkeltland, kanskje ikke ens eget land. *Area Studies*
3. Inntaksprosesser i følge David Eastons inntaks/uttaksmodell.

Politics i motsetning til *policy*

Komparasjoner = sammenligninger

Temaer:

- Valg og valgforskning
- Politiske partier, partienes organisasjon, ideologi, osv
- Folkeavstemninger
- Opinionsforskning
- Interesseorganisasjoners interesse for politikk og deltakelse
- Mediers innflytelse
- I hvilken grad og hvordan folk deltar
- Hvordan deltagelse gjennom valg finner sted
- Direkte aksjoner, underskrifter, demonstrasjoner o.l.
- Analyser av nasjonalforsamlinger og regjeringer (Skjæringspunkt med OPA faget)

Tidligere sto det i studiehåndboka:

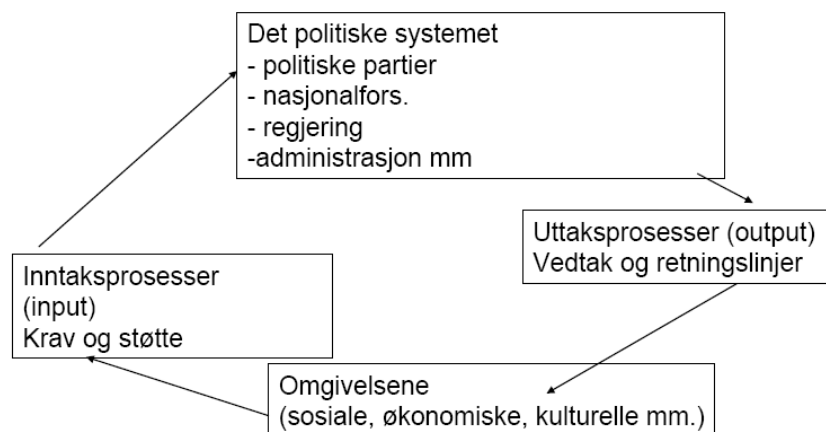
- Studie av politiske systemer og forhold og systemer i enkelte land

- Spesielt studier av den virksomhet som har til hensikt å påvirke det politiske systemet

Faget het tidligere politisk adferd og komparativ politikk, dette fordi adferd er såpass viktig.

Tredel avgrensning av faget:

1. Ligger i ordet *comparative politics*. Det å sammenligne står sentralt innen KP, det er sammenligninger mellom **land**, ikke mellom regioner eller kommuner. En finner også sammenligninger innen andre fagområder som innen OPA og IP. (I IP sammenligner en utenrikspolitikk). Men, det å sammenligne forskjellige land står mest sentralt innen KP.
2. Studier av enkeltland, kanskje ikke ens eget land, uten at det sammenlignes. *Area Studies* (bare et land eller noen få land i en gitt region). En lærebok i politikk i et enkelt land som tysk politikk faller også inn under KP. (OPA – administrasjon i Frankrike, IP, utenrikspolitikk i Frankrike) Slik faget er definert på UiO faller studiet av Norge inn under fagområdet. I USA og UK (andre store land) skiller en mellom American politics og comparative politics. Alt annet enn lands utenrikspolitikk faller inn under IP og KP, selv om det er andre land enn ens eget!
3. Inntaksprosesser i følge David Eastons inntaks/uttaks modell

Forklarer samhandlingen mellom det politiske system og omgivelsene, disse er i et interaksjonsforhold. Vi har to grunnleggende prosesser, inntak og uttaks- prosessene.

Inntak er grovt sett hvordan aktører i samfunnet, individer, grupper, interesseorganisasjoner, politiske partier forsøker å påvirke det som skjer i systemet. Uttaksprosesser er det som kommer ut av systemet i form av vedtak og retningslinjer, offentlige kontroll/bevilgningsvedtak, hvordan de politiske beslutningene implementeres i samfunnet. KP er forankret i inntaksside, mens OPA er forankret i uttaksprosesser. Dette er den mest allmenne måten å forstå skillet mellom KP og OPA på.

Det politiske systemet: Rekkefølgen er ikke tilfeldig, de øverste ligger nærmest inntakssiden, mens regjering og administrasjon ligger nærmere uttakssiden.

Sentrale temaer innen KP som kan forstås utfra denne modellen er hvordan folk forsøker å påvirke det politiske systemet gjennom deltakelse i organisasjoner som igjen påvirker systemet. Vi snakker ofte om kanaler som folk prøver å påvirke systemet gjennom, innflytelseskanaler:

- Valgkanaler – valg partier, nasjonalforsamlinger
- Organisasjonskanalen, gjennom folks medlemskap i organisasjoner
- Aksjonskanalen, gjennom underskrifter og aksjoner – direkte påvirkning

KP er studiet av inntakssiden i systemet, ofte gjennom sammenligninger mellom land, men ikke nødvendigvis. Vi definerer faget slik at det omfatter vårt eget land, Norge

Denne modellen ble laget på 60 tallet.

Peters eksempler:

1. Beskrivelse av politikk i et gitt land (X), dette er identisk med den ene tilnærmingen over, typiske eksempler er studie av lærebøker av type "The Government and Politics of France" o.l. Peters fant 371 titler av denne typen på sitt lokale universitetsbibliotek. Tilnærmingen er nyttig, selv om den ikke har høy teoretisk status. Spørsmål: Skal ens eget land tas med i KP? Denne beskrivelsen kan være med på å danne grunnlag for sammenlignende studier av lignende områder i bøkene.
2. Studie av lignende prosesser og institusjoner i et lite antall land. (Mellom enkelte land, som industripolitikk, handelspolitikk ol i to eller flere land). Dette er en sammenlignende prosess-studie (Prosesser: På det samme policy området, jfr Eastons modell). En kan også sammenligne institusjoner (nasjonalforsamlinger, regjeringer osv).
3. Utvikling av topologier forbundet med aspekter ved de politiske systemene. Klassifiseringen er her en viktig del av fagområdet. En starter gjerne med å fokusere på ett land, og så studere om de samme fenomenene finnes i andre land, og så ender en opp med å kanskje finne ut at det ikke er så klare mønstre, alle land har ikke de samme egenskapene, men en finner variabler som land varierer langs. To eks fra foil.

Typologier er gjerne bygget opp rundt minst to variabler

Eksempler:

1. Arend Lijphart typologi av demokratiske systemer
- Fragmentert versus homogen politisk kultur
De politiske eliteres evne til å samarbeide
Senere utviklet videre til to ideale demokratimodeller basert på 10 variabler:
Konsensus- og majoritetsmodellen (jfr. fordypningsemnet)
Giovanni Sartoris typologi av partysystemer
4. Statistiske eller deskriptive analyser av grupper av land som har mange fellestrekk. Ofte søker en etter land som er ganske like hverandre, men som har noen klare forskjeller like vel, siden det da er lettere å finne forklaringer på disse ulikhetene. Kjent eksempel er velferdsstatsforskning. Det er forskjellige velferdsstatsmodeller i forskjellige regioner, som den universelle i Norden. Det kan være en region eller en gruppe land som har mange fellestrekk
Eks. velferdsstatsforskning fra avanserte industrisamfunn (Vest Europa, angloamerikanske land, Japan)

5. Globale statistiske studier, hvor en utvikler et datasett med nasjoner som enheter som en analyserer statistisk. Utarbeides av FN, OSCE osv og behandles på en statistisk måte. Ofte kan slike datasett inneholde analyser av utvikling over tid, en har data fra flere tidspunkt i mange land.

Fra foil for illustrasjon av ulike strategier for å sammenligne land

	<u>Variabler</u>					
	Partifamilier			Valg-systemer	Nasjonal-forsamlinger	Regjerings-sammensetning
<u>Enheter:</u>	Liber-ale	Konser-vative	Sosial-dem.			
Danmark						
Finland						
Island						
Norge						
Sverige						

Her kan en skrive mye om Danmark og skrive mye om landet langs etter de enkelte variablene. Dette er tilnærmingen til Heidar og Berntsen på pensum, for hvert av de nordiske landene. Arter har en mer komparativ vinkling, og prøver å sammenligne de nordiske landene langs etter variablene. Dette kommer til uttrykk i kapittelinnstillingen (per land eller per variabel)

Dette er en måte å gruppere studier på.

3 Sosial struktur

Flerdimensjonalt begrep:

- *Bosted* – ofte uttrykt via to dimensjoner, regional og by og land. Sentrum – periferi er koblet til den regionale dimensjonen, dvs landsdeler. By-land dimensjonen finner en innenfor de enkelte landsdeler
- *Etnisitet og språk* – om det er homogent eller heterogent. (forskjellige etniske grupper eller språklige grupper innenfor en stat).
- *Religion* er viktig – både etter type og styrke. Om grad av religiøsitet er en strukturell eller holdningsvariabel er et diskusjonsspørsmål
- *Sosial klasse* og andre hierarkiske status variabler. som utdanning, inntekt.

Religion langs to dimensjoner:

- 1) hvilke religion en har (i vesteuropeiske land: Protestantisk, katolsk og ikke tilknyttet noen konfesjon), og
- 2) eventuelt hvor religiøs en er (kanskje ikke en sosial-strukturell variabel)
 - Alder/generasjon
 - Kjønn
 - Sektor, offentlig/privat
 - Husstatus (eier av eget hus, eier av leilighet, leier)

- Yrkesaktiv - ikke-yrkesaktiv (pensjonist, skoleelev, husmødre/-fedre, dvs. ubetalt arbeid hjemme).

GNP/Capita, sysselsetningsstruktur: primær, sekundær, tertiær, kvinner som er yrkesaktive og en rekke andre sosialstrukturelle fordelinger i befolkningen.

Sosial struktur

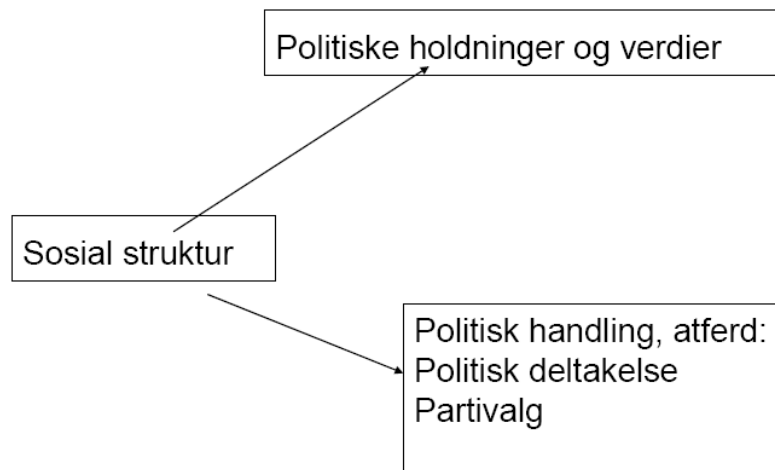

Diagram for sosial struktur. Sosial struktur er viktig fordi det sier noe om holdninger og hvilket parti de identifiserer seg med, viktige bakenforliggende variabler og forklaringsvariabler innenfor KP.

4. Konfliktlinjer

Generell definisjon: "En inndeling av individer, grupper og organisasjoner på basis av gitte kriterier som kan danne basis for konflikter." (fra Lana og Elson?)

Konfliktlinjer kan altså være basert på oppdelinger av individer, grupper eller organisasjoner, dvs. i samfunnet, i partisystemet eller mellom andre organisasjoner.

Sosialstrukturelle variabler kan være konfliktlinjer, de viktige konfliktlinjene i samfunnet har tradisjonelt hatt en forankring i disse. I en sosial studie, komparativ studie av Stein Rokkan og Libset ble det fremhevet at de sentrale konfliktlinjene som ga opphav til partisystemer i Vest-Europa var konflikter som hadde utgangspunkt i sosial struktur, som religion, bosted (sentrum-periferi og by-land) samt sosial klasse.

Konfliktlinjer sees særlig i sammenheng med partivalg.

Overlappende og kryssende konfliktlinjer

Overlappende: To konfliktlinjevariabler faller sammen. I eksempelet under er det to dikotome variabler. Verdiene faller sammen i et idealtypisk mønster (alle sekulære er arbeidere, alle religiøse tilhører andre sosiale klasser). I et kryssede mønster er det like stor andel som tilhører de to sosiale klassene.

Med et overlappende mønster så bidrar det til at konfliktlinjer forsterkes. Som at en får to partier, et sosialistisk sekulært parti og et religiøst ikke sosialistisk parti, Dette

bidrar til politisk ustabilitet. Et kryssende mønster står for moderasjon. I en kryssende situasjon kan en tenke seg 4 partier, da vil moderasjonen komme fram mellom partiene i form av kompromisser.

	Overlappende			Kryssende	
	Rel.	Sek		Rel.	Sek
Arb.	0	100	Arb.	40	40
Andre kl.	100	0	Andre kl.	60	60
Tot.	100	100		100	100

Antatte konsekvenser:

- Konfliktlinjene forsterker hverandre (overlappende)
- Konfliktlinjene modererer hverandre (kryssende)

5. Politisk ideologi

Diskuteres i Østerut i to kapitler på pensum, dette er forhold og begreper som er vanskelige, og det finnes ulike tilnærminger og definisjoner av disse begrepene og de er ofte en del av omfattende teorier hvor de har en egen plass og mening.

Brukes på mange måter, bla for å karakterisere politiske tankeganger, men det er spesielt innen befolkningens tanker at det er interessant innen KP. Generelt:

- Vurderende*: Hvilken ideologi har folk etter en gitt dimensjon, som religiøs / sekulær, høyre / venstre. (differensiering)
- Kognitiv komponent*: Om folk tenker ideologisk og om de tenker langs ideologiske retningslinjer og termer eller andre måter når de skal begrunne sine politiske valg og om det er systematiske sammenhenger mellom hva folk mener om grunnleggende samfunnsspørsmål (ideologisk) eller ikke. Om en stemmer på et parti pga ideologiske holdepunkter hos partiet så er det et ideologisk standpunkt, om det er pga slippet til partilederen så er det ikke ideologisk.

En kan også studere dette ved å se på hvilke holdninger som går sammen i folks trossystem, om folk har konsistente trossystemer, om de mønstrene en ville forvente å finne faktisk finnes. Som en kombinasjonen av markedsliberalisme og motstand til høye skatter / reguleringer.

Generell definisjon av ideologi:

- En systematisk oppfattning av hvordan verden er (grunnleggende kjennetegn),
 - hvordan den bør være (verdier) og
 - hvordan en eventuelt kan komme fra der en er i dag til slik en ønsker det (dvs handling)
- Ideologibegrepet ble fra 1800 tallet brukt om relativt systematisk tankemønster: Ideologi som systematiske og sofistikerte politiske tankesystemer.
 - Alternativet er å se på ideologi som en *forvrengning* av virkeligheten og som gir et forfalsket bilde, dette ser Østerut på i detalj

- Maskering av særinteresser (marxistene om både føydal og borgerlig ideologi)
- Motsetning til *pragmatisk politisk* stil: En pragmatisk politiker vil ta utgangspunkt i problemene og de praktiske gjøremål, mens en ideologisk politiker vil vektlegge at løsningen skal sees i sammenheng med ideologien politikerens har. Ideologi kan i en slik sammenheng noen ganger betraktes som upraktisk dogmatikk og livsfjernt tankespinn.
- En ideolog vil ofte tolke praktiske problemer knyttet til ideologi om rådende forhold, og løsninger knyttet til personens ideologi.

I KP er en mer opptatt av hvordan ideologien kommer til uttrykk i partier og regimer enn av å beskrive tenkerne.

6. Betydningen av begrepene høyre og venstre (Østerut)

Høyre og venstre har en sterk tendens til å ta opp i seg de saker som er viktige i tiden:

- a) Den *før-industrielle* betydningen er hentet fra den franske revolusjonen (de som stemte for det kongelige veto satt til høre, de i mot venstre.) Fra denne perioden stammer partibetegnelsene Høyre og Venstre som særlig brukes om partier i Norge (begge), Danmark (Højre tidligere, Venstre og radikale Venstre) og Sverige (Högern tidligere). Høyre = Adelsprivilegier og kongemakt, nei til demokratisering, konservative og for kirken og religion. Religion er sentralt her.) Venstre uttrykte den borgerlig-liberale kamp for likhet, stemmerett, republikk, gjerne anti-religiøs. I Skandinavia var det liberale venstre koblet til religiøs fundamentalisme, og i UK var de konservative koblet til angelicanerne.
- b) Betydningen i *industrisamfunnet*. Forankret i konflikten i samfunnet, høyre til eierinteressene, venstresiden til arbeiderne. Høyre = kapitalisme, svak stat, lite offentlig regulering og begrenset velferdsstat, betydelige sosiale forskjeller for å stimulere innsats. Venstre sto for regulering, økonomisk velferdsstat, gjerne sosialisering av produksjonsmidlene. Strukturell basis: Klassekonflikt, som fikk politisk uttrykk ved industrialiseringen.

Den økonomiske høyre-venstre dimensjonen, forankret i sosial klasse strukturelt.

Eksempler på partinavn som har tatt opp i seg denne betydningen av begrepene:

- Sosialistisk Venstreparti
- Vänsterpartiet i Sverige, tidligere Vänsterpartiet
- Kommunisterna.
- Vänsterförbundet i Finland.

I Norden har vi partier "venstre eller venstrepartiet" i alle nordiske land, Danmark: høyreparti, Norge: sentrum høyre, sv: venstre, vensterpartiet Sverige og vensterförbundet er på venstresiden. Dette fordi de har hentet merkelappen fra den industrielle tiden!

		Økonomisk	
		Høyre	Venstre
Politisk	Høyre	Konservative høyre-autoritære	Fascistiske og Nasjonalsos. partier, argentisk peronisme (kommunisme)
	Venstre	Liberale partier i Sentraleuropa	Sosialistiske, sosialdemokratiske partier (kommunistiske)

Det økonomiske høyre og det politiske høyre kommer til uttrykk Kommunistiske partier i opposisjon og i statsmakt. (ehh)

I det post-industrielle samfunnet, kanskje ny betydning: knyttet til vekst versus vern og til holdning til innvandring; autoritære versus frihetlige verdier.

Høyre: Økonomisk vekst, mer autoritære og énkulturelle verdier

Venstre: For miljøvern, frihetlige/anti-autoritære, flerkulturelle verdier

Det er mer kontroversielt hva som er betydningen av høyre og venstre i det postindustrielle samfunnet. (Avansert industrisamfunn, de fleste jobber i tjenesteytende næringer, de fleste har høy utdanning, middelklassen er viktigst)

Når en snakker om det nye høyre og nye venstre så er det verdiene fra figuren som kommer fram. FRP vs SV i norsk sammenheng.

Begrepene høyre og venstre tar opp i seg de sosiale konfliktene i tiden, de har ingen konstant betydning, de skifter innhold i takt med tiden.

Empiriske studier har prøvd å se på sammenhengen mellom verdier og selvplassering på en skala. Alle betydninger av høyre-venstre kommer til uttrykk på slike skalaer. Religiøse, vekst, autoritære kommer på høyre, de motsatte på venstre. Alle verdiene ser ut til å ha fulgt med oss i dag.

Ikke gjennomgått:

7. Politisk kultur

Dette er et samlebegrep som omfatter flere aspekter ved folks subjektive vurderinger og oppfatninger av politikk.

En kjent definisjon er at politisk er:

- 1) de (politiske) holdninger,
- 2) verdier,
- 3) overbevisninger (beliefs), kunnskaper og
- 4) dyktigheter

som er tilstede i en befolkning og i viktige undergrupper i denne befolkningen.

Politisk kulturtradisjonens grunnleggende idé: Det er sentrale holdninger og verdier som underbygget det stabile demokratiet, og dette fant forskerne i de anglo- amerikanske demokratiene (USA, Storbritannia).

Gabriel Almond og Sidney Verba: *The Civic Culture*.

Political Attitudes and Democracy in Five Nations. 1963

Ronald Inglehart: *The Silent Revolution: Changing Values and Political Style among Western Publics*. 1977

Ronald Inglehart: *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. 1990

Forelesning 2: Modeller / valg og konfliktlinje

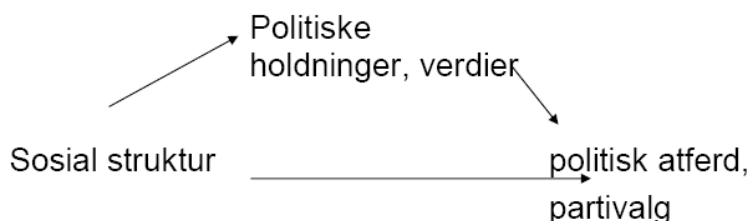
2005-01-27

(fra side 29 i Forelesning-1.pdf)

Oppsummering fra forrige gang: Det sentrale er politiske kulturtradisjoner, holdninger, verdier, forskjeller i grupper i befolkningen og undergrupper. Ideen med det hele er at ved hjelp av komparative studier sammenligne land, slik at en skal komme fram til både beskrivende og finne fram til hvilken politisk kultur som underbygger stabile demokratier. Det å studere en politisk kultur og sammenligne politiske kulturer omfatter gjerne å bruke survey-materialer for å finne hvilke verdier og holdninger som står sterkt i en gitt befolkning i en kultur i et gitt land.

8. Modeller innenfor valg- og konfliktlinjeforskningen

Kausalmode for den europeiske valgforskningsmodellen:

Sosial struktur, verdier og holdninger påvirker folks holdninger og partivalg. Dimensjonene er sentrale for å forklare politisk adferd. Verdier og holdninger i form av effekten på politisk adferd må studeres når en har kontrollert for bakenforliggende faktorer.

- Ulike dimensjoner i sosial struktur
- Ulike dimensjoner i holdninger

I studier av velger adferd over tid så står disse begrepene sentralt:

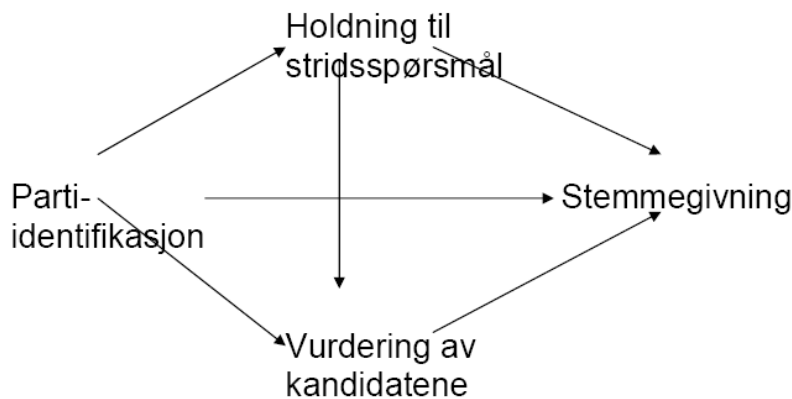
Alignment: Sterk sammenheng mellom sosial struktur og verdier på ene siden og partivalg på andre siden. En sterk sammenheng mellom en strukturell eller holdningsbasert variabel (konfliktlinjevariablene) og den avhengige variabelen. "Voter alignment"

Dealignment betyr at sammenhengen er svakere, som at sosial struktur har mindre forklaringskraft på partivalg over tid. nedgang i tilknytningene. Redusert sammenheng mellom konfliktlinjevariabler og partivalg.

Realignment: Endring av tilknytningene endres over tid, ikke ved at sosial struktur får mindre forklaringskraft, men ved at endringer i noen variabler blir mindre viktige mens andre blir mer viktige, eller om at en sosial gruppe som over lang tid har vært basis for et parti endres til et annet. (ex arbeiderklassen fra sosialdemokratiske til radikale høyrepartier, mens deler av middelklassen går over til venstresosialistiske eller grønne partier.)

Stikkord: Electoral change, realignment, alignment and de-alignment

Forenklet utgave av Michigan modellen:

Partiidentifikasjon regnes som en viktig variabel for hvordan folk stemmer. I USA stemmer en mer på personer enn partier, så da gis det mening at partiidentifikasjon kan skilles fra det å stemme. Det vanlige er å stemme på det partiet en har en identifikasjon med, men om kandidaten går for langt liberal – konservativ så vil stemmeren vurdere å stemme på den andre kandidaten. Sosial struktur inngår ikke så veldig klart her, men kan ligge bak partiidentifikasjon.

Her i Europa så er partiidentifikasjon ikke skillbart fra hva en stemmer på (det er tautologisk), men denne modellen har hatt stor betydning også i Europa.

9. Modeller for de politiske partienes organisasjon

Partiene er et viktig koblingspunkt mellom omgivelsene og det politiske system, se modellen til Easton. Modellene prøver også å forklare maktforhold internt i partiene.

Det tradisjonelle skillet: *massepartier* og *elite-* eller - *kaderpartier*.

Sentral forfatter: Maurice Duverger

Historisk utvikling:

De første partiene var i mange land de liberale og konservative partiene, som hadde sitt utgangspunkt i grupper i nasjonalforsamlingen. Partiene ble gjerne dannet i nasjonalforsamlingen, og makten lå i parlamentsgrupperingen. Det er viktig å skille mellom partiets gruppe i nasjonalforsamlingen og gruppen utenfor. *Elite eller kadre* partiene hadde sin forankring i nasjonalforsamlingen og partigrupperingene der. Medlemmene hadde liten innflytelse. Det var gjerne knyttet en liberal parlamentsteori til dette, parlamentsmedlemmene skulle være uavhengige av påvirkning utenfor. *Massepartiene* ble gjerne dannet utenfor, og representerte de med liten påvirkning, fra brede massebevegelser og lokallag og basert på brede bevegelser utenfor, talerør for en sosial gruppe og inntekter fra medlemskontingenter, med en sterk partiorganisasjon utenfor hvor makten lå. Her finner en sosialistpartiene og arbeiderpartiene, men også bondepartiene. Med denne partiorganisasjonen fikk de sosialdemokratiske en fordel, og høyrepartiene bygget etter hvert opp en lik organisasjon. (Smitten fra venstre, se Maurice Duverger fra tidlig på 1950 tallet)

Catch all-partiet eller folkepartier (Volkspartei), assosiert med Otto Kirchheimer, 1966

Den neste modellen er catch-all partiet, eller folkepartiet. Begrepet er basert på endringen i tysk politikk, spesielt da det tyske sosialistpartiet (?) gjennom et program på slutten av 1950, appellerte ikke til bare en gruppe, ikke like ideologisk, men appellerte på tvers av klasse og religion, samtidig som original ideologi ble tonet ned. Lederne har fått mer makt sammenlignet med medlemmene, og prøver også å ikke knytte til seg så sterkt til interessegrupper, nettopp for å fange opp mer. Søker å fange opp de sentrale elementene i politikken og de politiske partiene i en ny tid (etterkrigstiden).

Utviklingen i det siste 20-30 år:

1. Partiene har mistet en stor andel av sine medlemmer
2. Partienes inntektskilder har endret seg fra å være (i stor grad) basert på medlemskontingent til å være offentlig støtte
3. Partienes inntekter har økt, de står sterkere politisk og økonomisk ved at de kan ansette sekretariat og profesjonalisere partiorganisasjonen

Partiene får fra 46-97% fra offentlig støtte, FRP er det partiet med mest støtte gjennom offentlig støtte.

To modeller:

- Kartellpartiet. Partiene har kolonisert statsapparatet, og har blitt en del av staten heller enn en del av det sivile samfunnet. Perspektivet innebærer en depolitisering, partiene er ikke så opptatt av å fremme saker i befolkningen, men er opptatt av å overleve, og skaffe ressurser. Partiet har ikke blitt svekket, men har mistet koblingen til befolkningen. Neppe bra for demokratiet, og har en tendens til å skape protest og anti-system og protestpartier. Dette er den modellen som protestpartier knytter seg til, de ser på eksisterende partier som et lite egnet redskap til å fremme folks interesser. Kritikk: For konspiratorisk, partistøtten har vist seg å ha andre konsekvenser enn det Katz og Mair mener.
- Nettverksmodellen. Ruud Koole: Mer nøytral modell. Nettverket forholder seg til de andre gruppene, som er samfunnet. **Nettverkspartiet** er et parti som er basert på en profesjonalisert ledergruppe som opererer innenfor rammen av en medlemskapsorganisasjon. Det har skjedd en forskyvning fra medlemmene (som er færre) til det profesjonelle lederskapet, med rammen er et medlemsparti med årsmøter og vedtak som forplikter partiet.

Disse to modellene vil gjelde de aller fleste politiske partier i Vest-Europa i dag. (Kanskje spesielt Ap i Norge)

Sammendrag: Partiene er enten knyttet til .. fanget de opp folks krav og interesser, eller ikke, hvor ligger makten, i medlemsorganisasjonene eller i partigruppene.

10. politiske partier inndelt i partifamilier

Kriterier for å del inn de politiske partiene i partifamilier (Mair og Mudde) – i samme partifamilie er partiene ekvivalente.

1. *Konfliktlinjer*. Partier som uttrykker samme posisjon på de sentrale konfliktlinjene som dannet basis for partiene da de ble dannet. De fleste partier har sin opprinnelse i en klar konfliktlinje i samfunnet, som arbeiderpartiene ligger i arbeiderkonflikten, mens bondepartiet er varemarkedskonflikten osv.
2. Medlemskap i *transnasjonale* partiføderasjoner. Sosialistinternasjonalen, liberal.. En kan se på medlemskap her for å finne gruppene. Problemet er at partier kan skifte tilhørighet over tid, og noen er ikke medlem i noen slike føderasjoner, og noen kan være medlem av flere.
3. *Politikk og ideologi*: Systematisk gjennomgang av hva de står for og gruppering av partiene etter deres ideologi og hvordan den framkommer gjennom partiprogrammer og studer av medlemmer, samt gjennom å la eksperter plassere partiene på forskjellige dimensjoner osv.
4. *Navnene* til partiet som basis for klassifisering. De sosialdemokratiske partiene kaller seg gjerne for sosialistiske, arbeiderpartier, tilsvarende for andre. Problemet med dette er partier som bruker betegnelsen venstre og venstresosialistisk som er helt forskjellige ideologisk. Annet eksempel: Bondepartiene har endret navn til senterpartier i Norge Sverige og Finland men i Island har en et bondeparti som heter Fremskrittspartiet.

Partifamiliene:

Liberale partier: 1800 tallet i strid med de konservative om demokratiet og andre førindustrielle spørsmål. I det industrielle tiden har de liberale partiene gjerne stått til høyre, i vesten er de typiske vært høyrepartiene. i UK og Norge har de plassert seg mer i sentrum.

Konservative partier: Fra de kreftene som sto mot de liberale partiene. Mot liberale program, mot utvidet stemmerett. mindre ideologiske og mer pragmatiske enn liberale og sosialistiske partier. Opprinnelig forankret i adelen og embetsmenn og ikke for borgerlig markedsøkonomi, men etter hvert tok de opp i seg dette. Det er i hovedsak i Storbritannia og Skandinavia hvor disse har overlevd, og her har de mange av kjennetegnene som de liberale partiene på kontinentet.

Kristelig-demokratiske: Representerer religiøse interesser til store deler av befolkningen, særlig i Europa, gamle partier som har skiftet navn og fornyet seg. Etter 1945 fikk de en ny vind som erstattet tidligere konservative partier som hadde samarbeidet med fascistene i mange land. I Norden har de en helt annen opprinnelse, en reaksjon mot sekulariseringen i Skandinavia, og med unntak av det norske kommer partiene på 60 og 70 tallet. ("Religiøs reaksjon på utstrakt sekularisering også i lovgivning")

Sosialistiske og sosialdemokratiske kommunistiske: Arbeiderklassen, industrialiseringen og den industrielle revolusjon. kommunismen er en splittelse fra disse etter russisk revolusjon, pga innordning til Moskva

Agrarpartier: Bondeinteresser, varemarkedsinteresser og by/ land konflikten. Bare i nordiske land, noen få andre eksempler.

Etniske også kalt nasjonalsosialistiske. Må ikke forveksles med høyre radikale partier, interesser til visse språkgrupper, etniske interesser, som det svensktalende partiet i Finland, skotske nasjonalistpartiet i UK.

Nye partifamilier:

Grønne partiet: Grønne verdier, ofte koblet til anti-autoritarisme, reaksjon på industrisamfunnets forurensning.

Høyre radikale eller høyre populistiske partier: Reaksjon på det nye venstre, eller fokusering på innvandringsspørsmål, lov og orden i tillegg til å være trygt forankret på høyresiden i økonomisk

Venstresosialistiske partier: Splittelse fra sosialdemokratene, stått mellom kommunistene og sosialdemokratene som etter hvert har tatt opp i seg grønne verdier. I Norden, Nederland og tidligere også Frankrike.

11. Partisystemer

NB: En må kunne de tre formlene!

Det å studere partisystemer betyr å studere alle partiene i sammenheng. Så langt har vi snakket om partiene, partiformene, partigruppene, men når en studerer partisystemer er hvert parti et *komponent* i et system.

- Valgvolatilitet: Ustabilitet eller stabilitet i oppslutningen om partiene.
- Bruttovaliditet: Alle endringer i individenes aktivitet fra et valg til et annet, dette er et mikroføenomen.
- Nettovolatilitet: Er uttrykket i oppslutning, et makroføenomen.

Brutto: For å vite dette må en ha et panel, slik at en kan sjekke hva de samme folkene stemmer mellom de enkelte valgene. (Nettovolatilitet er bare valgresultatet)

Ex: Anta at en har et topartisystem. Om en ser hvordan individer stemmer ved valget så ser en at 10% har gått fra det ene til det andre og omvendt. Dvs, 20% har endret partivalg, men nettovolatiliteten er på 0.

Eksempel på utregning:

La oss si at t_1 og t_2 er to påfølgende valg i et partisystem med 4 partier (A-D).

Nettovolatilitet beregnes slik:

$$V = \frac{1}{2} \sum |P_{t_2} - P_{t_1}|$$

Oppslutningen om partiene er følgende:

	t_1	t_2	Endring
A	40	30	-10
B	30	20	-10
C	20	30	10
D	10	20	10
Sum	100	100	
Valgvol:			20 pp.

Formelen er en halv summen av tallverdien (uten fortegn) endring oppslutning mellom to valg - hverandre for alle partiene

Annen måte er å bare summere alle som har gått fram eller alle har gått tilbake, dvs, en legger sammen alle summene for de som har gått fram.

Antall partier

Antall partier – hvor mange partier finnes i et partisystem? Hvor mange relevante partier, f.eks. med mer enn 5% i oppslutning av partiene.

Antall partier: Hvor mange relevante partier, f.eks. partier som får mer enn 5% oppslutning ved valg eller mer enn 5% av mandatene ved valg til nasjonalforsamlingen.

Fragmentering, fra 2 partier (liten fragmentering) til mange (høy fragmentering).

Partipolitisk fragmentering uttrykt ved antall effektive partier.

Antall effektive partier beregnes ut fra formelen: $1 / \sum p^2$

Fragmentering er uttrykt ved antall effektive partier: $1/\text{summen av } p^2$ (dette er den enkle varianten). p = summen av oppslutning av partiene uttrykt som proporsjon, dvs i stedet for 40% sier en 0.40. Summen av de enkelte oppslutningen i det andre. Se eksempel:

	p ved t ₁	p ² ved t ₁	p ved t ₂	p ² ved t ₂
	0,4	0,16	0,3	0,09
	0,3	0,09	0,2	0,04
	0,2	0,04	0,3	0,09
	0,1	0,01	0,2	0,04
Sum p ²		0,30		0,26

Antall effektive partier:

t₁ 1,0/0,30=3,33

t₂ 1,0/0,26=3,85

Dette er et godt mål på fragmentering i partisystemet, det å telle opp antall partier gir ingen mening. 3.33 kan være mange mulige varianter av størrelser på partier som gir det samme resultatet. En kvadrerer fordi da får en 2 ved to like store partier 3 ved Dette målet er ikke normativt.

I et veldig fragmentert system så er det mange partier med lik oppslutning. Om en har 2 partier, så er antall effektive partier 2.0, ved 3 partier så blir det nære 3.

Den politiske/holdningsmessige avstanden mellom partiene (grad av polarisering)

Den siste formelen er grad av polarisering.

$$\sum f_i(x_i - \bar{x})^2.$$

f_i er oppslutningen til et gitt parti (i) i partisystemet uttrykt som proporsjon

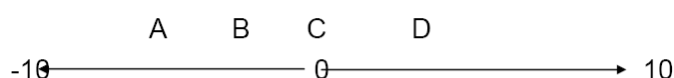
x_i er dette partiets plassering på den ideologiske skalaen

$\bar{x}$ er den gjennomsnittlige plasseringen til alle velgerne eller partiene (vektet)

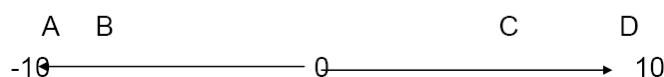
Med samme skala vil en stor verdi indikere at en har en høy grad av polarisering. Det er forbundet med stor grad av måleproblemer å si hvordan partiene plasserer seg. det mest vanlige er en form for høyre-venstre skala.

På eksamen bør en kunne illustrere formlene.

Liten grad av polarisering

Stor grad av polarisering

Partisystemtopologier

Siden tidlige tider har en forsøkt å få fram det sentrale ved partisystemene, som om de har høy kvalitet, bidrar til stabilt demokrati eller liknende.

I USA på 1950 tallet så en på det angloamerikanske systemene som de aller beste, mens europeiske demokratier var skrekkeeksempler.

Partisystemene har historisk sett vist seg å være viktige for demokratiens funksjonsmåte. Typologier tar sikte på å si noe vesentlig om demokratiens demokratiske kvalitet og funksjonsmåte, særlig om de bidrar til demokratisk stabilitet eller ustabilitet.

De første topologiene tok utgangspunkt i antall partier og skilte mellom stabile topartissystemer i angloamerikanske særlig USA og Storbritannia, samt NZ, Australia og Canada, og ustabile flerparti i kontinentale land. De viktigste eksemplene på dette:

Weimarrep. i Tyskland

Den spanske republikken før Franco, 1931-36.

Italia i etterkrigstiden og Frankrike i den tredje (særlig i mellomkrigstiden) og fjerde republikken (1945-58).

Så kom europeiske forskere som hadde studert i USA med mer empirisk kunnskap

Stabile flerpartisystemer i to grupper av land: Land som amerikanerne ikke hadde noen innsikt i, men som var stabile demokratier.
De amerikanske topologiene holdt ikke mål når en hadde mer innsikt i faktiske forhold.

Stabile flerpartisystemer i to grupper av land:

1. De små landene i kontinental Europa med dype religiøse og språklige/etniske skillelinjer, først og fremst Belgia, Nederland, Sveits og Østerrike (segmentærekonfliktlinjer)
2. De nordiske landene som ikke hadde slike dype etniske og religiøse skillelinjer.

Sentrale i utarbeidelsen av mer sofistikerte typologier av partisystemer:

Arend Lijphart (fra Nederland) og
Giovanni Sartori (fra Italia)

Lijphart så på Nederland, Østerrike, Sveits, Belgia og så på disse som suksessrike land til tross for dype konfliktlinjer.
Sartori så på elendigheten i Italia.

Valgsystemet omformer stemmene til kandidater, og kan medføre at valgsystemet er forskjellig fra partiene i befolkningen.

Giovanni Sartoris typologi

1. Skillet mellom valgpartisystemet (electoral parties) og partiene i nasjonalforsamlingen (parliamentary parties)
2. Hvor mange partier.

To kriterier:

Koalisjonspotensiale: Om et parti kan være med i et parti.

Utpressingspotensiale: (blackmail potential) – de andre partiene må komme fram til kompromisser med disse, særlig kommunistpartiene og de nyfascistiske i Italia.

Småpartier som ikke tilfredsstiller noen av disse kravene er ikke relevante.
Avviser skille mellom to og flerpartisystemer som det grunnleggende.

Skjematisk oversikt over Sartoris modell

	Poler	Polarisering	Drivkrefter
Topartisystemer	Bipolært	Ingen	Sentripetale
Moderate flerpartisystemer vanligvis 3-5 partier	Bipolært	Liten	Sentripetale
Ekstreme eller polariserte flerpartisystemer, 6 partier eller flere	Multipolært	Stor	Sentrifugale

Fragmentering vertikalt, polarisering (?) i horisontalt
Skille går mellom de to første horisontale og den neste.

I de to første har en to grupper partier, som gjerne sloss om velgerne i sentrum som sloss om hoveddelen av velgerne.

I den siste har en et stort parti i sentrum, i Italia er det kristen-demokratiske partiet og ekstreme partier som favner om kommunistiske og nyfascistiske. Disse partiene har ingen incentiver til å gå mot sentrum for å få flere velgere, de vil heller tape på dette fordi deres støttespillere er ekstreme.

Poeng: skikket går mellom de polariserte (og ekstreme) partiene på ene siden og de med liten grad av polarisering på den andre.

Kjennetegn:

1. Anti-systempartier.
2. Bipolær opposisjon,
3. 3. Sentrum i systemet består av et eller flere partier.
4. Polariseringen i systemet er stor gitt anti-systempartiene på fløyene.
5. Sentrifugale drivkrefter. Ingen incentiver til å bevege seg mot sentrum for fløypartiene, først og fremst av to grunner:
 - a. Sentrum er allerede okkupert av parti(er) som får de sentrumsorienterte velgernes stemmer
 - b. Fløypartiene har sine trofaste ekstreme velgere. Bevegelser mot sentrum kan bidra til at velgerne straffer disse partiene.
6. Politikken og samfunnsdebatten er ideologisk, preget av diskusjoner om prinsipper og fundamentale spørsmål.
7. Fløypartiene representere en uansvarlig opposisjon.
8. Politics of outbidding (overbying)

Paradeeksemplene på slike ekstreme politiske systemer er de ustabile demokratiene som ble nevnt, Frankrikes 2de og 4de republikk, Italia i etterkrigstiden osv.

Moderate flerpartisystemer:

Skiller seg på nesten samtlige punkter ovenfor fra de ekstreme flerpartisystemene. De viktigste skillene er:

- Mindre polarisering eller ideologisk avstand
- Noe færre partier
- Andre drivkrefter, bipolært og alternering om regjeringsmakten mellom koalisjons-regjeringer vanligvis.
- Ikke (betydelige) anti-systempartier.

Poenget er at de stabile partiene, som de nordiske land, som befinner seg i denne kartiene (kvartilen?).

Sartori inkluderer også som moderate flerpartisystemer partisystemene i såkalte segmenterte samfunn, der det ikke er så store ideologiske forskjeller men der partisystemene er fundert på religion og språk/etnisitet(land med segmentære konfliktlinjer). Dette til tross for at disse landene kan ha mer enn 5 betydelige partier.

Oppsummering: Sartori tar utgangspunkt i polarisering i tillegg til fragmentering, hvor polarisering er viktigste variabel, vektlegging er at drivkreftene i de to første er forskjellig, det er den tredje variabelen som

Polariserte topartisystemer: Storbritannia under Thatcher på 80 tallet. Førte til at liberaldemokratene oppsto, men disse fikk liten oppslutning i nasjonalsystemet (20% i valget men 2-3% i nasjonalforsamlingen)

12. Politiske systemer, nasjonalforsamlingen, regjeringen, statsoverhodet

(litt mindre viktig)

Har den ett eller to kammer?

I tokammersystemer:

Førstekammeret eller Underhuset, valgt av folket, oftest det viktigste som har mest makt.

Andrekkammeret eller Overhuset, ofte valgt eller utpekt på en annen måte enn førstekammeret, har en annen legitimitet og representerer ofte andre grupper enn befolkningen som helhet. Mindre makt enn førstekammeret, men kan også ha like stor makt.

Nasjonalforsamlingen, om den har ett eller to kammer. De fleste land har to kammer, Norden har bare ett. Sverige og Danmark har hatt tokammer. I tokammer skiller en mellom første (viktigste) og andre (overhuset). Andre kammeret representerer typisk andre eksempler enn det befolkningen representerer. I utviklede demokratier har de sjeldent mer makt.

Bakgrunnen for tokammersystem er gjerne todelt:

1. En konservativ garanti mot det demokratiske Underhuset, eks. Overhuset i Storbritannia
2. Representerer regioner eller etniske grupper på en annen måte enn førstekammeret, f.eks. ved at hvert språk skal telle likt, hver region telle likt i form av mandater. Det kan også være slik at andrekkammeret skal passe på konstitusjonen.

Eksempel på den andre er USA hvor senatet representerer delstatene og hver delstat har to representanter og Bondesrath i Tyskland.

Det mest interessante er hvor kamrene har like mye makt men med forskjellig oppdeling som Tyskland, Sveits og USA

De andre tilfellene har 2dre kammeret mindre vakt enn det første, eller den partipolitiske sammensetning er lik (mindre interessant)

Parlamentarisme er at regjeringen utgår fra nasjonalforsamlingen og er ansvarlig ovenfor den. De aller fleste vesteuropeiske demokratier er partimateriske, Sveits er et unntak (regjeringen kan ikke felles)

Sveits er et eksempel hvor alle viktige partier gjerne er med i regjeringen! (også eksempler fra Finland og Nederland)

Parlamentarisme kan defineres ut fra to kjennetegn:

1. Regjeringen utgår fra nasjonalforsamlingen på en eller annen måte, enten ved formell avstemning eller ved mer uformelle prosedyrer
2. Regjeringen er ansvarlig ovenfor nasjonalforsamlingen og kan felles ved mistillitsforslag.

Ikke gått gjennom:

Regjeringen/den utøvende makt:

Studeres også langs mange dimensjoner. Noen av de viktigste er:

1. Hvor mange partier som sitter i regjeringen, ett-partiregjeringer eller flerpartiregj. (koalisjonsregj.)
2. Hva som er regjeringens parlamentariske basis i forhold til nasjonalforsamlingen.

Mindretallsregjeringer støttes av mindre enn 50% av nasjonalforsamlingen

Flertallsregjeringer har støtte fra 50% eller mer

En skiller også blant flertallsregjeringene mellom:

Minste vinner regjeringer som har støtte fra et snaut flertall, ingen unødvendige partier/partnere er med utover det snau flertallet.

Overtallige regjeringer der det er med et parti eller flere som ikke er nødvendig for å få flertall.

Statsoverhodet

Kan fremkomme ved valg eller ved arv, republikk eller kongedømme.

Både republikker og kongedømmer kan være parlamentariske demokratier.

I republikkene kan statsoverhodet, kalt presidenten, enten velges:

- direkte av folket (gir legitimitet) eller
- velges av nasjonalforsamlinger og eventuelt regionale forsamlinger

Motsatsen til et parlamentarisk demokrati er et *presidentstyre*.

En direkte valgt president som utpeker sin regjering

Nasjonalforsamlingen velges i separate valg, uavhengig av presidentvalget.

I parlamentariske demokratier velges ikke regjeringen direkte av folket, men utgår fra nasjonalforsamlingen.

Presidentstyre: Presidenten er regjeringens sjef (og statsoverhode).

Presidenten kan normalt ikke tvinges til å gå av i den perioden han er valgt for, sitter for en fast periode.

Semi-presidensialisme

1. Presidenten er direkte valgt av folket (eller via valgkollegium)

2. har betydelig politisk makt

3. det finnes en regjering med en statsminister som utgår

fra og er ansvarlig ovenfor nasjonalforsamlingen (altså parlamentarisme)

Dual utøvende makt, presidenten og regjeringen, som kan ha forskjellig politisk farge (partipolitisk samboerskap).

Mest kjente eksempler på semi-presidensialisme: Frankrike og Finland (tidligere).

Forelesning 3: Det norske partisystemet og politiske konfliktlinjer

2005-02-05

[Fra foilsett "Forelesning3.pdf"]

Formål:

1. Gi en kort historisk framstilling av utviklingen av det norske partisystemet.
2. Knytte utviklingen til underliggende partipolitiske konfliktlinjer.

Pensum:

Stein Rokkan:

"Geografi, religion og samfunnsklasse: Kryssende konfliktlinjer i norsk politikk"

"Numerisk demokrati og korporativ pluralisme: To beslutningskanaler i norsk politikk"

Derek Urwin: "The Norwegian party system from the 1880s to the 1990s".

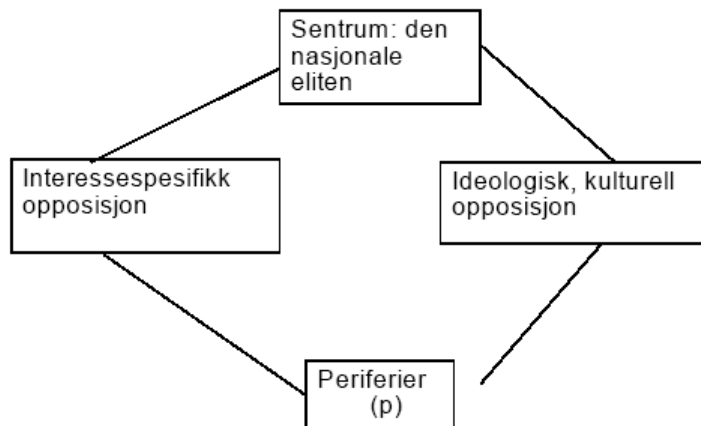
Kort oppsummering av siste punkt forrige gang: Nasjonalforsamlingene kan ha ett eller to kammer, og der en har tokammersystem så varierer disse i hvor mye makt det andre kammeret har i forhold til det første, og om det andre kammeret fordeles likt eller ulikt det første. Det er også grunn til å understreke at i republikker kan presidentens makt være veldig ulik. I parlamentariske republikker har presidenten den samme makten som en monark, men i semi-presidensielle og presidensielle systemer spiller presidenten mer rolle (Tyskland og Spania er land hvor presidenten har liten rolle.)

Disposisjon:

1. Utviklingen av partisystemet fram til ca. 1940
2. Nærmere om de økonomisk-funksjonelle konfliktlinjene
3. Utviklingen av partisystemet etter 1945 (neste forelesning)

Urwins bidrag ligger til grunn for det tredje punktet, Rokkan for de to første. Rokkans artikler er fra 1960 tallet, og de gir et historiske bilde av utviklingen av partipolitiske systemet. Rokkan er den mest kjente norske samfunnsviteren gjennom all tid, både vitenskapelig og ved å bygge opp sv institusjoner i Norge og Europa, som valgundersøkelser og European Consortium for Political Research.

To konfliktlinjeakser - den territorielle/kulturelle og den funksjonelle/økonomiske.

Utgangspunkt er at vi har et sentrum og en periferi. Disse er bevist definert litt vagt, opprinnelig var periferi definert ved reisetid, kostnad ved å reise. Denne definisjonen er med vilje vag så den skal fange opp mange situasjoner.

Disse to (sentrum og periferi) er koblet sammen via to sfærer.

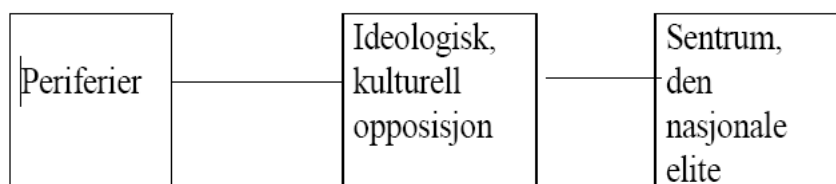
I en nasjonsbyggingsprosess forsøker sentrum å undertrykke periferi, ved språk, kultur og økonomisk. Dette motsetter periferien seg, men etter hvert så endrer det karakter, og en forsøker å endre de sentrale politiske målsetningene.

Dette er en idealtypisk modell, siden alle konfliktlinjen har ideologiske og interessespesifikke deler, men tenderende konfliktlinjer tenderer mot enten den interessespesifikke eller ideologiske sfære.

Territorielle / Kulturelle akse

Den territorielle/kulturelle akse gir opphav til konfliktlinjer som forbindes med den nasjonale revolusjonen og nasjonsbyggingsprosessen, dvs. ulike typer kulturelle sentrums-/periferikonflikter og religiøse konflikter.

Den ideologisk-kulturelle sfæren kan også følge den perifere sfære, siden ideologi og kultur gjerne er forankret i geografiske områder som ligger utenfor sentrum. Dette fører til konfliktlinjer av nasjonal form og er gjerne knyttet til religiøse og regionskonflikter. Dette er halvparten av tegning en over.

Et annet mulig ord for konfliktlinjer er opposisjonsmønstre.

Konfliktlinjene i norsk politikk knyttet til den territorielle/kulturelle aksen:

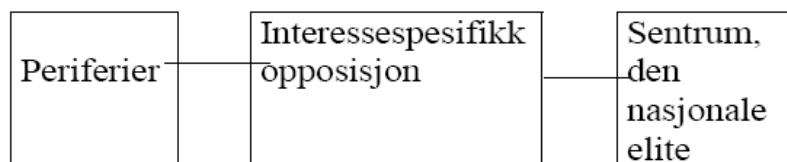
- Den territorielle, eller senter-periferi
- Den sosio-kulturelle, språksaken
- den religiøse
- evt. også konflikten omkring avholdssaken (den moralske)

Funksjonelle/økonomiske konfliktlinje

Den industrielle revolusjonen skapte strukturelle endringer som medførte konfliktlinjer.

I norsk politikk er det også en konfliktlinje i arbeids og varemarkedet. De to konfliktlinjeaksene gir altså opphav til 4 og 2 konkrete konfliktlinjer.

Den funksjonelle/økonomiske konfliktlinjeaksen gir opphav til interessebaserte konfliktlinjer som forbindes med den industrielle revolusjonen.

Konfliktlinjene i norsk politikk knyttet til den økonomisk-funksjonelle aksen:
Konfliktene på arbeids- og varemarkedene

Rokkans konfliktlinjer

Rokkan beskriver 1814 stemmerettsreglene: Norge var veldig demokratisk, ved at alle selvstendige bønder fikk retten til å stemme, noe som var viktig da kampen mellom bygde og embetsmenn spisset seg. Bøndene var beviste at de vernet om nasjonens særpreg, mens byfolket var underlagt danske skikker, og undergrav nasjonenes kulturelle fundament. Grunnlaget for opposisjon mot embetsmennene, var en nasjonal-populistisk ideologi, selve fundamentet for bondebevegelsene og en basert på radikal-demokratisk ideologi. Gikk fra motstandspolitikk til en politikk med sikte på makt og politisk endring. Som i andre land var det uavhengige sakførere som lå bak bybevegelsen.

1. En nasjonal-populistisk ideologi til forsvar for bygdesamfunnets hevdvunne språk og kultur i opposisjon til den sterke innflytelsen fra de sentrale byområdene og deres utdannede eliter.
2. En radikal-demokratisk bevegelse i byene. Opptatt av utvikling mot parlamentarisme og andre utvidelser av demokratiet. Denne bev. ønsker også å verne om tradisjonelle nasjonale verdier mot det som ble tolket som fremmed påvirkning, dvs. den sentrale administrative elites makt og den svenske regjeringens dominans i unionen med Sverige.

1: Første konfliktlinje var den *territorielle (T)* mellom sentrum og periferi, dette mønsteret startet på 1830 tallet. En territoriell motsetning inneholder både kulturelle og økonomisk konflikt. (Sentrum vil dra ressurser ut av periferien). Denne inneholder også mange av de andre konfliktlinjene, siden språk og religion kan være ulikt fordelt. Konflikten gikk særlig mellom de sentrale deler av landet omkring Oslofjorden og særlig to periferier, Sør/Vestlandet og Nord-Norge. Hovedmotstanderne var Høyre og Venstre.

2: *En sosio-kulturell motsetning (SK)* mellom en akademisk utdannet, "europeisert" embetsmannsstand og patrisiat i byene og de nasjonsorienterte bøndene i landdistriktene. Den sentrale saken her var språksaken. Tidspunkt: noe vanskelig å tidfeste, men venstreopposisjonen var fundert på denne.

Hovedmotstandere: Venstre Høyre

Språksaken var mellom riksmål som ville fornorske dansken og bygdefolket som ville lage et nynorsk basert på bygdemålet.

3: *Den religiøse konfliktlinjen (R)*. Generelt går den religiøse konfliktlinjen ikke mellom de som er religiøse og de som ikke er det, men mellom religiøse bevegelser innen statskirken og liberale / passive på utsiden, altså mellom den sekulariserte og tolerante liberalisme og den ortodokse og skrifttro lutherske lære.

Ikke først og fremst mellom religiøse og sekulære, men mellom tilhengerne av den religiøse lekmannsbevegelse på den ene siden og det store flertallet av religiøst passive og også tilhengerne av en mer liberal teologi (bl.a. prestene) på den andre siden. Den etablerte mer liberale og eliteorienterte statskirke, mot den kristne lekmannsbevegelse, senere også frikirker.

Tidspunkt: fra 1888 Hovedmotstandere: Rene Venstre vs Moderate Venstre

Så fra 1933: Alle andre partier vs KrF

Eksempel: Kjell Magne Bondevik i en forsamling av pinsevenner, dette er en av de grunnleggende støttespillere til KrF.

1888: Moderate Venstre satt i regjeringen, mens de rene venstre ikke støttet lekmannsbevegelsen på samme måte. Saker som Alexander Kiellands dikterlønn (han var negativ mot pietistene på vestlandet) og beslaglegging av Hans Jagers Kristiania bohemen. Dette splittet venstrebevegelsen. Moderate venstre gled inn i høyre og det konsoliderte venstre i 1910, men det grunnleggende uttrykket kom i 1933 med dannelsen av KrF. (mer om dette seinere)

4: Nært knyttet til denne religiøse konfliktlinjen:

En moralsk motsetning (M) som mer spesielt går på kontrollen over salg og produksjon av alkohol. Samme som for 3, men spesielt aktualisert i forbindelse med "forbudsavstemningene" (nasjonale folkeavstemninger) i 1919 og 1926.

Mye av det samme som for den forrige konfliktlinjen. En viktig forskjell er at store deler av arbeiderbevegelsen har stått sammen med de kristne bevegelsene i sammenheng med en restriktiv politikk for salg og omsetning av alkohol.

De tre motkulturene:
målsak (lands mål)
kristen lekmannsbevegelse
avholdssak

Konfliktlinjer:
den sosiokulturelle
den religiøse
den moralske

5. Konflikten på arbeidsmarkedet (AM) mellom arbeidsgivere og lønnstakere/først og fremst arbeidere. Konflikt mellom den fagorganiserte arbeiderklassen og arbeidsgiverne med næringslivets organisasjoner.
Tidspunkt: Fra begynnelsen av 1900-tallet
Hovedmotstandere: Høyre og Frisinnede Venstre vs Ap, NKP og Arbeiderdemokratene

Merk at dette er motkulturene i norsk politikk.
Periferiens motstand mot inkorporering på den kulturelle akse

Striden rundt unionsoppløsningen virket samlende, 1898: allmenn stemmerett for menn, industrialiseringen endret konfliktlinjene.

Viktige stridsspørsmål, lønn, arbeidsforhold, medbestemmelse.

Eksempel: Arbeiderpartiet fikk økt oppslutning etter at de førte gang ble representert i 1903, både fra arbeidere, husmenn og småbrukere på landet. På landsbygda sto de mot (stor)bøndene (bondepartiet kom litt seinere). Innenfor venstresiden ble det en delt mellom de litt på venstre og høyresiden. Etter 1905 så ble Venstre konsolidert til et litt mer radikalt parti. Til venstre for Venstre kom Arbeiderdemokratene, et reformistisk sosialt orientert parti – sosialpolitikk (Temme kapitalkreftene), støttet av småbrukere og arbeidere på Østlandet.

På høyresiden kom Frisinnede Venstre med bla Nansen og samarbeidet med høyre, bla i regjering 1909-12. Da gikk regjeringen av etter at statsministeren fra Frisinnede Venstre holdt en tale som hyllet målsaken, og Høyre trakk seg ut.

Perioden 1912-20 er galansperioden for Venstre. Konesjonslovene og barnelovene (barn født utenfor og innenfor ble likestilt) kom i denne perioden.

I 1906-20 så endret Høyre seg fra embetsmenn til industri og næringslivsinteresser, med elementer fra laize faire industrialisme og fokuserte mest på høyreverdier i tillegg til gamle kulturelle verdier fra disse konfliktlinjene.

Sosialistene gikk gradvis fram ved valg, selv om valgordningen fra 1905-20 gjorde at Ap ble systematisk underrepresentert.

Splittelsen i arbeiderbevegelsen på 1920-tallet:

1921: Norges Sosialdemokratiske Arbeiderparti brøt med AP p.g.a. radikaliserings og tilknytningen til Komintern

1923: AP meldte seg ut av Komintern, NKP brøt ut.

1927: AP og Norges Sosialdemokratiske Arbeiderparti samlet til et parti.

Splittelse pga russisk revolusjon, fagopposisjonen av 1913 (en del av ap) fikk kontroll i partiet, og meldte det inn i Komintern:

Etter dette ble det en todeling, mellom et kommunistisk og et nasjonalt sosialistisk parti. Konfliktlinjene her er ikke knyttet til Rokkan, det er innordningen til en fremmed makt og konformisme vs revolusjon.

6. *Konflikten i varemarkedet (VM)*; en konflikt mellom primærnæringene, jordbruk, skogbruk og fiskeri og bynæringenes interesser om kontroll over priser og om subsidier på matvarer.

En konflikt mellom produsenter og kjøpere/forbrukere av fiske og landbruksprodukter. En by-land motsetning, mellom by-baserte og i hovedsak landlige interessesektorer.

Tidspunkt: Fra ca. 1915 (Landmannsforbundet)

Hovedmotstandere: Bondepartiet (fra 1921) vs De andre partiene

Eksempel: Spenninger innen Venstre på 20 og 30 tallet.

Første avskalling er VM – den ene grupperingen vil ha høyest mulig priser for sine varer og tollbeskyttelse for å kunne produsere sine varer mens den andre vil ha lave priser og import.

Grunnlaget for Bondepartiet var korn toll for å sikre egen produksjon. Venstre var opptatt av å beskytte arbeidstakers interesser og småbrukere hadde ikke de samme interessene, og kunne ikke representeres. Partiet tærte på venstres velgere, spesielt rike bønder på Østlandet. Det er en nær sammenheng mellom oppslutningen for Bondepartiet og tilbakegang for venstre.

1920 tallet aktualiserte sterke konflikter mellom de ikke-sosialistiske partiene, som forbudet mot alkohol, regjeringer kom og gikk ofte basert på denne saken. I forbundstiden var Norge nødt til å kjøpe sterkvin og konjakk for å få lov til å eksportere fisk, men hva en skulle gjøre med konjakken førte til mye konflikt.

Det var en strid om dette i 1933 som førte til dannelsen av KrF som lokalt til Bergen og Hordaland. Oppslutningen til KrF på 60 tallet er geografisk veldig lik Moderate Venstres oppslutning 50 år tidligere. (Rokkan)

Oppslutningen til Ap økte i starten av 1930 tallet pga deres reformistiske linje, spesielt kriseforliket mellom Bondepartiet og ap (Ap i mindretall og bp som støttespiller) i 1935 er sentralt, siden de bare noen år før var hovedfiender.

Rokkan viser at alle som vokste opp på 30 tallet har en høyere grad av støtte for Ap, noe som kan ha med de harde 30 årene å gjøre.

7. Utenrikspolitisk konfliktlinje knyttet til Natomedlemskapet og vestorienteringen. Tidspunkt: Fra 1961

Hovedmotstandere Sosialistisk Folkeparti (SF) / seinere SV vs de andre Partiene.

Eksempel: Kommer til uttrykk ved stiftelsen av SF i 1961. (Pga ekskludering fra Ap)

Regionale forskjeller i oppslutningen om politiske partier.

Nord-Norge betegnes som den klassepolariserte periferi med stor oppslutning om sosialistpartiene og Høyre. Kjennetegnet av en vedvarende radikalisme, bl.a. ved å sende de første AP-repr. til Stortinget i 1903.

Vestlandet/Sørlandet: De regioner der den kulturelle motstanden mot de sentraliserende og urbaniserende kreftene har vært størst. SV kjennetegnes av å ha de sterkeste barrierene mot en klassepolarisert politikk.

Territorielle konfliktlinjen har utspring i ulik stemmegivning i regionene. Rokkan trekker også inn Nord-Norge. Helt annen stemmegivning enn på sør og vestlandet.

Med klassebasert politikk menes at klasse er en sentral konfliktlinje. Dette medfører at folk stemmer på Høyre og på sosialistiske partier. Polarisering måles ved den samlede oppslutningen om sosialistpartiene og Høyre som andel av oppslutningen om alle partier - minus BP/SP. En hovedforklaring av strukturelle karakter: SV (Sør- og Vestlandet) er mer økonomisk egalitært enn andre regioner. Klassemotsetningen forklarer også det høye polariseringsnivået i Nord-Norge.

Motkulturene er den positive forklaringen på Sør- og Vestlandets (SV) partipolitiske særpreg:

1. SV har vært en forsvarsskanse for luthersk ortodoksi og pietistisk fundamentalisme. Forankring: Fundamentalistiske org. innenfor eller utenfor statskirken.
2. SV har vært et område der avholds- og alkoholforbudsbevegelser har stått sterkt
3. SV har vært støttepunktet for målrørsla mot riksmålet knyttet til hovedstaden og byenes borgerskap.

SV = Sør- og Vestlandet

Hva skyldes den lave graden til polarisering på sør og vestlandet? I følge Rokkan er det to forklaringer

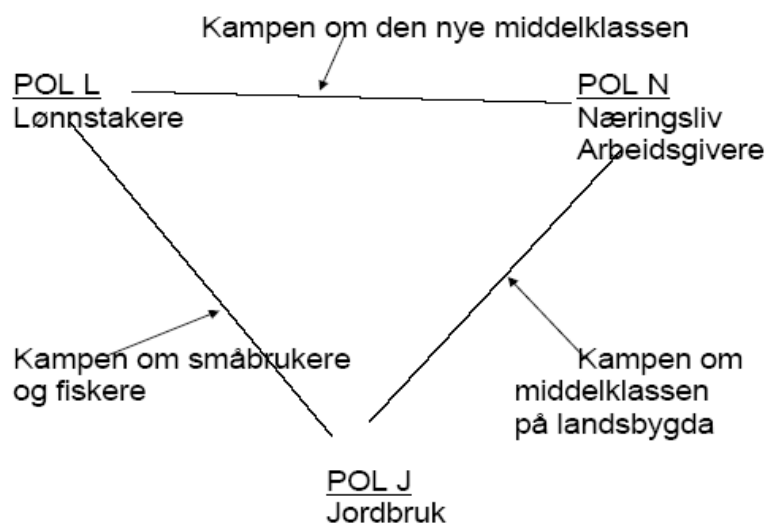
Strukturell: Mer egalitær økonomi og struktur enn andre regioner. I andre landsdeler er det større variasjon i skogseiendommer og gårdbrukers størrelse. (De er større på Østlandet og det er mindre variasjon i størrelse på SV). Selv om brukene er mindre (og dårlige kår) så stemmer de ikke radikalt pga likhet generelt.

Kulturell: Positiv forklaring. Oppslutningen om venstre og seinere KrF. På SV er oppslutningen om oppslutningen om de tre motstrukturene sterke: Fundamentalisme, avhold og målrørsla.

Disse tre har vært rettet mot regler og vaner som kom fra Østlandet. Den samlede virkningen av disse tre motkulturene har vært å stå som et forsvarsverk for landsbygda og regionenes verdier mot de sentrale og utbyggingen av statsapparatet. Rokkan sier kort at dette må nyanseres, siden det ikke er i de samme regionene at disse tre har sterkest støtte. Lekmannsbevegelsen har sterkest støtte i ytre kystsområder (mørke kyssterke), målsaken i fjord og dalene på vestlandet og tildels i innlandet og dalene på Østlandet. Dvs, geografisk ankefeste er noe forskjellig.

Religion og klasse er kryssende konfliktlinjer, og når en stor andel av befolkningen er religiøse så stemmer de på Venstre og KrF, og dette bidrar til at klassestemmegivningen blir mye mindre på SV enn ellers i landet.

Rokkans modell for valgfronter: Den funksjonelle-økonomiske aksen

Pol L: Lønnstakerne og deres fagforbund/-foreninger

Saker: lønn, pensjoner

Organisasjoner: Fagforeninger og hovedsammenslutningene (LO m. fl.)

Parti: AP

Pol J: Jordbruk (eller alle primærnæringene) og deres organisasjoner

Saker: Priser, subsidier, tollbeskyttelse og import av matvarer

Organisasjoner: Norges Bondelag

Parti: BP, SP (fra 1959)

Pol N: Næringslivet/arbeidsgiverne og deres interesser

Saker: Priser, skatter

Organisasjoner: NAF (NHO) mm.

Parti: H

Pol L forutsetter at 100% av arbeidere støtter opp om ap

Pol J: Jordbruk er forutsetter en at alle eller de fleste bøndene stemmer her

Pol N; Arbeidsgivere og deres interesser

Dette er noen av konfliktlinjene av økonomisk funksjonelle aksen

Mellom N og J – selvstendig næringsdrivende og ansatte (funksjonærer) på bygda er det en sloss om. Disse har interesser begge veier.

Tredje kamp er L og N..

Historisk sett har disse konfliktene vært viktig, men mindre over tid pga urbanisering og nedgang andel sysselsatte i jordbruket, det er kampen L og N som har blitt viktig.

Dette kan illustreres med noen tall:

Da Rokkan studerer har sysselsetningen gått fra 40.-10 % i primærnæringen mens funksjonærene gikk fra 10-30% (dette er 1900 til 50)

Rokkan er spesielt opptatt av hvilke verdier som partiene må appellere til for å få tilgang til denne gruppen (den nye middelklassen) – dette er funksjonærgrupperinger, med en viss utdanning, lærer og sykepleiere alle typer funksjonærer, de laveste gradene av funksjonærer kan sies å ikke tilhøre denne gruppen helt.

Modellen diskuteres mest i numerisk demokrati og korporalt pluralisme.

Rokkan tar utgangspunkt i en kjent sak fra norsk parti om Kings Bay saken hvor SF gikk sammen med de borgerlige for å felle en Ap regjering. Ap fikk en reformistisk profil med en keynesiansk politikk .. Står mer om dette i artikkelen. Det er også her to innflytelseskanaler i norsk politikk introduseres, en økonomisk funksjonell (?) og gjennom organisasjoner. Hvordan er det mulig for de borgerliges organisasjoner å få innflytelse gitt at en hadde 20 år med Ap styre? Her kommer innflytelsen som de ikke-sosialistiske hadde innvirkning gjennom organisasjoner. Denne diskusjonen er lite empirisk fundert, og 5 av 43 sider omhandler dette.

Aps strategi – appellere til sentrum og hindre at det bygges nye partier til venstre med støtte fra arbeiderklassen.

Den nye middelklassens verdier:

1. Kravet om lønnsmessig kompensasjon for utdanning og innsats, dvs. lønnsmessig differensiering.
2. Ønsket om økonomisk trygghet gjennom kollektive og obligatoriske pensjonsordninger.

Resultatet ble en neddemping av partienes klasseappell og en sterkere understekning av statens rolle som mekler mellom ulike økonomiske interesser.

Krav 1 trekker mot høyre

Krav 2 trekker mot venstre – Rokkan skriver om dette spesielt inspirert av noe fra Sverige på slutten av 1950 tallet.

Strategisk valg ble neddempning av klasserolle, og at partiene står over klasseinteressene og artikulere interesser som fremmer disse gruppens verdier.

Viktige strukturelle skiller innenfor den nye middelklassen er hierarki og sektor.

- Lavere/ høyere hierarkisk nivå: Forskjell mellom lærer og rektor og saksbehandler.. lave mot venstre høye mot venstre
- Offentlig/privat sektor: Skille offentlig og private, de offentlige mot venstre private mot høyre
- Den sosiale mobilitetens rolle: Middelklassefolk med arbeiderbakgrunn stemmer AP i større grad enn de som har en middelklassebakgrunn: Middelklassen stemmer forskjellig fordi de er sosialt mobile.

Forelesning 4 – Endringer i partisystemet. Nye konfliktlinjer?

[Fra foilsett "Forelesning4 – første del"]

1. Generelt om utviklingen i parti- og konfliktlinjemønsteret etter 1945. Regjeringene etter 1945 og nærmere om valgene fra ca. 1970. Pensumdekning: Urwin, flere andre bidrag.
2. Klassestemmegivning i Norge 1957-89. Pensumdekning: Listhaug
3. Kjønn som partipolitisk konfliktlinje. Pensumdekning: Listhaug, Huseby og Matland
4. Natur- og miljøvern som partipolitisk konfliktlinje. Pensum: Knutsen
5. Politiske holdningsdimensjoner/ideologiske dimensjoner som konfliktlinjer. Pensum: Aardal

Partisystemet 1945-1961:

- Et dominerende AP,
- 3 mellompartier (V, BP/SP og KrF) som fikk ca 10% oppslutning hver (noe mindre), og Høyre som fikk i underkant av 20%.
- De samme konfliktlinjene som før krigen. Stor grad av stabilitet i oppslutningen om partiene ved valg.
- Dette illustrerer Rokkans poeng om at konfliktlinjene er stabile fordi de etter 1920/30-tallet er frosset fast ("freezing of party alignment"). Dette skyldes den sterke forklaringskraften til de strukturelle konfliktlinjene.

Første etterkrigstid 6 parti system med et dominat Arbeiderparti. Blant de andre partiene er NKP som var populære etter krigen. Valget i 1945 ble en seier for bla KrF (nå landsdekkede ikke bare Hordaland og Bergen), 9 i 45, 17 i 49 og 19 i 53, økte dermed oppslutningen. Ble oppfattet som et nytt og annerledes parti, og sto nært Ap økonomisk. NKP ble også populære pga motstandskampen og sovjets motstandskamp. NKP gikk fra 2% og ingen representanter på 30 tallet. Taperne var de andre partiene, de borgerlige.

NKP gikk kraftig tilbake pga den kalde krigen, og på 60 tallet helt ubetydelig. Akp var likt, og økte når NKP gikk tilbake. Fram til 1961 hadde de (venstresiden?) et (kunstig pga valgsystem) flertall på storting. Men, de hadde flertall sammen med NKP i befolkningen.

De 3 mellompartiene ble definert som sentrum.

Største endringen 45-61 var NKPs tilbakegang.

Den økonomiske høyre-venstre dimensjonens betydning ble antakelig større og den helt dominerende verdimeslige/- ideologiske konfliktlinje sammenlignet med før krigen. Det samme gjelder for den strukturelle variabelen sosial klasse. Innholdet i denne viktige konfliktdimensjonen:

- økonomisk likhet versus økonomisk differensiering (for å stimulere innsats)
- Reguleringer og kontroll av det økonomiske liv versus økonomisk "frihet", laissez faire.
- Sosialisering/privatisering av sentrale bedrifter

- Størrelsen på velferdsstaten, omfanget av kontantoverføringer og sosial tjenester, samt deres organisering.
- Nivået på reguleringer av den private eiendomsretten
- Arbeidernes og de ansattes grad av medvirkning på beslutninger i bedriftene/det økonomiske liv.

Dette er nok ganske sikkert sant, men en vet ikke mye om ideologi og sånt før valgundersøkelsene.

Dett er på mange måter en ideologisk dimensjon, fordi forskning har vist at om en tenderer på et spørsmål så tenderer en også på de andre folks holdninger går sammen i klare ideologiske mønstre. bakenforliggende faktor er sosial klasse, utdanning, osv.

Hvorfor kunne de borgerlige partiene samarbeide på 1960-tallet, men ikke tidligere?

Ikke tidligere: Fordi de hadde ulike posisjoner langs en rekke av de førindustrielle, territorielle/kulturelle konfliktlinjene.

Når de på 1960-tallet kunne samarbeide, indikerer det at:

1. disse skillelinjene hadde blitt mindre viktige, og
2. de innså behovet for en samling mot et dominant parti som AP var i perioden etter krigen.

Dannelsen av Sosialistisk folkeparti

Den først endringen i den fastfrosne konfliktlinjestrukturen kom som en splittelse i AP.

Den grunnleggende konflikten: Utenrikspolitikk og medlemskapet i NATO, utløst ved en diskusjon om hvorvidt det skulle utplasseres atomvåpen på norsk jord. Opposisjonen var gruppert omkring bladet Orientering. Ap godtok ikke dissenter og opposisjon. Partiet ekskluderte sentrale representanter for opposisjonen. Partiet SF ble dannet i 1961 etter eksklusjonene. Ved valget i 1961 fikk partier 2 mandater.

En ny utenrikspolitisk konfliktlinje kom til uttrykk i partisystemet. Også uttrykk for konflikt på den økonomiske høyre-venstre dimensjonen. SF mente at AP hadde forlatt politikken med regulering og sosialisering av næringslivet som hadde vært sentral i APs prinsippprogram fra 1949 ("Grunnsyn og retningslinjer").

Dette er også en konflikt på høyre-venstre dimensjonen hvor SF mente at Ap var blitt for sentrumsorientert, at prinsippene fra programmet i 49 ble fraveket og radikal sosialistisk politikk hadde ikke lengre en posisjon.

Etter valget i 1961 kom SF i en vippeposisjon, Ap ble mindretall og ble avhengig av SF for å styre, og i 63 så stemte SF med de borgerlige og Ap regjeringen ble felt. 28 år inne og 28 dager ute. Den borgerlige regjeringen som da ble dannet varte bare 28 dager. Fin Gustafsen var sentral i denne regjeringen.

Det er viktig å være klar over at på 50 tallet og fram til begynnelsen av 60 tallet var det ingen borgerlig front mot Ap, det var ingen borgerlig blokk, en viktig grunn til dette var at historien hadde vist at de borgerlige partiene var hovedmotstandere på mange av disse konfliktlinjene, som høyre mot venstre. Når en da på 60 tallet kunne

samarbeide kunne samarbeide indikerer dette to ting for de første at de kulturelle skillelinjene hadde blitt mindre viktige og at den økonomiske dimensjonen hadde blitt viktigere og en opposisjon mot et dominant ap (iboende ønske om å komme i posisjon fra opposisjon.)

(Slutt ved foil 7)

2005-02-11

Fra Forelesning 4 del 1 foil 7.

Disse foilene er oppdatert i forhold til pensum som kan være noe gammelt, bare opp til stortingsvalget i 1989.

Forrige forelesning ble avsluttet med det nye partiet SF som dukket opp foran valget i 1961. Debatten foran valget om EU i 1973 skapte fram mange av de samme konfliktlinjene som hadde fantes foran 1884, med en radikal bevegelse i byene og en konservativ nasjonalistisk bevegelse på landet. Dette var forankret i sentrum og på venstresiden. Dette bidro til endringer i partisystemet: 4 stk, to av disse direkte fra konflikten rundt EEC:

1. Bestrebelse på å samle de venstresosialistiske byradikale kreftene som var mot EEC: SF, NKP, venstresiden i Ap som hadde samlet seg i AIK (arbeiderbevegelsens informasjonskomité mot norsk medlemskap i EF) foran valget i 1973 dannet sosialistisk valgforbund dannet (SV), og som nytt parti i 1975. (SF gikk inn, NKP ut, Reidar Larsen – formen, forble i SV – nå "Sosialistisk Venstreparti")
2. Venstre ble splittet mellom tilhengere og motstandere av EEC (landsmøtet på Røros i 1972). De som var mot EEC fikk flertallet og beholdt partinavnet. Mindretallet kalte seg Det Nye Folkepartiet, senere Det Liberale Folkepartiet (DLF) (fra 1980). Begge partiene ble småpartier, DLF bare representert på Stortinget 1973-77. Partiene ble samlet igjen før valget i 1989 (juni 1988) under navnet Venstre. 1980: navneskifte til det liberale folkepartiet da de fleste hadde glemt partiet.
3. "Anders Langes Parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep" stiftet på Saga kino før valget i 1973, hvor bare en person hadde lov til å snakke. Partiet ble dannet som en protest mot konsensusen i norsk politikk, og en borgerlig regjering som ikke hadde ikke avskaffet velferdsstaten men innført folketrygden. (Reaksjon på borgerlig regjering som ikke gjorde det de lovet.) Mogens Kristen danske FRP og Andres Langes død førte til navneendringen. Kom inn på Stortinget med 4 mandater, 5,0% oppslutning. I 1976 omdøpt til Fremskrittspartiet etter det danske partiet, som ble stiftet i 1973. Hagen ble partileder i 1977 og utviklet partiet til et mer regulært parti, organisatorisk sett.
4. Splittelse i SF i 1969 ved at ungdomsorg., SUF (Sosialistisk Ungdomsforbund) brøt med partiet fordi SF ikke ville aksepterte leninismen og maoismen og proletariatets diktatur som rettesnor for partiet. SUF grupperingen dannet Arbeidernes Kommunistparti (marxist-leninstene) (AKP (m-l) med Rød Valgallianse (RV) som valgorganisasjon. Splittelse på venstreside – Dette fikk mer innvirkning

litterært enn politisk, SUF dominerte studentbevegelsene i Oslo på 1970 tallet, i en periode det var høyrebølge ellers.

Det forutsettes at studentene kan en god del om valgene 1973-2001.

Forenklet oversikt over norske regjeringer 1945-2004

Partier	Stats- ministre	År	Flertalls/ Mindre- talls	Ettparti/ flerparti	Årsak til avgang
AP	Gerhardsen/ Torp	1945-61	Flertalls	Ettparti-	
AP	Gerhardsen	1961-63	Mindretalls	Ettparti-	Mistillitsforslag, Kings Bay-saken
H, V, KRF, SP	Lyng	1963	Mindretalls	Flerparti-	Mistillitsforslag, regjeringserklæringen
AP	Gerhardsen	1963-65	Mindretalls	Ettparti-	Valgnederlag
H, V, KRF, SP	Borten	1965-71	Flertalls	Flerparti-	EF-saken
AP	Bratteli	1971-72	Mindretalls	Ettparti-	EF-saken, "kabinett- spm." mot folket
V, KRF, SP	Korvald	1972-73	Mindretalls	Flerparti-	Valgnederlag
AP	Bratteli/ Nordli/ Brundtland	1973-81	Mindretalls	Ettparti-	Valgnederlag

Partier	Statsministre	År	Flertalls/ Mindre- talls	Ettparti/ flerparti	Årsak til avgang
H	Willoch	1981- 83	Mindretalls	Ettparti-	Årsak til utvidelse: Abortsaken ikke lengre avgjørende for KrFs deltakelse
H, KRF, SP	Willoch	1983- 85	Flertalls	Flerparti-	Gikk ikke av, men ble mindretallsregjering etter valget i 1985
H, KRF, SP	Willoch	1985- 86	Mindretalls	Flerparti-	Kabinettsspørsmål på bensinavgiftsaken
AP	Brundtland	1986- 89	Mindretalls	Ettparti-	Valgnederlag
H, KRF, SP	Syse	1989- 90	Mindretalls	Flerparti-	EU-saken
AP	Brundtland/ Jagland	1990- 97	Mindretalls	Ettparti-	Jaglands krav om 36.9% oppslutning, "valgnederlag"
V, KRF, SP	Bondevik	1997- 2000	Mindretalls	Flerparti-	Gasskraftverksaken
AP	Stoltenberg	2000- 2001	Mindretalls	Ettparti-	Valgnederlag
H, V, KrF	Bondevik	2001-	Mindretalls	Flerparti-	

Valgene 1973-2001, regjeringene

For detaljer om regjeringene, se Heidar og Berntzen, tabell 3.1.4

- Valget 1969: Det siste valget fra den stabile perioden. En milepæl før valget i 1969 var 1961 hvor ap var mindretall og kort borgerlig, 65 med en flertalls borgerlig regjering ledet av SPs Per Borten. I 69 kom det et mindretallsregjering av AP (Trygve Bratteli) I 1972 gikk denne av fordi det

norske folket sa nei til EU, og i ett år fikk vi en regjering ledet av KrF, sp og den delen av venstre mot EEC, som forhandlet fram en handelsavtale med EEC.

- Valget 1973: *Jordskjelvvalget* som brøt med det fastfrosne konfliktlinjemønsteret fra tidligere i etterkrigstiden. Preget av EF-avstemningen i 1972. Sterk framgang for SV (Sosialistisk Valgforbund). ALP inn på Stortinget. De borgerlige (ikke-sosialistiske) partiene får for første gang i etterkrigstiden en oppslutning som representerer et flertall i befolkningen), noe de har hatt siden. Ap tapte stort i valget i 73, men siden SV gikk veldig fram så var det sosialistisk flertall på stortinget, selv om (første gang etter ww2) at de ikke-sosialistiske partiene fikk flertall i befolkningen (noe de har hatt siden tallmessig) – det norske jordskjelvvalget. Nye trekk: SV og Anders Langes parti.
- Regjeringer 1973-77: AP-mindretallsregjering med SV som støtteparti.
- Valget 1977: Delvis tilbakevending til det "normale". AP øker oppslutning på bekostning av SV Regjeringer 1977-81: AP-mindretallsregjering med SV som støtteparti.
- Valget 1981: "*Høyrebølgevalget*". Høyre går fram til 31.8% av stemmene, fra 17.4% i 1973 og 24.8% i 1977. AP tilbake til nesten samme nivå som i 1973 (37.1%). Regjeringer 1981-85: Først en ren Høyre-regjering (Willoch I) med KrF og SP som erklærte støttepartier. KrF kan ikke delta i regjering som ikke vil omgjøre stortingsvedtaket om selvbestemt abort fra 1978. I 1983 skiftet KrF syn, og en borgerlig flertallsregjering, bestående av SP og KrF i tillegg til H (Willoch II), overtok etter den rene Høyre-regjeringen. Denne regjeringen er den eneste flertallsregjeringen siden 1971 og valget i 1973. Etter 1971-73 forekommer det nesten bare mindretallsregjeringer i Norge. 1981: Toppen av høyrebølgen, og vi får en ren høyre-regjering, fordi KrF ikke ville gå inn i en regjering som ikke ville reversere loven om fri abort. (sp og KrF er støttepartier) H stiller sine representanter fritt.
- Valget 1985: Bekrefter Høyres sterke posisjon, men AP går noe fram. Langvarig tendens: Økt oppslutning om Høyre og redusert oppslutning om mellompartiene/-sentrum, fra ca. 30% på 50- og 60-tallet til ca. 18% på 1980-tallet Regjeringer 1985-89: Den borgerlige trepartiregjeringen fortsetter (Willoch III) som en mindretallsregjering etter at FRP kommer "på vippen" etter valget i 1985, men felles på bensinavgiftsaken i mai 1986, og blir etterfulgt av en AP mindretallsregjering ledet av Brundtland. 1985: Indikerer stabilitet i forhold til 1981, en trodde at senterpartiene var på vei ned, og at en nærmest var på vei mot et topartisystem.
- Valget 1989: Innleder en ny periode med stor fluktuasjon i velgernes valg. Det mest karakteristiske: trendløs fluktuasjon ("trendless fluctuation"). Valget brøt mønsteret fra tidligere valg på 1980-tallet. FRP (13.0%) og SV (10.1%) ble de store vinnerne, AP og H taperne. Høyrebølgen i form av stor oppslutning om H, er borte, men samlet sto høyresiden (H og FRP) like sterkt. SV får nesten like stor oppslutning som i 1973. Tolkinger: Polarisering langs høyre/venstre-aksen, men natur og miljøvern er en av de viktigste sakene ved valget (nest viktigst), kanskje polarisering langs den nye politikken? 1989: ny konflikt – sv og FRP som motpoler (nye konfliktlinjer)

- Regjeringer 1989-93: Etter valget i 1989, ny borgerlig 3 partiregjering (mindretallsregjering), ledet av Syse, som bare satt i vel ett år til EU-saken splittet regjeringen (høsten 1990). Etterfølges av ny AP-mindretallsregjering med Brundtland som statsminister.
- Valget 1993: EU-valg med denne saken som den definitivt viktigste, og SP som den stor vinneren (16.7%) (ikke SV som i 1973). Gamle konfliktlinjer som sentrum-periferi og byland/ varemarkedet ble aktualisert.
- Regjeringer 1993-97: Fortsatt AP mindretallsregjering ledet av Brundtland (1993-95) og Jagland (1996-97). 1996 – Brundtland trekker seg.
- Valget 1997: Var dominert av typiske velferdspolitiske saker, og vinnerne var KrF (økte oppslutning under valgkampen) og FRP, som hadde gjort det godt på meningsmålingene i lengre tid. Begge disse partiene gjorde sine beste Stortingsvalg noensinne.
- Regjeringer 1997-2001: Sentrumsregjeringen bestående av KrF, SP og V (Bondevik I) overtar etter at AP ikke ville styre fordi de ikke får samme oppslutning (eller høyere) som i 1993 (36.9%). Regjeringen felles i april 2000 på gasskraftsaken, og en ny AP-mindretallsregjering overtar, ledet av Stoltenberg. 1997: Regjeringen går av fordi den får mindre oppslutning i befolkningen ("Jagland mener det er umulig å styre landet med en mindretallsregjering som blir huset med av Stortinget") Samme KrF regjering som med Borten
- Valget 2001: Katastrofevalg for AP. SV gjør sitt beste valg noen sinne. Framgang for Høyre som igjen blir det nest største partiet. Vinnerne fra 1997, KrF og FRP, gjør det igjen bemerkelsesverdig godt. Den samlede oppslutningen om de borgerlige partier er større enn noen sinne i etterkrigstiden. Oppslutningen om høyresiden (H og FRP) på samme nivå som i 1981.
- Regjeringer 2001- : Borgerlig sentrums/høyreregjering (Bondevik II) bestående av H, KrF og V, dominert av Høyre, overtar etter valget.

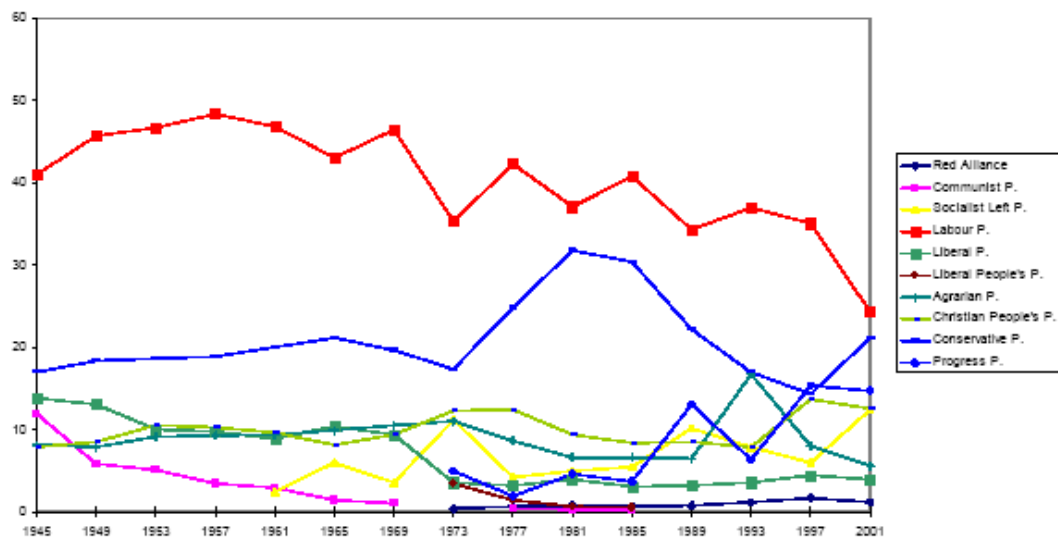
Sammendrag: 73 jordskjelvvalg, 81- 85 høyrebølge, 89 – nytt jordskjelv.

	1945	1949	1953	1957	1961	1965	1969	1973	1977	1981	1985	1989	1993	1997	2001
Red Alliance								0,4	0,6	0,7	0,6	0,8	1,1	1,7	1,2
Communist P.	11,9	5,8	5,1	3,4	2,9	1,4	1,0	-	0,4	0,3	0,2	-	-	-	-
Socialist Left P.					2,4	6,0	3,5	11,2	4,2	5,0	5,5	10,1	7,9	6,0	12,4
Labour P.	41,0	45,7	46,7	48,3	46,8	43,1	46,5	35,3	42,3	37,1	40,8	34,3	36,9	35,1	24,3
Liberal P.	13,8	13,1	10,0	9,7	8,8	10,4	9,4	3,5	3,2	3,9	3,1	3,2	3,6	4,4	3,9
Liberal People's P.								3,4	1,4	0,6	0,5	-	-	-	-
Agrarian P.	8,1	7,9	9,1	9,3	9,4	9,9	10,5	11,0	8,6	6,6	6,6	6,5	16,7	8,0	5,6
Christian People's P.	7,9	8,5	10,5	10,2	9,6	8,1	9,4	12,3	12,4	9,4	8,3	8,5	7,9	13,7	12,5
Conservative P.	17,0	18,3	18,6	18,9	20,0	21,1	19,6	17,4	24,8	31,8	30,4	22,2	17,0	14,3	21,2
Progress P.								5,0	1,9	4,5	3,7	13,0	6,3	15,3	14,7
Other P.	0,3	0,7	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1	0,5	0,2	0,1	0,4	1,4	2,6	1,5	4,2
Turnout	76,4	82,0	79,3	78,3	79,1	85,4	83,8	80,2	82,9	83,2	83,8	83,2	75,8	78,0	74,5
Net volatility		7,0	4,5	2,3	2,6	6,8	5,4	20,3	15,1	11,2	4,5	15,4	14,7	16,3	15,9
No. of effective p.	4,11	3,62	3,51	3,35	3,49	3,83	3,51	5,01	3,75	3,87	3,63	4,84	4,73	5,06	6,13
Sum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,1	100,0	100,0	100,0	100,0
% sos.	52,9	51,5	51,8	51,7	52,1	50,5	51,0	46,9	47,5	43,1	47,1	45,2	45,9	42,8	37,9
% non-sos.	46,8	47,8	48,2	48,1	47,8	49,5	48,9	52,6	52,3	56,8	52,6	53,4	51,5	55,7	57,9
Centre	29,8	29,5	29,6	29,2	27,8	28,4	29,3	30,2	25,6	20,5	18,5	18,2	28,2	26,1	22,0
Right	17,0	18,3	18,6	18,9	20,0	21,1	19,6	22,4	26,7	36,3	34,1	35,2	23,3	29,6	35,9

Nb: se på fragmenteringen i 2001! Største i etterkrigstiden.

Support for the political parties at General elections in Norway, 1945-2001.

Support for the political parties at General elections in Norway, 1945-2001.

En måte å se på polarisering er å se på samlet oppslutning om fløypartiene (RV, SV NKP og FRP) etter kort periode med NKP til 5% på 60 tallet og 10% på 70 tallet så økt betraktelig på 1990 tallet. I følge dette er Norge veldig polarisert, men både sv og FRP er moderate partier innen sine partifamilier.

Indikatorer på endring: Andelen som endrer partivalg fra et valg til et annet (valgvolatilitet).

	Netto- volatilitet.	Brutto- volatilitet minus hjemmesit.	Brutto- volatilitet inkl. hjemmesit.	Bestemmer seg for parti under valgkampen (første år)
1965/69	5.4	18	24	15
1969/73	20.3	25	32	14
1973/77	15.1	24	31	24
1977/81	11.2	19	31	20
1981/85	4.5	20	29	22
1985/89	15.4	30	38	21
1989/93	14.7	32	44	42
1993/97	16.3	33	43	42
1997/2001	15.9	37	44	51
2001				47

Forelesning 4 del 2: Om Endringer i konfliktlinjer

(Nå fra Forelesning 4, andre del) – omfattende og vanskelig.

Rokkans konfliktlinjer har hatt stor forklaringskraft i etterkrigstiden, det er det som har bidratt til stabiliteten i etterkrigsårene. (Dette er ganske sikkert, men lite data fra etterkrigsårene)

Strukturelle endringer

1. Næringsstruktur: Primær-> sekundær -> tertiærnæringer
2. Endring i klassestrukturen
3. Utdanningseksplasjon
4. Velstand
5. Sysselsetning i offentlig sektor
6. Økt kvinnelige sysselsettingen
7. Sekularisering, redusert oppslutning om religiøse verdier, kirkegang.

I dag 70% i tertiær (tjenesteytelse næringer, mindre enn 5% i jordbruket)

Komparativt:

Velstand: Norge et av de rikeste landene og et av de som har hatt sterkest økning i velstand.

Sysselsetting i offentlig sektor: fra 12% på 1960-tallet til over 30% på slutten av 1990-tallet. Største økning i Danmark, Norge og Sverige av samtlige vesteuropeiske land.

Kvinnelig sysselsetting: 70% (15-64år) på 1990-tallet.

Religiøse verdier: dokumentert nedgang, et av de mest sekulære land i Vest Europa etter de andre nordiske landene, Sverige og Danmark.

Fra et av de fattigste landene i vest Europa til et av de rikeste.

Snittet for sysselsetting i offentlig sektor utenfor Norden er ca 15%.

Island, Danmark, Sverige og Finland har like høy kvinnelig sysselsetting. I Sentral-Europa er kvinnene mye mer hjemme, pga katolisisme og kristendemokratisk velferdsstat med mannlig forsørger.

Norge er et av de aller mest sekulære landene i vest Europa.

Den faglige diskusjonen om endring i konfliktlinjer, ulike perspektiver:

1. Redusert betydning til de tradisjonelle konfliktlinjene, særlig sosial klasse (*dealignment*). Endringer i sosial struktur som medfører at om alt annet er likt så vil oppslutning endre seg. F.eks. pga mye høyere nivå på utdanning.
2. Endring i sosial struktur vil medføre at noen partier går fram, mens andre går tilbake selv om de sosiale gruppene stemmer likt over tid (*økologisk realignment*) Endring i partienes oppslutning rett og slett som følge av at den sosiale strukturen endrer seg.

3. Ulike sosiale grupper har endret sin stemmegivning slik at kanskje de etablerte konfliktlinjene endret karakter (*sektoriell realignment*). sektoriell realignment: Ex at en stor andel av middelklassen går fra H til SV.
4. Nye strukturelle konfliktlinjer?
5. Har verdier og holdninger har fått større kausal betydning for stemmegivning over tid: *Fra strukturbaserte (særlig klasse) til verdibaserte politiske skillelinjer?* Går vi tilbake til den europeiske valgforskningsmodellen så betyr dette at verdier får mer å si selv når en har kontrollert for bakenforliggende forhold.

Hvordan måle konfliktlinjene?

- Den territorielle: Region: landsdel, evt. annen regional inndeling.
- Den sosiokulturelle: Hvilket skriftspråk en bruker (bokmål, nynorsk).
- Den religiøse: Kirkegangsfrekvens (vanligvis), lytting til andakter på radio, medlemskap i religiøse organisasjoner.
- Den moralske: Om og hvor ofte en nyter alkohol, om en regner seg som avholdsmann/-kvinne.
- Arbeidsmarkedskonflikten: Sosial klasse (arbeider, lavere – høyere funksjonær, selvstendig med eller uten leid arbeidskraft, selvstendig i primærnæringene) konstruert ut fra spørsmål om yrke. Andre relevante variabler: Utdanning, inntekt, fagforeningsmedlemskap.
- Varemarkedskonflikten: Sosial klasse konstruert ut fra spørsmål om yrke med egen kategori for selvstendige i primærnæringene, evt. bosted (by-land).

De forskjellige holdningsmessige eller verdimessige konfliktlinjene er (ofte) basert på sammensatte mål der grunnlaget er spørsmål om politiske oppfatninger (holdninger).

Med unntak av den første kreves det individdata, altså at det gjennomføres utvalgsundersøkelse(r) (survey). Valgresultatene er ikke nok!!!

Hvordan måler vi, hvordan vet vi hvordan ulike forhold virker inn på partivalg? Med unntak av region så trenger en survey. For region har vi fasiten, vi vet hvordan folk i de enkelte kommunene har stemt. Men, vi vet ikke hvordan menn og kvinner har valgt, til det trenger vi surveyer, altså valgundersøkelser.

En ser på sammenhengen mellom alle disse variablene på den ene siden og folks oppgitte partivalg, hvordan de stemte på stortingsvalget på den andre.

Klassestemming i Norge (Listhaug)

Problemstillinger: Endring i klassestemmegivning over tid. Hvordan har klassene endret sin stemmegivning over tid? Hvordan kan det forklares? Datakilde: Bruker valgundersøkelsene 1957-89 for å analysere endringene i klassestemmegivningen.

Vi skal supplere med data t.om. 2001 og også presentere utviklingen av klassestemmegivning med en litt annen klasseinndeling.

Norden har hatt den høyeste grad av klassestemming i vesteuropeiske land, fordi klasse er viktig og religiøs konfliktlinje involverer bare en liten del av befolkningen. Om religion er viktig så temmer en stor andel av arbeiderne på et kristligdemokratisk parti. Typisk er klassestemming i sentral Europa bare ca halvparten. Ap har mobilisert en mye større andel av arbeidere enn i mange andre land. (Viktige komparative perspektiver!!) UK har forøvrig et tilsvarende mønster.

Det vanlige målet for klassestemmegivning, Alforfs indeks:

Partivalg	Sosial klasse		Klassest.
	Arb	Andre kl.	
Borg (ikke-sos.)	20	60	
Sos.	80	40	40 pp.
Sum	100	100	

Klassestemmegivning:

Andel arbeidere som stemmer på sosialistiske partier minus andelen andre klasser som stemmer sosialistisk.

Partivalg er alltid en dikotom variabel i (tradisjonelle) analyser av klassestemmegivning. De sosialistiske partiene omfatter sosialdemokratiske, venstresosialistiske og kommunistiske partier (ikke grønne), mens alle andre partier grupperes som ikke-sosialistiske.

Tabell over klassestemmegivning er forskjell mellom stemmegivning sosialistisk ikke sosialistisk ($80 - 40 = 40$)

Husk at en må dikotomisere til to grupper.

En type klassestemmegivning som ikke kommer fram med dette enkle målet men som ligger i Rokkas modeller er bøndernes stemmegivning til agrarpartiene. (Det inngår i andre klasses stemmegivning på ikke-sosialistiske partier)

Listhaug differensierer mellom tre klasser blant de "andre" og sammenligne disse med arbeiderklassen:

Old middle class - selvstendige næringsdrivende

New middle class - ansatte funksjonærer (vidt definert)

Farmers- egentlig alle selvstendige i primærnæringene.

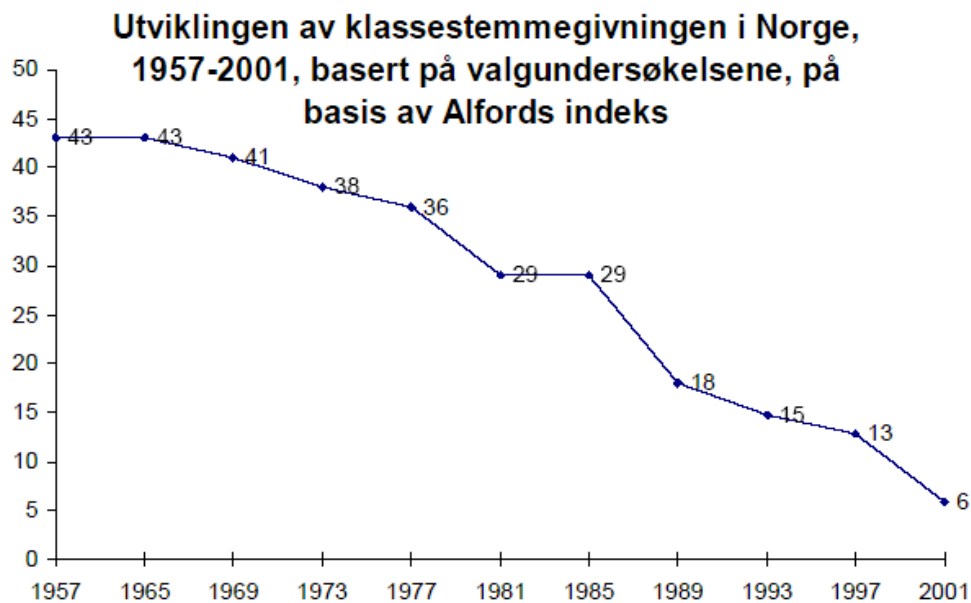
Old middle class – så få personer at det nesten ikke går å studere.

Nyere litteratur om klasser i avanserte industrisamfunn skiller mellom:

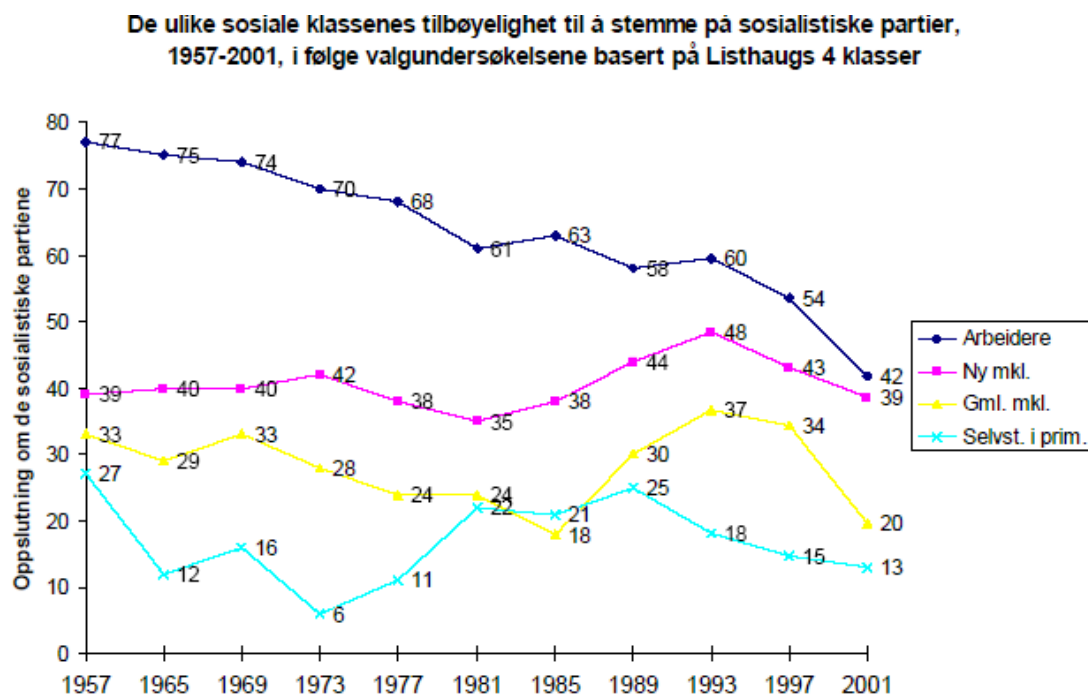
- Arbeidere
- "Rutinefunksjonærer" (routine non-manual workers)
- Den nye middelklassen (New middle class/service class). Mer snevert definert enn hos Listhaug
- Arbeidsgivere/selvstendige (Employers/old middle class)
- Selvstendige i primærnæringene

Dette representerer vår alternative inndeling:

Egentlig Robert Erikson og John Goldthorpes inndeling

Klassestemmegivning, gradvis til 81, så stabilt og så dramatisk ned til nesten ingen klassestemmegivning igjen i det hele tatt.

Gitt at det er en endring av det relative styrkeforholdet til enkelte klasser, kan dette forklare endringen i klassestemming?

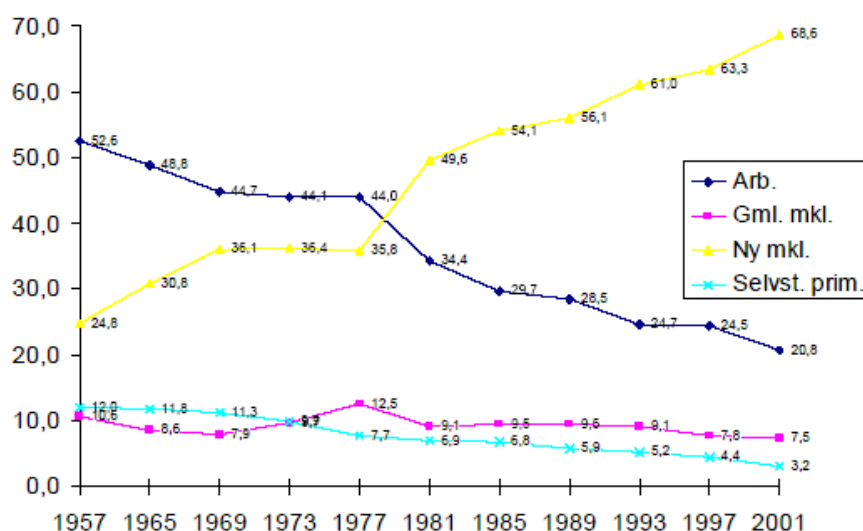
Listhaugs analyser av forklaringer på nedgang i klassestemmegivning

1. Kan komposisjon til de ulike klassene forklare endringene i klassestemmegivning?

Det er en sterk relativ økning i den klassen som er mest tilbøyelig (Ny mkl) og en tallmessig reduksjon i den klassen som er minst tilbøyelig, selvst. prim. Dette forklarer 5-6 pp. av nedgangen.

Med nesten 70% i den nye middelklassen så er det viktig å få fram interne inndelinger i denne.

Endringer i størrelsene til de ulike sosiale klassene i følge valgundersøkelsene. Listhaugs inndeling i 4 sosiale klasser.

2. Sektor: økningen i den offentlig sektoren og spesielt kvinners inntog på arbeidsmarkedet Sektor: Det at en stor andel av befolkningen jobber i offentlig sektor reduserer klassestemmegivningen (siden en stor andel stemmer på motsatt parti) Middelklassen (begge kjønn) i offentlig sektor sterkt tilbøyelig, og i økende grad, til å stemme sosialistisk
3. Utdanningsnivå synes i liten grad å være noen forklaring. Samme nedgang i klassestemmegivningen generelt for folk med ulikt utdanningsnivå.
4. Generasjoner (kohorter): Lavere klassestemmegivning i etterkrigsgenerasjonene, men også tendens at alle generasjoner er tilbøyelige til å redusere sin klassestemmegivning over tid. Generasjoner er viktig.. Etter hvert burde en begynne å studere ulike etterkrigsgenerasjoner, siden de aller fleste er født etter krigen.

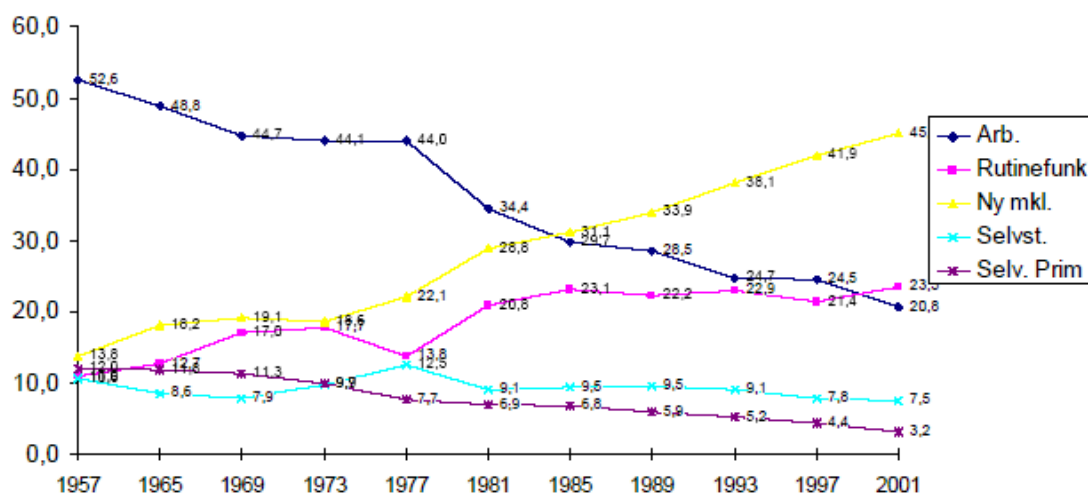
Sektor, generasjon og til en viss grad komposisjon er viktig.

Merk at rutinefunksjonær (sekretær, hjelpepleier, butikkfunksjonær) er i Listhaugs inndeling plassert i den nye middelklassen, i Erikson og Goldhorpes ikke.

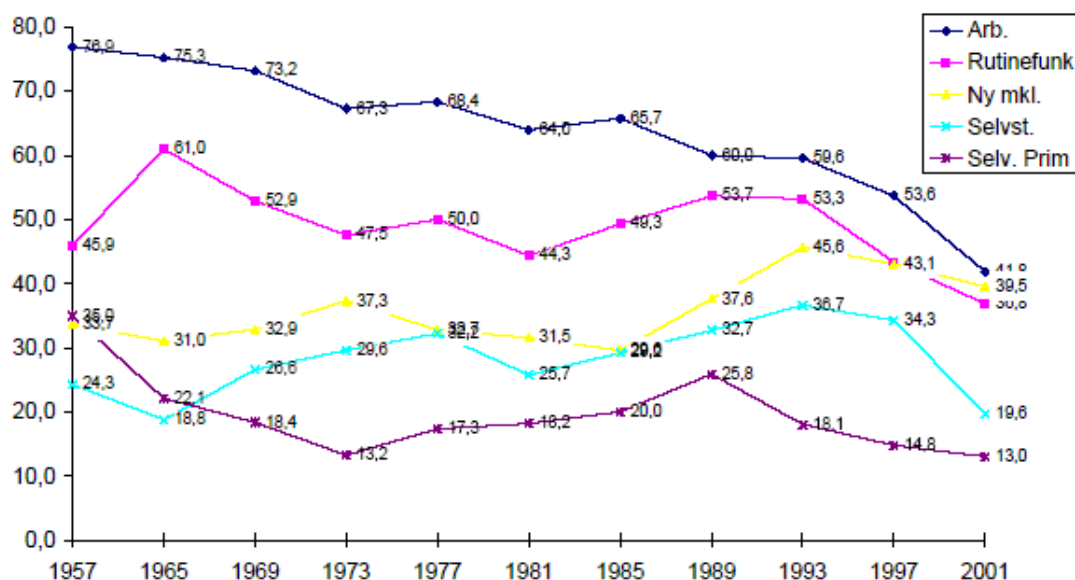
Dette fører til en litt annen styrkeinndeling, siden rutinefunksjonerende utgjør 20-25%. (p14)

Analysen basert på Erikson og Goldthorpes klassevariabel

Endringer i størrelsen til de sosiale klassene ut fra Erikson og Goldthorpes klasseinndeling ut fra valgundersøkelsenes data, 1957-2001.

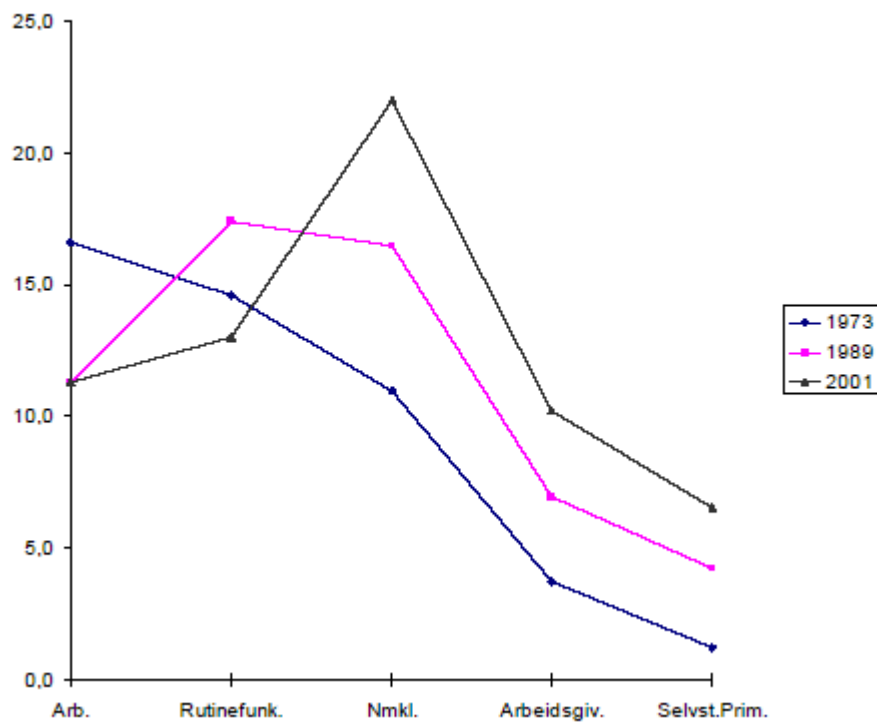

Tilbøyeligheten til å stemme på sosialistiske partier ved norske valg, 1957-2001, basert på Erikson og Goldthorpes klasseinndeling.

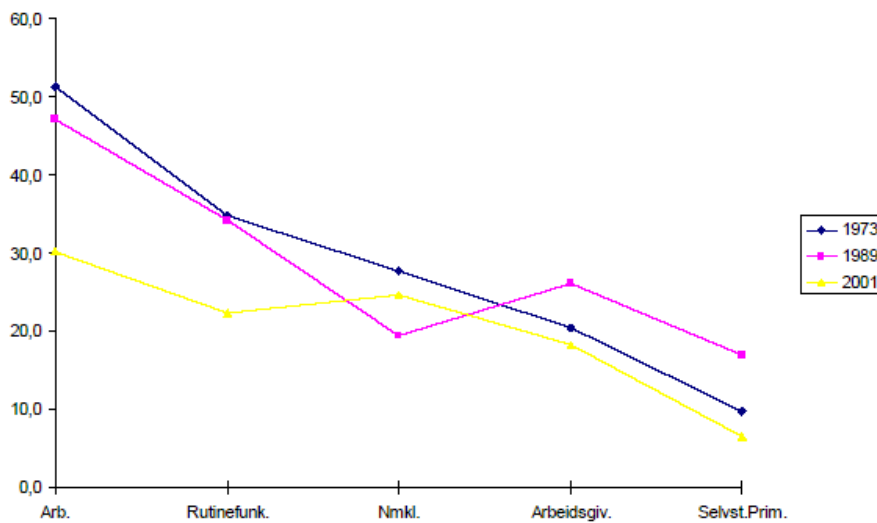

Det er nesten ingen forskjell mellom de tre gruppene i 2001, arbeiderklassen, nye middelklasse, og rutinefunksjonærer. Dette nyanserer bildet noe sammenlignet med den litt grovere framstillingen listhaugs bruker.

Oppslutning om SV i ulike sosiale klasser, 1973, 1989 og 2001

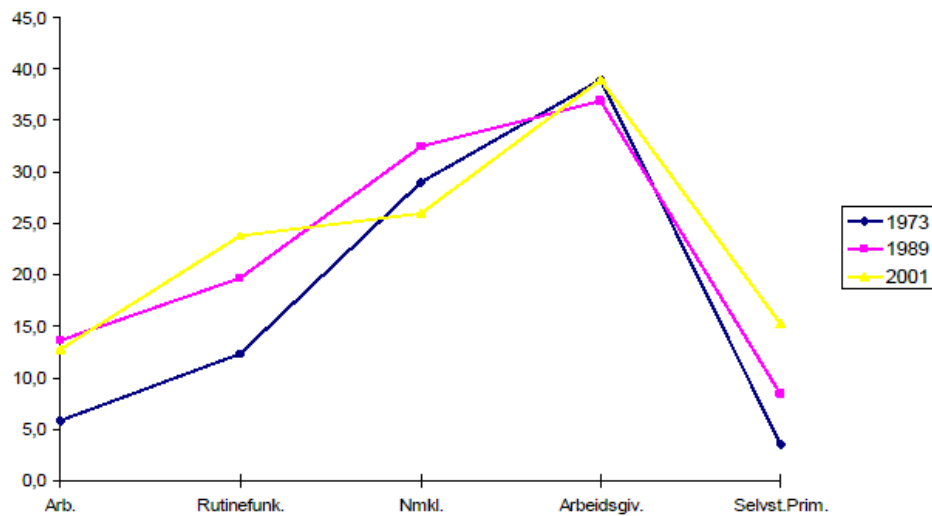

Oppslutning om AP i ulike sosiale klasser, 1973, 1989 og 2001

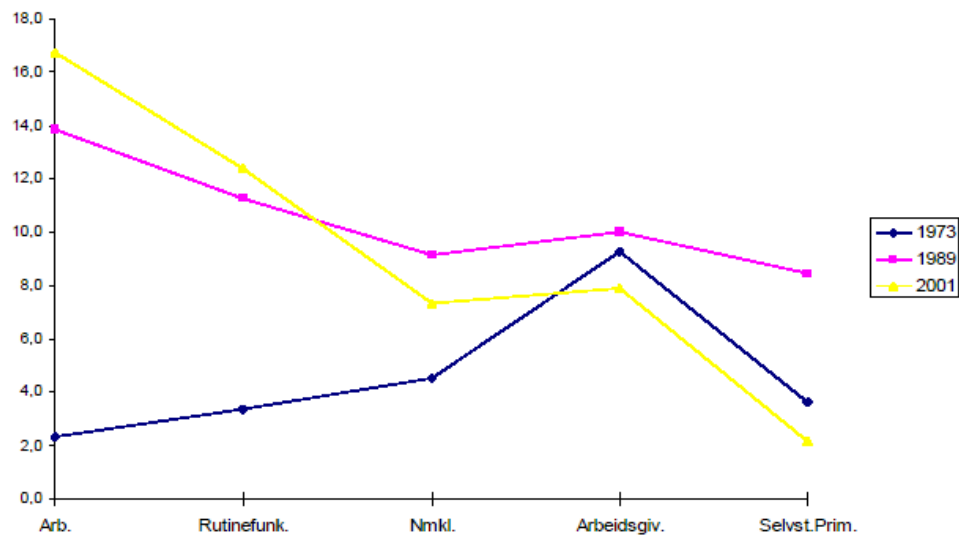

I 2001 er det nesten ingen forskjell, Ap mistet oppslutning fra sine kjernevelgere, noe som forklarer dårlig valg og lav klassestemmegivning.

Oppslutning om Høyre i ulike sosiale klasser, 1973, 1989 og 2001

Oppslutning om FrP i ulike sosiale klasser, 1973, 1989 og 2001

I 2001 var det stor oppslutning om FRP i arbeiderklassen!

Sektor som strukturell skillelinje

Offentlig versus private sektor er en skillelinje som er spesielt viktig innenfor den nye middelklassen.

Det som er særegent for den offentlig ansatte middelkl. er først og fremst at den stemmer på venstresos. partier (SV), men også på AP og sentrum.

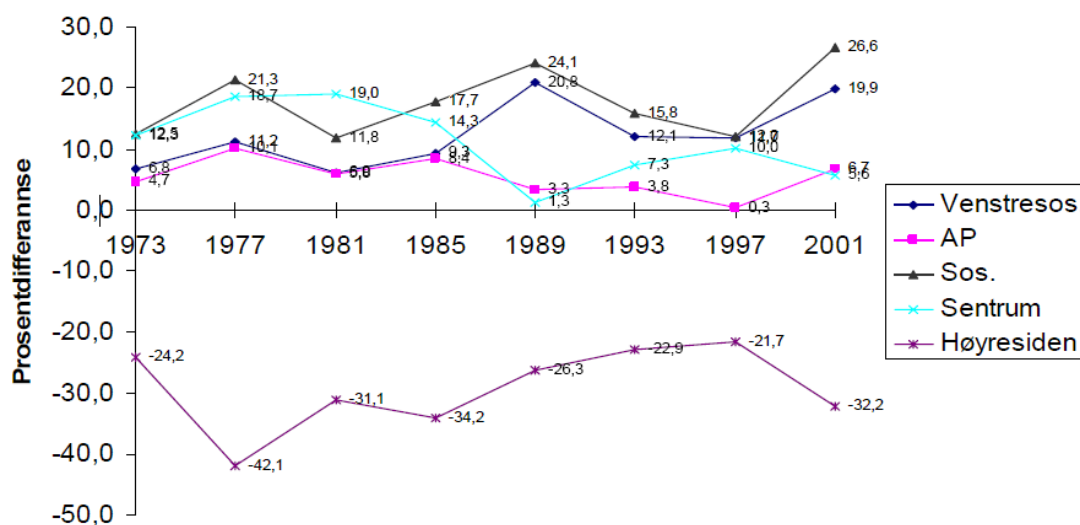
Privatansatte stemmer på høyresiden.

+ betyr størst oppsl. blant offentlig ansatte

Den offentlige sektor er 40% av de som arbeider. 70-80% er "street level beurocrats", de som leverer tjenester til klienter, sykepleiere o.l dvs i velferdsstatens yrker.

Viktig at offentlig vs privat sektor er viktig skillelinje i nye middelklassen. (Det er få arbeidere i denne sektoren)

**Sektortilknytning som skillelinje innenfor den nye middelklassen.
Forskjellen i oppslutning om ulike partigrupperinger mellom
offentlig og privat ansatte**

Det er 20% forskjell i oppslutning om SV i offentlig sektor.

Et eksempel er sykehus, der vil hjelpepleieren være rutinefunksjonær, sykepleieren vil være en lavere tjenesteklasse, legen vil være øvre tjenesteklasse, både sykepleier og lege vil tilhøre den nye middelklassen.

Endringer i menns og kvinners stemmegivning i Norge. Fra et tradisjonelt til et moderne kjønnsgap?

Listhaug, Huseby, Matland: Valgatferd blant kvinner og menn, 1957-1993.

Det tradisjonelle kjønnsgapet i stemmegivning: Kvinner stemmer mer konservativt og "religiøst" enn menn.

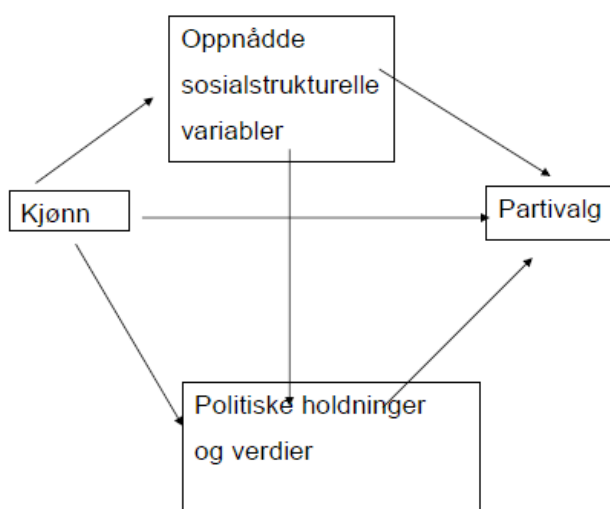
Forklaringer: Kvinners større grad av religiøsitet enn menn og deres familieansvarlighet. Kvinner var dessuten mindre integrert i fagbevegelsen og i arbeiderklassekulturen.

Det moderne kjønnsgapet: Kvinner stemmer mer radikalt enn menn, i større grad på ulike typer av sosialistiske partier, samt grønne partier.

Forklaringer: Økonomiske/politiske interesser og verdier og holdninger.

Mye forskning på 50 og 60 tallet viste at kvinner var mer konservative, og spesielt mer religiøst, noe som avgjorde deres stemmegivning på et kristent eller konservativt parti. (50% av kvinner i Italia på 50-60 tallet stemte på kristendemokratene, mot 30% av mennene, men om en kontrollerte for religion ble mye av forskjellen borte.)

Modell for å forklare kjønnsforskjellene i stemmegivning

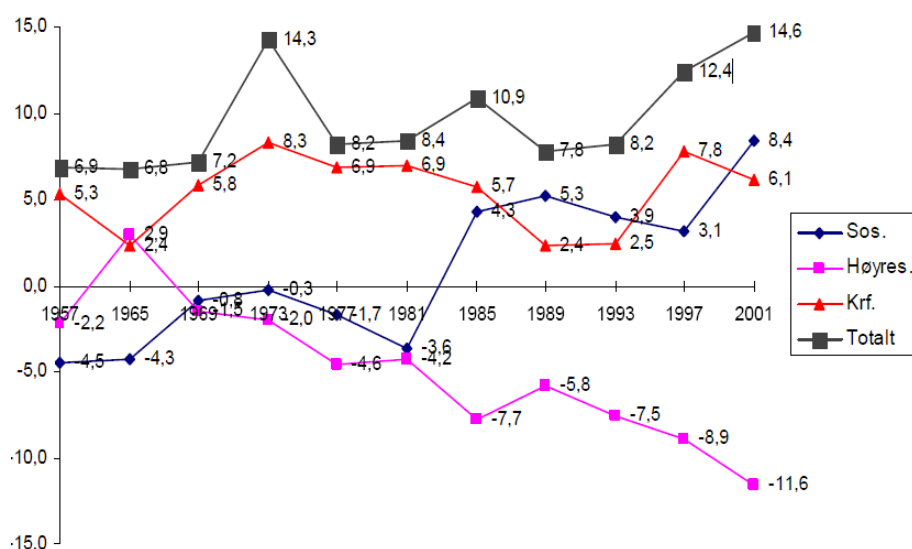

Det tradisjonelle forklaringen var at kvinner ikke var arbeidere, mens den moderne er at kvinner jobber i offentlig sektor hvor det er lavt betalt. Grunnleggende forklaring på det tradisjonelle og moderne kjøngapet.

Sosialstrukturelle og holdninger og verdier virker som melleomliggende strukturelle variabler for å forklare partivalg.

Valgundersøkelsen fra 1957 til 1993 for å analysere endringene i kjønnsforskjellene i stemmegivning i Norge. Her supplerer vi med 1997 og 2001.

Kjønns gap i stemmegivning over tid i Norge: Kjønnsforskjeller i oppslutning om sosialistpartiene, høyresiden og KRF

+ betyr at partiene får størst oppsl. blant kvinner, mens – betyr størst oppsl. blant menn. "Totalt" er summen av alle effekter for kjønn på partivalg og har ingen retning (ikke + eller -) Høyresiden er H og FRP samlet

Tradisjonelt kjønnsgap kommer til uttrykk i oppslutning om KrF, kvinner stemmer mer på dem enn menn, reduksjon til 89, så økning i 97 og 2001. Annen tendens er oppslutning om sosialistiske partier og høyrepartiene: Sosialistene fikk mest oppslutning fra menn fram til 85, da kommer det moderne kjønnsgapet. Etter dette kommer en klar tendens til at menn støtter opp om høyrepartiene.

Kjønnsgapet i sos./ikke-sos. stemmegivning over tid:

1957-65, ca. 5 pp., menn mest sos.

1969-81, så og si ingen forskjell

1985-97 ca. 3-5 pp, kvinner mest sos., 8 pp i 2001

Det tradisjonelle kjønnsgapet på 1950- og 1960-tallet skyldtes følgende:

- Menns tilbøyelighet til å stemme venstresos. (NKP, SF) (ingen klare forskjeller for AP).
- Kvinners tilbøyelighet til KrF (2-8 pp), mens SP fikk størst oppslutning blant menn.

Kjønnsforskjellene klart størst for KrF.

Det moderne kjønnsgapet:

Endringene på sosialistisk side skyldes først og fremst endringer knyttet til SV, som gradvis får større oppslutning blant kvinner (3-4 pp.) (6 pp. i 2001).

På ikke sosialistisk side, to/tre komponenter:

Høyrepartiene får størst oppslutning blant menn, særlig FRP, men også økt tendens for Høyre.

Dessuten blir forskjellene den motsatte veien for KrF mye mindre (i 1989 og 1993), men øker til samme nivå som tidligere i 1997 og 2001.

Forklaringer:

Alder: blant de unge generasjonene en finner det moderne kjønnsgapet, mens det blant de eldre er tradisjonelt kjønnsgap til og med 1981.

Utdanning: Endingene skjer blant de høyt utdannede. Her øker kvinners tilbøyelighet til å stemme sosialistisk mer enn menns.

Yrkesaktivitet: Kvinner som er yrkesaktive stemmer sosialistisk i større grad enn menn f.o.m. 1985 (6-8 pp.), mens det ikke er noen slike forskjeller blant ikke-yrkesaktive (egentlig noe motsatt).

Sektor: I begge sektorene er det klare tendenser fra tradisjonelt til moderne kjønnsgap.

Utdannelse: Med høy utdanning reduseres oppslutning om sosialistiske partier, men det reduseres mer for menn enn kvinner.

Sektor er fortsatt en viktig forklaring siden flere kvinner enn menn jobber i denne sektoren.

Holdninger og verdier: Forfatterne mener holdningsforskjeller bidrar til å forklare kjønnsgapet. Holdningene har for øvrig langt større effekt enn kjønn.

Forfatterne undersøker så om *partilederne eller parl. ledernes kjønn* har noen betydning for kjønnsgapet.

Har det at flere partier på 1980- og 1990-tallet har hatt kvinnelige ledere, økt kjønnsgapet?

Konklusjon: Nei.

Kvinner er mer venstreorienterte og verne orienterte og stemmer derfor mer sosialistisk. (i følge Listhaug og ko)

Kvinner stemmer ikke på partier som følge av at de har kvinnelige ledere.

Konklusjoner:

Kjønn er generelt en moderat til svak forklaringsvariabel for partivalg i Norge. Det har imidlertid skjedd en ending fra tradisjonelt til moderne kjønnsgap.

Forklaringer:

- Alder/Generasjon: Etterkrigsgenerasjonene versus førkrigsgenerasjonene
- Sektorplassering, men ikke hierarki i yrkeslivet
- Utdanning: moderne kjønnsgap blant de høyt utdannede
- Yrkesaktivitet bidra til kjønnsgapet
- En rekke ulike holdninger
- Kvinnelige politiske ledere har liten effekt

At det er en moderat til svak forklaringsvariabel på kjønn har med å gjøre at prosentsatsene er så mye mindre enn sektor og klasse.

Kausalmodellen er viktig for å forstå logikken for hvorfor en sosialstrukturell variabel er viktig for å forstå hvorfor...

4. Fra gammel til ny politikk: Natur- og miljøvern som en partipolitisk konfliktlinje (Knutsen)

1. Redegjør for et dominerende teoretisk perspektiv for hvorfor natur- og miljøvern er en holdningsdimensjon og en konfliktlinje som supplerer/erstatte de gamle konfliktlinjene
2. Skisserer utviklingen av natur- og miljøvern som en aktiv partipolitisk skillelinje på elitenivå (partiene) i Norge, ca. 1965-90.
3. Partienes svar på utfordringen som de nye konfliktene representerte.
4. Vektleggingen av natur- og miljøvern i partiprogrammene.
6. Velgernivå: Hvem støtter natur- og miljøvern?

Natur- og miljøvern som en partipolitisk skillelinje.

The Silent Revolution” – overgang fra materialistiske til postmaterialistiske.

New Politics vs old politics.

Grunnleggende forklaring er trygghet og sikkerhet under oppvekten er grunnleggende forklaring på valg av materialistisk postmater

(Slutt på foil 31 Forelesning 4 andre del)

Forelesning 5, 2005-02-18,

Fra Forelesning 4 andre del foil 33

1. Ronald Ingleharts teori om den stille revolusjonen.

Den stille revolusjonen: Overgang fra materialistiske til postmaterialistiske verdier.

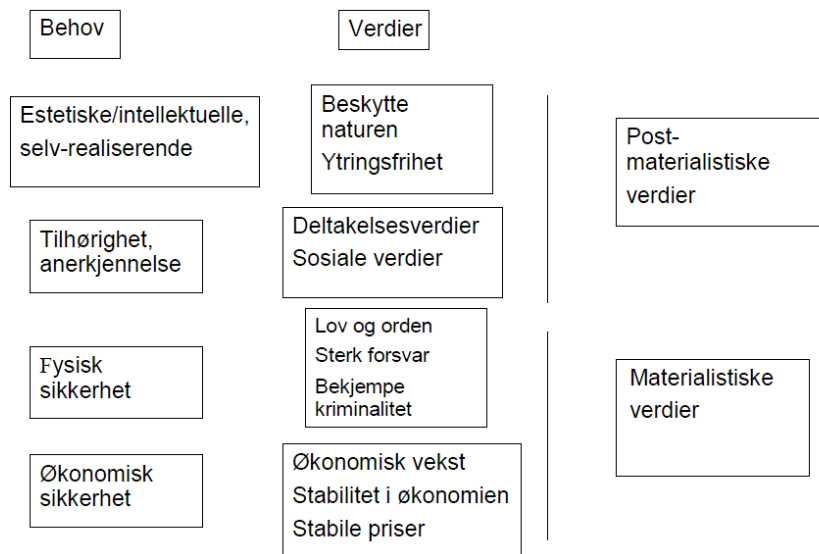
Maslows behovshierarki

Sosialiseringshypotesen: Grunnleggende verdier blir dannet i sosialiseringssfasen (før voksenalder). Etterkrigsgenerasjonene versus førkrigsgenerasjonene.

Knapphetshypotesen: Folk legger vekt på verdier som ikke blir tilfredsstilt i nåtiden. Økonomiske nedgangstider, krigsfare mm. fører til større grad av materialisme i hele befolkningen.

En grunnleggende stille revolusjon fra materialistiske til postmaterialistiske.

Forholdet mellom behov og verdier i Ingleharts teori

Fra struktur til materialistiske – postmaterialistiske (dette er verdier)

Hvor høyre er materialistiske verdier, mens venstre er postmaterialistiske og grønne verdier.

Arbeiderklassen blir da konservativt, mens deler av middelklassen har vokst opp med sikrere forhold enn arbeiderklassen, og blir dermed radikal.

Den gamle politikken ("Old Politics"): Politikk dominert av de gamle førindustrielle og industrielle konfliktlinjene, særlig klasse og religion.

Den nye politikken ("New Politics"): Konflikt omkring verdier (MPM), med nye saker og deltakelsesformer i fokus. Natur- og miljøvern sentralt. Teorien om ny politikk innebærer også en endring fra strukturbasert til verdi-/holdningsbasert konfliktlinjemønster.

Implikasjoner av teorien:

- Nye stridsspørsmål vil prege politikken, den politiske dagsordenen.
- Partiene vil endre sine profiler i retning av disse spørsmålene (i noen grad).
- Symbolene "høyre" og "venstre" vil kanskje også endre karakter.
- Folk med høy utdanning og (deler av) den nye middelklassen vil være radikale, arbeiderklassen konservativ på den nye konfliktdimensjonen.

Konflikten rundt naturvern er en konflikt på elitenivå i norsk politikk. Artikkelen stopper ca 1990, og får da med seg starten av denne utviklingen.

2. Utviklingen av natur- og miljøvern som en aktiv partipolitisk skillelinje på elitenivå (partiene) i Norge, ca. 1965-90.

1960-tallet: klassisk miljøvern. Elitistisk syn på forvaltningen av naturvernsaker. Norges Naturvernforbund

Omkring 1970:

- 1) Mer aksjonsrettede organisasjoner (Samarbeidsgrupper for natur og miljøvern, Natur- og Ungdom)
- 2) den populistiske ideologien med vekt på familiene, lokalsamfunnene,

desentralisering. – på slutten av 1960 tallet, fikk innpass i mange av ungdomsorganisasjonene til politiske partier, og i det nydannede sosialistiske folkeparti (SF – stiftet 1961, gikk inn som største del av SV i 1975-76). To saker var viktig: Konflikten rundt vassdragsutbyggingene (særlig Mardøla saken) var en kilde til mobilisering og en symbolsak. Så kom også konflikten rundt EEC som i stor grad ble koblet til natur og miljøvernsspørsmål. Populismen ble en viktig ideologi for de som gikk mot medlemskap i EEC.

Utover på 1970-tallet: Energispm. og atomenergi kom til å markere fortsettelsen på denne konflikten:

Konkrete saker:

1. Takten i oljeutvinningen i Nordsjøen
2. Oljeboring i Nord
3. Vekstnivået i energiforbruket
4. Debatten omkring atomenergi – dette ble diskutert i Norge. Sake ble lagt død fordi de som gikk inn for det så at noe av den samme alliansen som hadde vært involvert i EEC saken mobiliserte mot atomenergi.

Fra slutten av 1970-tallet ble natur- og miljøvernsaker mindre sentrale på den politiske arenaen.

Etter slutten av 1970 tallet ble miljøvern mindre aktuell, særlig etter at konflikten rundt utbyggingen av Alta vassdraget ble tapt ca 1980.

Merk at populisme her er en annen ting enn populisme som i dag (alla SV og FRP) det var mye mer ideologisk basert, en la vekt på familier, lokalsamfunn Hartvig Sætra (populismen i norsk sosialisme) Ottar broch (Hva skjer i Nord-Norge).

På 1980-tallet: Natur- og miljøvernsaker inkorporert i planlegging og ressursdisponering.

På slutten av 1980-tallet: Oppblomstring av natur- og miljøvernsaker etter en rekke forurensnings-skandaler, klare indikasjoner på økologisk ubalanse (algeinvasjon, sel-invasjon).

Særlig ved valget i 1989, var det et blaff

Etter 1989 har det ikke vært like viktig, det er en del av vanlig politikk.

3. Partienes svar.

Brøt med det tradisjonelle konfliktmønsteret.

AP

Vekstpartiet. Utbygging av fossekraften var ledd i partiets industripolitikk. Vekst og vern. Natur- og miljøvernspm. (NM) skulle løses ved planlegging, koordinering og reguleringspolitikk.

Det var ingen motsetning mellom vekst og vern, landet skulle bygges på kraft.

Høyre

Mer vekstorientert lederskap som fokuserte på økonomisk liberalisme tok over lederskapet av partiet på 1960-tallet, fokuserte på vekst.

Dvs mer opptatt av økonomisk liberalisme enn konservatisme. Før hadde de stått i nær kontakt med norsk naturvernforbund, men etter økonomisk liberalisme tok over (Kåre Willoch artikulerte anti-miljøvern veldig klart) ble det mindre av det.

De borgerlige sentrumpartiene:

1. Ikke så sterkt forankret i de materialistiske konfliktene i industrisamfunnet
De mest materialistiske konfliktene er økonomisk høyre-venstre og klassekonflikten.
2. Partiene ble influert av den nye populismen – Særlig ungdomsorganisasjonene
3. Regjeringen Korvalds langtidsprogram og ungdomsorganisasjonenes rolle som pådrivere. Langtidsprogram om begrensning av forbruk, andre grønne influenser.

Sp

Utvidet profilen fra interesseparti for bøndene til en utvidet "grønn" profil med vekt på desentralisering og vern.

Venstre

Etter splittelsen forsøkte partiet å framstå som et grønt parti, men hadde ikke stor suksess ved valgene.

Mulige årsaker:

1. Grønn profil for trang. En må ha noe mer og stå på.
2. Utenom klassiske NM-saker hadde partiet problemer med å utforme en konsistent plattform, de ble sett på som et vinglete parti.
3. Venstre vant ikke innpass i sosiale bevegelser med fokus på NM. (Disse var mye mer forankret hos SV)
4. Partiets politiske strategi med å samarbeide med SP og KrF slo feil, partiet vinglet.

Etter regjeringen Korvald kom en høyrebølge, og en sentrumregjering ble umulig.

KrF

Det sentrumpartiet som er minst opptatt av NM. NM knyttes til forvaltningen av Guds skaperverk.

SF/SV

Fra (først og fremst) venstresos. og i opposisjon til utenrikspolitikken til grønn profil. 1967: Et nytt innenrikspolitisk program med en populistisk distriktspolitikk. På 1970-tallet ble partiet influert av både tradisjonell marxisme og den nye populismen.

"The Socialist Left Party is the Norwegian green and left-libertarian alternative which links green values and libertarian commitments to individual autonomy and popular participation and a traditional leftist concern for equality. The Party's members of the Storting have, presented the most green alternatives, often in alliance with the parties in the centre."

FRP

Minst opptatt av NM av samtlige partier. Det nye høyre ("New Right") som kan betraktes som motpolen til den nye venstre, eller materialistisk reaksjon på at post-materielle saker settes på dagsorden.

Om det oppfattes som "det nye høyre" kan det oppfattes som en motpol mot "det nye venstre" som var opptatt av miljøsaker. Grei karakteristikkk i alle fall fra starten av 80 tallet.

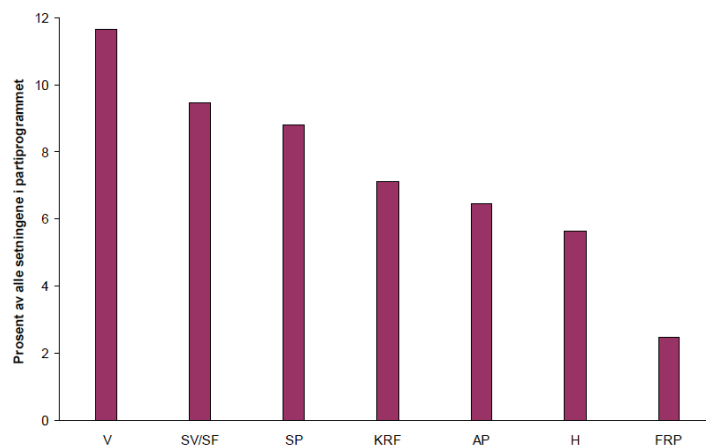
4. Kvantitativ analyse av partiprogrammene

(Tabell 11.1) bekrefter de skisserte forskjellene mellom partiene og endring over tid i retning av større fokus i alle partiene til 1989, deretter nedgang.

	SV/SF	AP	SP	KRF	V	H	FRP	Gjennom- snitt	Standard- avik
1969	7,0	2,8	3,3	1,8	4,4	3,1		3,7	1,07
1973	7,9	5,5	4,9	6,1	6,8	6,9	0,0	5,4	2,58
1977	8,1	7,7	9,9	11,4	11,3	6,7	2,4	8,2	3,42
1981	12,3	8,1	8,5	6,7	10,6	7,4	2,4	8,0	2,73
1985	5,2	2,4	8,0	5,8	14,7	3,3	0,7	5,7	4,78
1989	15,2	10,1	11,4	7,3	23,0	6,7	4,1	11,1	6,68
1993	11,2	7,8	13,3	10,6	14,6	5,9	4,2	9,7	4,04
1997	10,3	7,3	11,3	8,2	11,4	3,5	3,1	7,9	3,64
2001	8,0	6,3	8,9	6,1	8,1	7,5	3,1	6,9	2,03
Gjennom- snitt	9,5	6,5	8,8	7,1	11,7	5,7	2,5		
Standard- avik	3,04	2,20	1,82	2,06	4,51	1,65	1,12		

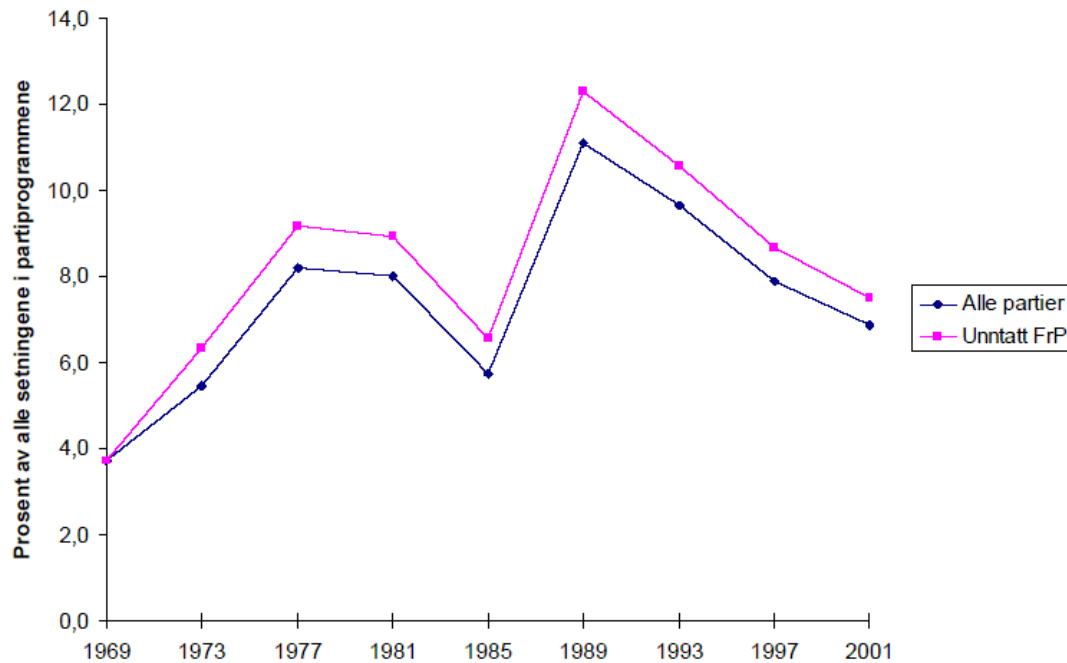
Data fra partiprogrammene, hvor en har kodet alle setningene med vekt på miljøvern

Gjennomsnittlig vektlegging av natur- og miljøvern i partienes partiprogrammer, 1969-2001

Dette er snittverdier.

Gjennomsnittlig andel av partiprogrammene til partiene brukt på natur- og miljøvern ved ulike valg, 1969-2001

FRP er ikke med i det første valget (1969) det er derfor det er to linjer. En økning på 70 tallet, en reduksjon i 1985, plutselig økning i 89, så en viss tilbakegang. Dette er basert på en kvantitativ analyse av partienes programmer ved stortingsvalgene. (Vel, kvalitativ teksttolkning skulle jeg tro.)

5. Velgernivå: Hvem støtter natur- og miljøvern, natur- og miljøvern som en partipolitisk skillelinje.

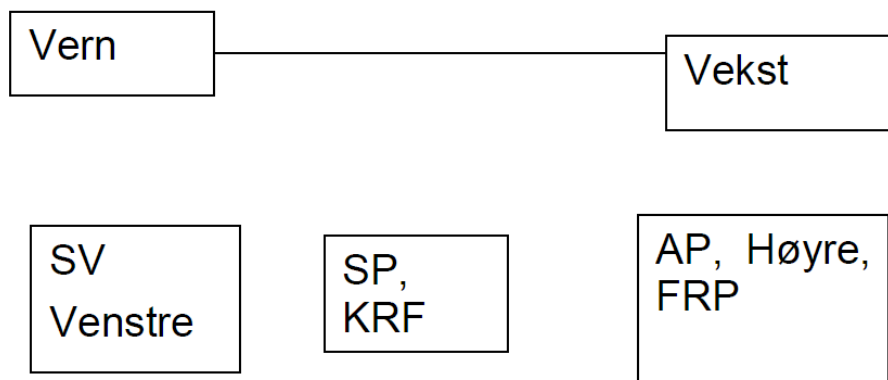
Datakilde: Valgundersøkelsene 1977-89.

- Sammenligner den "ideologiske" økonomiske høyre-venstredimensjon og natur- og miljøverndimensjonen.

De som støtter natur- og miljøvernstandpunkter er de unge aldersgrupper (generasjoner?), de med høy utdanning, kvinner og de som arbeider i offentlig sektor. Klasse har liten effekt når utdanning kontrolleres for (se tabell 11.2).

Sammenligner vi med den økonomiske høyre-venstre dimensjonen så er dette spesifikt. På den økonomiske høyre-venstre dimensjonen så er klasse / inntekt viktig, kjønn har en viss påvirkning (kvinner litt til venstre), unge og høyt utdannede er litt mer til høyre.

Partienes velgere plasseres slik som forventet ut fra partielitenes standpunkter.

Partiene plasseres seg omtrent slik, her er det konsistens mellom velgernivå og elitenivå.

(For detaljer: se tabell 11.3)

I denne perioden har miljøholdning mindre å si enn den økonomiske høyre-venstre verdier, blant unge har den nesten like stor effekt.

Framtiden til den grønne konfliktlinjen:

1. En forsterkning i forhold til slik den har utviklet seg på 1970- og 1980-tallet. Det er en konsolidering, det er de samme partiene.
2. Den blir inkorporert i en (endret) høyre-venstredimensjon. (første punktet er mer viktig – det er ingen
3. Den blir omformet til en "issue-salience"-dimensjon, der partiene ikke er så mye uenig (om målene), men konkurrerer om å fremme sine grønne saker uten å være så mye uenig (sakseierskap). Dvs en er enig ommål men ikke om virkemidler. Alle partiene har klare posisjoner på en vekst-vern dimensjon. (mot positional-issues hvor partiene har klare posisjoner)
4. Grønne stridsspørsmål tas ut av partipolitikken og avgjøres av offentlige iverksettingsorganer og den korporative kanalen (forvaltningen og interesseorganisasjoner). Dette var det veldig klare tendenser til på 80 tallet, og det kan en også si at en ser i dag, men det første punktet er fortsatt viktig.

Når det gjelder populismen bør en lese en fotnote i artikkelen.

(Fra foiler 4 sett 3)

5. Aardal: En samlet oversikt over betydningen av stridsspørsmål og ideologi for stemmegivning

Datamateriale: Valgundersøkelsene for 1997 og 2001.

Analysene er basert på ca. 40 og 50 politiske holdningsspm. i hhv. 1997 og 2001.

- Fordelingene i befolkningen. Hvor stor andel er det som støtter hvilke standpunkter (Tabell 3.1)?

- Koblingen mellom enkeltspørsmål og partivalg (Tabell 3.2)

Det er gjerne slik at en i undersøkelsene må si seg helt eller delvis enig i noe, så kobles spørsmål og partivalg.

- 1) Faktoranalysen. De 6 holdningsdimensjonene
- 2) Konstruksjon av indekser (sammensatte mål) for holdningsdimensjonene
- 3) Korrelasjonene mellom de ulike målene (indeksene) for verdier/ grunnleggende holdninger
- 4) Den gjennomsnittlige plassering på indeksene for partienes velgere
- 5) Styrken på sammenhengen mellom indeksene og partivalg.
- 6) Hvilke holdningsdimensjoner har størst betydning for å forklare oppslutning om de enkelte partiene?

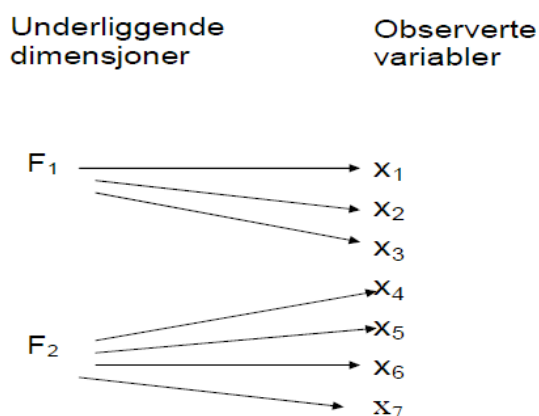
Hvordan er sammenhengen mellom faktorene, korrelasjonene mellom dem, og sammenheng mellom hvordan en stemmer og holdninger.

1. Faktoranalysen. De 6 holdningsdimensjonene.

Det viktige empiriske spørsmålet er hvilke holdninger som går i hop, som folk relativt konsistent holder.

Til dette formålet brukes faktoranalyse.

Modell

Variablene er de holdningsspørsmålene en har stilt. En tenker seg at når spørsmål korrelerer så påvirkes de av bakenforliggende faktorer. Om en mener en ting på ett

spørsmål så tenderer en på å svare noe på et annet. Faktoranalyse: Identifisere hva som går sammen, de underliggende dimensjonene og hvilke holdninger som går sammen.

De observerte variablene som hører med til samme faktor (f.eks. F1) er korrelerte med hverandre, men ikke med de som hører med til F2

Aardal finner 4 slike faktorer/dimensjoner i 1997 og 6 i 2001. Navn settes på faktorene ut fra de variablene som har høye korrelasjoner med faktoren (F'en). Grunnen til at en finner flere i 2001 er tildels fordi det er stilt flere spørsmål som fanger opp holdningene.

Aardals tabell 3.3 er noe misvisende: Innrammingene som skal vise hvilke holdninger som lader på samme dimensjon har forskjøvet seg 3 plasser nedover!!

Oversikt over dimensjonene fra faktoranalysen

1. *Offentlig/privat* (Aardal), er den økonomiske høyre/venstre-dimensjonen (foreleser foretrekker denne termen) fra det industrielle samfunnet. Den ideologiske ekvivalenten til arbeidsmarkedskonfliktlinjen.

Sentrale holdninger (12 i 2001):

- Holdning til sosial ulikhet/likhet,
- Offentlige reguleringer av økonomien vs. markedsløsninger
- Størrelsen på velferdsstaten (kontantoverføringer og sosiale tjenester) vs. størrelsen på skatter og avgifter
- Private institusjoner som supplement/erstatning for offentlige

De som mener en ting på en av disse holdningene har en tendens til å synes det samme på andre.

2. Moral-religion:

Restriktiv moral og kristne verdier versus liberal moral og sekulære standpunkter

Sentrale holdninger (5-6 i 2001):

Kristendommens rolle i samfunnsutviklingen og dens stilling i skolen
abortsak, avholdssak og holdning til homofile. kristendom i skolen

3. Holdninger til natur- og miljøvern, kalt Vekst-vern.

Prioritering av natur - og miljøvern versus økonomisk vekst og energiutbygging og -forbruk

Sentrale holdninger (5-6 i 2001):

- Sterkere/svakere vektlegging av miljøvern
- Økonomisk vekst versus naturvern,
- Tempoet i utvinningen av olje- og gassprod.
- Bygging av gasskraftverk

4. Holdning til innvandring, kalt Innvanding - solidaritet

Mye tyder på at slike holdninger er del av en frihetlig/ autoritær-dimensjon (libertarian-authoritarian) slik denne er diskutert i litteraturen. Ut fra holdningene i faktoranalysen burde den kanskje vært kalt frihetlig-

autoritær. I Aardal framkommer det at holding til innvandring går sammen med holdning til u-hjelp og holdning til kriminelle.

Sentrale holdninger (9 i 2001):

- Holdninger til innvandring og innvandrere
- Holdning til u-hjelp
- lov og orden og holdning til kriminelle (straff versus behandling/forebygging)
- Oppfatning av hvor mye trygdemisbruk (de som mener det er mye misbruk er mot innvandring og for lov og orden)

5. Global - nasjonal

En motsetning mellom en mer tradisjonell, nasjonal prioritering på den ene siden og en tilpasning til det internasjonale og globale markedet på den andre.

Ny dimensjon i 2001, antakelig p.g.a. at det er stilt flere spm.

Sentrale holdninger (6 i 2001):

- Globalisering er nødvendig for økonomisk vekst
- Mer internasjonal orientering, mindre vekt på grenser
- Høy økonomisk vekst og produktivitet
- Holdning til tempoet i samfunnsendringene

De som er tilhengere av globalisering vil ha mer endringer.

6. Sentrum - periferi

Gammel konfliktlinje, ekvivalent til den strukturelle konfliktlinjen med samme navn.

Ny ideologisk dimensjon i 2001, antakelig p.g.a. at det er stilt flere spm.

Sentrale holdninger (7 i 2001):

- Holdning til økonomiske overføringer til distriktene
- Flytting av statlige bedrifter til distriktene
- Holdning til politikere og byråkrater i Oslo
- Holdning til at storbyene skal få beholde mer av sine skatteinntekter.

Samlet:

De to første og sentrum-periferi (6) representerer "gammel politikk"-dimensjoner.

3, 4, og 5 representerer nye ideologiske dimensjoner, men bare 3 og 4 kan teoretisk knyttes til "ny politikk"/"New Politics".

Indikatoren for MPM (materialisme og postmaterialisme) som Aardal også tar med, tapper det samme teoretisk som de to ny politikk-dimensjonene. (holding til innvandring og vekst-vern)

2) Konstruksjon av indekser (sammensatte mål) for holdningsdimensjonene.

Dette gjøres ut fra fem spørsmål/variabler som korrelerer sterkest med vedkommende faktor (F). Det konstrueres først indekser med verdier fra 0-20. I Aardals pensumbidrag gjengis medianen og spredningsmål for disse indeksene. Her gjengir vi gjennomsnittet for de enkelte partienes velgere på et mål som er omformet slik at indeksene får gjennomsnittet 0, og får verdier fra

-10 til +10-. En måler avviket fra gjennomsnittet (for alle velgerne) for de ulike partienes velgere.

-10 er veldig negativt og +10 veldig positiv, hva som gis høye og lave verdier er avgjørende for fortolkningen.

Plasseringen av partienes velgere kan en egentlig ikke være uenig i, siden det er det dataene viser, men det kan være forskjeller mellom elitens standpunkt på den ene siden og elitens standpunkt på den andre. Dvs, en kan gjerne være uenig, men dette er ikke noe subjektivt forskerstandpunkt.

3) Korrelasjonene mellom de ulike målene (indeksene) for verdier/grunnleggende holdninger

	Innv. (pos.)	Økon. hv	Vekst/ vern	Moral	Global/ nasjonal	Sentr/ perif.	Holdn. til EU
Økon. hv (h)	(-0,05)						
Vekst/vern (vern)	0,28	-0,26					
Moral (sek.)	0,27	0,13	(0,01)				
Global/ nasjonal (nasj.)	(0,05)	-0,27	0,33	-0,18			
Sentrum/ perif. (sentr.)	0,14	0,37	-0,12	0,22	-0,29		
EU (pos.)	0,08	0,27	-0,28	0,24	-0,40	0,37	
MPM (postm.)	-0,30	0,10	-0,25	-0,15	-0,12	0,01	(0,04)

I Aardahls bidrag er fortegnene konsekvent motsatt, dette er korrigert i tabellen over.

I parentes: De standpunktene som er gitt høye verdier på indeksene. Høye og lave verdier er viktige for fortolkningene av fortegnene på korrelasjonene.

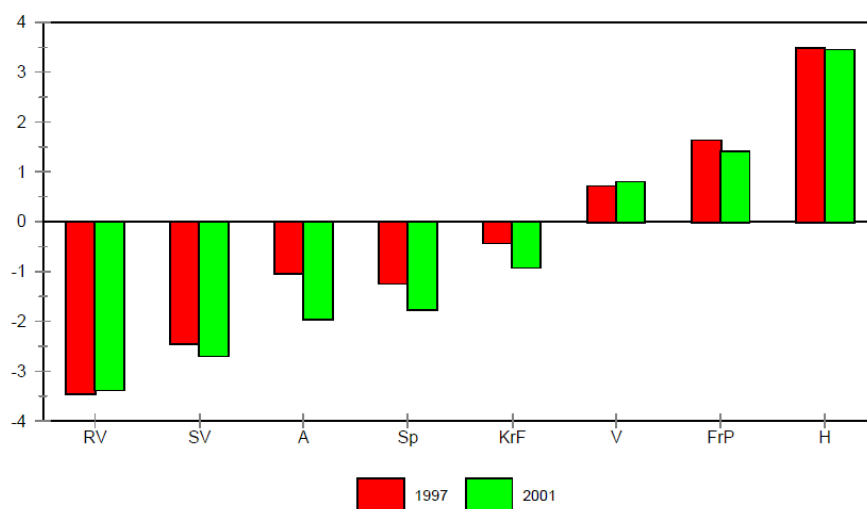
Eks fra tabell over: De som er positiv til innvandring er positiv til vern, men det er lite høyre-venstre korrelasjon. Positiv til innvandring = sekulær. De som er positiv til innvandring er sentrumsorientert, og svakt sammenheng med EU standpunkt.

Ser vi på EU standpunkt så kjennetegner det som de er positive høyreorientert: høyre-venstre økonomi, vekstorientert, globalt orientert og sentrumsorientert.

Relativ høy korrelasjon mellom de to nye dimensjonene, vekst-vern og innvandring.

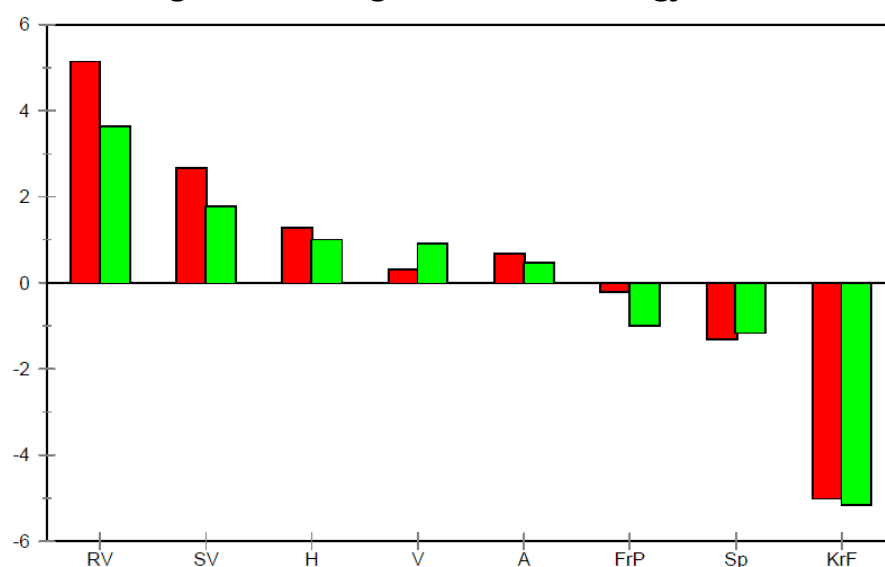
4. Den gjennomsnittlige plassering på indeksene for partienes velgere

Offentlig-privat 1997 og 2001. Avvik fra gjennomsnittet

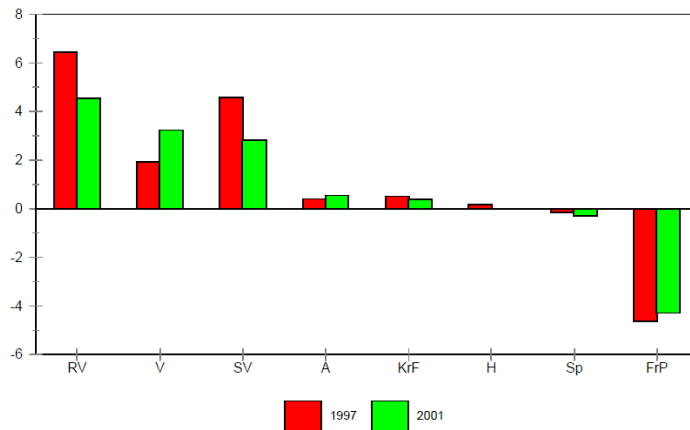
FRP sine velgere er klart til venstre for høyre sine velgere (på den økonomiske høyre venstre akse). FRP er et sentrumparti på høyre-venstre økonomi, de vil bruke mer penger, men har klare høyreholdninger for privatisering. KrF ligger ganske nært Sp, og Sp ligger klart nærmere Ap enn andre borgerlige. Det kan virke som om forskjellen mellom partiene er litt større i 2001.

Moral-religion. 1997 og 2001. Avvik fra gjennomsnittet

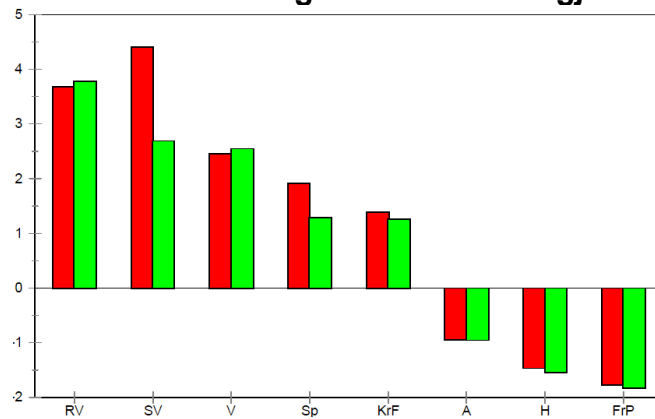
KrF, og Sp er mindre sekulære.

Innvandring/solidaritet. 1997 og 2001. Avvik fra gjennomsnittet av alle velgere.

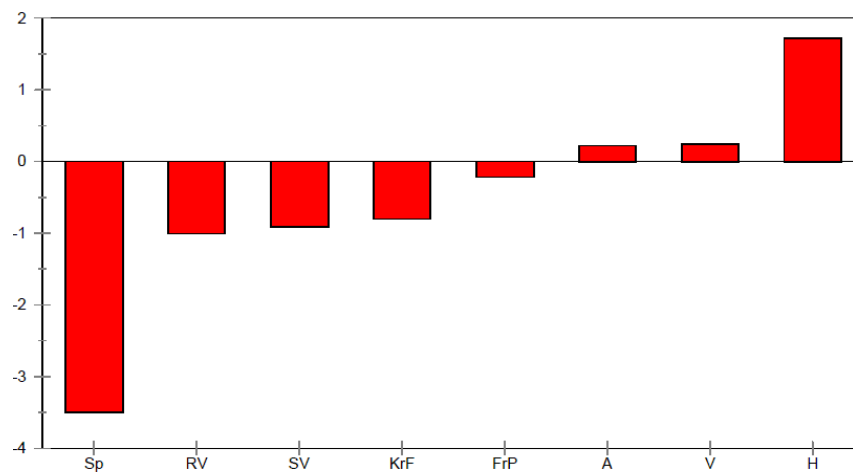
Her er det FRP vs RV, V og SV. De andre ligger veldig nære gjennomsnittet for alle velgere.

Vekst-vern. 1997 og 2001. Avvik fra gjennomsnittet

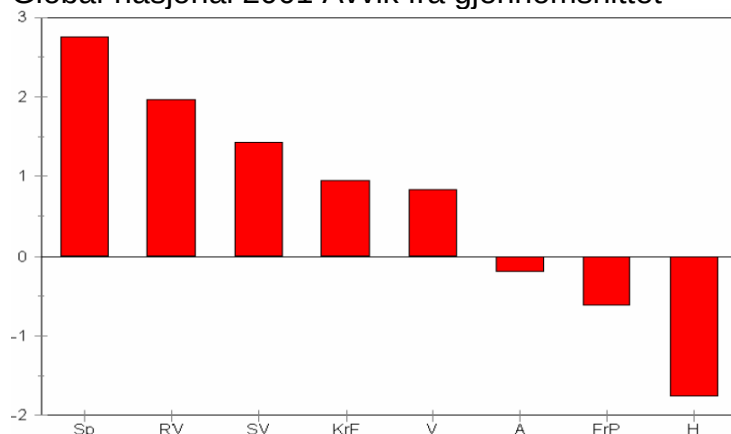
Her ser en også det mønsteret en ser i artikkelen til Knutsen (foreleser), det er FRP og høyre + Ap mot alle andre. (Samme perioder som over)

Sentrum-periferi. 2001. Avvik fra gjennomsnittet

Sp mot Høyre.

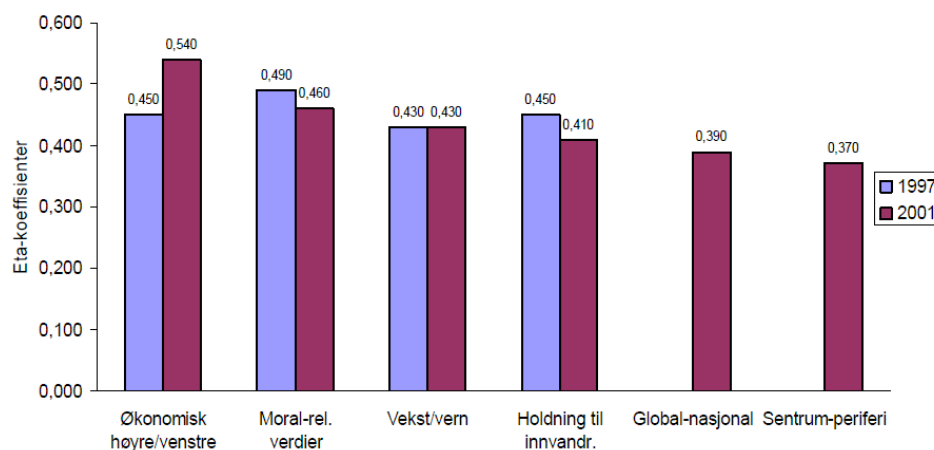
Global-nasjonal 2001 Avvik fra gjennomsnittet

Det er 6 konfliktdimensjoner hvor partiene plasseres seg. Ved å studere velgere og eliten så kan en si mye om hvem partiene retter seg mot, spesielt om en tar med den sosiale bakgrunnen til de som velger. Variablene er også uavhengige av hverandre, en kan bevege seg på en dimensjon uten å bevege seg på de andre.

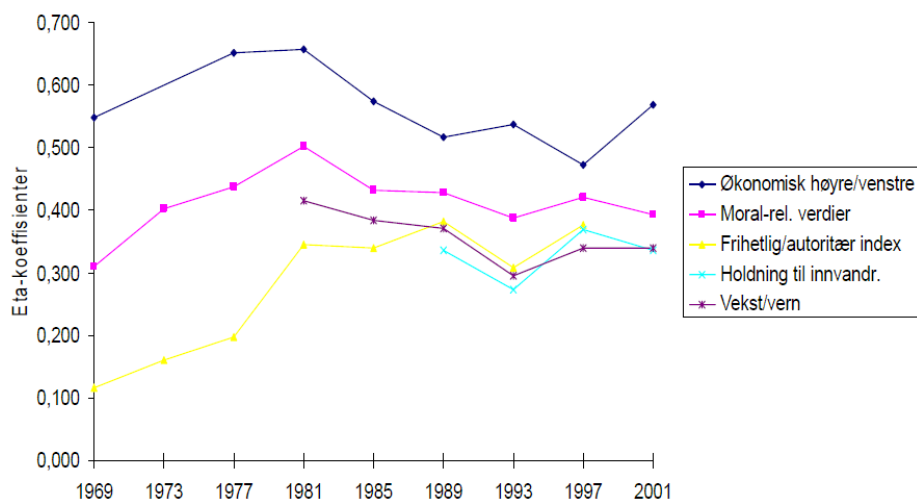
5) Styrken på sammenhengen mellom indeksene og partivalg.

Styrkes på sammenhengene mellom politiske verdiorienteringer og partivalg i 1997 og 2001

Det som er veldig klart ved korrelasjonene er at alle har betydning, og det er relativt små forskjeller i betydningen av disse dimensjonene.

Korrelasjoner mellom politiske verdiorienteringer og partivalg, 1969-2001

De nye politikk dimensjonene har mindre effekt enn "old politics", men i et langsiktig perspektiv så øker de sin effekt over tid, men de nærmer seg "old politics", dette er den samlede effekten holdningene har for hva de stemmer.

6) Hvilke holdingsdimensjoner har størst betydning for å forklare oppslutning om de enkelte partiene?
(basert både på valgene i 1997 og 2001).

Aardals analyser av 2001-valget er basert på sml. mellom AP-velgerne og hvert av de andre partiene. Dette gir resultater som er avhengig av ideologisk fjernhet fra AP, noe som gjør denne analysen spesiell (se Tabell 4.3).

SV: alle de 4 første, men vekst-vern og moral (liberal) mest
 AP: 1) Økonomisk høyre-venstre, 2) vekst-vern og 3) moral (lib.)
 V: 1) Vekst-vern mest, så 2) økonomisk høyre-venstre og innvandring (pos.)
 KrF: 1) Moral helt dominerende, så 2) innvandring (pos.) og vekst-vern
 SP: 1) Sentrum-periferi, 2) vekst-vern
 H: Økonomisk høyre-venstre desidert mest viktig.
 FRP: 1) Innvandring (neg.) desidert mest viktig, så, som mye mindre viktig:
 2) Økonomisk høyre-venstre. (liberalisering)

Dette er en rangering av grunnene til å stemme på de enkelte partiene.

Verdiorienteringene forklarer samlet (alle 6) omlag 60% av variansen i partivalg. Forklaringskraften er meget stor.
 Verdier forklarer mest for KrF, så Høyre, FRP, SV og AP. Forklaringskraften er minst for V.

Generelt er det meget stabile mønstre som framkommer, mer stabile enn oppslutningen om partiene fra et valg til det neste.

Også de andre partiene er klart forankret i disse verdiene. Merk at den avhengige variabelen er å støtte Ap vs alle andre verdier.

Forelesning 5: Valgordningene i Norge - og de andre nordiske landene.

Disposisjon av forelesningen:

1. Oversikt over hovedtyper av valgordninger
2. Utviklingen av stemmeretten i Norge
3. Utviklingen av valgordningene i Norge
4. Valgordningene i de andre nordiske landene.

Krav som valgordningene skal ivareta:

1. Skal gi nasjonalforsamlingen en sammensetning som i hovedsak avspeiler partienes styrke ved valgene. (Stemninger i befolkningen)
2. I parlamentariske demokratier danne grunnlaget for en regjering som har den nødvendige parlamentariske basis.
3. Danne grunnlag for en viss stabilitet for regjeringen.
4. Velge representanter som har personlige egenskaper som er nødvendige for oppgavene som parlamentarikere (evt. regjeringsmedlemmer).

1. Oversikt over hovedtyper av valgordninger

Flertallsvalg og forholdstallsvalg (kalt: proporsjonal representasjon, PR).

Det partiet eller den grupperingen som får flest stemmer får mandatet eller mandatene. Forholdstall betyr at det er flere representanter som fordeles i en valgkrets.

Flertallsvalg: Oftest (men ikke alltid) i enmannskretser. Ved enmannskretser: Det velges én representant og dette er representanten (til det partiet) som får flest stemmer.

Her er det absolutt flertall eller simpelt flertall.

Forholdstallsvalg (PR): Det er flere mandater i hver valgkrets som fordeles i forhold til stemmetallet som de forskjellige partiene har fått.

Flertallsvalg:

1. Pluralitetssystem (simpelt flertall). En valgomgang og det partiet som får flest stemmer har vunnet, "first-past-the-post": Eks: A: 34%, B: 33%, C: 33% A får mandatet, de to andre partiene får ingen mandater.
Forekomst: Storbrit, Canada, India, USA (delvis), New Zealand (tidligere).
Generelt: Anglo-amerikanske demokratier. (Eksportert fra UK)

Konsekvenser: Stor overrepr. for de store partiene, fremmer et topartissystem. (Særlig det som får størst oppslutning på valget, og kan bidra til at det som får nest mest velgere får flest mandater)

Vektlegger kriteriene 2 og 3, dels 4.

Det viktige her er å få en vinner, og vinneren skal danne en stabil regjering. En stemmer gjerne på personer. Det at minoriteter skal få noe å si har ikke noe å si. Eks

liberal-sosialistisk allianse i UK, fikk 25% av stemmene og 2-3% av mandatene. (ofte om de er veldig spredt er de enda svakere)

2. Majoritetssystem (absolutt flertall): To valgomgangar hvis ikke noen av partiene får 50% +1 stemme i første valgomgang. De to partiene som får flest stemmer (i første valgomgang), går videre til den andre valgomgangen, og den kand. som nå får flest stemmer (nødvendigvis mer enn 50,0%) har vunnet. Forekomst: Presidentvalgene i Frankrike og Finland, dels parlamentsvalgene i Frankrike.

Flertallsvalg i flermannskretser: alle mandatene går til det partiet som får flest stemmer.

I Frankrike er det en sperregrense på 12.5% av alle (ikke bare de som stemmer) for å komme videre til andre valgomgang.

Forholdstallsvalg (PR).

Det vanlige er at folk stemmer på lister for de ulike partiene. Med mulighet for å endre på listene, dvs, et element av personvalg.

Forekomst: Nesten alle land i Europa unntatt de som er nevnt tidligere

Hovedgrupper av PR-systemer:

1. Høyeste gjennomsnitt (kvotient) eller divisorrekke-/deletalls metoder.

a) stemmetallene for hvert parti er utgangspunktet

b) disse deles disse med de aktuelle deletallene.

Dette gir oss:

c) en rekke kvotienter og i neste omgang fordeles mandatene etter størrelsen på disse kvotientene.

Mest kjente:

d'Hondt (heltallsmetoden) bruker 1, 2, 3, 4 osv. som deletall.

Sainte-Laguë (Oddetallsmetoden) bruker 1,3,5,7 som deletall, men oftest i *modifisert utgave* der 1.4 brukes i stedet for 1. Dette er for å hindre at små partier favoriseres.

Saint Lague gir mer uttelling får små partier, siden når en deler på et stort tall for å få det første mandatet så er det lettere for et lite parti å få den første representanten.

Oversikt over PR-valgordninger. Høyeste gjennomsnitt

Valgresultat		%
A	41000	41,0
B	29000	29,0
C	17000	17,0
D	13000	13,0
Sum	100000	100,0

d'Hondts metode										Totalt antall mandater				
			Mnr		Mnr		Mnr		Mnr		Fordeling av 5, 7 eller 10 mandater			
Delingsstall:		1		2		3		4		5		10	7	5
Antall st.														
A	41000	41000	1	20500	3	13667	6	10250	8	8200		4	3	2
B	29000	29000	2	14500	5	9667	9	7250		5800		3	2	2
C	17000	17000	4	8500	10	5667		4250		3400		2	1	1
D	13000	13000	7	6500		4333		3250		2600		1	1	0
Sum	100000													

Med D'Hondts metode så tar en utgangspunkt i stemmetall, så deler en på 1, så osv. Så fordeler en ganske enkel stemmene utfra de høyeste Mnr = mandat nummer. Generelt sett er dette en metode som favoriserer de store partiene. A får 4x så mange mandater som D, selv om A bare har litt over 3x så mange stemmer. Favoriseringen av store partier er størst når en har få mandater å fordele i valgkretsen. Med mange kandidater å fordele blir fordelingen mer proporsjonal.

Sainte-Laguës metode

Sainte-Laguës metode													Totalt antall mandater		
			Mnr		Mnr		Mnr		Mnr		Mnr	Fordeling av 5, 7 eller 10 mandater			
Delingsstall:		1		3		5		7		9		10	7	5	
Antall st.:															
A	41000	41000	1	13667	4	8200	7	5857	8	4556		4	3	2	
B	29000	29000	2	9667	6	5800	9	4143		3222		3	2	1	
C	17000	17000	3	5667	10	3400		2429		1889		2	1	1	
D	13000	13000	5	4333		2600		1857		1444		1	1	1	

Dette er en metode som er mer snill mot småpartiene, sammenlign med figur på forrige side. Det er en større barriere for store partier for å få det andre mandatet.

Denne favoriserer små partier såpass mye at den alltid brukes i modifisert form.

Modifisert Sainte-Laguës metode

Modifisert Sainte-Laguës metode												Totalt antall mandater		
			Mnr		Mnr		Mnr		Mnr			Fordeling av 5, 7 eller 10 mandater		
Delingsstall:		1,4		3		5		7		9		10	7	5
Antall st.:														
A	41000	29286	1	13667	3	8200	7	5857	8	3254		4	3	2
B	29000	20714	2	9667	5	5800	9	4143		2302		3	2	2
C	17000	12143	4	5667	10	3400		2429		1349		2	1	1
D	13000	9286	6	4333		2600		1857		1032		1	1	0
Mnr = mandatnummer														

Her er det bare ved 5 mandater at det blir forskjeller sammenlignet med ikke-modifisert. Men, generelt er det slik at den modifiserte metoden er utformet for å hindre at småpartier er favorisert.

Mnr = mandatnummer

2. Største brøks metode:

Tar utgangspunkt i antall stemmer totalt (s) og antall mandater som skal fordeles (m).

Den mest vanlige metoden er Hares delingstall som er s/m . I vårt tilfelle ved hhv. 10, 7 og 5 mandater, blir delingstallene:

10 mandater: $100000/10=10000$

7 mandater: $100000/7=14286$

5 mandater: $100000/5= 20000$

Dette representerer det antall stemmer som er nødvendig for å få et mandat.

Dvs, disse tallene er delingstall. Det finnes også andre varianter av denne, hvor en setter inn N og N+1. (Se ”oversikt over alle valgsystemer i Vest-Europa) En bruker så dette deletallet for å beregne en koeffisient som er utgangspunkt for å fordele mandatene.

Det faktiske stemmetallet til partiene deles så på disse tallene (kvote/delingstall), og mandatene fordeles på partiene ut fra koeffisientene som framkommer:

Mandater som ikke kan fordeles på denne måten, fordeles til det/de partier som har flest "ubrukte" stemmer, dvs. den(de) høyeste desimalen(e) etter komma.

Eksempelet med 10 mandater:

antall stemmer/delingstall

A $41000/10000= 4,1$

B $29000/10000= 2,9$

C $17000/10000= 1,7$

D $13000/10000= 1,3$

		Antall mandater								
		10 mand.			7 mand.			5 mand.		
				Totalt			Totalt			Totalt
A	41000	4,1	4		2,9	2+1	3	2,1	2	2
B	29000	2,9	2+1	3	2,0	2	2	1,5	1	1
C	17000	1,7	1+1	2	1,2	1	1	0,9	0+1	1
D	13000	1,3	1	1	0,9	0+1	1	0,7	0+1	1

Oppsummering: To hovedtyper valgordninger, flertallsvalg og forholdstalls av flertallsvalg er det pluralitet (absolutt flertall) proporsjonale – divisor og største brøks metode.. (Må sjekkes nøyere og kunnes..)

2. Utviklingen av stemmeretten i Norge

1814 (tidspunktet ordningen ble innført)

En måtte være mann og over 25 år som hadde bodd i landet i minst 5 år
Av de som tilfredsstilte disse kravene, ble det gitt stemmerett til:

1. Embetsmenn
2. Selveiende bønder, samt bønder som hadde leid (bygset) jord i minst 5 år,
3. Byborgere (handelsmenn og håndverkere) som eide fast eiendom som var verdt mer enn ett bestemt beløp (300 riksdaler).

Bøndene måtte være selvstendige eller måtte ha leid jord i minst 5 år. Det som gjorde dette systemet til et av de mest liberale i Vest-Europa var at bøndene fikk stemmerett.

Ca. 45% av mennene over 25 år fikk stemmerett.

Bøndene utgjorde den største delen av de som hadde stemmerett.

- Myrmannsvesenet

Ikke stemmerett: kvinner, husmennene på landsbygda og eiendomsløse i byene (de fleste arbeidere).

Velgerne måtte registrere seg, de ble ikke automatisk innført i manntallet og valgene var ikke hemmelige.

Rokkan ser på andelen av hele befolkningen (inkluderende under 18) 10-11 % i andre rimelig demokratiske land som Frankrike, UK hadde 2-3% stemmerett.

Bønder og bybeboere var 98% av de innskrevet i manntallet, resten embetsmenn. I byene var det en betydelig grad av arbeidere som fikk stemmerett, særlig i de mindre byene, siden de hadde eiendom. Særlig i de mindre byene var det mange lønnstakere som kvalifiserte. På landsbygda så hadde alle som eide matrikulert stemmerett, uansett verdi. Det var også mulig å kjøpe seg til stemmerett ved å kjøpe en verdiløs jordflekk – myrmannsvesenet. Dette var aktuelt i 1870-80 årene under mobiliseringen for venstre.

De fleste arbeiderne i byene var eiendomsløse.

Valgene var ikke hemmelige! Og en måtte registrere seg. (Det var mulig å finne ut hvordan folk hadde stemt). Som følge av sosiale endringer så falt andelen som hadde stemmerett, siden sønner av bønder flyttet til byene og ikke tilfredsstilte kravene fra 45 til 34 % fra 1820 til 1875.

1884

Hemmelige valg.

I tillegg til eiendomskriteriet, ble det såkalte *census-prinsippet* innført, stemmerett til folk som hadde inntekt over et visst nivå (*regime censitaire*). Dvs, de med over en viss inntekt fikk stemmerett. Mens eiendom var mest vanlig på landsbygda var inntekten gjerne størst i de større byene.

Av mannlige skattebetalere 1876 hadde følgende andeler stemmerett:

	Større byer (6)	Andre byer	Landdistr.
1814-reglene	44%	52%	55%
1884-reglene	77%	67%	67%

Reformen i 1884 økte andelen fra 40-45% til over 77%. det var først og fremst funksjonærer som fikk stemmerett, de som ikke hadde det var først og fremst konsentrert i arbeiderklassen

1898

Allmenn stemmerett for menn.

1898-reformen ga stemmerett først og fremst til arbeidere i byene og arbeidere og husmenn på landsbygda

Likevel bevart to lovbestemmelser fra *regime censitaire*:

En kunne fratas stemmeretten hvis en mottok bidrag fra forsorgsvesenet og hvis en gikk konkurs. Særlig arbeiderbevegelsen var mot dette (særlig det første).

1907, 1913

Begrenset og så allmenn stemmerett for kvinner, hhv. 1907 og 1913.

Kommunevalg: 1901 (censusprinsippet) og 1909

Stortingsvalg: 1907 (censusprinsippet) og 1913

Først fikk de kommunevalg og så stortingsvalg. i 1913 kom det en allmenn stemmerett

Når det gjelder alder for stemmerett: 1919: 23 år 1956: 21 år 1969: 20 år og sist i kommunevalget .. til 18 år..(her er det litt forskjellige tall)

3. Utviklingen av valgordningene i Norge

1. 1814-1903

En finner både flertallsvalg og forholdstallsvalg og ulike typer av denne i et historisk perspektiv. Først flertallsvalg (som i de fleste land) så erstattet med forholdstall som sees på som mer demokratiske. Rokkan skriver om å passere en representasjonsterskel, hvor en går over til forholdstall.

Dette er den første perioden.

Indirekte valg i flermannskretser. (1814 til 1903)

By- og landdistriktene var organisert i ulike valgdistrikter. En stemte i forskjellige kretser i by og land.

Hvert valgdistrikt valgte 2-5 representanter i byene og 1-4 i landdistriktene.

I byene var det indirekte valg, en valgte en valgmann for hver 50 innbygger, så valgte valgmennene 1/4de del av disse ble valgt til representanter, så vidt en vet valgte n representanten blant disse, det var valgmennene som fant ut dette internt. (1 representant for hver 200)

Byene: $1/50$ og $1/4 = 1:200$. En representant for hver 200 stemmeberettiget.

Landdistriktene $1/100$ og $1/10 = 1:1000$. En representant for hver 1000 stemmeberettiget.

For hver 200 stemmeberettiget i en by vs for hver 1000ende stemmeberettiget på landet ble det valgt en representant. (5x så mange stemmeberettigete bak hver representant i landdistriktene) Dette var en måte å kompensere for de liberale stemmerettsregelen som ble innført med 1814 grunnloven. Byene ble tilgodesett ved at det sto færre borgere bak hver representant sammenlignet med landdistriktene. (totalt 112 representanter)

"Bondeparagrafen": et forholdstall på 1:2 mellom hhv. tingmenn fra byene og landdistriktene. Dette vil si at det skulle være dobbelt så mange representantene fra landdistriktene som fra byene, forsøk på å sikre byene representasjon. I begynnelsen ble denne bestemmelsen ikke tatt så alvorlig siden den var vanskelig å praktisere i sammenheng med de andre bestemmelsene, så når byene vokste så fikk byene en større representasjon enn det de skulle ha hatt i forhold til bondeparagrafen.

ex 1859: 67 fra landdistriktene og 50 fra byene

I 1859 fastsatt i grunnloven hvor mange som skulle velges fra by og land, i form av hvor mange fra valgkretsene.

Denne paragrafen hadde to konsekvenser, på lang sikt: Landdistriktene ble overrepresentert etter hvert som urbaniseringen kom, samt at by og land stemte i forskjellige valgkretser helt til omtrent 1950.

Dette var en indirekte valgmetode med valgmenn. Og det var flere representanter som ble valgt fra hver krets, og en brukte et flertallsvalgssystem, en stemte på den enkelte kandidat, den med flest stemmer ble valgt.

Eks. fra en valgkrets bestående av tre byer (A, B og C) som hver hadde hhv. 5, 9 og 6 valgmenn, altså 20 til sammen, og det maksimale antall Stortingsrepresentanter (5):

	H	V
A her fikk H flertall	5	
B her fikk V flertall		9
C her fikk H flertall	6	
Totalt	11	9

Når valgmennene kommer sammen så stemmer en en og en på hvem som skal være representant, og hver gruppering sier hvem som skal være representant. Her betyr det at høyre får alle representantene, og V blir urepresentert for distriktet.

Fram til ca 1860-70 så stemte bøndene på øvrigheten (embetsmenn). Men partier fantes ikke. Valgloven fra 1828 inneholdt bestemmelser om at organiserte grupper var forbudt.

Etter hvert som politiske grupperinger oppstod så ble det veldig viktig hvilken gruppering representanten sto for. Systemet fungerte som over.

I landdistriktene innebar regelen at bare ett parti ble representert. Hensikten med den indirekte metoden var å sikre uavhengighet for stortingsrepresentantene i forhold til velgerne. De skulle ikke binde seg til bestemte grupperinger på stortinget og motta instruks fra folket (ikke et bundet mandat)

2. 1906 -1918

Det ble innført direkte valg i enmannskretser, med to valgomganger hvis ingen kandidat fikk absolutt flertall i den første valgomgangen. I den andre valgomgangen kunne alle partier stille opp, og det partiet som fikk et simpelt flertall, ble valgt. Dette er i motsetning til et majoritetssystem.

Landet ble delt inn i 41 by og 82 landdistr. (til sammen 123 repr.) og det ble valgt en repr. og en vararepr. fra hver valgkrets.

Bondeparagrafen gjaldt fortsatt. Det med vara betyr at en unngår UK sin ordning hvor en må ha suppleringsvalg om en kandidat faller fra.

Begrunnelsen for valgordningen:

1. Bedre kontakt representant - velger. Representantene fikk en lokal forankring (dette er hovedårsaken)
2. Småbyene skulle også bli representert med egne representanter, mens de tidligere slått sammen med større byer.
3. Reaksjon mot partivesenet. Det var "personene som skulle tre i forgrunnen, partiene i bakgrunnen". Kristian Mikkelsen og andre sto bak denne ordningen.
4. (Uoffisielt): Demme opp for AP. Ved at de ikke sosialistiske partiene i andre valgomgang kunne gå sammen dersom det lå an til at Ap hadde flest temmer. (Altså, høyre og venstre kunne samarbeide så AP ikke ble valgt)

En skulle stemme på personer, ikke partier, på valglistene sto bare kandidatens navn, ikke partiets. Men, systemet bidro ikke til å svekke partiene, som var i oppbygging og konsolidering, men bidro mest til å underrepresentere ap. Mulig teori: APs radikalisme og forkastelse av parlamentarisme var en følge av dette.

3) 1921-49

Representasjonsterskelen ble passert i Norge ved valgordningen vedtatt i 1920. (periode er første og siste valg)

PR innføres. (proporsjonal representasjon) – en gikk bort fra flertallsordningen, med endringer i Grunnloven:

- d'Hondts metode ble valgt for å fordele mandatene. Dette er en relativ konservativ metode med henhold til representasjon.
- Grunnloven fastsatte hvordan mandatene skulle fordele seg på by- og landdistrikter innenfor hvert fylke som nå ble valgkretsen, men "bondeparagrafen" ble opprettholdt. Slik a by og lad innefor hvert fylke stemte separat.

- Antall Stortingsrepr. satt til 150
- Partiene ble for første gang omtalt i loven, bl.a. med regler om valglistor (Nominasjonslov) og registrering av partier. Det ble en regel om hvordan en skulle gjennomføre en nominasjon, som var frivillig, men som ble brukt av alle partier. dvs, listene ble satt opp lokalt uten innblanding fra partiet sentralt.
- Listeforbund: 1930-45.

Arbeiderpartiet ble det største partiet etter hvert, noe som skapte stor bekymring blant de borgerlige, pga D'Hondts metode som favoriserte store partier. Derfor vedtok de borgerlige partiene en lov om listeforbund før valget i 1930. Denne innebar at innen en valgkrets så kunne en bestemme seg for at stemmene innenfor to eller flere partier kunne summeres dersom det så ut som om de skulle tape et mandat. (Dvs, en erklæring på forhånd om at to lister skulle telles som en for det kritiske siste mandatet)

Dette er ikke det samme som felleslister, det eneste som partiene trengte å gjøre var å komme med en erklæring ved fordeling av utsatte mandater. Dette bidro til at partiene som inngikk i listeforbundet vant 2-9 mandater på bekostning av de andre partiene, nesten utelukkende på bekostning av Ap. (2-9 fram til valget i 1945) Ordningen ble opphevet før valget i 1949, da Ap hadde majoriteten i stortinget. (Pga kunstige partiforbindelser)

4) 1953- (1985)

Kompromiss på stortinget førte til i hovedsak den valgordningen vi har i dag.

- 1) "Bondeparagrafen" ble opphevet, og hvert fylke ble dermed organisert som ett valgdistrikt som både omfattet byer og herreder/landdistrikter
- 2) Nødvendigvis en rekke justeringer av mandatene for hvert distrikt.
- 3) Fordelingsnøkkelen d'Hondt ble erstattet av den modifiserte Sainte-Laguë (1,4).

Dette var en klart mer proporsjonal valgordning, det var lettere for småpartier å bli representert. (både pga større valgkretser og modifisert..)

Utvikling 1953-85:

1. Utvidelse av antall repr., fra 150 til 157. (flere representanter fra Oslo og Akershus)
2. Listeforbund 1985 (dette er igjen de mindre partiene som føler at de blir underrepresentert. Tidligere så finner en felleslister mellom partier i ulike valgkretser, noe som gjør det vanskelig å vite hvor mange stemmer spesielt de borgerlige partiene har fått i enkelte valg, en må gjøre visse antagelser.)

Ordningen med listeforbund varer til 1989 da det innføres delvis en ny valgordning.

5) Justering av valgordning f.o.m. 1989/evt. ny valgordning.

- 1) Det ble innført en ordning med 8 utjevningsmandater som fordeles ut fra grad av underrepr. av partiene for de 157 distriktsmandatene.
- 2) Det ble innført en sperregrense på 4% på nasjonalt nivå, vel og merke bare for utjevningsmandatene.
- 3) Forbud mot listeforbund Ellers gjelder ordningen fra 1953.

Nb – det er ikke noen sperregrense på distriktene, derfor kan kystpartiet bli representert med langt mindre enn 4% oppslutning nasjonalt.

Beregningen av utjevningsmandater:

Eks.:

Dersom en tenker seg at hele landet er en valgkrets, og det samlede antall mandater fra valgkretsene, og en bruker samme logikk som en brukte tidligere for å utregne mandatene.

AP: 63 distriktsmandater (d)

FRP: 20 distriktsmandater (d).

Formelen for deletallet for et gitt mandatnr. er ifølge Sainte-Laguës metode, $(d * 2) - 1$. For å få det femte mandatet, må en dele på 9.

Ut fra prinsippene for Sainte-Laguës metode blir det laveste aktuelle delingstallene for utjevningsmandater

$(d * 2) - 1 + 2$, altså : $(d * 2) + 1$:

for AP: $(63*2) + 1 = 127$

for FRP: $(20*2) + 1 = 41$

Deretter er deletallene 129, 131 for AP, 43, 45 for FRP.

Det samlede stemmetallet for partiene (for hele landet), deles så med disse deletallene.

Få utjevningsmandater i komparativ sammenheng (4.9% av det samlede antall mandater).

6) Ny valgordning f.o.m. stortingsvalget i 2005.

Bygger på samme logikk som tidligere, men med ny inndeling av kandidater på fylkene.

Stortinget vedtok i mai 2003 å endre fylkesfordelingen av mandater.

Fordelingen vil f.o.m. valget i 2005 skje etter en veid sum av folketall og areal, der hver innbygger teller 1 poeng og hver kvadratkilometer i fylket 1,8 poeng. Fordelingen skal justeres hvert 8. år.

Antall mandater utvides fra 165 til 169.

Det blir 150 distriktsmandater og 19 utjevningsmandater. Det er ett utjevningsmandat for hvert fylke, men disse skal fordeles etter partienes oppslutning for hele landet under ett.

Fordelingen av mandater etter fylke kommer antakelig ikke for noen av fylkene til å avvike mer enn +/-2 sammenlignet med fordelingen etter den nåværende ordningen .

Fordelingsnøkkelene (valgordningen) forblir ellers uendret.

19 utjevningsmandater, og ett utjevningsmandat for hvert fylke. Med 89 ordningen så gikk utjevningsmandatene til de folkerike fylkene som var underrepresentert. Hvordan en teknisk kommer fram til hvilket parti som skal få dette mandatet bygger på logikken til Sainte Lague. Det er utjevningsmandater og fordeling på fylkene som er endret. 11% utjevningsmandater

Tanken er stort areal er noe som bør gi flere mandater. Areal har en egenverdi i en distriktsideologi. Endringen var nesten enstemmig. (Kompromiss, så det er enighet om spillereglene)

4. Valgordningene i de andre nordiske landene

Sverige

De 29 länen (fylkene) er valgkretser. Det er en nasjonal sperregrense på 4% (for distriktsmandatene – forskjellig fra Norge), men en kan bli representert hvis en får mer enn 12% oppslutning i et valgdistrikt/län. En får da beholde distriktsmandatet(ne), men kan ikke få utjevningsmandater.

Det er 39 utjevningsmandater, noe som representerer 11% av samtlige mandater. Sainte-Laguë i modifisert form (1,4)

Danmark

Fylkene (amtene) er valgkretser, 40 av 175 mandater er utjevningsmandater, dvs. 23%. 135 er distriktsmandater. Det er sperregrense på 2% nasjonalt for å få ta del i utjevningsmandatene.

Sainte-Laguë i modifisert form (1,4). Dette er fordelingsnøkkelen som brukes i Skandinavia.

Finland

Bruker d'Hondts metode, länen som valgdistrikter og har ingen utjevningsmandater. Det er 14 valgkretser til en nasjonalforsamling som består av 200.

Island

Bruker d'Hondts metode, kombinert med Hare/største brøks metode for utjevningsmandatene. Landet deles inn i 8 valgkretser. 49 representanter velges ved d'Hondts metode i 8 valgkretser.

11 utjevningsmandater (17.5% av samtlige mandater).

Disse velges ved største brøks metode (Hare).

Dette er en kombinasjon av systemene, med forskjellige systemer for distrikt og utjevningsmandatene. Egentlig brukes d'honts metode som en hovedregel.

Grad av proporsjonalitet:

På en skala fra 0 til 1 (helt samsvar, proporsjonalitet), skårer Sverige 0.95, Danmark 0,94, Island og Finland 0.91 og Norge 0.87 (ordningen f.o.m. 1989).

For de norske valgordningene 1953-85 og 1945-49 (d'Hondt) er tilsvarende skårer hhv. 0.85 og 0.75.

Særlig det systemet en hadde før reformen i 53 ga ganske disproporsjonale resultater, og overrepresenterte store partier.

Avgjørende for grad av proporsjonalitet:

1. Valgformelen (D'Hondt, Sainte-Laguë, største brøk, flertallsvalg mm.)
2. Eventuell sperregrense, spesielt om denne er nasjonal
3. Andelen av mandatene som er utjevningsmandater, jo større andel som er utjevningsmandater desto mer proporsjonalitet.
4. Valgdistriktets størrelse i form av mandater fra hver krets. Desto færre kandidater fra hver valgkrets desto mer disproporsjonalt (favorisering av store partier)

Forelesning 6: Politiske partier og konfliktlinjer i de nordiske landene

Dette temaet må sees i sammenheng med neste tema om endringer.

NB: historisk oversikt over viktige trekk – ligger som eget dokument.

Disponering av forelesningen.

1. Historisk oversikt over viktige trekk ved den politiske utviklingen i de fire andre nordiske landene.
2. De skandinaviske fem-partimodellen. Presentasjon av modellen, begrunnelsen for den og forankringen i konfliktlinjene
3. En presentasjon av partiene i hvert land, og oversikt over oppslutningen ved valg etter andre verdenskrig ved gjennomsnitt for hvert tiår.
4. Gi en oversikt over hovedtrekk ved særtrekk ved partisystemene

Oversikt over tidspunkt for viktige politiske reformer i de fem nordiske landene Danmark Finland Island Norge Sverige

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Slutt på enevelde, etablering av nasjonalfors.	1849 (tokammer-system)	1863 (stender-forsamling)	1874	1814	1809: (stender-fors.) 1866: tokammer-system
Innføring av parlamentarisme	1901	1917	1904	1884	1917
Demokratisering av andre-kammeret (overhuset)	1915	-	-	-	1919
Opphevelse av tokammer-systemet	1953	1906	(Odelsting og Lagting til 1991)	-	1971
Overgang til proporsjonal repr.	1915	1906	1915 og 1959	1920	1907

Først kan en skille mellom Sverige og Danmark som ikke har vært okkupert i nyere tid, og så har en de tre undertrykte periferi nasjonene, Finland, Island og Norge, som har blitt selvstendige for ikke lang tid siden, og har en historie som har vært preget av dette.

Danmark: Gammel nasjon, med en lang periode med enevelde, noe Norge også fikk erfare. Sentrale stikkord 1849, 1866, 1901, 1915 og 1953. I lys av januarrevolusjonen i 1848 fikk de en ny grunnlov, med en nasjonalforsamling og et tokammersystem med et folketing og et landting (det konservative overhuset). Samtidig ble ytringsfrihet, foreningsfrihet, religion garantert. allmenn stemmerett for menn over 30 år, bortsett fra de som hadde status som tjenerskap. Landtinget ble valgt inn direkte via de som var over 40, lenge var høyre i landtinget, mens bøndene hadde flertall i stortinget.

Dette var imidlertid ikke parlamentarisme, regjeringen ble utpekt av kongen.

1866 var et tilbakeslag etter at Danmark tapte Preussen til Tyskland. Landtinget ble styrtet ved at bøndene hadde flertall i folketinget, kongen godseier støttet til landtinget.

1901: noe noe..

1915: Representasjonsterskelen overskrives, og landtinget demokratiseres, men med en stemmerettsalder på 35, noe som sikrer at de konservative og venstre som kontrollerer landtinget. Sosialdemokratene og det Radikale Venstre har flertall i folketinget.

1953: Ny konstitusjon, hvor landtinget avskaffes og en innfører et ettammer system, og de konservative garantiene faller bort.

Sverige

1809: adel, presteskap borgere og bønder – stenderforsamling i 4 kamre?

1866: tokammersystem med konservativt overhus valgt indirekte basert på at det med høy inntekt får flere stemmer enn de som har lite eller ingen inntekt. Antall stemmer var proporsjonalt med innbyggere, bare adel, godseiere og embetsmenn (7000) kunne velges inn. Underhuset var mer demokratisk, men stemmerett knyttet til over 21 år og at en betalte skatt. Bøndene i klart flertall i underhuset.

1907: Allmenn stemmerett formenn, og proporsjonal representasjon

1917: Parlamentarisme innføres, tvinges frem mot kongen og høyresiden, kongen må utnevne en regjering av liberale og sosialdemokratene. Omtrent samtidig kvinner får stemmerett og det blir lik stemmerett

I perioden fra 1884 til 1905 så var det et mer demokratisk system i Norge sammenlignet med det i Sverige, noe kong Oscar måtte forholde seg til. (dette gjaldt en 30-40 år)

På slutten av 1960 starten av 70 avskaffet en tokammersystemet, og en fikk en ny valgordning, samme som gjelder i dag, og ny regjeringsform, parlamentarisme innskriveres i forfatningen, og kongen avskrives alle oppgaver, og ansvaret for regjeringsdannelse overføres til talsmann i riksdagen. Sverige har et såkalt investitur, en velger en regjering, det er en avstemning i riksdagen etter valget, men dette er svakt, kandidater kan avstå, og et simpelt flertall er nok.

Finland

I motsetning til andre nordiske land er historikken mer av vold og raske endringer. Svenskene styrte fra 1300 tallet, i 1889 i sammenheng med napoleonskrigene så ble Finland et autonomt storfyrstedømme under tsaren, med en russisk guvernør og en finsk lokal regjering, men med svensk som språk. Den nasjonale befolkningen ligner den norske, det var om å gjøre å få finsk likestilt med svensk fra 1920 årene, selv med russisk overherre. Svensk stenderforsamling, men denne ble ikke innkalt før i 1863,

inntill dette var landet styrt av russerne. Konflikt mellom sakte og raskt frem med hensyn til å få finsk språk dominerende. (Ungfinnene og gammelfinnene)

Etter Ruslands nederlag mot Japan og revolusjonen i 1905 så innførte den finske Landagen allmenn stemmerett for kvinner og menn, ytringsfrihet og stemmerett. Landagen ble erstattet med et ettkammersystem. Demokratisk styreform, men ble overkjørt av russerne. Det er først etter den russiske revolusjonen at finnene blir selvstendige og får et demokratisk system. I mellomkrikstiden var det en innbyrdeskrig mellom de hvite og de røde.

Først så valgte finnene en tysk-finsk til konge, men tyskland tapte krigen, så en fikk en semipresidential (?) republikk, hvor en fikk en sterk president som skulle stå i mot de folkelige.

Island

1800 tallet var det alltinget, men absolutt veto av danskekongen

1804 home rules

1875 ikke mer enevelde,

1915 allmenn stemmerett

1915/59 proporsjonal representasjon

Overhus i Danmark og Sverige hvor adelen hadde en sterk posisjon.

Alle land har overgang til PR fra tidlige flertallsordninger mellom 1906 og 1920.

Overgangen i Finland er noe fiktiv.

Illustrasjon av ulike strategier for å sammenligne land.

	<u>Variabler</u>					
	Partifamilier			Valg-system	Nasjonal-fors.	Regjerings-sammensetn.
<u>Enheter:</u>	Liber-ale	Konser-vative	Sosial-dem.			
Danmark						
Finland						
Island						
Norge						
Sverige						

Litt om tabellen. Det er to hovedbidrag i pensum: Heidal og Berntsen, de tar for seg ett og ett land, de ser på politiske partier og tar for seg hvert enkelt land, de fokuserer på enhetene på landene og skriver mye om land.

Det andre bidraget til Arter har en mer komparativ tilnærming, og har kapitler om opprinnelsen til partisystemet, endringer i partiene, endringer i konfliktlinjene osv. Boka har komparative kapitler.

Til sammen gir de to kapitlene ulik tilnærming til stoffet, og strategien er forskjellig utfra land tilnærming versus tematisk komparativ.

Forelesning 7 – politiske partier og konfliktlinjer i de nordiske landene

Foiler fra forelesning 6, foil 5.

2. den skandinaviske 5 partisystemet (5 partimodellen)

Ideen om at de nordiske landenes partisystemer har mye felles, går langt tilbake, men ble formulert av: Stein Berglund og Ulf Lindstrøm i en bok fra 1978: *The Scandinavian Party System(s). A Comparative Study*.

Klarest formulert av Berglund og Lindstrøm i 1978, basert på følgende 5 partifamilier som gjorde seg gjeldende:

- Konservative
- Liberale venstrepartiene
- Bonde / agrarpartiene
- Sosialdemokratiske
- Venstreradikale, først kommunistiske, så også venstresosialister, begge disse inngår. Dette er noe ulikt formulert hos ulike forfatter, men her er det definert slik at de venstreradikale grupperingen omfatter begge disse. (Opprinnelig kommunistene)

Opprinnelig så var det konservative og liberale partier som gjorde seg gjeldende ide nordiske land, stikkord: Før-industriell konflikt mellom høyre og venstresiden om demokratiseringen av det politiske systemet, dette var en konflikt som kom til uttrykk i alle de nordiske land. Den industrielle revolusjonen brakte så på banen de sosialistiske partiene, også bonde / agrarpartiene, som er knyttet til de økonomiske konfliktlinjene, Rokkans 3 modell kan brukes i alle nordiske land. De kommunistiske partiene er også knyttet til disse linjene, siden de kom til uttrykk etter den russiske revolusjonen og medfølgende splittelse av venstresiden.

Hvorfor bondepartier i de nordiske landene?

Rokkans forklaringer:

- 1) At befolkningen var rural og at byene og de industrielle sentrene var svake da de avgjørende stemmerettsutvidelsene fant sted.
- 2) At bøndene i de nordiske landene stod fritt, stort sett selveiende eller bygget jord på relativt gunstige kriterier (rettsbeskyttende leieavtaler).
- 3) Stod også sterkt kulturelt, med en egen bondekultur, og at det var kulturelle barrierer mot å innlemme landbruksproduksjonen i den kapitalistiske økonomien.
- 4) At den katolske kirke var uten innflytelse.

I stort sett alle land oppstår det konservative og liberaldemokratiske (?) demokratier, og sosialistpartier (alle vestlige Europa), særegent for Norden er bondepartiene. Forklart av Rokkan med: (egentlig fra fordypningseminaret) disse oppstår og blir vedvarende der den største delen av befolkningen bor på landsbygda, og byene er svake når stemmeretten utvides, bøndene er selveiende og det er en egen bondekultur med by/land kulturelle barrierer, og ingen katolsk kirke. (I kat. land blir

bondebefolkningen velgere av religiøse partier) Vest-Europa, nordiske land og protestantiske kantoner i Sveits dekker disse kravene.

Kommunistpartier

Hvorfor sterke kommunistpartier i Finland og Island, og mer radikalt arbeiderparti i Norge Island, og mer radikalt arbeiderparti i Norge (1918--30)?

Nasjonsbyggingsprosessen er ikke fullført når arbeiderklassen dannes og får stemmerett.

Danmark og Sverige: kommunistene svake hele tiden.

Finland og Island: Sterke gjennom en lang periode, hele etterkrigstiden

Norge: Særegen radikalisme i arbeiderbevegelsen (sosialdemokrater) spesielt 1918 – 1930, Rokkan sier at dette skyldes at nasjonsbyggingsprosessen i Norge, Finland og Island samt delvis Norge er ikke nasjonalitetsbyggingen ferdig når arbeiderklassen dannes, de er periferinasjoner. Det er lettere å appellere til en overnasjonal kraft i disse landene (kommunistiske partier styrt av Russland.)

Hvorfor sterke venstresosialistiske krefter i de nordiske landene (særlig Danmark og Norge)?

Utviklete velferdstater med en stor offentlig sektor og et godt utbygd sikkerhetsnett (universelle velferdstater). Sosialdemokratene lenge med makten, noe som har gjort at de ikke kan mobilisere folk omkring de nye sakene. Fra 1980-tallet gjelder dette dels for alle fem nordiske landene da kommunistiske partier er omformet til venstresos.

Særlige kjennetegn er at de kommunistiske partiene blir omdannet til venstresosialistisk partier i alle nordiske land (eller forsvinner skulle jeg tro).

Universale velferdsstater, og en sterk venstresosial kraft også på 70-90 tallet er litt særegent i en større komparativ sammenheng.

Særtrekk ved de liberale partiene:

Forankret i det religiøse segmentet av befolkningen opprinnelig, og blir sentrumsorientert på den økonomiske høyre-venstredimensjonen. I kontinental-europeiske er de liberale partiene historiske sett sekulære, og de er høyrepartier på den økonomiske høyre-venstre dimensjonen.

De liberale familiene er den eneste partifamilien i 5systemet som springer ut av det førindustrielle, de konservative ble økonomisk funksjonalistisk fundamentert, de liberale får et identitetsproblem, og et særtrekk med disse er at de er forankret i det religiøse stemmerne, og sentrumsorientert. I kontinentet er de liberale stått i mot de religiøse, og blitt på høyresiden i den økonomiske dimensjonen. (Særegenheter i en videre komparativ sammenheng)

Oppsummering

Først og fremst i de økonomisk, funk konfliktlinjer, bare liberale fra før-industrielle.

De religiøse partiene regnes som avvik, det er bare det norske partiet som kommer før krigen. (Da er 5partimodellen konsolidert)

Fempartimodellens forankring i konfliktlinje konfliktlinjestrukturen:

Hvor partiene i 5partimodelle er forankret i 5partimodellen, og hva som er særegent med de nordiske landene sammenlignet med kontinental Europa, på 20-60 tallet (Rokkan: Fastfrysing av partisystemene)

- De konservative, agrar, sosialdemokratiske og kommunistiske partiene er forankret i de industrielle (økonomisk-funksjonelle) konfliktlinjene.
- De liberale er forankret (delvis) i de kulturelle-territorielle konfliktlinjene.
- Kommunistpartiene: henger sammen med den splittelse i arbeiderbevegelsens politiske fløy som den russiske revolusjonens skapte.
- De religiøse/kristne partiene er ikke inkludert i fem-partimodellen. De kommer senere og representerer avvik.

Arter legger vekt på to betydelige avvik

Det svenske folkepartiet i Finland: et parti som har artikulert de kulturelle og dels økonomiske interessene til den svenske befolkningen i Finland: Ønsker å bevare tospråkligheten og kulturell autonomi og å styrke den kulturelle identiteten for denne befolkningen.

Svenske folkepartiet i Finland, som får de fleste stemmene til den svenskspråklige minoriteten,

KrF i Norge fra 1933, landsomfattende etter krigen.

KrF i Norge, fram til omtrent 1970.

Political parties in the five Nordic countries grouped into party families

	Denmark	Iceland	Finland	Norway	Sweden
Communists	Communist Party/ <i>Danmarks Kommunistiske Parti (DKP)</i>		Communist Party <i>Finlands Kommunistiske Parti (FKP)</i> ¹	Communist Party/ <i>Norges Kommunistiske Parti (NKP)</i> <i>Arbeidernes kommunistparti (AKP m-l)</i>	Communist Party/ <i>Sveriges kommunistiska parti (until 1967)</i>
Left Socialist	- Socialist People's Party <i>Socialistisk Folkeparti</i> - Left Socialist Party <i>Venstresocialisterne (1971-88)</i> - Unity List (1990-)/ <i>Enhedslisten</i>	People's Alliance ² <i>Folkealliansen</i> <i>Alþýðubandalagið</i> Left Green Movement ³ <i>Vinstri hreyfingin - grænt framboð</i>	Leftist Alliance (1990-) ⁴ <i>Vänsterförbundet</i>	- Socialist People's Party/ <i>Socialistisk Folkeparti (1961-75)</i> - Socialist Left Party ⁵ <i>Socialistisk Venstreparti (1973-)</i>	Left Party ⁶ <i>Vänsterpartiet</i>

¹ Appeared at elections as dominant part of an election alliance: Finnish People's Democratic League (Demokratiska Förbundet för Finlands Folk)

² United Socialist party until 1956

³ Founded in 1999.

⁴ Continuation of the Communist Party (reformists and hardliner communists)

⁵ Socialist Left Alliance (*Socialistiske Valgforbund*) 1973-75

⁶ Left Party Communists (*Vänsterpartiet Kommunisterna*) until 1990. This party is a continuation of the Communist Party.

	Denmark	Iceland	Finland	Norway	Sweden
Social Democrats	Social Democrats <i>Socialdemokratiet</i>	Social Democrats <i>Alþýðuflokkur</i> The (Social Democratic) Alliance ¹ <i>Samfylkingin</i>	Finnish Social Democratic Party/ <i>Finlands Socialdemokratiska parti (FSDP)</i>	Labour Party <i>Arbeiderpartiet</i>	Social Democrats <i>Socialdemokraterna</i>
Liberal	Radical Liberal Party <i>Det radikale Venstre</i>	Liberal Party <i>Frjálslyndi-flokkurinn</i>	Liberal People's Party ² <i>Liberala Folkpartiet</i>	Liberal Party <i>Venstre</i>	People's Party <i>Folkpartiet</i>
Agrarian	Agrarian Liberal Party <i>Venstre</i>	Progress Party/ <i>Framsóknarflokkurinn</i>	Centre Party/ <i>Centern i Finland</i> ³	Centre Party (Agrarian Party) <i>Senterpartiet</i> ⁴	Centre Party (Agrarian Party) <i>Centerpartiet</i> ⁵
Christian	Christian People's Party <i>Kristeligt Folkeparti (1971-)</i>		Christian League <i>Finlands Kristne Förbund (1958 -)</i>	Christian People's Party <i>Kristelig Folkeparti</i>	Christian Democrats <i>Kristdemokratiska samhällspartiet (1964-)</i>

¹ Founded in 1999 and can be considered as a successor party of the Social Democrats. It was born before the parliamentary elections in 1999 after a merger of four leftist parties. Those were The Social Democrats (*Alþýðuflokkur*), The People's Alliance (*Alþýðubandalagið*), The Women's Party (*Samtök um kvennalista*) and another smaller party.

² National Progressive Party (*Nationella Framstegspartiet*) until 1951, The Finnish People's Party (*Det finske Folkpartiet*), 1951-65.

³ Agrarförbundet until 1965, Centerpartiet (1965-88)

⁴ Bondepartiet until 1959.

⁵ Bondeförbundet until 1957.

	Denmark	Iceland	Finland	Norway	Sweden
Conservative	Conservative People's Party <i>Det konservative Folkeparti</i>	Independence Party <i>Selvstendighetspartiet</i> Sjálfstæðisflokkurinn	National Coalition Party/ <i>Nationella Samlingspartiet</i>	Conservative Party <i>Høyre</i>	Conservative Party <i>Moderata Samlingspartiet</i>
Radical Right/ Populist Right	Progress Party (1973-) <i>Fremskridtspartiet</i> Danish People's P <i>Dansk Folkeparti</i> (1998-)		Rural Party/ <i>Landsbygdpartiet</i> (1959-1995) ¹	Progress Party ² <i>Fremskrittspartiet</i>	New Democracy (1991-94) <i>Ny Demokrati</i>
Green	The Green Party <i>De Grønne</i>		Green League (1983/88-) <i>Gröna Förbundet</i>		Green party (1980-) <i>Miljöpartiet de Gröna</i>
Other significant parties	Centre Democrats (1973-) <i>Centrum-Demokraterne</i>	Women's Alliance (1980-)/ <i>Kvinnealliansen</i> Samtök um kvennalista	Swedish People's Party/ <i>Svenska folkpartiet</i>		

¹ Finland's småbondeparti until 1966

² Anders Lange's Party 1973-76

Denne modellen er viktig å kunne!

Den første partifamilien er den kommunistiske, som i følge 5partimodellen også omfatter den sosialistiske, siden det i dag ikke er noe kommunistiske partier. I noen land er det organisatorisk brudd, og andre land kontinuitet. (I se "svenske kommunistpartiet" til 1967, så venstrepartiet kommunisten til 1990, så bare venstrepartiet, organisatorisk kontinuitet..) En kan ikke skille disse grupperingene generelt for alle nordiske land!

I Norge dannes Sosialistisk folkeparti i en splittelse i ap, i Danmark dannes SF av en splittelse i kommunistpartiet. Gjennom disse endringene, framveksten av SF i disse landene blir kommunistene marginalisert.

På Island er Folkealliansen opprinnelig kommunistisk, men gjennom flere sammensmeltninger har de blitt et venstresosialistisk parti, disse sammenføyningene / samlingsprosessene, 1938 1956 f.eks. (1956 er da begrepet Folkealliansen stammer fra)

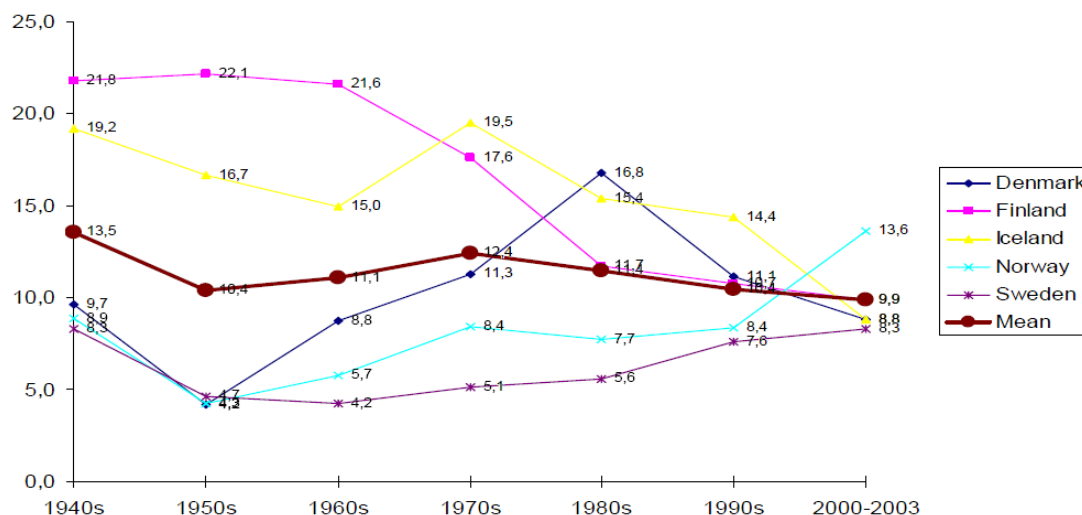
Finland har et tradisjonelt og stort kommunistisk parti med sterk USSR tilknytning så har en hatt et kommunistparti med oppslutning fra ca 20% av stemmene mesteparten av tiden. På 70-80 tallet ble det en splittelse mellom dogmatisk / reformistisk, 1990 samling som venstresosialistisk parti på 1990 tallet.

I Danmark har en hatt stor fragmentering på den venstresosialistiske partisiden.

I Norge, har en hatt arbeidernes kommunistparti og rød valgallianse

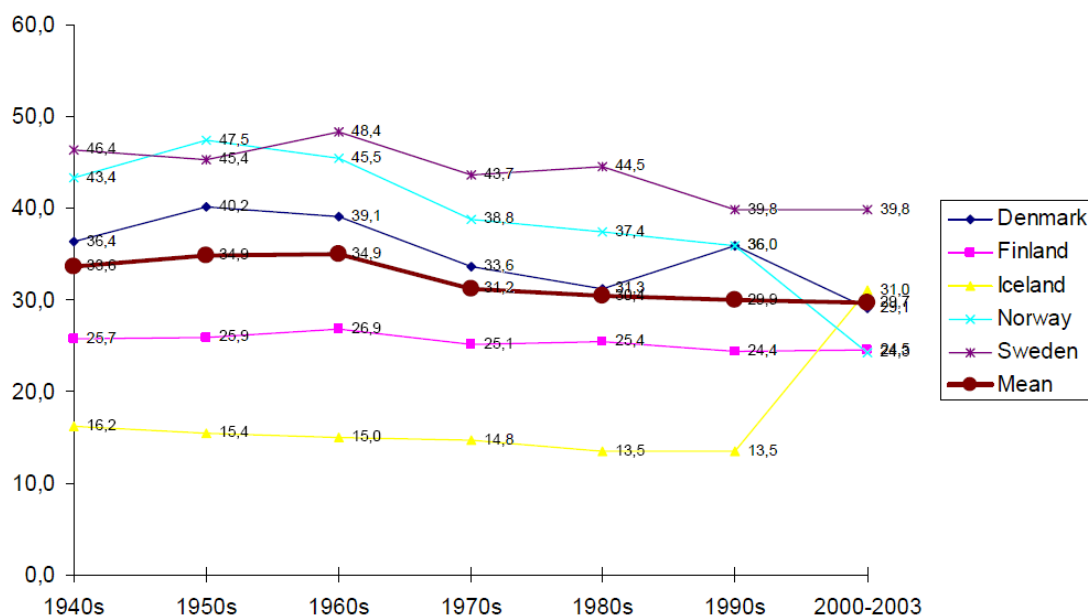
3. Oppslutning ved valg i etterkrigstiden for partiene i de ulike partifamiliene. Gjennomsnitt partiene i de ulike partifamiliene. Gjennomsnitt for ulike for ulike tiår.

Trends in support for left socialist parties (incl. Communists)

Oppslutning over tid, gjennomsnitt per 10 år, siste Danmark valg ikke med. Finland er i en særstilling fulgt av Island, men i disse landene er det en klar tilbakegang. i Sverige og Norge er det en klar vekst i venstresosialismens oppslutning, og i Danmark var det en enorm mobilisering for venstresosialistene på 70 og 80 tallet så fulgt av en tilbakegang.

Sosialdemokratene

Her er det klart en todeling mellom Sverige, Danmark og Norge og Island mens Finland, Danmark kommer i en mellomposisjon, fordi oppslutningen er mindre. Det grunnleggende skillet er klart, i Danmark har sosialdemokratiet hatt mindre oppslutning, og nedgangen på 1990 tallet og siste valg kommer til uttrykk først og

fremst i Danmark og Norge og ikke i de andre nordiske landene. (Bekreftet i siste valg i Danmark)

Det er et kjennetegn ved 5partimodellen at sosialdemokratene er en stor og dominerende kraft, bortsett fra Island og Finland som har hatt svakere sosialdemokrater bla pga sterkere kommunister.

Den lange perioden med sosialdemokratisk styre i de tre skandinaviske land forbindes med:

Universell velferdsmodell (skandinavisk)

Konsensusdemokrati, alle parter samarbeider i arbeidslivet, korporatisme sosialdemokratisk styre og lang dominans kjennetegner av kompromiss mellom arbeid og kapital. Arter diskuterer dette grundig og nevner 4 årsaker:

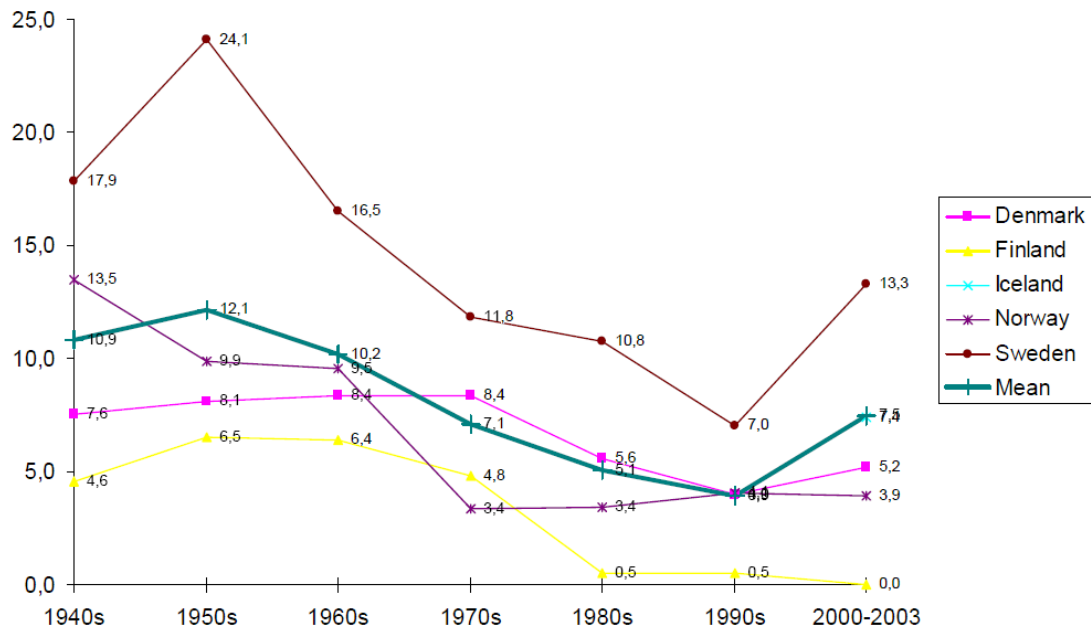
1. Forankring i fagbevegelsen, som har vært enhetlig, og ikke oppsplittet politisk eller etnisk / religiøs. (ex katolsk fagforening)
2. Endring i politisk retning på 1930 tallet, hvor sosialdemokratene var et brudd på det gamle systemet og håp om økonomisk utvikling, bedre forhold. Aktiv keynesiansk etterspørselspolitikk
3. Appell til større grad av arbeiderklassen enn mange andre land samt appell til andre land enn arbeiderklassestemmene. Mer klassestemmegivning og homogenitet. (Religiøse grupperinger stemmer gjerne på høyresiden religiøse). Oppslutning fra middelklassen har økt.
4. Fragmentering på den ilkesosialistiske siden, i mange andre land har det vært bare ett eller to partier (kristent, og religiøs sekulært) parti -> mulighet til strategiske allianser, ex med bondepartiene på 30 tallet og andre sentrumpartier i etterkrigstiden.

Andre nordiske land sosialdemokratene, i Norge Ap, på Island, samfylkingen (alliansen), som egentlig representerer det samme.

Trends in support for liberal parties

Det spesielle med liberale: Taktik(?) liberalisme, og kamp mot embetsstanden på bygden. Problemet deres er at andre partier har brutt ut og dannet sine egne partier, dette har vært kjenedimensjei... Varemarked ved agrarpartiene, og religiøs – disse kommer organisatorisk og velgermessig fra de liberale. (eh..)

I Danmark er det to partier som kan kalles liberale. Radikale Venstre som et liberalt parti, mens Venstre er et særegent bondeparti -> Stort borgerlig parti (og da kanskje blant de liberale fra 1980-90 tallet).

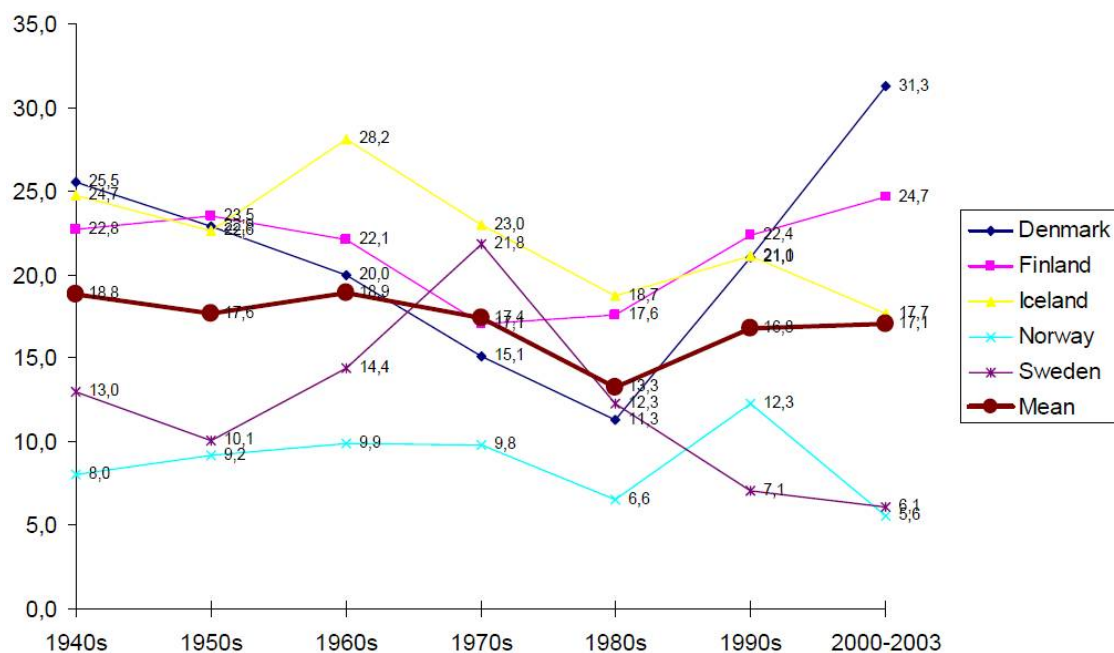
Det har vært en nedgang i liberale partier, spesielt Sverige i særstilling fram til 1980 tallet, da de var større enn det konservative. Det finske har kollapset, de andre har gått klart tilbake.

Endringen i Sverige 2000 skyldes en sær sak, innvanderdebatten har blitt lagt lokk på, lederen i liberalpartiet i sa i 2002 at en burde stille større krav til innvandrere. (doblet oppslutning over natta) – dvs, ikke pga liberalt parti politikk.

Trends in support for agrarian parties

Bondepartiene het bondepartier i Danmark, Norge og Sverige, fram til 1960 da de omdøpte seg til senterpartier for å appellere til andre grupper. (Økonomisk høyre-venstre dimensjon) På Island heter det Fremskrittspartiet. I Danmark heter det Venstre men oversettes til "Agrarian liberal party". En må ikke på engelsk si at de gamle venstrepartiet heter "left", siden det på engelsk har betydningen i det industrielle samfunnet, mens i det danske partiet har de samme krav til beskyttelsen mot import og landbruk som i de andre nordiske land. Bøndene kalles bare "baklandet" når det gjelder velgerbasen til partiet, og har utviklet seg til å bli dominerende høyrepartiet på økonomisk dimensjon i Danmark.

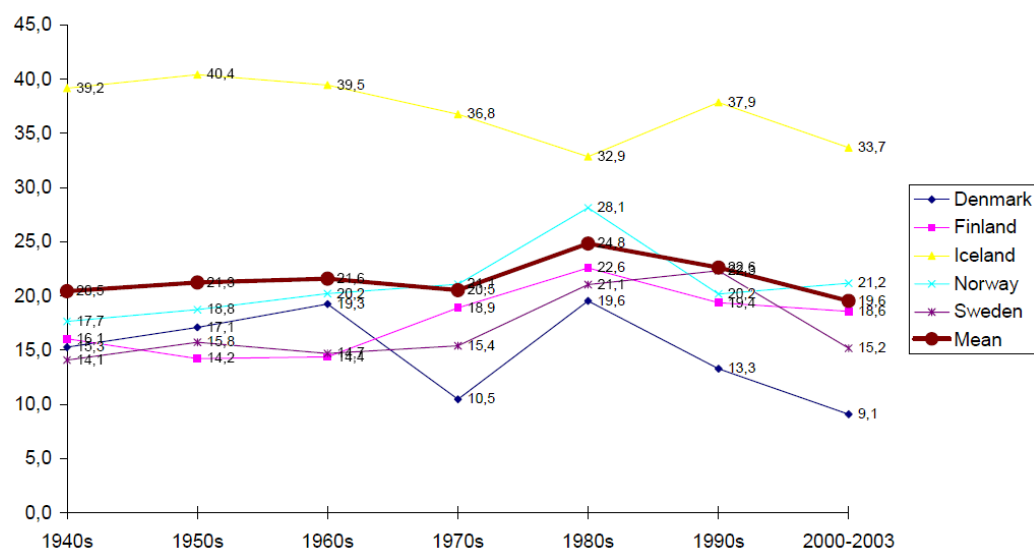
Det finske partiet er i en historisk sammenheng viktigere enn det danske, det er nasjonsbyggingspartiet i Finland, har stått i spissen til mange former, partier til Uro Pikkonen som styrte Finland i en mannsalder, det har gjennomført reformer, og ofte vært det største partiet.

Oppslutning generelt nedover, men oppgang veldig knyttet til Danmark og finsk parti, oppslutningen til norske parti er inst i en komparativ sammenheng, det er ikke noe særegent.

Konservative partier

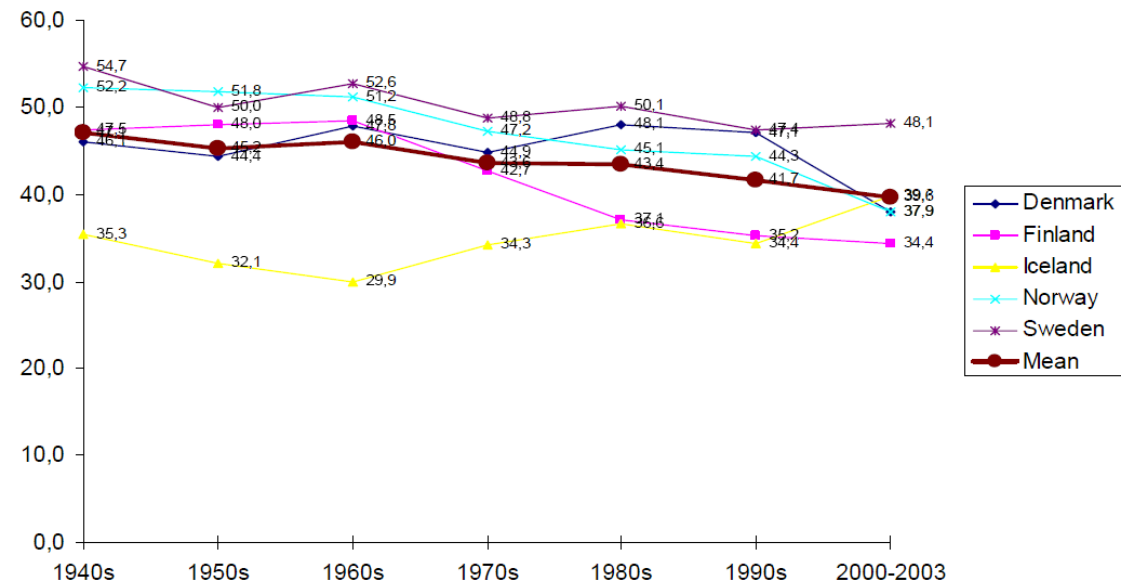
Omdannet fra partier som artikulerte interessene til embetsmenn til å bli partier for middelklassen i privat sektor og selvstendige næringsdrivende,. I Danmark , Sverige og Norge het partiet opprinnelig Høyre, men de har endret navn i Danmark og Sverige. På Island er det en sammensmeltning av det liberale og konservative partiet i 1929, de har ikke hatt et liberalt parti før de siste valgene, og selvstendighetspartiet har der favnet bredere enn i andre nordiske land, men alle partiene har samme forankring i urban borgerskap og urban middelklassen, hovedalternativet på den økonomiske h-v skalaen.

Særstilling på Island, høyrebølge på 1980 tallet (bla i Norge, Sverige og Danmark), og siden det har det gått nedover med mange partier, særlig det Danmark partiets nære kollaps, som hovedsakelig skyldes at de konservative har fått andre partier å konkurrere med, nemlig Venstre. (Dette har ikke skjedd i de andre nordiske land)

På Island har høyresiden vært dominerende gjennom Selvstendighetspartiet,

Sosialistiske partier

Hvorfor sosialdemokratiet har gått tilbake?

Særtrekk ved partisystemene i det enkelte land:

Sverige

Arter beskriver dette ganske grundig.

Lite men viktig venstresosialistisk, tidlig kommunistisk parti, det er viktig at de aller fleste sosialdemokratiske partiene har vært mindre partier, og vpk (?) var støttepartiet

Danmark

1970 tallet var det mange forskjellige partier på sosialistiske venstresiden i Danmark, og vanskelig å få oversikt, i dag bare SF og venstresosialistene.

Sentrum bestemmer gjerne hvem som skal styre, på 1980 tallet så kom dette sterkt til uttrykk ved at partiene i opposisjon som bestemte politikken og støttet regjeringen på noen saker og ikke andre. Ved valget i 2001 fikk høyresiden (det konservative folkepartiet, venstre, og dansk folkeparti) flertall, og dette flertallet ble bekreftet i 2005. Dette er det samme som om Høyre og FRP skulle få flertall i Norge.

Særtrekk ved partisystemene i de enkelte nordiske land

Ved folkeavstemninger så mobiliseres partipolitiske skillelinjer.

Borre: ny politikk er viktigere enn gammel politikk etter 1991. (Unikt i nordisk sammenheng)

Sverige

- Den høye graden av stabilitet i oppslutningen om partiene, framtil 1990-tallet. Ingen nye partier inn i Riksdagen mellom ca. 1920 og 1988.-Sosialdemokratenes dominerende stilling.
- Relativt lite, men likevel viktig (i forhold til regjeringsdannelser) venstresosialistisk parti fram til valget i 1998 da partiet blir mye større.
- De borgerlige sentrumpartiene de største ikke-sosialistiske partiene fram til 1979 da Moderata Samlingsparti blir det største ikke-sosialistiske partiet.
- Dramatisk endring i styrkeforholdet mellom de ikke-sosialistiske partiene: På 1960-og 1970-tallet fikk Folkpartiet og Centerpartietsamlet 31% og 33% gjennomsnittlig oppslutning, på 1990-tallet 14%. Moderata Samlingspartiet og KDS fikk samlet i de samme periodene hhv. 16%-17% og 31% i gjennomsnitt.
- Fravær av en betydelig høyre-radikal kraft med unntak av 1991-94.

Konfliktlinjestrukturen mer endimensjonal enn i de andre nordiske landene. Den økonomiske høyre-venstredimensjon og sosial klasse mer enerådende enn i de andre landene.

Andre konfliktlinjer: By-land, varemarkedskonflikten (Centerpartiet)

Nye konfliktlinjer: En grønn konfliktlinje (Miljøpartiet og Vänsterpartiet) og en religiøs konfliktline (KDS)

Danmark

- Svakere sosialdemokrati enn i Norge og Sverige valgmessig sett.
- En sterk, og (til tider) ganske fragmentert venstresosialistiskkraft. SF er det sentrale partiet, men andre har vært betydelig: Venstresosialisterne og Enhedslisten (de Rød-Grønne). Sterk nedgang for venstresosialistene på 1990-tallet: Samlet 20% i 1987, 9-10% i 1998 og 2001.
- Det merkelige 'bondepartiet' Venstre (Agrarian Liberals/Liberals). Ganske forskjellig politisk profil sammenlignet med bondepartiene i de andre nordiske landene. Tilhører høyresiden og konkurrerer med Det konservative Folkepartiet, dels også med Dansk Folkeparti. Det største høyrepartiet i Danmark siden valget i 1994.
- Mange nye partier etter jordskjevvalget i 1973 i Folketinget, men økt oppslutning om partiene i de fem partifamiliene f.o.m. 1984.
- Lite, men innflytelsesrikt sentrum fordi regjeringene til høyre og venstre har vært avhengig av sentrum for å få flertall.
- Sosialdemokratenes samarbeid med sentrum, særlig viktig de langeperiodene med regjeringssamarbeid med Radikale Venstre.
- Betydelig høyre-radikal kraft. Fremskrittspartiet fra 1973 og Dansk Folkeparti fra 1998.

Konfliktlinjer: Den økonomiske høyre-venstre dimensjonen og sosial klasse. By-land, varemarkedskonflikten

Nye konfliktlinjer: Utenrikspolitisk dimensjon (tidligere NATO, senere EU, jfr. Alle folkeavstemningene). System/anti-systemdimensjon eller

tillit/mistillitsdimensjon forbundet særlig ved de høyre-radikale og kanskje også venstre sosialistene.

Ny politikk: grønn dimensjon og konflikt omkring innvandring. Ny politikk viktigere enn gammel politikk fra og med 1998-valget.

Finland

Styrken til det *kommunistiske partiet*, senere venstresosialistisk kraft, men denne er ikke så sterk som kommunistene var tidligere.

Bondepartiets (Centerns) styrke og sentrale posisjon i finske regjeringer

Svakt og etter hvert ubetydelig liberalt parti.

Etnisk/nasjonalistiske konflikt knyttet til den svenske minoriteten: Det *svenske folkepartiet*.

Konfliktlinjer: Den økonomiske høyre-venstredimensjonen og sosial klasse.

By-land, varemarkedskonflikten Sentrum-periferi Språk/etnisitet

Utenrikspolitikk (også konflikt mellom kommunister og alle andre)

Nye konfliktlinjer: Den grønne konfliktlinjen

Nasjonalistisk konflikt med svenske folkepartiet ikke sterkere enn dette har vært i omtrent alle regioner.

Sentrum- periferi – ruralt nord mot urbant sør. Utenrikspolitikk: Alle måtte være østorientert fram til 1990, men kommunistene ville det.

Island

- Et stort og dominerende konservativt parti, ikke sosialdemokratisk parti som i de andre nordiske landene (unntatt Finland).
- Bare ett parti i sentrum, Fremskrittspartiet.
- Svak og politisk fragmentert venstreside, splittet mellom et sosialdemokratisk og et venstresosialistisk parti.
- Blant venstrepartiene har vanligvis det venstre-sosialistiske partiet (Folkealliansen) vært størst.
- verken liberalt eller kristen parti, men stort konservativt parti i stedet.
- Kvinnealliansen 83-99 er et særtrekk.

Endringer foran valget i 1999:

- Forhandlinger mellom alle partiene på venstresiden (Sosialdemokratiene, Folkealliansen og Kvinnealliansen) fører til dannelsen av et nytt parti, kalt Alliansen. Deler av Folke-og kvinnealliansen dannet "the Left Greens" (formelt: The Left Movement: A Green Alternative).
- Oppslutning ved valget i 1999 er:
 - o Alliansen: 26,8%
 - o The Left Greens: 9,1%
 - o Dessuten ble det dannet et liberalt parti (Liberal Party) med protest mot systemet med fiskekvoter som hovedsak (4,2% oppslutning).

Før valget i 1999 – en forsølte å starte et nytt venstre parti får å stå mot det konservative, dette lyktes ikke helt en fikk det rødgrønne (left greens) partiet. Dette omgrupperte styrkeforholdet på venstresiden til fordel for det som egentlig er et sosialdemokratisk parti.

Fiskekvoter er en viktig sak i Islandsk politikk, det liberale partiet vil ha vekk dette.

Konfliktlinjer: Høyre-venstre dimensjonen, sosial klasse By-land/
varemarkedskonflikten Sentrum-periferi Utenrikspolitisk konfliktlinje.

Folkealliansen vil ha vekk det amerikanske nærværet, forsvaret til Island er amerikanere på Helfakvil basen, som skal forsvare Islands selvstendighet.

Norge

- Tidlig etablering og klart større oppslutning om et kristelig parti enn i de andre nordiske landene.
- Betydelig "ren" venstresosialistisk kraft (SF/SV)
- Betydelig og ganske stabil høyre-radikal kraft.
- Det/de liberale partiet(ene) blir svake på et relativt tidlig tidspunkt (1970-tallet).
- Agrarpartiet har i hele perioden relativt svak oppslutning, komparativt sett.
- Den store ustabiliteten i partisystemet 1989-2001.

Konfliktlinjer, jfr. Rokkan:

Betydningen av de før-industrielle konfliktlinjene større enn i andre nordiske land? eller skyldes noe av dette Rokkans og etterkommernes fokusering?

Den økonomiske høyre-venstre dimensjonen og sosial klasse viktigst også i Norge. Varemarkedsdimensjonen.

NB! Rokkans trekantmodell kan like godt brukes på de andre nordiske landene, og den blir brukt slik!!

Nye konfliktlinjer: Grønn dimensjon og innvandringsdimensjon.

Konservative, sosialdemokratiske og agrarpartiene: Tre poler i Rokkans trekantmodell, som treffer sentrale kjennetegn ved partisystemene i alle de nordiske landene.

Det er uten tvil slik at den økonomiske høyre-venstre dimensjonen har vært viktigst i Sverige, men det har ikke vært fokusert mye på konfliktlinjene i Sverige, en har gjerne plassert Centern i sentrum, det har sjeldent vært gjort analyser basert på Rokkans modell. På samme måte så finnes det få analauser av de religiøse og geografiske skillelinjenes betydning i dansk politikk. (Rokkan og Hvalen har vært viktig i Norge) Om en gjør en enhetlig statistisk analyse i de tre nordiske land kan det tenkes at en kommer fram til et litt mer uniformt mønster. De fleste autoriteter har studert sitt eget land, uten å gjøre komparative analyser.

Forelesning 7: Nye partier og konfliktlinjer i de nordiske landene. Endringer i partisystemet

Dette er foiler fra forelesning-7.pdf

Her brukes målene fra introduksjonen til å analysere de nordiske land.

Disposisjon.

1. Nye partifamilier, og nye enkeltpartier utenom definerte partifamilier
2. Endringer i partisystemene ved hjelp av empiriske systematiske data
3. Arters diskusjon av endringer i partisystemene i de nordiske landene

1. Nye partifamilier, og nye enkelt-partier utenom definerte partifamilier

Dette er ca fra 1970 og utover

1. Religiøse partier
2. Høyre-radikale/-populistiske partier
3. Grønne partier
4. De "nye" venstresos. partiene
5. Enkeltpartier som ikke tilhører noen av partifamiliene

Nb: "nye" venstresosiale siden disse er litt eldre enn 1970

1: De kristne / religiøse partiene

De religiøse partiene inngår ikke i den skandinaviske fempartimodellen.

Med unntak av det norske partiet ble de dannet etter krigen (1958-70). Med unntak av det norske partiet, og det svenske partiet ved de fleste valg 1991-2002, har partiene fått mindre enn 6%. Partiene dannet i 1958 i Finland, 1964 i Sverige og 1970 i Danmark.

Årsakene til at de dannes: Reaksjon mot sekulariseringen av samfunnet og politiske avgjørelser som styrker denne utviklingen. De kristelige folkepartiene i de nordiske landene har vært basert på religiøse sekter/lekmannsbevegelser, dels innenfor de lutherske statskirkene (men skeptiske til disse kirkenes akseptering av statens handlinger og av "utvannet teologi"), dels i sekter utenfor statskirken.

Det er små trossamfunn (sekter) som er basisen, og om de er innefor statskirken, så er de skeptisk til den utvannede teologien som kommer fra, i samarbeidet med staten. Gunnar Stålsett står langt unna dette grunnlaget, han ble utnevnt av de to andre partiene i regjeringen, KrF ville ha en annen.

De nordiske landene i sammenliknende perspektiv:

Homogene religiøst sett og sekulære. Luthersk protestantisme som har holdt religionen i sjakk i den forstand at den har vært under statens kontroll (gjennom statskirker).

De kristne partiene representerer på ingen måte statskirken eller den gjennomsnittlige folkereligiøsitet. Kjernen i partiene har vært ikke-konformistiske menigheter og vekkelsesgrupper, samt mer fundamentalistiske lekmannsbevegelsen innenfor statskirken.

I Sverige: Frikirker, pinsevenner, og andre slike er fundamentet.

Partiene:

Danmark

Kristeligt Folkeparti (1971-)

navneendring i 2003 til: *Kristendemokraterne*.

Representert i Folketinget fra 1973, men har vært uten representanter i en periode (1994-98) og også etter valget i februar 2005, 1.7% oppsl.

Danmark: dannet 1973, ikke 1970 som det står i foilene. Dannet i 1970 pga den borgerlige regjeringens liberalisering av abort og pornolovgivningen. Sterk reaksjon på dette. Det Danmark partiet har også blitt et lite partiet, men har spilt en viktig rolle som en del av sentrum, bla som en del av den borgerlige firkloverforeningen.

Finland

Finlands Kristne Förbund (1958 -)

Navneendring i 2001: Kristdemokraterna i Finland

(Finsk: Kristillisdemokraattit).

Representert i Eduskunta (Riksdagen) siden 1970.

Dannet fordi kommunistene gjorde det veldig bra, og det som ble oppfattet som de sekulære venstre(siden?) virket truende. Lite parti, men har vært representert i riksdagen omtrent hele tiden siden 1970.

Norge

Kristelig Folkeparti (1933-)

Idealet for disse kristne partiene, når de dannes så kommer det en representant (gjerne lederen) for KrF på dannelsesmøtet, så vedtas det et partiprogram som er en nær avskrift av det norske. De ser opp til det norske partiet som har større oppslutning, regjeringsdeltakelse og fremfor alt 3x statsminister.

Sverige

Kristen Demokratisk Samling (KDS) (fra 1964 til 1987)

Kristdemokratiska Samhällspartiet (KDS) (1987-96)

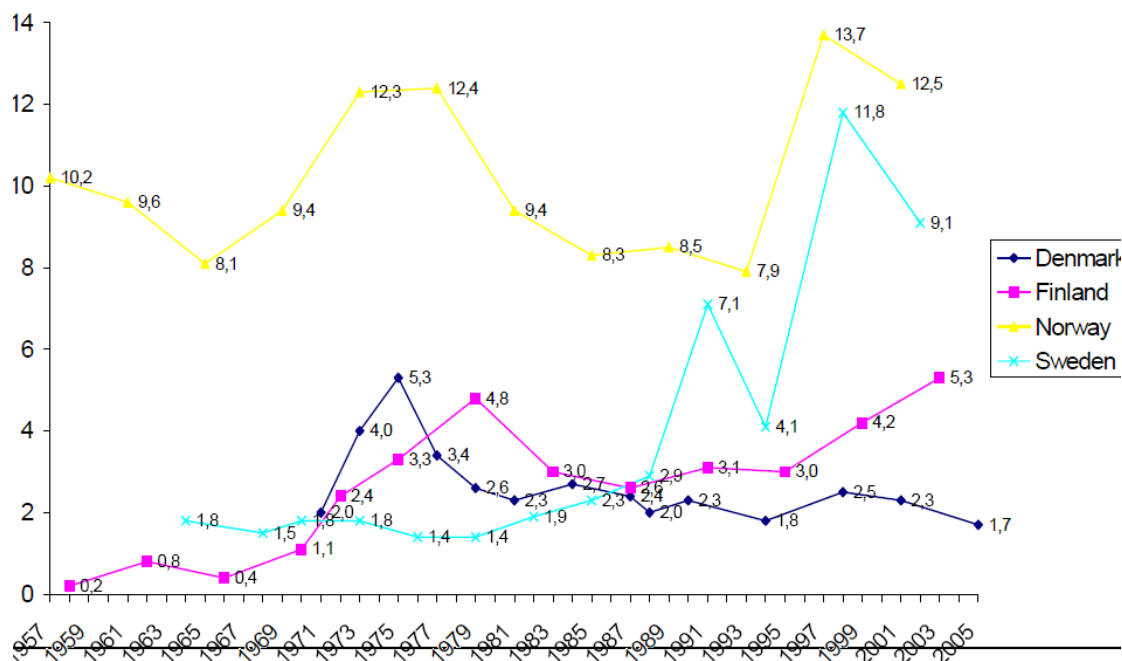
Fra 1996: Kristdemokraterna (KD).

I 1985 fikk Kristen Demokratisk Samling ett riksdagsmedlem valgt inn på Centerpartiets liste. Representert i Riksdagen på egen liste fra 1991. Det representerte partiets gjennombrudd.

Leder: Alf Svensson (1973-2004), siden 2004: Göran Hägglund.

Dannet etter konflikt om kristendomsundervisningen i skolen.

Electoral support for the Christian parties 1957-2001

Norske partiet i en særstilling, men svenskene har også gjort noen gode valg. Ingen klar forklaring på dette, i Sverige så snakker en gjerne om lederskapseffekt.

Oppsummering: Relativt marginale fenomener, med unntak av Norge, oppsving i Sverige på begynnelsen av 1990 tallet. Dannes som reksjon mot sekularisering, og en utvikling bort fra Kristine verdier, men de opererer i relativt sekulære samfunn som gjør at oppslutningen blir lav. Definerer seg selv mer og mer som kristendemokratisk, for å appellere til grupper utenfor frikirker o.l. men har problemer med å få oppslutning fra gjennomsnittsreligiøse mennesker.

2: De Høyre/radikale/populistiske partiene

Danmark

Fremskrittspartiet, dannet i 1972 av Mogens Glistrup. Fikk 15,9% oppslutning ved "jordskjevvalget" i 1973. Ble betraktet som en sensasjon langt utover Danmark. Skatte- og velferdsprotest. Fra siste halvdel av 1980-tallet blir flyktning- og immigrasjonsspørsmål de viktigste sakene for partiet under den nye dynamiske lederen Pia Kjærsgaard.

Splittelse i 1995: Dansk Folkeparti (DF) dannes med Kjærsgaard som leder. Splittelsen er mer basert på personlige enn på politiske motsetninger. Dansk Folkeparti blir størst ved valget i 1998, og ved valgene i 2001 og 2005 er FRP ikke representert i Folketinget (0.6% oppslutning i 2001), mens DF blir Danmarks tredje største parti med 12.0% oppslutning (13,2% i 2005).

Fremskrittspartiet, navnet kommer fra Danmark, dette er idealpartiet.

Mogens Glistrup ”jeg betaler lite skatt, og er stolt av det”, folk var lei av at skattebyrden økte, også etter lengre perioder med borgerlig styre, det var ingen forskjell mellom borgerlig og sosialistisk styre, Oppslutningen varierer, ny leder med Pia, og Glistrup blir tatt for skatteunndragelse og lander i fengsel, skapte problemer da han kom ut av fengsel. Dansk folkeparti var kanskje mer opptatt av ny politikk saker, men mener omtrent det samme. Posisjonen med motstand mot velflerdisstaten er borte, de står langt til venstre på økonomisk høyre-venstre siden, men presser mot restriktivitet på innvandring.

Finland

Landsbygdpartiet: Et høyreorientert rural protestparti. Forgjengeren Finlands Småbondeparti grunnlagt i 1959, landsbygdpartiet fra 1966, grunnlagt av Veikko Vennamo. Finlands jordskjelvvalg, 1970, forbindes mye med dette partiet som gikk fram 1.0% til 10.5%, og alle de 4 store partiene gikk betydelig tilbake. Gjør gode valg også på 1980-tallet, men nedlegges i 1996. "De sanne finnene" er partiets etterfølgere.

Egentlig det første høyrepopulistiske partiet i Norden. Arter er veldig opptatt av dette partiet. Jordskjelvvalgene i Sverige og Norge kommer 3 år etter finland.

Familieforetak, på 1970 tallet overtatt av Pekka Vennamo. På 1980 tallet gjorde de noe gode valg, men satt i regjering og kunne ikke ta opp mistillit i befolkningen. Pekka fikk sjefsjobb i posten, og partiet kollapset, nedlagt i 1996.

Norge er diskutert tidligere

Sverige

Ny Demokrati dannet i 1990.

Et høyrepop./-radikalt parti med to folkelige lederfigurer:

Bert Karlsson og Ian Wachtmeister.

Sensasjon: fikk 6.7% oppslutning og representert i Riksdagen. Mye av den samme type politikk som i de Danmark og Norge. Antiestablishment, skatteprotest og mot innvandring.

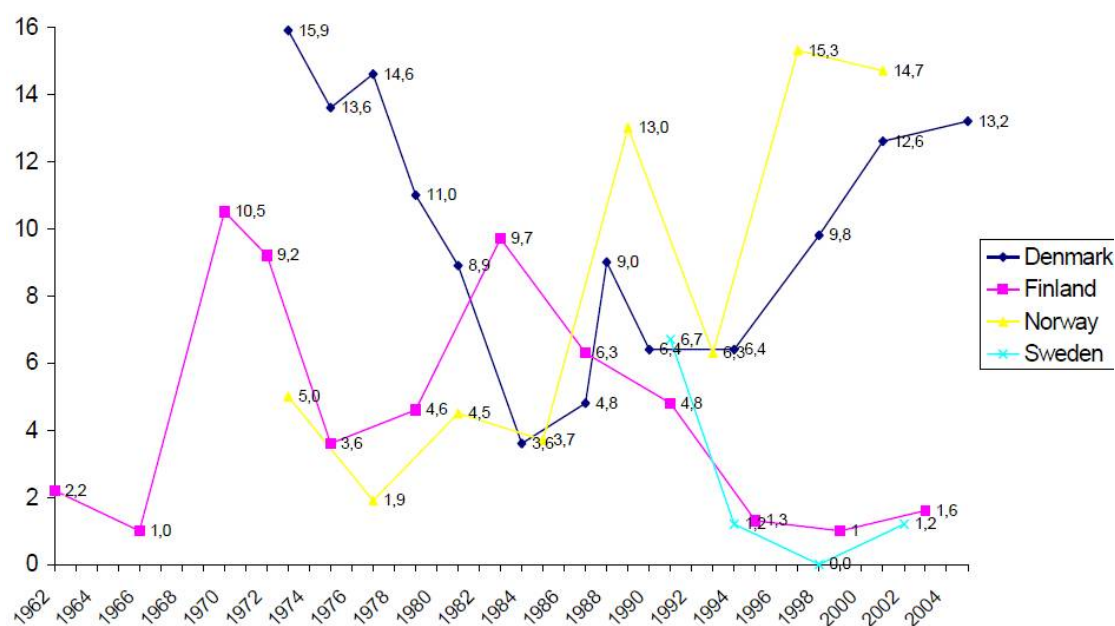
1994 falt partiet ut av Riksdagen (1.2%), og har gått mer eller mindre i oppløsning.

Ved valget i 2002: Sverigedemokraterne som er et innvandringsfiendtlig parti. 1.4% oppslutning

To lederne som var fargerikt innspill i riksdagen, men disse ble uenige, og partiet kollapset.

Mange har påpekt at sakene rundt innvandringspolitikk holdes et lokk over, de er ikke en del av politisk dagsorden, dette gjør at sånt som kan skje med liberale partiet ved siste valg kan skje. Det er tabu for sindige politikere, men om det tas opp lytter velgere.

Oppslutning for radikale høyrepartier

3: Grønne miljøpartier

Sverige

Miljöpartiet De Gröna ble dannet i 1980 etter folkeavstemningen om kjernekraft tidligere det samme året.

I 1988 da det blir det første nye partiet i Riksdagen siden 1918. Ut igjen i 1991 (da det var andre partier som kom inn), men 4-5% oppslutning ved valgene i 1994, 1998 og 2002.

Både høyre-radikale og grønne miljøpartier er en viktig forklaringsfaktor i Ingelhart's modell, dette gjelder også miljøpartiene men også høyre-radikale etter at de omfokuserer sine saker til innvandring og anti-grønn på 70-80 tallet?

Det svenske Centerpartiet hadde vært det ledende anti-kjernekraft partiet sammen med SF, og tapte kjernekraftssaken. (De deltok f.eks. i borgerlige regjeringer som måtte bryte sammen pga dette spørsmålet)

Dannet de grønne litt pga vakleholdningen til disse motpartiene. Typisk grønt parti, velgere helt i samsvar med Ingelhart's stille revolusjon teori.

Finland

Gröna Förbundet vokste fram som en løs organisasjon av miljøorganisasjoner og en rekke andre org. som fredsbev., kvinnebev. og handicaporg. på 1980-tallet. Partiorg. ble først dannet i 1988 og et program så dagens lys i 1990. Ved valgene i 1991, 1995, 1999 og 2003 har partiet fått 6-8% av stemmene

(9-14 repr.), og har deltatt i regjeringen 1995-2002 (Lipponens regnbueregjering, bestående av nesten alle partier unntatt Centern). Partiet forlot regjeringen i protest mot vedtak om nytt atomkraftverk. Et pragmatisk grønt parti som har hatt betydelig suksess ved valgene.

Partiorganisasjon danes seint, men de får god oppsluttlutning på 90 tallet, deltakelsen i Lipponen var første gang at et grønt parti har deltatt i regjering i Europa.

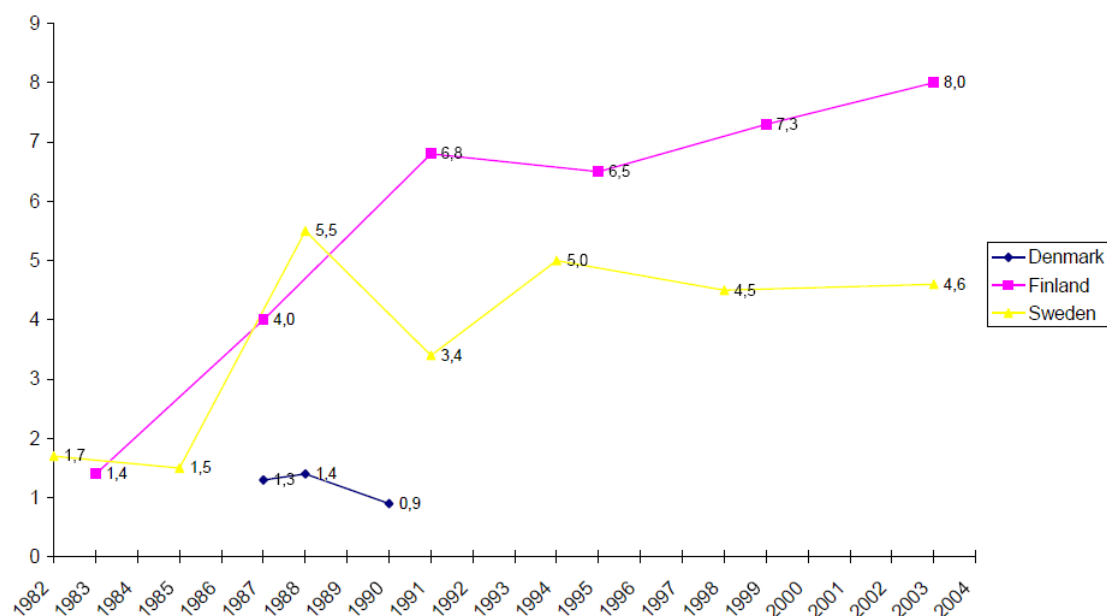
Grønne partier oppstår i de nordiske landene der de venstresosialistiske partiene ikke er raske med å ta opp de grønne sakene. I Finland og Sverige har de venstresos. partiene en kommunistisk opprinnelse som gjør en slik reorientering vanskelig.

Island kommer et sted mellom Sverige og Finland på den ene siden og Danmark og Norge på den andre. Det nye partiet Den venstre-grønne bevegelsen er et parti som er likt partiene i Danmark og Norge.

Der de venstresosiale partiene har utgangspunkt i kommunismen oppstår de grønne, siden den kommunistiske orienteringen ikke fanger inn nye grupperinger opptatt av grønn politikk.

Det at Danmark og Norge ikke har grønne partier har å gjøre med at en har etablerte partier som har vært fokusert på grønne saker.

Electoral support for Green parties, 1982-2004

Forelesning 8: Slutt foiler fra forelesning 7 start forelesning 8

[Fra side 15 Forelesning-7.pdf]

Avslutning av foilene fra forelesning 7, start på foiler fra 8, nasjonalforsamling og utøvende makt.

4. De venstresosialistiske partiene

Har blitt omforent til partier som fremmer nypolitikk-saker i alle de nordiske landene. De er dels nye, dels partier med ny ideologi.

Den amerikanske statsviteren Herbert Kitschelts perspektiver:

"New Left and ecology parties have converging programmatic outlooks and electoral constituencies". "Their programmatic alternatives (left-libertarian parties) conform neither to the traditional conservative nor to the socialist programs, but link libertarian commitments to individual autonomy and popular participation, with a leftist concern for equality"

Derfor brukes betegnelser Left-libertarian om disse partiene.

Tildels nye partier, fra rundt 1960 i Danmark og Norge, og tildels kommunistpartier som har blitt omformet.

Kitschelts mener at de grønne partiene har en ideologi og partiprogrammer som går sammen, og blir mer og mer like hverandre. Kjennetegn: Frihetlig på autoritær dimensjon (postmaterialisme i følge Ingelhart + sosial velferd).

Skille mellom Danmark og Norge på den ene siden og Sverige og Finland på den andre. De førstnevnte har partier som ikke representerer organisatorisk kontinuitet med et tidligere kommunistparti.

Islands venstregrønne bevegelse er nærmeste Danmark og Norge.

Island ligner på Sverige og Finland fram til 90 tallet, men gjennom etableringen av den rødgrønne bevegelsen så er Island et eksempel på et rent venstresosialistisk parti som i Danmark og Norge.

5. Andre nye partier

Island

Kvinnelisten. Ved valget i 1983 ble Kvinnelisten representert i Alltinget, Organisasjonen ble etablert i 1981. En reaksjon mot mannsdominansen i Islandsk politikk. Det nye partiet skulle fremme kvinnelige verdier, men har engasjert seg i et bredt spekter av saker, velferds- og lavtlønnssp. Velgerne plasserer seg til venstre, og partiet konkurrerer med Folkealliansen i det politiske rom. Det nærmeste en kan komme et "ny politikk"-parti på Island (før 1999), også med naturvern og fredssaken som viktige saker. Inngår i (den sosialdemokratiske) alliansen og dels i den venstregrønne bevegelsen f.o.m. 1999.

Kanskje nytt feministisk parti i Sverige under ledelse av Vänsterpartiets tidligere leder Gudrun Schyman?

Islands politikk var mye mer mannsdominert enn de andre nordiske landene.. På midten av 90 tallet så gikk listen tilbake, og da det ble snakk om å slå sammen partiene ble kvinnealliansen med på dette, men her var det en splittelse. (nevnt før) Denne omformingen gjorde at en ikke lenger har en kvinneliste, men partiet inngår delvis i en Venstre-grønn liste.

I Sverige snakker venstrepartiets tidligere leder om et nytt feministisk parti. Sejman har meldt seg ut av venstrepartiet, som har blitt mer dogmatisk (leder som kaller seg kommunist), og det er spennende å Sverige om det blir opprettet et nytt slikt parti i Sverige.

Danmark

Centrumsdemokraterna dannet foran valget i 1973. Høyreorientert parti med utspring i sosialdemokratene

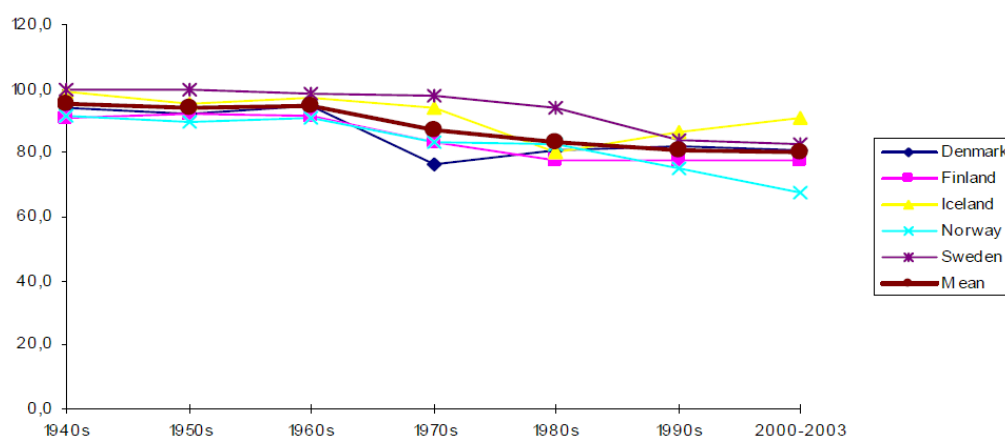
Ledere: Erhard Jacobsen (grunnlegger) og senere hans datter Mia Jacobsen. Har forsvart den private eiendomsretten, særlig interessene til boligeiere, men samtidig vært forsvarere av velferdsstaten. Vektlegger lov og orden og sterke handlinger mot streikende. Kulturelt har partiet vært mot "venstresidens infiltrering av utdanningssystemet og massemediene" (særlig på 1970-tallet). 2- 6% oppslutning ved de fleste valg.

Ikke representert i Folketinget etter valgene i 2001 og 2005. Tilhører det viktige sentrum i dansk politikk, sammen med KrF og Radikale Venstre.

Partiet har vært et mer tradisjonelt sentrumparti, som har spilt en rolle i sentrum, fram til valget i 2001, da det ikke ble representert.

2 endringer i partisystemet ved hjelp av empiriske systematiske data

Support for the parties in the five party model, 1940s-1990s, and 2000-2003

5 partimodellen karakteriserer de nordiske landene. Om denne var enerådende skulle de få 100% oppslutning. Det er ikke langt unna dette, på 40-60 tallet var det nesten 100%, særlig i Sverige. Land med lavest avdel Norge og Finland, pga de to avvikene som Arter diskuterer (Det finske svenske folkepartiet og det norske KrF). Norge avviker betydelig fra de nordiske land ved siste valg pga FRP og KrF sine gode valg.

Det er helt klart fra figuren vist tidligere at 5 partimodellen er helt klart dominerende, men det er allikevel en nedgang i oppslutningen i modellen på en 12-13% poeng. 2001% valget var det bare 67% oppslutning om partiene i Norge.

Endring i oppslutning om Five party model

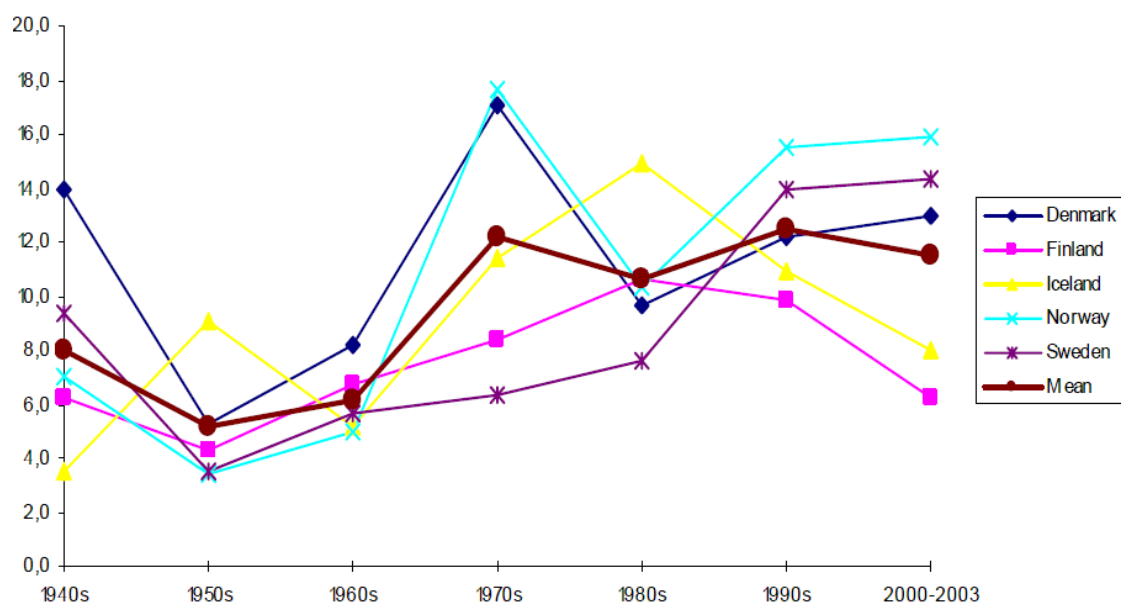
Ch. 1950s-1990

Ch. 1950s-2000-2003

Sweden	-16,1	-17,2
Finland	-14,7	-14,5
Norway	-14,6	-22,2
Denmark	-10,5	-11,4
Iceland	-8,3	-3,9
Mean	-12,8	-13,8

Ranked according to change from the 1950s to the 1990s

Net electoral volatility in the Nordic countries, 1940s-1990s, and 2000-2003

Sverige netto valgvolatilitet fra forelesing 1 eller 2.

Det var betydelig valg volatilitet på 40 tallet pga kommunistpartienes oppslutning så ned pga kommunistpartienes dogmatikk. I 1973 var det jordskjelvvalg, men så tilbakevending til mer normale forhold ved de neste valgene.

På Island og Finland har det vært en reduksjon i valgvolatilitet, mens Norge og har Sverige har hatt den høyeste valgvolaliten ved de siste valgene.

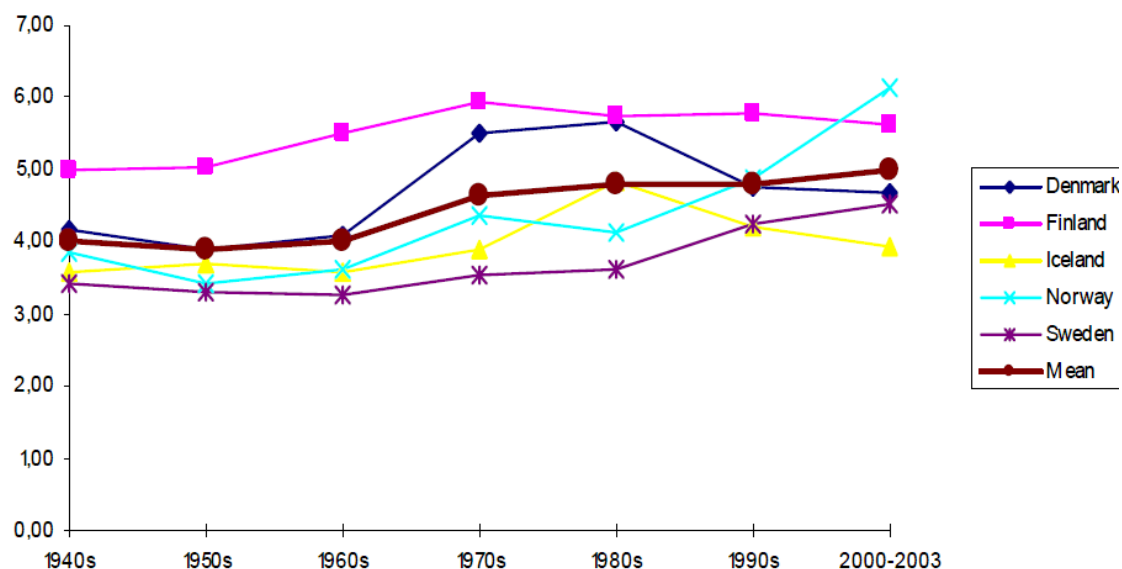
Volatility

	Ch. 1950s-1990s	Ch. 1950s 2000-2003
Norway	12,1	12,5
Sweden	10,4	10,8
Denmark	6,9	7,7
Finland	5,5	1,9
Iceland	1,9	-1,1
Mean	7,4	6,3

Ranked according to change from the 1950s to the 1990s

Partipolitisk fragmentering.

Number of effective electoral parties in the Nordic countries, 1940s-1990s, and 2000-2003

Fragmenteringen er stort sett størst i Finland, med 4 store partier med 15-20% i oppslutning (venstrealliansen / kommunistene, nasjonale samlingspartiet, sentern og sosialdemokratene) Minst i Sverige hvor en har hatt et dominant sosialdemokratisk parti. Over tid: Snittet viser en økning i fragmenteringen, og økningen er størst i Norge, ved siste valg også større enn i Finland.

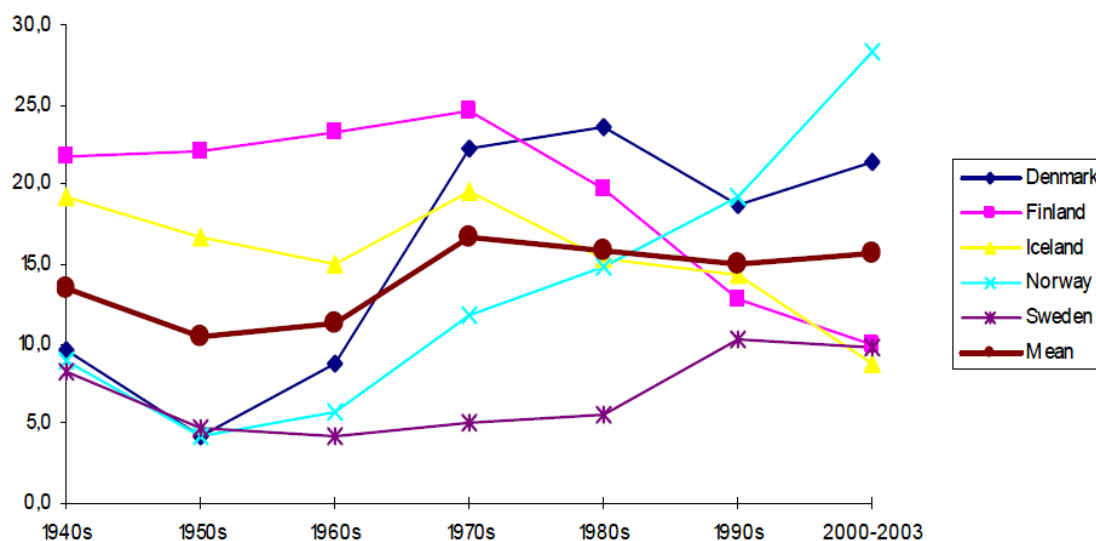
No. of effective p.

	Ch. 1950s-1990s	Ch. 1950s/2000-2003
Norway	1,46	2,70
Sweden	0,93	1,21
Denmark	0,87	0,77
Finland	0,75	0,59
Iceland	0,53	0,24
Mean	0,91	1,10

Ranked according to change from the 1950s to the 1990s

Utviklingen i Norge er dramatisk også i en nordisk komparativsammenheng.

Polarisation index for the Nordic countries, 1940s to 1990s and 2000-2003:
Support for the Communists, left socialists and radical rightist parties.

Det er vanskelig å finne partienes plassering ved hvert valg på en høyre-venstre dimensjon. Derfor kan en heller se på støtten til ekstrempartier.

Her har Finland og Island den største polariseringen i en tidlig periode pga styrken til kommunistene og de venstresosialistene, og etter hvert kommer Danmark og Norge, og en dramatisk økning i Norge pga økt oppslutning om FRP og SV i Norge. På Island og Finland er det en nedgang i polariseringen, i klar motsetning fra Danmark og Norge.

Polarisation

	Ch. 1950s-199s	Ch. 1950s/2000-2003
Norway	14,9	24,1
Denmark	14,5	17,2
Sweden	5,6	5,1
Iceland	-2,3	-7,9
Finland	-9,4	-12,2
Mean	4,7	5,2

Ranked according to change from the 1950s to the 1990s

Dette var eksempler på endringer i partisystemer basert på systematiske data, basert på begreper introdusert først i forelesningsrekken.

3. Arters diskusjon av omfattende versus begrensede endringer i partisystemene

Lider under at begrepene ikke er godt definert, og det at det er mye empiri som framsettes. Arter formulerer i kapittel 5 disse variablene som danner grunnlag for hans diskusjon, og disse blir diskutert i kapittel 6. Dette er en systematisering, samt noen kritiske spørsmål.

Utgangspunkt i Gordon-Smiths diskusjon om partisystemer har gjennomgått begrenset og hva som er omfattende endringer. problem : Ingen klar definisjon på begrenset og omfattende. Det må ha vært endringer på alle aksene langs et kontinuum

fra 0-100 og hvor en setter endring fra omfattende til begrenset er et skjønnsspørsmål, og der er ikke Arters diskusjon så mye til hjelp.

Argumenter som danner utgangspunkt for diskusjonen om omfattende endring i partisystemene.

1. Økning i antallet partier i nasjonalforsamlingen, inkludert nye partifamilier og splittelser.
2. Økning i antall relevante partier som kan inngå i koalisjonsregjeringer eller gir en regjering støtte.
3. Den reduserte betydningen til sosialdemokratiet som en dominant kraft ved regjeringene og valg.
4. Reduksjon i antall ikke sosialistiske partier, noe som leder til catch all partier til sentrum og på høyresiden.
5. Framveksten av en stabil høyre-radikal partipolitisk kraft og den følgende utvidelse av femparti-systemet.
6. Nye konfliktlinjer, betydelig økning i valgvolatiliteten og flere kryssende konfliktlinjer ("party system exhibiting multidimensionality").
7. Framveksten av antisystem-partier som medfører endringer i partikonkurransen.

Arters diskusjon er ordrik, og argumenter for begrensede endringer er følgende forhold:

Argumenter for begrenset endring ('restricted change').

1. Til tross for noen empiriske bevis på det motsatte, så har ikke sosial demokratene mistet deres dominerende posisjon i nordiske landene. Sosialdemokratene har gått tilbake, men har ikke mistet sin dominerende posisjon i sammenheng med regjeringsdannelser, de må bare gå i koalisjon mer.
2. Antall relevante partier har økt, men deres størrelse og innflytelse har generelt vært begrenset. Det er stort sett partiene i 5 parti modellen som har innflytelsen i de nordiske land.
3. Det har ikke blitt færre, men flere partier i sentrum og på høyresiden. Det at det har blitt flere partier er en stråmann??
4. De radikale høyrepartiene har bare oppstått som stabile partier (i form av velgeroppslutning på et visst nivå) i Norge og delvis i Danmark. Disse partiene har dessuten ikke (i så stor grad) vært anti-system partier, som antiestablishment partier. Forskjell anti-system og anti-establishment, partiene vil ikke endre det demokratiske system og spilleregler.

Det første punktet berører punkt 1 på forrige, 2 berører 1 og 2, tredje 4, og det 4de punkt 5 og 7 fra listen på tidligere, her mener Arter det har vært begrensede endringer og ikke omfattende endringer.

Argumenter for omfattende endringer (General Change)

1. Økt valgvolatilitet
2. Nye konfliktlinjer:
 1. Materialisme/post-materialisme
 2. Religiøs/sekulær (De kristne partiene).

3. Sentrum versus periferi som en fornyet konfliktlinje
4. Nedgangen i klassestemmegivning

Det er særlig punkt 6 at det har vært omfattende endringer, fordi det er noe genuint nytt.

Konklusjonen til Arter:

Det har bare vært begrensede endringer, særlig i de grunnleggende trekkene (*core features*) ved partisystemet, men kanskje større endringer i strukturen forbundet med konkurransen mellom de politiske partiene (*the structure of party competition*).

De nye partiene som har sprunget ut av de nye konfliktlinjene er ikke så viktige. Konklusjonen til Arter strukturen har endret seg ved at det har kommet til nye partier som deltar i konkurransen og som spiller en viktig rolle i valgkampen og som de nye partiene må forholde seg til

Svakheter til Arter:

- Hva utgjør omfattende vs begrensede endringer, hvorfor vi kan snakke om omfattende endringer på punkt 6 i den opprinnelige modellen er ikke helt klart
- Konklusjonen om grunnleggende trekk og partipreferanser er ikke helt klart knyttet til punktene over.

Forelesning 8: Nasjonalforsamlinger og den utøvende makt i de nordiske landene.

Disposisjon av forelesningen:

1. Regjeringene (Arter, kap. 9 og 10, H & B)
2. Nasjonalforsamlingene (som for regj.)
3. Presidentmakten på Island og i Finland (Arter, kap. 10, H & B)
4. Den skandinaviske parlamentarismen (Arter kap. 9)
5. Den skandinaviske styringsmodellen ("The Nordic form of government") (Arter kap. 7).

[Fra Forelesning-8.pdf]

Framrykkingen samsvarer ikke helt kronologisk med ett spesielt kapittel, i alle fall for alle bidragene. Det burde vært den nordiske styringsmodellen, ikke den skandinaviske. Den nordiske modellen gjelder alle de 5 nordiske land, mens den skandinaviske bare gjelder Danmark Norge Sverige.

1. Regjeringene i de nordiske land fra ca. 1950

Danmark

1950-tallet:

1950-53: Venstre og Kons. Folkep.

1954-60: Sosialdemokratene alene eller sammen med Radikale Venstre

1960-tallet:

1960-66: Sosialdemokratene alene eller sammen med Radikale Venstre

1966-68: De såkalte "røde kabinett". Sosialdem. regjering med Sosialistisk Folkeparti som støtteparti. Sosialistisk flertall i Folketinget.

1968-71: Borgerlig samarbeidsregj.: Rad.Venstre, Venstre og Kons. Folkep. Flertallsregj.

1970-tallet:

1971-73 og 1975-82: Sosialdem. mindretallsregj., men

1978-79: Sos.dem og V.

1973-75: Ettpartiregjering bestående av Venstre.

1980-tallet:

1982-88: Borgerlig samarbeidsregj. ("Firkløverregj."): Kons.Folkep., Venstre, Centr. Dem, KrF,

1988-93: Borgerlige regjeringer, først: Kons. Folkep., Venstre, og Radikale Venstre (1988-90), så bare Kons. Folkep. og Venstre (1990-93)

Statsminister 1982-93: Paul Schlüter, Kons. Folkep.

1990-tallet:

1993-2001: Sosialdemokratisk-dominerte regjeringer:

1993-94: sammen med Radikale Venstre, Centrumsdem og KrF (flertallsregj.)

1994-96: sammen med Radikale Venstre og Centrumsdem.

1996-2001: sammen med bare Radikale Venstre

Statsminister 1993-2001: Poul Nyrup Rasmussen, Sosialdemokratene

2000- :

Etter valget 2001: Såkalt KV-regjering bestående av Venstre og Konservative Folkeparti, med Dansk Folkeparti som støtteparti. Sentrums strategiske posisjon redusert da de tre høyrepartiene har flertall. Statsminister: Anders Fogh Rasmussen. Regjeringen og dens parlamentariske grunnlag er uendret etter valget i febr. 2005

Her kan det være nyttig å gå tilbake til de første forelesningen, hvor det er et skille langs tre dimensjoner, som parlamentarisk basis (flertall eller mindretall eller overtall), så antall partier (ettparti og koalisjon) og den tredje er hvilken partipolitisk farge regjeringen har (høyre, venstre, høyre-sentrum osv). En kan også snakke om hvilken dimensjon regjeringene dannes under, som i følge høyre-venstre, eller i følge en annen dimensjon enn politisk ideologi.

Det som kjennetegner Danmark før 1966 er at en har en borgerlig regjering bestående av Venstre og det Sosialistiske Folkepartiet som er nære hverandre politisk, og så har en sosialdemokratene som gjerne danner regjering med det liberale Radikale Venstre. Sosialdemokratene har samarbeidet med sentrum (1929-1940 styrte disse sammen) I 66-68 fikk en klar borgerlig front, hvor det radikale venstre posisjonerte seg mer mot de borgerlige partiene. 1970 tallet var en vanskelig periode, med fragmentering av nasjonalforsamlingen og FRPs framvekst, hvor FRP fikk mange kandidater som ingen ville prate med.

1982 er en milepæl i Danmark politikk da overtar de borgerlige i en lang periode. Radikale venstre støtter denne regjeringen på mange områder, som økonomisk politikk, en gjennomførte store innskrenkninger i velferdsstaten, men samtidig var rad venstre for en radikal utenrikspolitikk, og det var i denne perioden Danmark ble et fotnoteland i Nato, og regjeringen måtte bare følge det flertallet i folketinget gikk inn for. Det samme gjaldt miljøpolitikk og utenrikspolitikk.

Fra 93 til 2001 er et sosialdemokratisk-dominerte regjeringen, eneste flertall den fra 93-94.

Det som er spesielt med Danmark politikk er at regjeringene er avhengig av sentrum, som er lite men helt avgjørende om hvilken regjering en får. Høyresiden og venstresiden har ikke flertall alene.

2001 er en ny milepæl, da sosialdemokratene gjør et historisk dårlig valg, med under 30% oppslutning, selv om Danmark økonomi går veldig bra ("dansk miljøvalg på 90"), ny politikk blir viktig, høyresiden får flertall. Det dannes en mindretallsregjering som beskrevet.

Oppsummering: Regjeringene danes langs høyre-venstre dimensjonen, mindretallsregjeringer er hele tiden dominerende, selv på 50-60 tallet. Etter 1970-71 er det bare ett eksempel på flertallsregjering. Sentrum har avgjørende betydning, radikale venstre, centrumsdemokratene og KrF er helt avgjørende fram til 2001, sosialdemokratene samarbeider med det radikale venstre (4-5% oppslutning) og noen ganger samarbeider dette med de borgerlige. Her er det noen koalisjoner som jeg ikke fikk med. Sosialdemokratene har aldri vært like dominerende som i Sverige og Norge.

Sverige

Nok mer oversiktlig enn Danmark, med lange perioder av sosialdemokratiske regjeringer, hele tiden siden ww2 med unntak av to perioder. Dette har stort sett vært mindretallsregjeringer, hvor kommunistene/venstresosialistene har vært et fast støttepunkt.

1950-tallet: Sosialdemokratiske regjeringer

På 50 tallet ville ikke sosialdemokratene være så avhengig av kommunistene så de inngikk en koalisjonsregjeringer med bondeforbundet, tilsvarende som under kriseforliket på 30 tallet, i motsetning til i Norge hvor bondepartiet ble et fast støtteparti til Nygårdsvolls regjering så ble bondepartiet en part i regjeringen. Etter folkeavstemningen i 57 om folkepensjon så blir koalisjonen oppøst.

1951-57: i koalisjon med Bondeförbundet (som 1936-40)

1957-76: Sosialdemokratiske regjeringer, stort sett hele tiden mindretallsregjeringer med kommunistene som støtteparti. Flertallsregj bare 1969-70. Sosialdemokratene hadde imidlertid hele tiden flertallet i Overhuset, inntil det ble avskaffet i 1970.

1976-78: Borgerlig flertallsregjering overtar etter at sosialdemokratene hadde vært i regjering sammenhengende siden 1932. Partier i regjeringen: Centern, Folkpartiet og Moderata Samlingsparti. Statsminister: Torbjörn Fälldin

I 1976 får en et borgerlig flertall, hvor det største partiet er centern med statsminister torbjörn falldin. Bryter sammen på spørsmålet om kjernekraft, hvor centern er det sterkeste partiet som er mot kjernekraft. Regjering bare basert på det liberale folkepartiet overtar.

1978: Regjeringen bryter sammen p.g.a. spørsmålet om kjernekraft. Regjering bestående av bare Folkpartiet med parlamentarisk basis på 11% av riksdagsmedlemmene overtar.

1979: Ny borgerlig trepartiregjering (flertallsregj.) etter valget.

1981: Moderata Samlingsparti bryter ut av regjeringen og de to andre fortsette alene. Moderate Samlingsparti bryter ut pga budsjettspørsmål.

1980-tallet:

1982-91: Sosialdemokratiske mindretallsregjeringer støttet av Vänster-partiet/ VPK (statsministre: Olof Palme, Ingvar Carlsson).

1990-tallet til 2005:

Valget i 1991: Jordskjelvvalget gir borgerlig flertall: Centern, Folkpartiet, Moderata Samlingsparti og KDS danner regjering, men er avhengig av Ny Demokrati for å få flertall. Statsminister: Carl Bildt (Moderata Samlingspartiet).

Valget i 91 er jordskjelvvalget i Sverige, med borgerlig flertall og en får en firepartiregjerning, hvor også kristeligdemokratisk samling er med også. Avhengig av Ny Demokrati (underlig høyreparti som forsvinner ved neste valg)

1994- : Sosialdemokratiske mindretallsregjeringer med Vänsterpartiet som støtteparti i 1994-98 og både Vänsterpartiet og Miljøpartiet 1998-2004.

Statsministre: Ingvar Carlsson (1994-96) og Göran Persson (1996-).

1994 var en stor seier til sosialdemokratene, ved begge de to siste valgene så mangler sosialdemokratene og venstre... bare ett mandat og må forhandle med miljøpartiet.

((I følge Bjørn Auselius så endret svensk politikk seg mye etter drapet på olof palme))

Oppsummering: Regjeringer dannes langs høyre-venstre dimensjonen, hvor sosialdemokratene har en ledende posisjon, hvor kommunistene / vpk / venstern som støtteparti, seinere også de grønne, to korte perioder med borgerlige regjeringer.

Finland

1950-66: Regjeringer bestående av Agrarförbundet og de mindre sentrumpartiene, Det svenske folkepartiet og de liberale. Sosialdemokratene er med som det andre store partiet i de fleste av disse koalisjonene. Kommunistene og det konservative partiet (Nasjonella Samlingspartiet) deltar ikke. Noen unntak for det siste partiet som deltar i korte perioder.

Flertallsregjeringer og mindretallsregjeringer, noen overtallige.

1966-70 og 1975-82: "Folkefrontregjeringer" der kommunistene er inkludert i tillegg til de vanlige koalisjonspartiene (Centerpartiet, andre sentrumpartier og sosialdemokratene). Sosialdemokratene utgjør sentrum i disse regjeringene. Mest overtallige regjeringer.

1970-75, som 1950-66, samt innslag av upolitiske ekspertregjeringer. Disse ble oppnevnt av presidenten etter regjeringsskriser der det var vanskelig å danne regjering basert på de "akseptable" partiene. Disse regjeringene bestod av sentrale partifolk i tillegg til eksperter, men partiene i Eduskunta (Riksdagen) var ikke forpliktet til å støtte regjeringen og deres medlemmer.

1982-87: Som 1950-66 og 1970-75: Sosialdem., Centern, Det svenske Folkepartiet og dessuten (nytt) Landsbygdpartiet (fra 1983).

82-87: Sosialdemokratene og centern utgjør hovedtyngden, og fra 1987 får en en mye større grad av regjeringsstabilitet. Ustabilitet kjennetegner perioden fram til 87 med mange regjeringsskriser.. Her får en gjerne regjeringer som varer en hel periode.

1987- : Periode med mye større regjeringsstabilitet innledes. Perioden kjennetegnes av:

- 1) Nasjonella Samlingspartiet tas inn i varmen som koalisjonspartner etter bare å ha vært med i noen få regjeringer før 1966, og
- 2) Centern er i opposisjon i store deler av perioden og mister rollen som det sentrale partiet ved regjeringdannelse.

Regjeringer 1987-2005:

1987-91: Koalisjon mellom Nasjonella Samlingspartiet og Sos dem, pluss Svenske Folkepartiet. Landsbygdpartiet deltar i en del av perioden (1987-90). Statsminister: Harry Holkeri (Nasj. Saml.p.).

1991-95: Centern og +Sos.dem., samt det svenske folkepartiet. Finlands kristne förbund deltar deler av tiden (1991-94). Statsminister: Esko Aho

1995-2003; Den såkalte Regnbuekoalisjonen. Nesten alle partier unntatt Centern deltar: Vänsterförbundet. Sos.dem, Nasjonella Samlingspartiet, Svenske Folkeparti, Gröna Förbundet.

Statsminister Paavo Lipponen. Denne regjeringen fortsatte etter valget i 1999 selv om sosialdem. gikk tilbake. De grønne forlater regjeringen våren 2002. Fortsatt overtallig regj..

95-2003: Det er krise i Finland, økonomien er skakkskjørt etter at USSR har brutt sammen, og partiene vokter på hverandre og vil gjerne at de andre partiene også skal

være med, slik at de blir ansvarliggjort for den innstrammingspolitikken som må føres. Dette for å unngå en knallhard opposisjon. Dette er en overtallig regjering.

2003- . Ny regjering etter valget: Centern, Sosialdem. og Svenske Folkep. Overtallig regj.

Statsministre: Anneli Jäättenmäki og (fra juni 2003) Matti Vanhanen, begge fra Centern

Alle disse regjeringene er overtallige til tross for endringene i reglene om kvalifisert majoritet for avstemninger i Eduskunta i 1992.

2003- svenske folkepartiet hadde ikke vært nødvendig (overtallig)

Jäättenmäki: Har en utrofast tjener i departementet som lekket informasjon til henne om sosialdemokratenes støtte til Bush, noe som kommer ut og hun blir nødt til å trekke seg.

Litt mer eksotisk og forskjellig fra Danmark og Sverige. På mange måter en motsatt utvikling sammenlignet med de andre nordiske land som kjennetegnes av sterke forekoster av mindretallsregjeringer og økning av denne, og at høyre-venstre dimensjonen er avhengig ved regjeringsdannelse. I Finland er dette forskjellig: En går fra mindretall til overtallige regjeringer, ofte sentrum-venstre med eller med ett av disse partiene og andre mindre partier.

Skille mellom sosialistisk-ikke sosialistisk er ikke så viktig, regjeringer dannes gjerne på tvers av dette.

Det går lang tid før det Nasjonale Folkepartiet får lov til å bli med i regjering, pga Finlands nære kobling til Sovjetunionen.

Viktig årsak: En tredjedel av riksdagens medlemmer kunne utsette et lovvedtak til neste periode. Dette var ment å styrke riksdagens makt, men medførte gjerne at to tredjedels regjeringer ble dannet, noe som bidro til å svekke nasjonalforsamlingens makt. Denne regelen ble endret i 1992, men det viser seg at det med overtallige regjeringer får en fortsatt i Finland.

Folkefront regjeringer er gjerne overtallige.

Pussig fenomen: Ekspertregjeringer, upolitiske folk som økonomer deltar. Disse regjeringene har ingen klar forankring i riksdage.

Oppsummering: Centerns viktige rolle fram til 87 viktig, høyre-venstre dimensjonen er mindre viktig enn andre nordiske land, noe som kommer til uttrykk ved at det er regjeringer som favner om h-v men hvor sentrum er utelatt, overtallige regjeringer er det vanlige, det er tildens en utvikling fra minste vinner til overtallige regjeringer. Mer stabilt fra 1987. Uskrevne regler for hvordan regjeringene skal dannes, den første regelen er at det største partiet skal være med og ha statsministeren. Ved 2003 valget fikk centern 0.2 % enn sosialdemokratene, det avgjorde at de skulle ha statsministere. Svensk Folkeparti er som regel alltid med, det svenske mindretallet må blidgjøres. Flertallsregjeringer og helst overtallige vanlig, ett av de tre store partiene må være i opposisjon, to av de store partiene går gjerne sammen.

Finske Svenskepartiet er geografisk begrenset, liberalt sentrumsparti parti ellers, forankret i de svenskalandene. for noen år siden var det snakk om å avskaffe svensk som andrespråk i skolen, og det er en sak hvor det svenske folkepartiet mobiliserer sterkt.

Island

Det vanlige mønsteret er koalisjonsregjeringer mellom Selvtendighets-partiet og sosialdemokratene Eller Fremskrittspartiet.

Selvtendighetspartiet og sosialdem: 1959-71, 1991-95

Selvtendighetspartiet og Fremskrittspartiet: 1950-56, 1974-78, 1983-87 og 1995-Sentrums-venstreregj, der Folkealliansen også deltar, har funnet sted flere ganger: 1971-74, 1978-79, 1988-91.

Alle fire partiene deltok i en regjering: 1956-58, og Folkealliansen og Fremskrittspartiet har dannet en regjering (1971-74)
Flertallsregjeringer (minste vinnere) er vanlige.

Fra 1990-tallet til i dag:

1991-95, Selvtendighetspartiet og Sosialdem. dannet regj.

1995- : Selvtendighetspartiet og Fremskrittspartiet.

Regjeringen fortsatte etter valget i 2003.

Statsminister i alle disse regjeringene (fra 1991): David Oddson fra Selvtendighetspartiet.

Statsminister fra sept. 2004: Halldor Asgrimsson, Fremskrittspartiet.

Koalisjonsregjeringer med minste vinner regjeringer er vanlig. Dette er eneste landet i Norden hvor dette er vanlig.

1995: Langvarig koalisjon mellom selvtendighetspartiet og Fremskrittspartiet. dette er en langvarig periode med borgerlig styre. Island skiller seg ut som det nordiske landet hvor en lengst har hatt ren ikke-sosialistisk regjering.

Oppsummering: Selvtendighetspartiet har vært dominerende, nærmest som sosialdemokratene i Danmark, Norge og Sverige, det er ikke så klart at regjeringsdannelsene er langs høyre-venstre, selv om et er oftere enn Finland. mindretallsregjeringer forekommer ikke i det hele tatt, og sjeldent overtalig, minste vinner (snaut flertall) er det vanlige.

2: Nasjonalforsamlingene

Stort felt, men her er det ikke så mye vi skal kunne om dette.

Navnene på nasjonalforsamlingene i de fem nordiske landene og antall representanter:

Antall medl.

	1945	2001
D: Folketinget	148	179 ^[1]
F: Eduskunta/Riksdagen	200	200 ^[2]
I: Alltinget	52	63
N: Stortinget	150	165 (169 fra valget 2005)
S: Riksdagen	230	349 ^[3]

^[1] Siden den nye konstitusjonen, inkl. 4 fra Grønland og Færøyene

^[2] Siden 1906

^[3] Siden grunnlovsendringene og ettammerordningen fra 1970, men 350 1970-73 (jfr. lotteririksdagen).

Danmark: Ettkammersystem siden den nye konstitusjonen fra 53, 179 ink 4 fra Grønland og Færøyene 2 fra hver.

Sverige hadde 350 etter den nye konstitusjonen etter 1970 da Sverige gikk over til et etterkammersystem. Men ved valget fikk en jevnt delt, hvor en måtte ha loddtrekning ved mange avgjørelser.

De fleste vestlige land utenfor Norden har tokammer (Hellas, Luxemburg og Portugal(?) er også ettkammer). Odelsting og lagting ble avskaffet i Island i 91, men dette er ikke et formelt tokammer system. Det med utsettende veto i lovsaker i Finland fram til 92 er også et viktig trekk.

Komitesystemene

Felles for de nordiske landene:

- specialised standing committee system: Permanente komiteer som tar seg av all lovgivning innenfor et spesielt område. Dette i motsetning til ad hoc komiteer for spesielle saker.^[1]
- Områdene svarer stort sett til departementstrukturen
- Medlemmene fordeles slik at komiteene stort sett sammensettes proporsjonalt med partienes styrke i nasjonalforsamlingene.
- Lederne av komiteene fordeles grovt sett proporsjonalt med partienes styrke i nasjonalforsamlingen.
- Møtene er hovedsakelig lukket med unntak av åpne høringer mm.

^[1] I Finland er det 5 faste komiteer fastsatt etter lovgivning. 8 andre er ad hoc formelt, men oppnevnes regulært og er regulære i praksis.

Det som Arter og andre legger vekt på når de skal beskrive kjennetegn ved de nordiske partiene er (liste):

Noen andre land har ad-hoc spesielle saker, som Storbritannia. Om en vil svekke nasjonalforsamlingens rolle så fjerner en disse komiteene (De Gaulle gjorde bla dette) Viktig: Mange blander sammen to ting som Arter diskuterer: I kapittelet om Nordic Modell of Government diskuterer han utredningskommisjoner og i The Scandinavian Party m.. så snakker han om utredningskomiteer(?). Disse er forskjellige: Regjeringen utsetter gjerne en kommisjon, en utredningskomité, gjerne av eksperter og tidligere politikere, denne leverer en innstilling som presenteres i en NOU, så behandles den i regjeringen, som fremmer det for stortinget, og her går det til komiteene. En må ikke blande sammen utredningskomiteene og nasjonalforsamlingene. disse må ikke blande s sammen.

I andre land så får flertallet alle komiteene. (Nordisk er det etter størrelse)

Det at møtene er lukket gjør det mulig å komme fram til kompromisser og tekniske løsninger som er viktig seinere i prosessen når en ikke ønsker å politisere slike saker.

	Antall komiteer	Antall medlemmer i hver
Danmark	22	17-21
Finland	12	11-45
Island	9	opptil 7
Norge	12	10-18
Sverige	16	15-17

Variasjoner mellom de nordiske landene i komitesystemets organisering og prosedyrer:

1. Om mindretallets synspunkter blir reflektert i innstillingene fra komiteene:

Ja: Finland, Island, Norge og Sverige

Nei: Danmark

2. Kan komiteene selv ta initiativ i lovgivningsprosessen eller bare svare på forslag som kommer fra regjeringen?

- De kan initiere lovgivning selv i Island og Sverige

- De kan organisere arbeidet med lovforslaget slik at de kan øve selvstendig innflytelse på enkeltparagrafer i forslag som kommer fra regjeringen i Finland og Norge.

- De bare kan godta eller forkaste hele lovforslag i Danmark

3. Komiteene står fritt til å endre på forslagene fra regjeringen som da er de som går til plenum (innstillingen fra komiteen) i Finland, Island, Norge og Sverige. I Danmark er det regjeringens forslag som går til plenum, med komiteens forslag til endringer som evt. vedlegg.

4. I Finland er det regjeringens forslag som automatisk konstituerer komiteenes dagsorden. I Danmark, Island, Norge og Sverige bestemmer komiteenes sin egen dagsorden. Systematiske komparative undersøkelser viser at komiteene i Sverige og Island har størst makt ut fra organisering og prosedyrer enn i de andre tre landene.

Det er stort sett slik at om representanten i en komité har gitt et vist syn så vil partiet stort sett stemme ifølge dette. det er også viktig å finne kompromisser for å komme fram til noe med flertall.

Det er i Danmark komiteene har minst makt, allment sett har nasjonalforsamlingene i de nordiske land stor makt komparativt sett. En sier gjerne at nasjonalforsamlingene i Danmark, Norge og Sverige har størst innflytelse pga mindretallsregjeringer, og det er mye som tyder på at nasjonalforsamlingene i disse landene har størst makt i et nordisk perspektiv, men både på Finland og Island har nasjonalforsamlinger som er sterke i forhold til regjeringen pga komitéstrukturen.

Endringer over tid. en større grad av aktivisme kjennetegner alle de nordiske land.

Nasjonalforsamlingenes rolle ved regjeringsdannelser og regjeringsavganger.

Jfr. parlamentarismes to ansikter:

Forekomsten av investitur, Vote of investiture bare i Sverige I Sverige er det en svak form for investitur. Før regjeringen innsettes, må den tolereres av en absolutt majoritet i nasjonalforsamlingen (Riksdagen), dvs. at mer enn halvparten av Riksdagens representanter ikke må stemme mot.

I Sverige kreves det at et absolutt flertall støtter et mistillitsforslag for at en regjering må gå (positive avskjedigelsesregler).

Alle er parlamentariske, dvs at regjeringene utgår fra nasjonalforsamlingen og er ansvarlig ovenfor denne.

Generelt lite formaliserte prosedyrer i forhold til disse to punktene (hvilke?) Mest formalisert i Sverige med deres svake form av investitur.

En sterk form for investitur har en i Tyskland, hvor en ønsker stabilitet, hvor en har et konstruktivt mistillitsvotum, hvor en regjering ikke bare kan felles før det er et absolutt flertall for en ny regjering.

Finland har fått noe tilsvarende på 1990 tallet gjennom konstitusjonelle endringer. i andre nordiske land framkommer regjeringen etter valg via forhandling mellom partiene, det er ikke nødvendig med noen formell avstemming, men de må gå ved et flertall for et mistillitsforslag eller hvis det er flertall for et kabinettsspørsmål.

Oppsummering: Det er svake regler for når regjeringen må komme og gå, man har bar i Sverige og Finland (nylig) regler om avstemninger når regjeringen tiltrer, det som kjennetegner nordisk parlamentarisme ellers er ganske uformelle regler.

Forelesing 9:

3 siste temaene fra forelesning 8, så folkeavstemninger i Norden i andre time

3. Presidentene og parlamentarismen på Island og i Finland

Et semi presidentsielt system er et system hvor en har parlamentarisme og samtidig en direkte valgt president med betraktelig makt. Finland og Island er de to nordiske land som er republikker, men kan vi si at de er semi-presidentialistiske? Det vanlige svaret er at s-p er aktuell i Finland mens det på Island er slik at presidenten i virkeligheten har liten politisk makt. Finland og Frankrike er de land i Vest-Europa som tradisjonelt har blitt karakterisert som semi-presidensielle.

Island

Presidenten velges i direkte av folket ved simpelt flertall (en valgomgang) hvert fjerde år. Ofte er det ikke motkandidater til en sittende president.

Presidenten har formelt ganske stor politisk makt.

Vedkommende kan:

- Oppnevne og avskjedige ministre
- presidere i statsråd for å diskutere og skrive under lover og andre viktige politiske saker

- innkalle Alltinget etter et valg og åpne dets regulære sesjoner
- oppløse Alltinget
- ratifisere/la være å ratifisere lover
- legge fram lover og forslag for Alltinget
- legge fram for folkeavstemning lover som er vedtatt av Alltinget, men som presidenten mener likevel bør til folkeavstemning (altså slike som vedkommende ikke er enig i).
- kan vedta midlertidige lover mens Alltinget ikke er samlet. Disse må imidlertid også underskrive av en minister.
- Har utøvende makt, selv om det er de enkelte ministrene som er ansvarlige parlamentarisk.

I praksis er presidenten en seremoniell statsoverhode som ikke bruker denne formelle makten.

I mai 2004 la den sittende presidenten (Olafur Ragnar Grimsson) ned veto mot en medielov, for første gang siden konstitusjonen i 1944.

Viktig forklaring: Island har flertallsregjeringer og presidentene er ikke ledere for dette flertallet. Sedvane.

Simpelt flertall – det trengs ikke mer enn 50%. Velges normalt igjen hvis presidenten vil.

Bakgrunnen for presidentens store makt i følge konstitusjonen er at selvstendigheten kom i 1944, hvor en overførte mye av konstitusjonen, men hvor en ga presidenten mange av de rettighetene som kongen i Danmark hadde,

Hvis presidenten lar være å skrive under på en lov så må saken gå til en folkeavstemning om det i det hele tatt skal være mulig å bli en lov.

Situasjon i mai 2004: Presidenten nektet å underskrive en lov, som da ikke ble vedtatt, og den gikk ikke videre til folkeavstemning, og i følge en Islandske ekspert ville den ikke bli vedtatt om den ble sendt til folkeavstemning. Tidligere har det skjedd at presidenten har uttrykt misnøye ved å vente i flere timer ved å undertegne loven, men dette er første gang.

Om Olufur: Statusviter, forsker, representerte folkealliansen (tilsvarende SV), men meldte seg ut av partiet da han ble president, siden denne rollen har vært hevet over partiene. Ble valgt i 1996, men i 2000 men mandatet ble bestemt av folketinget til å utvides til 2004, så i 2004 gjenvalgt men hvor 20% av de som stemte blankt. (En mente presidenten ikke skulle gripe inn i parlamentarismen)

En trenger bare 1500 underskrifter for å delta i valget, mange har vært kulturpersoner, men noen har også vært politikere.

En viktig forklaring på at presidenten ikke har hatt noen annet enn en seremoniell posisjon er det med at sedvane har vært viktig og at Island har hatt flertallsregjeringer, og presidenten har ikke vært en ledende politiker. I mai 2004 situasjonen representerte presidenten det klart motsatte synet enn det sittende regjering (FRP og hm..) gjorde.

Finland.

Er en republikk med en dual utøvende makt, en president og en regjering som er ansvarlig ovenfor nasjonalforsamlingen.

Presidenten velges for 6 år. Fram til 1994 ved indirekte valg (valgkollegium)

Siden 1994 er valgene slik som i Frankrike, med to valgomganger.

Presidentens formelle makt inntil 2000:

- Oppnevne regjeringer
- Fremme forslag ovenfor nasjonalforsamlingen
- Utnevne lederne for forvaltningen
- Lede ekstraordinære sesjoner i Eduskunta
- Foreta den offisielle åpningen og avslutningen av sesjonene i Eduskunta
- Lede de væpnede styrker
- Art. 33: Presidenten skal bestemme over politikken ovenfor andre land.
- Det heter også i art. 2: Den lovgivende makt utøves av Eduskunta sammen med republikkens president.

Finland har hatt en klar semipresidentsiell styreform.

Stor formell makt .

Om en leser grunnlovsteksten, har egentlig den Islandske mer makt, men i realiteten er det helt motsatt. Den finske har utøvet i følge konstitusjonen, og vel så det.

Før 2dre verdenskrig hadde presidenten ikke så stor makt, eller ikke brukte den like aktivt, men det var særlig under Paasekivi og Kekkonen at makten ble brukt veldig mye. Presidentens sterke posisjon ble skapt under 2dre verdenskrig, og det er tiden etter ww2 at de fikk mye makt. Den såkalte Paasekivi og Kekkonen linjen var å ha et vennlig forhold til Sovjetunionen (Paasekivi ved å gi utenriksminister lite å gjøre, Kekkonen ved samarbeid). Avtalen med USSR sikkert Finland nøytralitet, men under visse betingelser som ga Finland en spesiell rolle. Kekkonen spilte en viktig rolle ved regjeringsdannelser (inkludering av kommunister og eksklusjon av konservative), samt at sosialdemokratene også ble ekskludert en periode på 50 tallet. Tvang regjeringer til å gå, oppløste nasjonalforsamlingen (for å tvinge regjeringen til å gå). osv, men brydde seg sjeldent om innenrikssaker, velferdsstaten ble f.eks. bygd opp ved de mange sosialdemokrati og senterparti regjeringene som dannet grunnlaget for mange av regjeringene. E kan si det slik at presidenten tok seg av utenriks så innenriks ble skjermet.

Finske presidenter:

J. K. Paasekivi (1946-56)

Urho Kekkonen (1956-82)

Mauno Koivisto (1982-94)

Martti Ahtisaari (1994-2000)

Tarja Halonen (2000-)

Koivisto prøvde å begrense det slik at presidentens rolle var utenriks, i 2dre perioden også mer tilbaketrukket. 2dre periode også reformer som svekket presidenten, som at regjeringen ikke kunne oppløses om den hadde tillit i nasjonalforsamlingen / kalle til nyvalg.

Reform som innebærer en betydelig svekkelse av presidenten makt ble vedtatt og gjort gjeldende fra år 2000.

Innholdet i denne reformen:

- I prosessen med å danne regjeringer skal presidenten bare være en sekundær aktør. Parlamentet skal velge en statsminister etter samtaler mellom de ulike parlamentsgruppene.
- Presidenten skal ikke lengre bestemme over politikken ovenfor andre land, men skal utøve sitt lederskap i nært samarbeid med regjeringen. EUsaker hører med til regjeringens jurisdiksjon.
- Makten til å utferdige dekreter føres over til regjeringen. Presidentens muligheter for å nekte å ratifisere lover begrenses.
- Presidenten skal bare utnevne noen få embetsmenn.
- Presidenten skal gjøre sine avgjørelser i et nært samarbeid med regjeringen, skal knyttes nærmere til regjeringens posisjon.

Hvorfor svekkelse av presidenten? Fallet til USSR, forholdet til EU.

EU: Skille mellom innenriks og utenriks skilles ut, fordi mange av forholdene som har med EU å gjøre er innenriksbeslutninger som må fattes av regjeringen, og her er det klart at presidentens rolle blir redusert. symbolsk: Hvem skal representere Finland på toppmøtene i EU? Resultatet av konflikten var at statsministeren alltid skulle delta mens presidenten kunne delta om han/hun ville.

Når det gjelder å danne regjering spiller ikke president så mye mer enn kongens rolle i andre nordiske land.

Finland har gått fra semi-presidentialisme til i år 2000 å ha en konstitusjon som er mer i samsvar av å ha en konstitusjon som er mer i rammen av parlamentarisme.

Symptomatisk: Mange ledende politikere ville ikke stille som presidentkandidater ved valget i 2000.

4. En skandinavisk form for parlamentarisme som diskutert av Arter

Dette er en parlamentarisme som omfatter Danmark Norge og Sverige. Har tre elementer:

1. Mindretallsregjeringer, ikke brede koalisjoner slik en finner det i andre typer av konsensusdemokratier (Østerrike, Sveits, Nederland og Belgia).

Forhandlinger i nasjonalforsamlingene spiller en viktig rolle i de demokratiske prosessene. I Østerrike, Sveits, Nederland og Belgia så er det ofte overtalige regjeringer. Mindretall i Norden fører ofte til forhandlinger i nasjonalforsamlingene.

2. De politiske prosessene er i stor grad rettet mot å produsere avgjørelser ("working parliaments"), ikke bare å debattere og å vurdere regjeringens stilling ("debating parliaments"). Et sterkt permanent komitésystem og en forhandlende kultur. Det er særlig debating parliaments som kjennetegner UK og USA.

3. Opposisjonen har relativt gode muligheter til å delta i beslutningsprosessen og øve politisk innflytelse. Dette skjer gjennom komitésystemet, utredninger, og utenomparlamentariske fora. Utredninger er utenfor nasjonalforsamlingen.

Det siste punktet henger sammen med valgsystemene, om en har et valgsystem hvor en lettere kan rangere personer så blir det med egen framvisning viktigere enn saksspesifikt arbeid.

Lovgivning, at parlamentsmedlemmes arbeidsoppgaver blir spesialisert i komiteer og internt i partiene (parlamentarikere som eksperter på et gitt område), dels så blir partipolitikerne rekruttert til nasjonalforsamlingen basert på sin ekspertise, og de blir fordelt til passende komiteer. I større partier er det ofte en arbeidsdeling internt i komiteene basert på interesser. Komitémedlemmene har stor innflytning i partiene på området de er ekspert på.

I apolitiske saker er det komitémedlemmet som former parlamentsgruppens syn, i politiske vil en gjerne ha flertall i komiteene.

Definisjonen/de operasjonelle kriteriene på arbeidende parlament:

1. et spesialisert komitésystem som i hovedsak reflekterer den departementale strukturen.
2. Regler som gjør at medlemmene av komiteene får spesiell rolle i debattene i plenum.
3. At medlemmene av nasjonalforsamlingen ser det som sin oppgave å være involvert i det detaljerte saksbasert arbeidet i komiteene, heller enn å forsøke å fremme sin personlighet/seg selv ("workhorses" rather than "show horses").

Måten komiteene arbeider på, spiller en viktig policy-rolle og bidrar til konsensus:

1. Sakene kommer til komiteen som skal utarbeide en innstilling (committee report).
2. Komiteens medlemmer er (eller blir fort) spesialister på vedkommende område og denne kompetansen gjør effektive forhandlinger lettere.
3. Det gjør forhandlingene lettere og mer effektive at de foregår lukket, ofte også utenom selve møtene i komiteene.
4. Enstemmighet eller tilnærmet enstemmighet fra en komite, gjør at forslagene rutinemessig går gjennom i plenum.

Viktig at møtene er lukkede, siden dette er et premiss for å kunne oppnå konsensus.

Punktene på denne siden omfatter de to første punktene, mindretallsparlamentarismen og strukturelle forhold ved komitésystemet gjør at opposisjonen får stor rolle og at arbeidet i nasjonalforsamlingen er veldig saksorientert.

Opposisjonens innflytelse

Strukturelt gjennom komitesystemet:

- Fordelingene av posisjoner proporsjonalt
- At mindretallets syn framlegges i innstillingene til nasjonalforsamlingene (ikke i Danmark)
- Følger også av det som skrives om den nordiske styringsmodellen: konsensus-, medvirkning i utredningsfasen mm.

Medvirkning i utredningsfasen for å oppnå konsensus mellom regjering og opposisjon.

Over tid har det vært en overgang til konkurranse, mindre grad av enstemmighet, mindre konsensus og pragmatisme, og større grad av innstillinger fra komiteene som

inneholder lisenser (er ikke enstemmige) noe av dette forbindes med nye partier som yterpartier. Kort sagt forekomsten av mindretallsregjeringer har gjort at makten har flyttet til nasjonalforsamlingen, innflytelsene går til opposisjonen.

Her nevner Arter flere eksempler:

Sverige: Kommunistenes rolle som støttespiller til sosialdemokratiske regjeringer. Denne støtten er mye mer betinget om en sammenligner 60 tallet og 80, de stemmer ikke automatisk på sosialdemokratene, de har ofte måtte søke støtte hos sentrum.

Danmark: Firkloverregjeringen og det alternative flertallet hvor opposisjonens politikk som regjeringen måtte følge.

Islandsk avvik fra den skandinaviske modellen

1. Regjeringen har en sterkere posisjon. Det er vanlig med flertallsregjeringer
2. Private lovforslag fremmet av alltingsrepr. spiller en mye større rolle enn i de andre nordiske landene.
3. I noe mindre grad et arbeidende parlament enn i de andre nordiske landene, mer et debatterende parl. Mer individualistisk karakter der repr. legger vekt på å fremheve sin egen posisjon og person.

Dette følger blant annet av at valgordningen på Island har et mer en form for primærvalgssystem ved partinominasjonene.

Finske avvik

1. Presidentens rolle representerer det viktigste avviket. Presidentens makt har vært stor på bekostning av regjeringen og nasjonalforsamlingen.
2. Regjeringene har i stor grad vært overtallige, ikke mindretallsregj., har ikke fulgt skillet mellom sosialistiske og borgerlige partier og vært grunnleggende ustabile (38 regjeringer 1945-87). Regjeringene fortsetter å være overtallige, ikke mindretallsregj. etter reform om avstemninger.

Regjeringer har også vært ustabile, og har spilt en mer dominerende rolle enn nasjonalforsamlingen.

De 3 nordiske land er blant de land i Vest-Europa med flest mindretallsregjeringer og hvor komiteer og parlamentene har hatt mest rolle.

5. A Nordic model of government (En nordisk styringsmodell).

De fire spørsmålene:

- Finnes det en spesifikk Nordisk styringsmodell?
- Kan denne modellen kalles konsensusdem.?
- Hva er de distinkte elementene som kjennetegner den nordiske konsensusmodellen?
- Kan den institusjonaliserte måten som interessegruppene deltar i politikktutforming i de nordiske landene kalles korporativ/korporativistisk?

1. Den idealtypiske nordiske styringsmodellen: 7 elementer som må kunnes

1. Styrken til sosialdem. og til arbeidernes (manual workers) fagorganisasjoner/ og hovedsammenslutninger (peak organisation) og den nære forbindelsen mellom disse. Styrken til sosialdemokratiet er

diskutert grundig, fagorganisasjonenes rolle kommer til uttrykk på to måter, som hvor stor andel av lønnstakerene som er organisert og fagorganisasjonenes rolle i politiske beslutninger. De 5 nordiske land har den høyeste grad av fagorganisasjons i vestlig verden. Sverige har en fagorganisasjons grad på 82-83, Norge på 56, i andre land i Vest-Europa ligger de på 45 ned til 10% for Frankrike. Snitte i nordiske land er de 72% andre vesteuropeiske land 34. De er også en nær sammenheng mellom regjeringer og hovedsammenslutninger (LO, YS, utdanningsgruppenes og akademikerne, her siktes det til LO)

2. Moderate fungerende flerpartisystemer. Her siktes det til at en har relativt fragmenterte partisystemer, som fungerer, en har ikke de sentrifugale trekkene som Satori snakker om i sin modell.
3. Avgjørelsesprosessene er preget av *konsensus* mellom deltakerne, heller enn fiendtlighet.
4. Omfattende og regulære konsultasjoner med interessegrupper i de politiske beslutningsprosessene. Neo-korporatisme (se nedenfor).
5. Et sentralisert system for lønnsforhandlinger og andre former for kollektive forhandlinger der interesseorg. er involvert. Trekant mellom regjering, arbeidere og bønder, og sentrale forhandlinger, gjerne på topp organiserte nivå, i motsetning til desentralisert på lokalt nivå og innenfor nasjonale fagorganisasjoner. Del av korporatisme.
6. Staten/det offentlige spiller en aktiv rolle for å regulere markedet og sørge for sosial beskyttelse (velferd). 6-7 sikter til den nordiske velferdsstatsmodellen, en av tre modeller, den nordiske universelle, den kontinentale konservative modellen og USA og angloamerikansk liberal
7. Personlige relasjoner mellom beslutningstakerne som følge av at det er små land.

3. Konsensusdemokrati

1. Lav grad av fundamentalistisk eller strukturell opposisjon Delvis unntak.

Finland, kommunistenes styrke i mye av etterkrigstiden. Ingen vil ha vekk demokratiet eller ha en veldig forskjellig type styreform

2. Lav grad av konflikt omkring den faktiske utøvingen av makt innenfor statsorganene. Særlig i forhold til klassekonflikten kommer konsensus til uttrykk i beslutningssystemet. Mye av konfliktene er klasseproblemer og fordelingsspørsmål, hvor en kan komme til kompromisser, ikke etnisk og religiøse konflikter som i mange andre land.

3. Det eksisterer regelmessige prosedyrer for å inkludere de ulike interesser og løse konflikter på et tidlig stadium i de offentlige beslutningsprosessene.

Offentlige utredningskomiteer (commissions) Funksjoner:

Løse konflikter

Legitimere politikken

Utsette konflikter

Offentlige utredningskomiteer spiller en større rolle. Må ikke forveksles med komitésystemet, offentlige utredninger sammensettes utfra et mandat fra regjeringen for å utrede store saker hvor en forsøker å trekke inn eksperter og partsrepresentanter f.eks. fra arbeidslivet slik at en får et grunnlag som igjen går til regjering, storting og komiteen i stortinget. Eks pensjonsutredningskomiteen er en godt eksempel på en slik offentlig utredning. Her har en sett at parter har blitt bundet til posisjoner via deltakelse i kompromisser som de har seinere har måtte trekket seg fra.

Viktige funksjon: Oppnå konsensus om store og viktige saker.

"Consertation" (forståelse/forbindelse) i betydningen 'strukturert deltakelse' er sentralt. Det er regulære institusjonaliserte forbindelser mellom organisasjonssamfunnet og staten.

Consertation – kommer til uttrykk i at om en viktig part ikke blir tatt med på en vurdering så sees dette gjerne på som en saksbehandlingsfeil.

4. Korporatisme

Korporatisme. Nordiske land og Øst-Europa er de land som har den høyeste grad av korporatisme.

Viktig del for å forstå nordiske land som konsensusdemokratier.

1. Interesseorganisasjonene samhandler med det offentlige/det politiske system på en regulær og institusjonalisert måte. Motsatt: den såkalte pluralistiske modellen. Pluralistiske modell, hvor interesseorganisasjonen samarbeider irregulært og i enkeltsaker.
2. Interesseorg deltar både i politikk-utforming og i implementering
3. Korporatisme gjelder både på lokalt og nasjonalt nivå.
4. De nordiske landene har et utbredt *remiss-system* (høringer) der interesseorganisasjonene blir trukket inn. Saksbehandlingsfeil om interesseorganisasjonene ikke får uttale seg.
5. Interesseorgs. deltar i komiteer og råd, bidrar til at nasjonalforsamlingens rolle blir mindre.
6. Korporatisme har særlig vært viktig innenfor 'high politics', økonomi og arbeidslivsforhold, samt velferd.

Dette er en form for korporatisme som Rokkan introduserte i pensumbidraget, og som har blitt sterkt assosiert med nordiske land.

Nedgangen i korporatismen?

- Endringer i klassestrukturen og nye produksjonsmetoder
- Borgerlige regjeringer
- Dereguleringer
- Kutt i velferdsstatene
- Aktører har forlatt systemet

Borgerlige regjeringer har prøvd å nedtone det korporative. Andre aktører er de svenske arbeidsgivere som forlot alle utredninger, alle komiteer på 80 tallet, de ville ikke være med i systemet.

Forelesning 9: Folkeavstemninger i Norden

På mange måter som når en ser på valg i Norge, men avhengig variabel er noe enklere, bare ja eller nei på feks EU medlemskap. Bed surveyer så brukte en samme design i landene, dette gjør det mulig å sammenligne konfliktlinjene. Kapitlene er da også komparative.

Kjernen av folkedemokratier er at all makt skal kunne føres tilbake til folket, tildels sett på med skepsis i representativt demokrati. Det er fundamentale forskjeller mellom stortingsavstemninger (diskusjoner, åpne valg) og folkeavstemninger (hemmelige valg). Gir mulighet til kontroll, folket kan være med på å bestemme om de skal være, og kan i noen tilfeller være med på å beslutte om beslutninger fattet i representative organer er de som folket egentlig ønsker. 2dre side: Demokratisk ferniss i diktatorer (Hitler og Chauschezco – Romania) hadde gjerne 100% for diktatorens vilje og 100% oppslutning.

1. Ulike typer av folkeavstemninger

Folkeinitiativet

Folkeinitiativet innebærer at en del av folket kan kreve at det skal gjennomføres en folkeavstemning.

Direkte initiativ: velgerne kan utforme det tema som skal ut til folkeavstemning. I Sveits så kan velgerne formulere et forslag til en grunnlovsendring og kreve at det skal gå til folkeavstemning om 100 000 ønsker dette, og ved lovforslag 50 000. Mange spørsmål avgjøres på denne måten, også etter at et vedtak har vært gjennomført i nasjonalforsamlingen.

Indirekte initiativ: en viss andel av velgerne kan kreve folkeavstemning av en sak som har vært til behandling i et politisk organ. Andre eksempel fra Sveits også eksempel. Samme for Italia, både for grunnlovssaker og vanlige lovsaker. I Norge kan en viss andel av foreldrene i kommunene kreve lokal folkeavstemning om bokmål/nynorsk skal brukes i skolen (1/4de del må kreve dette). Tidligere fram til 1990 var det tilsvarende regler om skjenkebevilgning og vinmonopol.

Referendum

Obligatoriske: Visse saker skal til folkeavstemninger i følge konstitusjonen.

Fakultative: Visse kvalifiserte krav formulert i lovverket (helst grunnloven) gjør at en sak må til folkeavstemning. Danmark så kan 1/3de del kreve at en sak som har vært vedtatt skal legges fram for folket. I Italia er det 1/5te del eller et flertall i 5 av 20 regionale råd. Svenske grunnloven har også noen tilsvarende beslutninger.

Forskjell obligatorisk må saken i følge sin karakter til sin folkeavstemning (kun gruppering til en kategori eller en annen), mens i fakultative så er det en gruppe mennesker som kan kreve at saken skal ut til folkeavstemning, gjerne etter at den er vedtatt i nasjonalforsamlingen. (Aktiv holdning fra elite)

Frivillig: Innebærer at det er opp til det representative demokrati å bestemme om det skal være en folkeavstemning.

Her har ikke folket vært med på noe initiativ i framkant. Beslutningen bestemmes av politikerne, eller liste

Plebisitt

Plebisitt: en bekreftende folkeavstemning.

Beslektet betydning:

Dette kan kalles en plebisitt når voteringstemaet blandes sammen med andre tema, f. eks. at det stilles kabinettspørsmål ovenfor folket.

Plebisitt er ofte i diktatur, men også i demokrati.

Kabinettsspørsmål ovenfor folket, om flertallet ikke gjør som regjeringen vil. De Gaulle brukte folkeavstemninger slik i den 5te republikk, fikk flertall mot seg i 68-69 og gikk av. ("Meg eller Kaos") Kristian Mikkelsen i 1905, drikkesak på 20 tallet var plebisitt. (om Bruntland i 1994 ikke en plebisitt)

Om det er slik at det er formulert i grunnloven at folkets vilje skal bli lov så må dette være formulert i grunnloven, hvis ikke er det bare lovgivende.

Rådgivende versus bindende

Går på om folkets avgjørelse i seg selv er lov/grunnlov eller om de bare er et råd til nasjonalforsamlingen som formelt må fatte en beslutning om samme tema.

I EU-saken:

para 93 som krever 3/4 flertall i Stortinget for å avgi suverenitet på et saklig begrenset område, eller para 112: en kan vedta direkte spørsmål om medlemskap i EU i følge grunnloven ved 2/3 flertall (deler av ja-siden).

Om folkeavstemningen er obligatoriske er det stor sannsynlighet at de er bindende, men det er ofte slik at de frivillige er rådgivende. Om de er rådgivende så er det ikke klart om det skal være et snaut flertall for et forslag som skal være nok for at nasjonalforsamlingen skal stemme for forslaget. Husk at i de fleste land så kreves det 2/3 deler av nasjonalforsamlingen for at grunnloven skal endres, er det da riktig at 50.01 % av befolkningen er et stort nok flertall? Folkeavstemninger er grunnleggende majoritetsmedlemmer det er flertallet som bestemmer, det er ikke noe konsensus eller stort flertall.

Om medlemskap i EU så er det to måter Norge kan bli medlem av EU:

para 93: 3/4de del flertall i stortinget

para 112: 2/3de del flertall, men i to omganger ved et valg i mellom.

Etter valget i 93, som var et EU valg så var det viktig for nei siden å sikre at de fikk mer enn 1/4de del nei representanter, fordi hvis saken ble lagt ut til folkeavstemning så hadde en allikevel en makt som gjorde at paragraf 93 ikke kunne bli brukt. SV og Sp fikk mer enn 1/4, og med KrF 1/3de del.

SV og KrF sa at de ikke ville stemme ja om det var et snaut flertall, Sp sa de ikke ville stemme ja i det hele tatt, de stilte mange krav. SV brukte den Sveitsiske modellen, flertall i folket og flertall i de norske fylkene. Saken kom ikke opp til avstemning.

En kan lure på hvem som tjener på en avstemning, og i EU saken er det ikke gitt, både i 72 og 94 ville det ikke vært mulig å få Norge med i EU ved en beslutning i nasjonalforsamlingen, eneste måte ville være ved en folkeavstemning.

2. Folkeavstemninger i Norden

Landsomfattende folkeavstemninger i Norge

Nb: Det er en mengde lokale folkeavstemninger

1905: Om oppløsning av unionen med Sverige (i august): 99.9% ja
Om republikk versus monarki (i november): 78,9%/21,1%. Ap og deler av det rene venstre var for republikk – dette var plebisitt

1919 og 1926: Alkoholavstemningene ("forbudsavstemningene") om brennevin og hetvin.

1919: 61.6% for forbud mot å skjenke hetvin og brennevin.

1926: 64,8% for å oppheve forbudet mot brennevin.

Politisk konsekvens: Høyrebølge og svekkelse av Venstre. Venstre ble sterkere knyttet til avholdsbevegelsen.

1920 tallet i norsk politikk, om en ser på regjeringene var i stor grad knyttet til sprit og hetvin. poenget var at Spania, Portugal og Italia nektet å ta i mot norsk fisk om de nektet å ta i mot konjakk og sprit. Bjørklund beskriver dette detaljert i en fotnote. 400 000 liter fransk konjakk, 500 000 liter fra Spania og 800 000 fra Portugal (hetvin). Det at regjeringen måtte bruke så mye resurser på dette gjorde at regjeringen måtte gå.

Som i EU saken var det totalt tre regjeringer som gikk på dette spørsmålet.

1926: Var de særlig befolkningen på kysten som skiftet syn, fiskerne ville eksportere fisk uansett.

De to EU-avstemningene:

i 1972 (46.5% ja/ 53.5% nei) og

1994 (47.8% ja/52.2% nei).

Sverige

1922: Om totalforbud mot alkohol (alle alkoholholdige drikker)
49.0% for/51.0% mot.

Politisk konsekvens: Det svenske liberal partiet (da: Frisinnade Folkparti) ble splittet ut fra holdning til totalforbudet. Flertallet støttet totalforbudet, mens mindretallet gikk mot og dannet Sveriges Liberala parti. I 1934 ble de gjenforent i "Folkpartiet".

Interessante ved denne folkeavstemningen var at kvinner og menn som stemte på forskjellige stemmesedler, noen politikere var ikke sikker på om de ville godta kvinnenens sedler. (42% av menn for, 59% av kvinner for forbud)

1955: innføring av høyrekjøring: 15.8% for.

Høyrekjøring innført ved Riksdagsbeslutning uten rådgivende folkeavstemning i 1967.

1957: Tjenestepensjonsspørsmålet.

Linje 1. Støttet av: Det sosialdem. partiets posisjon, støttet av LO og TCO (Tjänstemännens Centralorganisation, dvs. funksjonærenes hovedsammenslutning):

Forslag: Skulle omfatte alle lønnstakere, altså være obligatorisk, administreres av det offentlige og også omfatte tilleggspensjon, dvs. at folk som tjente mer i sitt yrkesaktive liv, også skulle få større pensjon. Grunnen til dette var en lang debatt for å knytte middelklassen til velferdsstaten så måtte middelklassen også få mer igjen. det var sosialdemokratiet som ville ha tilleggspensjon som et obligatorisk element.

Linje 2: Støttet av: Bondepartiet og bondeorg.

Forslag: Bare grunnpensjonen skulle være obligatorisk, men tilleggspensjonen frivillig (men statlig administrert).

Linje 3: Støttet av: Høgern, Folkpartiet og arbeidsgivernes org. Forslag: Det samme som i linje 2, men pensjonene ordnet av partene i arbeidslivet og organisert av private forsikringsselskap. Høgern, seinere moderate samlingspartiet.

Avstemningsresultat:

Linje 1: 47,7%

Linje 2: 15,5%

Linje 3: 36,7%

Ingen fikk flertall, men det var et sterkt press på liberalerne til å endre standpunkt siden de støttet alternativ 1.

Middelklassen ville ha en slik ordning. Folkepartiet som det største middelklasse partiet. Styrkning av sosialdemokratiske partier, borgerlige svekket. Rokkan er preget av dette, som skjedde 5-6 år før han skrev pensumbidraget.

Politiske konsekvenser:

1. Sos. dem avsluttet det langvarig regjeringssam. med Bondep.
2. Bidro til en slags realignment blant lønnstakerne, og den nye middelklassen spesielt. Sos. dem. gikk klart fram ved valgene utover på 1960-tallet, og oppslutningen økte spesielt blant den nye middelklassen, fra ca. 35% til 45% (wage earner realignment).
3. Folkpartiet ble varig svekket. Dets rolle som det naturlige alternativet for den nye middelklassen, fikk en alvorlig knekk.
4. Bedre forhold mellom det sosialdemokratiske partiet og middelklassens fagforeninger (TCO).
5. Sosialdem. stod mye sterkere i den politiske debatten etter dette. De borgerlige partiene var svekket.

1980: Avstemningen om atomkraftverk

Igjen tre alternativer: nei, og to ja, et sosialdem. med statlige kjernekraftverk og et borgerlig med private løsninger. De to sistnevnte fikk flertall til sammen (40,6% og 19,4%), det var enighet om at ja-siden hadde vunnet til tross for to alternativer. 40.0% nei.

Viktig politisk konsekvens: Dannelsen av Miljöpartiet. Kanskje ble Centerpartiet varig svekket. Centerpartiet hadde dannet regjering i 76 og hadde regjeringsmakten (tror jeg)

1994: EU: 52.2% ja / 47.8% nei. Valgdelt.: 83.3%

September 2003: Avstemningen om innføringen av Euro: 41,6% ja 55,9% nei

Valgdelt.: 81.2% Her er blanke stemmer er talt med, siden en ikke summerer opp til 100.

Forelesning 10: Folkeavstemninger i Norden (del 2)

(Fra forelesning 9 foiler punkt 2)

Fra forrige gang:

Om den Islandske presidentens rolle: I 2000 var det ingen motkandidater mot den Islandske presidenten, derfor tillater konstitusjonen at en går utenom et direkte valg. Og det en komité som skal se på det at presidenten nektet å ratifisere en lov.

For paragraf 112 så er det ikke nødvendig med to avstemninger, men det kreves at det fremmes et forslag i en av de tre første sesjonene av en stortingsperiode, så kan spørsmålet vedtas etter at det har vært et valg. Dette tar tid, og paragraf 93 ble innført for at Norge kunne bli med i EF på 60 tallet uten at en går via prosedyren om et melleomliggende valg, og ble kalt for hasteparagrafen. Tilhengerne av EU har sagt at om et mindretall nekter å godkjenne folkets ja etter en folkeavstemning så vil de bruke paragraf 112 om de ikke får $\frac{3}{4}$ delers flertall.

Så til dagens tema:

3. Ringdal og Valen: Structural divisions in the EU-referendums

Ved EU valgene i Norden så ble det utført ganske like survey undersøkelser. Dette er interessant siden en kan sammenligne betydningen av konfliktlinjer mellom land, noe som er sjeldent siden valgforskere gjerne konsentrerer seg om sitt eget land. I 1994 avstemningene om EU var det tre nordiske land + Østerrike (67%), Finland (57% ja) Sverige (52% ja), Norge (47.7% ja). Dette var ikke tilfeldig mente mange, en mente det var en dominoteori, hvor en tok ett og ett land etter hvor skeptiske de var.

Om deres statistiske analyse:

1. Bruker regresjonsanalyse (den mest vanlige, kan sammenlignes med krysstabell analyse, men med variabler på høyere målenivå, kontinuerlige var.)
2. De tre sentrale tabellene:
 - bivariate analyser: Andelene i ulike sosial grupper som stemte "ja" (Tabell 8.2).
 - Multiple regresjonsanalyser der alle andre sosialstrukturelle variabler er kontrollert for (Tabell 8.3).
 - Pooled regression analysis (Tabell 8.4). Her slås dataene for de tre landene sammen (Pooled analysis). Pooled analysis, sjekker om det er statistisk signifikant samspill i den betydning av at en av de sosiale variablene har større betydning i et land.

Terminologi:

Referansekategori: For å kunne gjennomføre regresjonsanalyser med variabler på lavt målenivå (nominalnivå), må en verdi settes til 0, teknisk sett. Denne kalles referansekategorien, og effektene til de andre kategoriene må fortolkes ut fra denne.

R²: kalt forklart varians eller forklaringskraften til alle variablene med hensyn til den avhengige. Varierer mellom 0.00 og 1.00 eller 0 og 100%. R² er

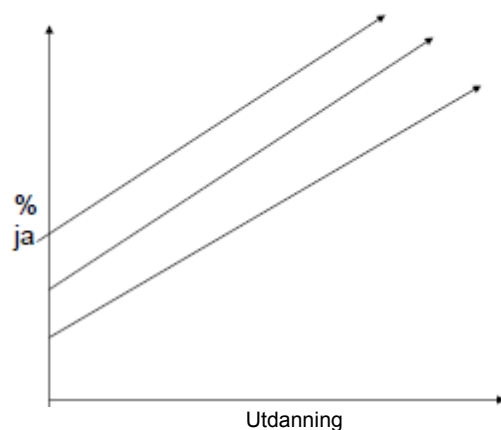
forklaringskraft eller varians, hvor mye variablene forklarer i sammenheng med stemmegivning, varierer fra 0-1 eller 0-100%.

Blokkvis inkludering av variabler: Variablene inkluderes i analysen ut fra kausalbetraktninger i samsvar med Helleviks effektendringsmodell.

Illustrasjon på hensikten med Pooled analysis.

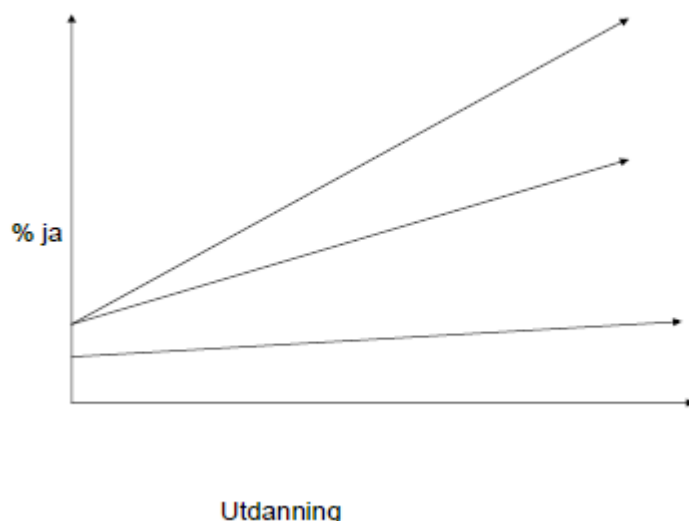
Å teste om effektene av for eksempel utdanning på EU-stemmegivning er lik eller forskjellig mellom landene

Eksempel på at det ikke er samspill:

Hypotetisk eksempel på tre land hvor utdanning er uavhengig variabel og stemmegivning avhengig. Her er effekten i alle tre land lik, og det er ingen samspill.

Eksempel på at det er samspill:

I ene landet er det igjen effekt, i de to andre er effekten betydelig.

Her er effekten av utdanning til å stemme ja er forskjellig i de tre landene.

Kort referat fra analysene:

8-13% poeng forskjell til 44% av kvinner og 55% av menn som stemte nei (ja)? 11% forskjell mellom kjønn. Forklares av ulikheter i forskjellige politiske verdier.

Alder har liten effekt på stemmegivning, med unntak av i Sverige hvor de eldre er mer tilbøyelig til å stemme ja.

1. Alder, kjønn og utdanning (alle)

Kjønn:

Bivariat: Kvinner er mer tilbøyelig til å stemme nei:

F: 8 pp; N: 11 pp., S: 13 pp

Kontrollert: 6-9 pp., ikke sign. forskjeller mellom landene

Alder:

	18-29 år	30-60 år	over 60 år
F	61	60	60
N	45	52	48
S	46	53	63

Utdanning:

Høy utdanning går sammen med ja i alle land:

På en firedelt utdanningsvariabel

	Lav		Høy	
F	51	51	64	82
N	39	45	51	58
S	45	59	49	64

Effekter: 31 pp. versus 19 og 19 pp. Kontrollert: Størst i S, minst i F

Utdanning: Klar tendens til at høy utdanning fører til at en heller vil stemme ja. Om en kontrollerer for andre variabler er effekten størst i Sverige og minst i Finland, men husk de bivariate sammenhengene.

2. Arbeidsrelaterte variabler og EU-stemmegivning

Disse er:

- 1) sektor,
- 2) sosial klasse,
- 3) fagforeningsmedlemskap,
- 4) arbeidsledig/ikke- arbl.,
- 5) Husholdningsinntekt

Sektor:

- Bivariat: Signifikante forskjeller i N (14 pp.) og S (10 pp.), men ikke i Finland (1 pp). Kontrollert: Ikke signifikant samspill med land, effekt på 9 pp.

Klar tendens i Norge til at offentlig ansatte stemmer nei, men når andre variabler kontrolleres for er det ikke store forskjeller i andre land.

Sosial klasse:

	Arbeid- ere	Lavere ny mkl.	Høyere ny mkl.	Selvst. ndr.	Selvst. i prim.	Stud- enter
F	54	66	73	80	19	69
N	48	51	68	61	12	49
S	42	57	71	68	52	53

Forskjell arbeidere - høyere ny middelklasse

F og N: 19-20 pp

S: 29 pp.

Kontrollert: 6-10 pp.

Viktigste samspill: Selvstendige i prim.: S vs. F og N.

Bønder og selvstendige primærnæringer stemmer nei i veldig stor grad i Finland og Norge, men ikke Sverige, og det at vanlig konflikt (arbeidere vs næringslivet) har betydelig effekt, ja prosenten er størst i høyere middelklasse og selvstendig næringsdrivende.

Viktigste samspill er at selvstendige i primærnæringerne i Sverige har en helt annen tilbøyelighet enn i Norge.

De med *fagforeningsmedlemskap* er mer tilbøyelige til å stemme nei, særlig i S (8 pp.), F (8 pp) og ingen forskjell i N (0 pp).

Inntekt, relativt klar tendens til at ja øker med økende inntektsnivå: Fra laveste til høyeste kvar til 18, 18 og 20pp. for hhv. F og S og N.

Kontrollert: 12 pp. i N og F, men bare 5 pp i S. Signifikante forskjeller mellom landene i "pooled analysis".

3. Region og by-land

1. Deler inn landene i tre regioner: Nord, området rundt hovedstedene, og resten

(øst/vest, midten)

2. by-land: en tredeling ut fra befolkningstetthet

Region:

Kart som illustrerer ja-nei prosentene ut fra geografi basert på valgresultatene (se Figur 8.1).

I surveymaterialet:

	Nord	Resten	Hovedstads- omr.	Diff.
F	46	57	74	28
N	30	48	64	34
S	39	56	65	26

Ikke sign.samspill, noe som innebærer at de regionale forskjellene synes å være like sterk

Det er en viss tendens til at effekten av region er større i Norge enn i Finland og Sverige, men når en kontrollerer for andre variabler så har den ikke noen stor effekt.

Hovedmønsteret for de siste to landene, by land og region og by land / sentrum periferi har omtrent samme effekt for alle tre land.

Befolkningstetthet synes å ha omtrent samme mønsteret på korrelasjonen som region, og med omtrent samme styrke i de tre landene, noen få prosent større i N enn i F og S.

	Lav	Middels	Høy	Diff.
F	45	62	74	29
N	33	50	65	32
S	37	57	63	26

Kontrollert: effekten er større i Norge enn i de andre landene

Sentrum/periferi-perspektivet

Johan Galtungs sentrum/periferi-perspektiv.

Sentrum (s) og periferiposisjon er målt ved de samme sosialstrukturelle var. som i framstillingen ovenfor, og er sammenfattet i en indeks bestående av 8 variabler eller indikatorer:

1. kjønn (s=mann),
2. alder (s=30-60 år),
3. utdanning,
4. inntekt,
5. næring (s=sekundær og tertiær),
6. klasse (S= selvst. og ny middelklasse),
7. region,
8. befolkningstetthet.

Uveid additiv indeks fra 0 til 7:

Resultat: Andelen som stemte ja varierer fra ca. 30 pp. til 80 pp. når vi går fra 0 til 7, og det er en jevn stigning. Ikke signifikante forskjeller mellom landene.

Ideen er at de som har sentrumposisjoner er mennesker som blir mest belønnet i sosial status og økonomisk belønning. Tesen er at ja til EU representerer en sentrumsposisjon, siden den vil styrke sentrums posisjon. EU antas ikke være i periferiens interesser, slik som folket ser det.

Det er bemerkelsesverdig like resultater mellom landene (25)

Multivariat analyse og konklusjoner

Den relative betydningen av de ulike sosialstrukturelle variabler innenfor de tre landene.

Resultatene: Omtrent like stor forklart varians, 13-14%.

Viktigste forklaringsvar (kontrollert):

S: Alder og utdanning, så geografiske variabler og kjønn.

N: Geografiske variabler

F: Litt ulike i de ulike analysene: Klasse og inntekt, fulgt av alder og region. De sosialstrukturelle variablene kan generelt ikke forklare at avstemningsresultatet ble forskjellig i de tre landene, særlig ikke at ja prosenten ble høyere i Finland. For en sml. mellom N og S har det en viss betydning at utdanning og alder hadde større betydning i S og at de regional forskjellene var større i N.

Kan ikke forklare at ja prosenten ble høyere i Finland, men sammenligner men en Norge og Sverige kan en si at de regionale forskjellene i Norge og alder utdanning i Sverige hadde en viss betydning.

(Merk – forelesning er mer en leserguide til hvordan en skal lese dette bidraget)

4. Aardal, Jenssen m. fl.: Can ideologi explain the EU vote

Korrelasjonene mellom ideologiske dimensjoner og EU-stemmegivning

Om ideologi og verdier kan forklare hvordan folk stemte i EU avstemningen.

	F	N	S
Hvselv	0,10**	0,25**	0,39**
Miljø	0,07**	0,15**	0,17**
Moral	0,22**	0,22**	0,15**
Fremmedfrykt	-0,15**	0,01	-0,01
Nasjonal stolthet	0,16**	0,10**	0,05*

* signifikant på 5% signifikansnivå

** signifikant på 1% signifikansnivå

Hvselv er en selv plasseringsvariabel 0-10 høyre til veneste. Det som ikke kommer fram i analysen er at nei prosenten er størst på venstresiden og i sentrum, men når en går til høyre øker ja prosenten. Effekten av dette er størst i Sverige og mye mindre i Finland.

Holdning til miljø: Korrelasjonen er mye mindre, men de som er miljøorientert stemmer nei.

Moral går på den moral liberal vs religiøs. De med en religiøs oral stemte nei, de med frihetlige stemte ja.

Fremmedfrykt: Mening til innvandrere og sånt er det bare i Finland at dette er et tilfelle

Nasjonal stolthet: Måles utfra hvor stolt du er av landene, har en viss effekt i alle tre land, men sammenlignet med de tre første dimensjonene er det relativt ubetydelig, i hvert fall i Norge og Sverige.

Multivariat regresjon (kontrollert for de andre holdningsdim).

	F	N	S
Hvselv	0,15**	0,25**	0,37**
Miljø	0,08**	0,08**	0,11**
Moral	0,19**	0,17**	0,09**
Fremmedfrykt	-0,13**	-0,04	-0,08**
Nasj. stolthet	0,11**	0,07**	0,03
R ²	0,098	0,115	0,176

** signifikant på 1% signifikansnivå

Når en kontrollerer for at dimensjonene kan samvarierte så finner en at h-v dimensjon er helt dominerende, fulgt av miljøvern, mens det i Norge også er moral som kommer som en sterk nummer to. Dvs, holdninger og verdier har mest betydning i Sverige og minst i Finland.

Oppsummering: Ja velgeren står til høyre på h-v skalaen, økonomisk liberal, restriktiv i moral forankret på religiøse bit, fremmedfrykt og religiøs holdning spiller liten rolle.

Bivariat samvariasjon: om en ser på sammenhengen mellom variablene, så er det den umiddelbare sammenhengen. Her må en vite hva en korrelasjon er :) Dvs, om en ser på ja prosenten så finner en at ja prosenten øker når en går fra venstre til høyre, og styrken på den sammenhengen uttrykkes med en korrelasjon fra 0,0 til 1.0 så er sammenhengen 0,39. 40% av det maksimale.

Høyre orientering → ja, positiv miljøvern → nei, liberal moral → ja.

Multivariat analyse:

Funn (se tabell) : Ideologi forklarer mest i S og minst i F, høyre/venstre-dim. ulike betydninger den viktigste årsaken til denne kryssnasjonale variasjonen i forklaringskraft.

Relativ betydning:

Finland: Moral, så høyre/venstre, så stolthet og fremmedfrykt

N: Høyre/venstre, så moral og vekst/vern. De andre lite.

S: Høyre/Venstre helt dominerende, så miljø (vekst/vern).

Relativ betydning av sosial struktur og ideologi:

Forklaringskraften (R²) til sosial struktur og ideologi på EU-stemmegivning:

	F	N	S
Sosial struktur	0,129	0,145	0,135
Ideologi (i tillegg)	0,051	0,065	0,104
Totalt	0,180	0,210	0,239

Resultater/funn:

1. sosial struktur betyr mest i alle tre land, noe mindre forskjeller i S enn i de andre landene.
2. samlet forklaringskraft, omlag 20%.

Sosial struktur og ideologi forklarer 20% av resultatene, dette er relativt høy forklaringsgrad når det gjelder mennesker. Men det kan ikke forklare forskjellene mellom land når det gjelder hvorfor ja prosenten varierte.

Forelesning 10: Kjønn og politikk i Norden. Sosiale bevegelser og aksjoner i de nordiske landene

Disposisjon av forelesningen:

1. Utviklingen av kvinners medborgerskap og kvinnemobilisering i formelle representative institusjoner
Pensum: Raaum: Kvinner i offisiell politikk, kap. 2 i Likestilte demokratier
2. Generelt om politisk deltakelse
Pensum: dels Christensen og Raaum: Politiske mobiliseringsmodeller, kap 1
3. Kvinners politiske deltakelse, kjønnsforskjeller i politisk deltakelse
Pensum: Raaum: Politisk medborgerskap: ..., kap. 3.
4. Kjønnsgap i verdier og partivalg?
Pensum: Raaum: Politisk medborgerskap: ..., kap. 3.
5. Kvinner i de politiske partiene
Pensum: Christensen: Kvinder i de politiske partier, kap. 4
6. Den nye kvinnebevegelsen/kvinner i sosiale bevegelser
Pensum: Bergman: Kvinnor i nya sociale rörelser, kap. 6
7. Grasrotdeltakelse (aksjonsdeltakelse).
Pensum: Togeby

1. Utviklingen av kvinners medborgerskap og kvinnemobilisering i formelle representative institusjoner

Stein Rokkans terskelmodell.

Kobling av terskelmodell (egentlig pensum på fordypningsemnet) metafor, utvikling av systemet kan sees på som en kanal, med sluser, hvor slusene gjør at en kan holde tilbake og la dem strømme. Nye sosioøkonomiske krefter må passere gjennom beslutningssentraene, hvor det er mulig å demme opp (motkrefter mot demokratisering) – dette er massepolitikk.

1. LEGITIMERING: Legitimering av demokratiske rettigheter som ytrings-, forsamlings- og trykkefrihet, samt rettigheter til protest/demonstrasjon mot regimet.

2. INKORPORERING: De formelle rettighetene for opposisjonen til å bli representert i det politiske systemet; spesiell vekt legges her på de ulike trinnene i utviklingen av stemmeretten.

3. REPRESENTASJON: Barrierer mot representasjon for nye sosiale grupper/-bevegelser; hvordan og når ble disse barrierene endret slik at nye grupper kunne bli representert. Mer presist er det avgjørende her barrierer mot *valgbarhet* og *innføringen av PR* i forhold til eldre flertallvalgordninger.

4. DEN UTØVENDE MAKT/EKSEKUTIVHINDERET:

Innføringen av parlamentarismen. Variasjoner i tidspunktet for når den selvstendige kongemakt som utpekte sin egen regjering, må vike for en regjering utgått av nasjonalforsamlingen.

Overført til utviklingen av kvinners medborgerskap og politiske mobilisering, blir disse tersklene definert slik:

Legitimering: Om å legitimere kvinnesaken og skape aksept for kvinner som politiske aktører gjennom ulike strategier som kollektiv mobilisering, påvirkning av opinionen og allianser med menn som støttet deres sak.

Inkorporering: Utvidelse av stemmeretten til å omfatte kvinner

Representasjon og den utøvende makt: Tidspunktet for den første kvinnelige representant i nasjonalforsamlingen og i regjeringen, samt tidspunktene for når 10%, 20%, 30% osv. av representantene i nasjonalforsamlingene og i regjeringene er kvinner.

Terskler:

- Legitimering, ytringsfrihet, forsamlingsfrihet, rettigheter til protest og demonstrasjoner.
- Inkorporering, de formelle rettighetene til opposisjoner til å bli representert, fra smalt (bare overklasse) til allment.
- Representasjon:

Regler om at bare noen få grupper kan bli valgt og at en har representasjonsregler som er demokratiske, og sikrer minoriteter å bli representert.

Når de gamle flertallsreglene må vike for proporsjonal representasjon er en viktig regel. Store land som UK og Frankrike har dermed aldri kommet til dette stadiet. Også parlamentarisme, når kongemakten erstattes av en regjering utgått fra parlamentet er viktig.

Litt fantasirikt overført, første terskel på første i kvinne i nasjonalforsamling og regjering, 10, 20 og % overskrides.

Komparativt om passeringen av disse tersklene i de nordiske landene

(se Raaums tabell 2.1 for detaljer).

Vi ska nå bruke denne modellen til å uttrykke kvinners medborgerskap i de nordiske land, spesielt for Norge.

1. Legitimering: Stiftingen av de første kvinnesaksforeningene og kvinnestemmerettsforeningene.

Denne terskelen overskrides i 1870- og 1880-årene, først i Danmark (1871), så i Finland, Norge og Sverige (1880-tallet) og på Island noe senere.

Om utviklingen i Norge:

I Norge ble ytringsfriheten slått fast i 1814 grunnloven, ikke bare for menn. Møtefrihet ble innført i 1842 da den såkalte konventikkelplakaten ble opphevet.

"Associationsånden" fra 1880-tallet, omfattet også kvinnesaksforeninger.

1884: Norsk Kvinnesaksforening

1985: Norsk Kvinnestemmerettsforening

1890-tallet kvinnelige fagforeninger

1895: Den socialdemokratiske kvinneforening (16 org.)

1901: Arbeiderpartiets kvinneforbund

Assosiatonsånden – det ble dannet en mengde organisasjoner på denne tiden, inkl for kvinner, interesseforeninger for å frekke vinneres økonomiske og politiske..

Humanitære og sosiale org, misjonsforeninger også dannet i denne tiden.

2. Inkorporering: Utvidelse av stemmeretten til å omfatte kvinner. 1906 i Finland, 1913-20 i de andre nordiske landene.

Utviklingen i Norge:

Gradvis utvikling der kvinner fikk valgrett og var valgbare til en rekke institusjoner før de fikk stemmerett og ble valgbare til Stortinget. Valgbare til skolestyrene og tilsynsutvalg 1889 valgbare til skolekommisjonene 1885 Stemmerett i lokale folkeavstemninger om salg og skjenking av brennevin: 1894

Valgbare til fattigstyret : 1900

Valgbare til lagrettemenn og domsmenn: 1902

Stemmeretten utvides 1901-13 slik:

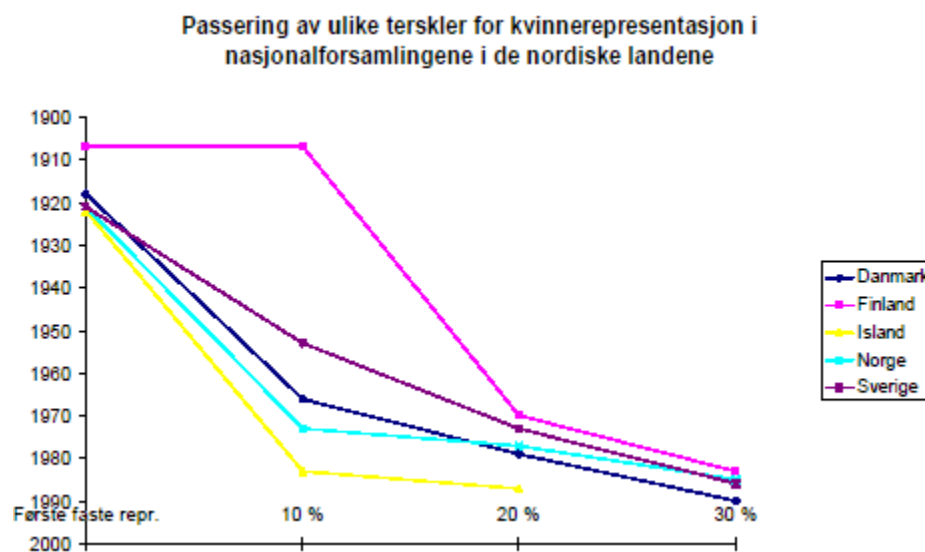
Begrenset kommunale: 1901 (censusprinsippet)

Begrenset Storting: 1907 (censusprinsippet)

Allmenn kommunal: 1910

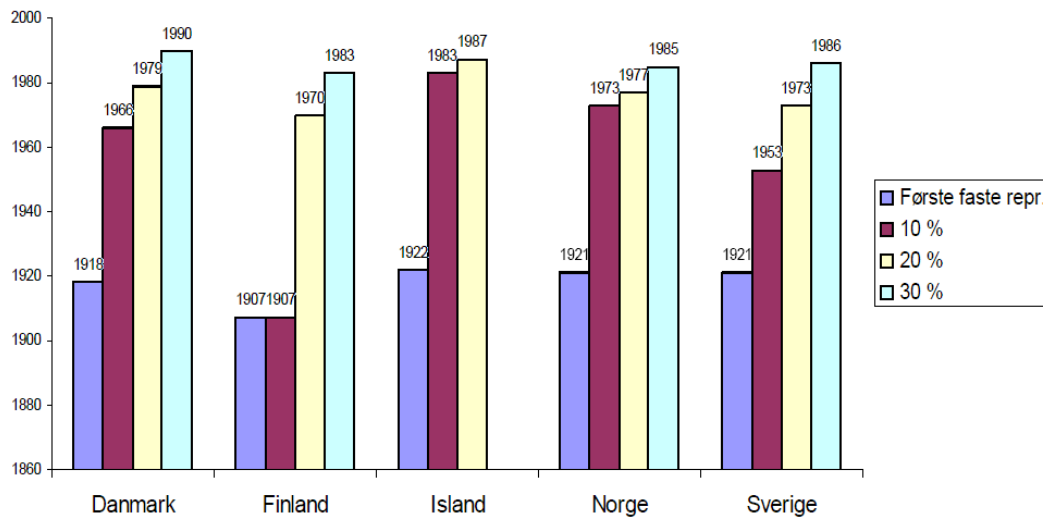
Allmenn Storting: 1913

Norge: Gradvis stemmerettsutvidelse, allmenn 1910 og 1913.

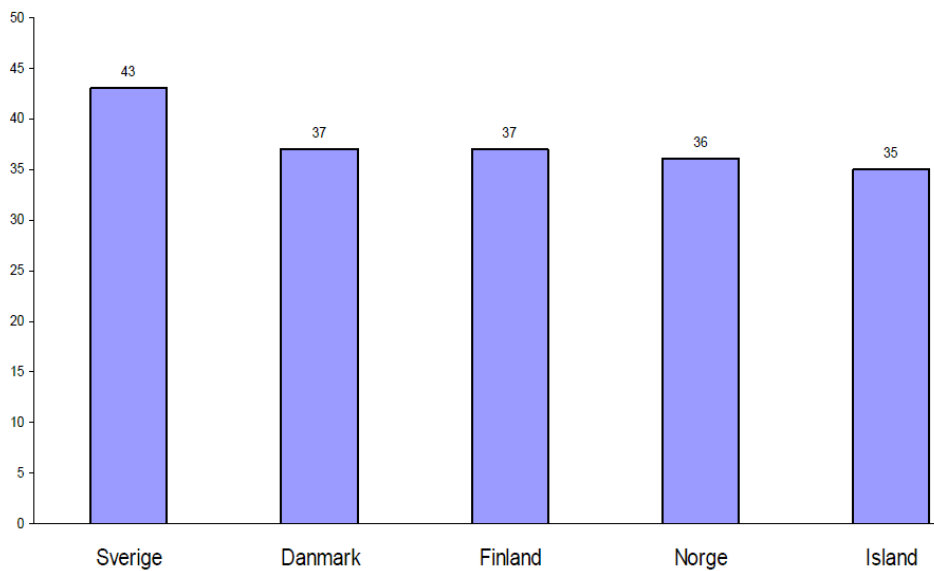
Allerede ved det første valget i 1906 så får Finland mer enn 10% kvinner i nasjonalforsamlingen. I andre land så kommer utvikling seinere, 1983 i Island feks.. Norge ligger nest sist, men tar inn på 60 og 70 tallet Danmark og Sverige.

**Passering av ulike terskler for kvinnerepresentasjon i
nasjonalforsamlingene i de nordiske landene.
Stolpediagrammer**

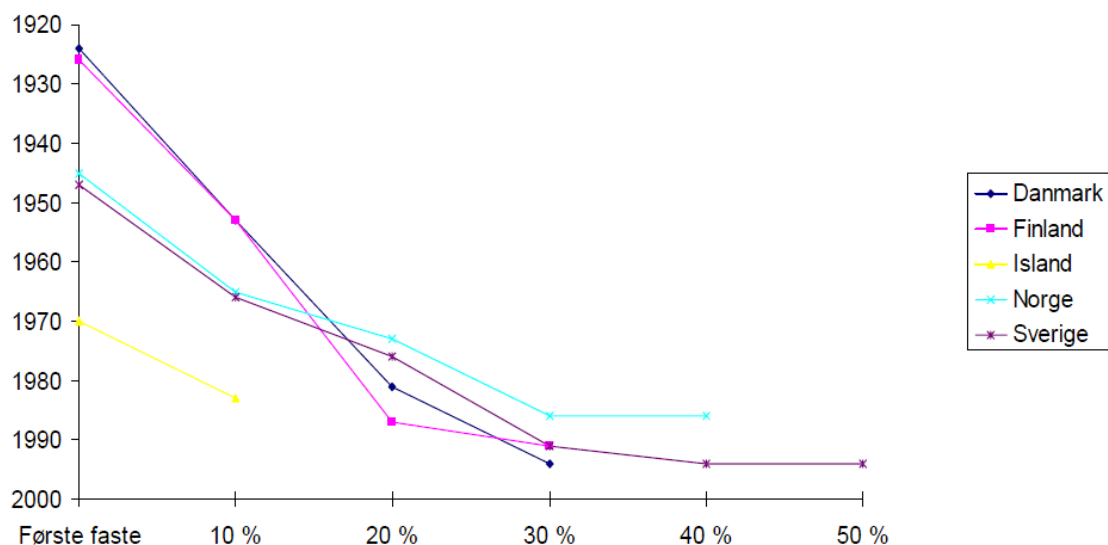

Om en ser dette i et større perspektiv, så er dette de "the upper 5", det er de 5 landene med størst kvinnerepresentasjon i nasjonalforsamlingen. Det er veldig store forskjeller mellom de nordiske land og andre land. (p12)

Kvinneandelene i nasjonalforsamlingene, år 2000

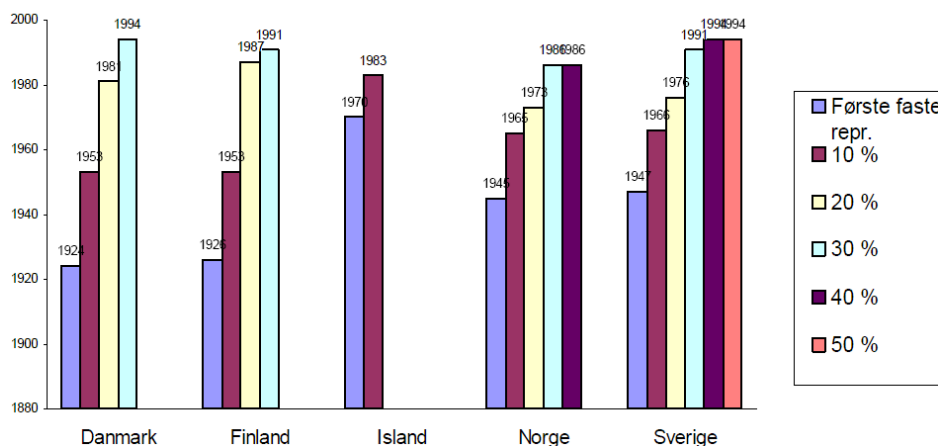

Passering av ulike terskler med hensyn til kvinners regjeringsrepresentasjon i de nordiske landene

Når det gjelder regjeringsrepresentasjon så får Danmark og Finland faste representanter på et mye tidligere tidspunkt, på 60-80 tallet tar Norge igjen de andre landene og får en ledende posisjon. Brundtlands regjering med 47% kvinner var en revolusjon, men i 1994 så ble det 50% kvinner i den svenske regjeringen.

Passering av ulike terskler med hensyn til kvinners regjeringsrepresentasjon i de nordiske landene. Stolpediagrammer.

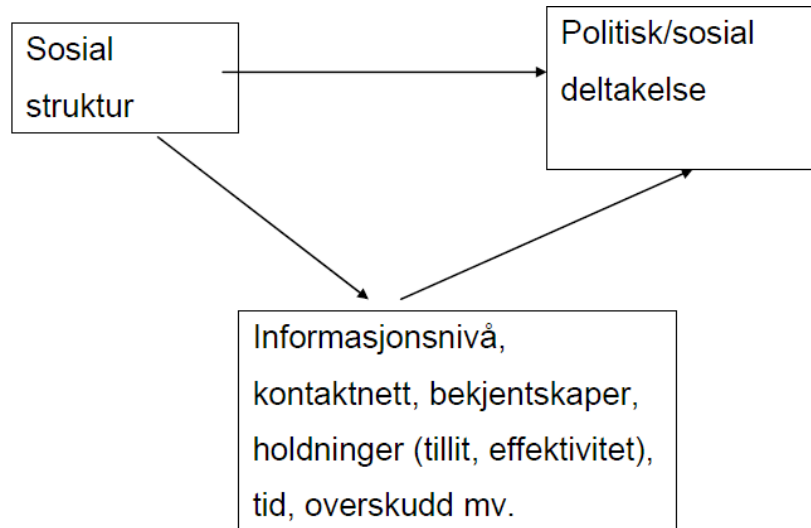
Det som kjennertegner Norge er at de kommer seint i gang, men så skjer det ganske fort. I Norge fikk kvinner formelt adgang til regjering i 1916, men det var først 1945 at det var ei kvinne med (NKP – konsultativ statsråd)

En forklaring på at kvinnerepresentasjon er såpass høy i nordiske land er åpne systemer, stor grad av proporsjonal representasjon og at det og mobilisere forskjellige grupper har lag tradisjon i det politiske systemet.

2. Generelt om politisk deltakelse

Modell for å forklare variasjoner i deltakelsen:

Hvem som deltar i politikken er et viktig faglig spørsmål. Er det forskjeller, og hvordan skal de forklares?

Forskere har vært opptatt av sosialstrukturelle verdier som utdanning, kjønn, klasse osv.

Politisk deltakelse er flerdimensjonal.

- den numerisk-demokratisk kanalen (valgkanalen).
- den korporativ kanal.
- Aksjonskanalen, også kalt ukonvensjonell deltakelse eller "grasrotdeltakelse" (Togeby) dvs. deltakelse utenom de etablerte og institusjonaliserte kanalene
- Massemediene

Det er forskjeller mellom land, de nordiske land som sagt kjennetegnes av stor mobilisering av lavere sosiale klasser, som arbeidere og bønder, det er betydelig mindre forskjeller mellom sosiale grupper med hensyn til deltakelse enn mange andre land. (hovedfunn fra forskningen.) Her representerer USA motpolen.

Deltakelse i den numeriske demokrat kanalen omfatter aktiviteter som går fra lite krevende former som å stemme, være partimedlem, arbeide i partier, gå på offentlige møter og de mest krevende formene ha offentlige form som å representere partier på kommunestyre og på stortinget. Ofte skiller en mellom to undergrupper, bare å delta, og å være aktiv i mer krevende former for deltakelse innenfor denne kanalen.

Korporativ: Arbeidslivets organisasjoner. Men her er det et langt fram å delta i disse organisasjonene (som arbeidslivets), til å delta tungt som er å være en representant for organisasjonen i forskjellige organer og komiteer.

Aksjonskanalen: "aksjonsdeltakelse" brukes også

Massemediene er en egen innflytelseskanal. Å delta i mediene kan være å skrive innlegg i avisen.

Med dette som rammeverk så kan en si litt om kvinners og menns deltakelse.

3. Kvinners politiske deltakelse, kjønnsforskjeller i politisk deltakelse

Funn basert på medborgerundersøkelsene som ble gjennomført i D, N og S omkring 1990,^[1] mens Finland og Island utelukkes som følge av mangel på sammenlignbare data (og data i det hele tatt).

^[1] I 1987 i S og 1990 i D og N.

Hva vet vi om forskjeller i deltakelse mellom kvinner og menn? I Norge har det vært et diskusjonstema om det er knyttet til klasse, utdanning eller om det er deltatt i kjønn. (Nent kort i Østeruts bok i kap om deltagelse).

Den numerisk-demokratiske kanalen

Nina Råum er opptatt av å se på eventuelle forskjeller mellom nordiske land. Det er generelt mye mindre data for Finland og Island.

Komparativt: Det er mindre kjønnsforskjellen i Norge enn i Danmark og Sverige.

Ulike generasjoner: Det tradisjonelle kjønnsgapet i valgkanaldeltakelse finner en i de eldre aldersgruppene (generasjonene), mens kjønnsforskjellene er mindre, dels fraværende i de yngre generasjonene.

I den svenske medborgerundersøkelsen, der en sammenligner med tidligere undersøkelser så har den sosiale aktiviteten generelt økt, bortsett fra i politiske kanaler. Menn deltar mest i valgkanaler, kvinner i aksjoner. I Danmark er det kjønnsforskjeller i valgdeltakelsen (noe det ikke er i Sverige og Norge) i norske undersøkelser har en generelt samme mønster som andre land, men det er mindre kjønnsforskjeller i Norge enn Sverige og Danmark. Med unntak av offentlige verv er et ingen sammenheng mellom valgkanal og kjønn i Norge.

Ulike generasjoner: Siste bit om forskjeller i alder gjelder alle land.

Frivillige organisasjoner.

Deltakelse i *organisasjonssamfunnet* er/har vært svært kjønnssegregert. Kvinner har tradisjonelt deltatt mest i frivillige organisasjoner innenfor helse- og sosialsektoren (velferdsorganisasjoner), samt i religiøse foreninger, mens menn har deltatt i økonomiske interesseorganisasjoner, som fagorganisasjoner.

Kroneks. på kvinneedominert org.: Norske kvinners sanitetsforening som på 1960-tallet hadde ¼ av alle kvinner som medlemmer.

Menn i idrettslag og motororganisasjoner. På 1960 tallet var 25% av alle norske voksne kvinner med i sanitetsforeninger, noe som er en enorm mobilisering.

Deltakelse i den korporative kanalen:

Det vanlige målet på kvinners integrering:

Kvinneandelen i statlige råd og utvalg. Forklaringer på den lave kvinneandelen:

1. Der kvinner er organisasjonsmedlemmer, er det mindre relevant med slik korporativ deltakelse.
2. Korporativ deltakelse har først og fremst funnet sted gjennom organisasjonene i arbeidslivet.
3. Lederposisjonene i org. der kvinner er medlemmer, har bestått av menn.

Den vanlige måten å diskutere kvinners medlemskap i korporativ kanal:

Det er lederposisjonene som er basis for eventuell korporativ deltakelse.

Norge har vært er foregangsland i norsk sammenheng med kvinnedeltakelse i råd og utvalg, likestillingsloven fra 88 påbyr minst 40% kvinner, tilsvarende i finsk likestillingslov fra 1995.

Komparative data foreligger fra begynnelsen av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet:

Andelen av offentlige styrer og råd som er kvinner:

	Begynnelsen av 1980-tallet	Begynnelsen av 1990-tallet
Norge	27%	40%
Sverige	16%	35-40%
Finland	10%	28%
Danmark	9%	38%
Island	7%	24%

Modellen med lovgivning er kanskje forsøkt brukt på styrer i privat sektor, her er loven vedtatt men ikke iverksatt, men her er den vedtatt og ikke iverksatt, her vil en prøve frivillighet her. Her truer en med å implementer loven om ikke noe skjer.

Tesen om shrinking institutions:

At kvinner kommer inn/integreres i institusjoner der makten forsvinner. En slags jernlov (jfr. oligarkiets jernlov): jo mer makt, jo flere menn.

Argumenter mot denne hyp. er følgende (hentet fra Hege Skjeie):

1. Nasjonalforsamlingene synes i følge mye forskning å ha fått mer makt, jfr. mindretallsregjeringer.
2. Det er lite som tyder på at menn ikke vil bli nominert eller gjennomminert på plasser høyt oppe på listene til de politiske partiene, eller at de trekker seg som Storingsrepr.
3. Lite som tyder på at unge mennesker (inkl. menn) ikke vil nomineres til stortingskand. Heller ikke slik at det er vanskelig å rekruttere mennesker med høy utdanning.

Ingen strukturell analyse av om de nevnte institusjonene har fått mindre makt i forhold til andre institusjoner enn regjeringen.

Der kvinner kommer inn så forsvinner makten. Hege Scheie har argumentert mot dette, nasjonalforsamlingen har fått mindre makt i den perioden kvinner har fått mindre makt, men ikke sammenlignet med andre organisasjoner som marked og næringsliv.

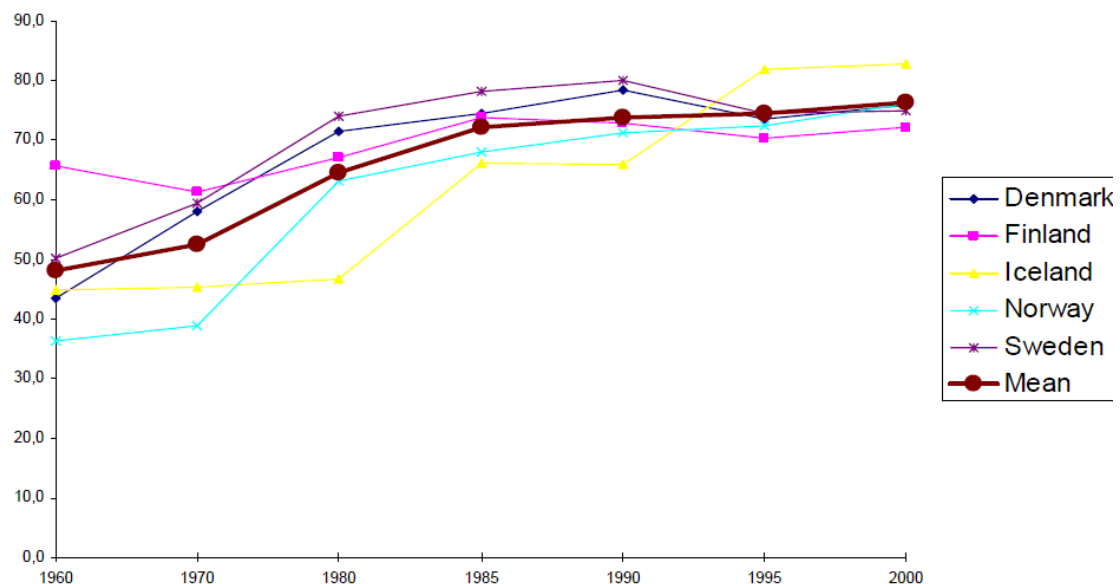
Forklaringer på forskjellene internt i Norden, og mellom nordiske land og andre vestlige demokratier.

Generelt, når en skal forklare forskjeller internt i Norden og resten av vesten når det gjelder kvinnerepresentasjon.

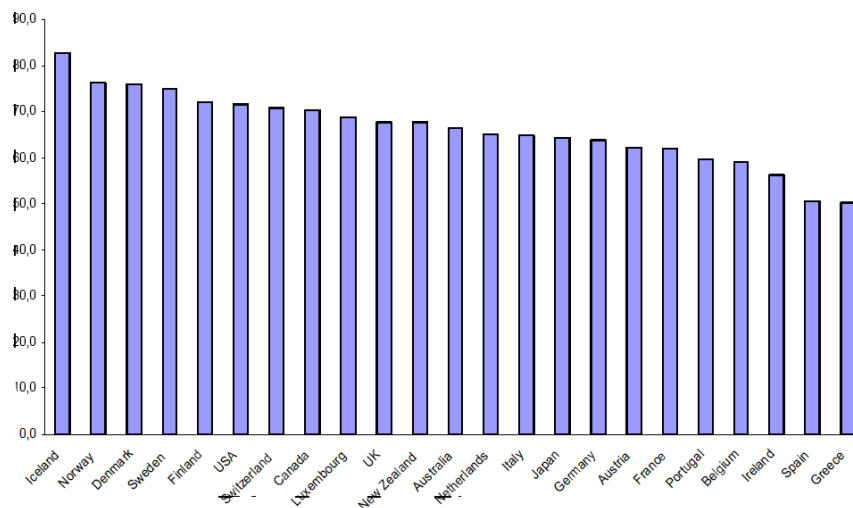
- 1) en strukturell forklaringsmodell som legger vekt på yrkesaktivitet,
- 2) det politiske systemets åpenhet for kvinneintegrasjon (politisk mulighetsstruktur) Det er en tradisjon i Norden for å slippe nye grupper til.
- 3) Kvinners egen organisering og mobilisering, og partienes rolle.

The upper 5 er de nordiske landene, men det er ikke så veldig store forskjeller om en sammenligner med USA og endel andre helt utviklede vestlige land. Men går en til kjernen av de katolske landene så er det betydelige forskjeller, men også i disse landene så har kvinne-deltakelsen økt ganske mye.

Female labour force as a percentage of female population in the Nordic countries, 15-64 years, 1960-2000

Female labour force as a percentage of female population, 15-64 years, in 2000

4. Kjønnsgap i verdier og partivalg

Få studier som kan sammenlignes direkte om verdier. Generelt små forskjeller mellom menn og kvinner med hensyn til verdier.

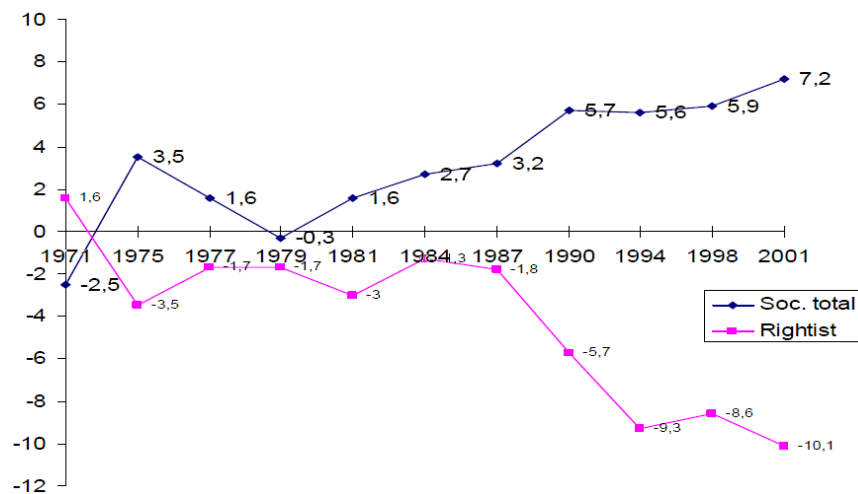
Funn indikerer at kvinner står mer til venstre på økonomisk h-v dimensjon, har flere grønne verdier og religiøse sammenlignet med menn. Forskjellene er imidlertid relativt små.

Voting by gender in the Nordic countries, 1989-91																			
	Denmark				Finland				Iceland				Norway				Sweden		
	M	F	Diff.		M	F	Diff.		M	F	Diff.		M	F	Diff.		M	F	Diff.
Left soc.	9	12	3		14	6	-8		14	13	-1		10	14	4		4	4	0
Soc. dem	37	39	2		22	22	0		15	16	1		33	34	1		37	37	0
Greens and Women All.	1	0	-1		5	8	3		3	17	14						2	5	3
Soc. conventional	46	51	5		36	28	-8		29	29	0		43	48	5		41	41	0
Soc. incl. greens	47	51	4		41	36	-5		32	46	14		43	48	5		43	46	3
Centrists p.	25	27	2		8	9	1		18	17	-1		19	20	1		23	29	6
Conservatives	16	14	-2		17	21	4		47	33	-14		23	22	-1		24	19	-5
Radical right	6	3	-3		6	4	-2						14	9	-5		9	5	-4
Right	22	17	-5		23	25	2		47	33	-14		37	31	-6		33	24	-9
N	399	418			522	472			579	586			911	908			1212	1159	
Socialist conventional, including left socialist and social democratic parties																			
Soc. incl. greens, also Women Alliance in Iceland																			
Right=combined support for Conservative and radical rightist parties																			

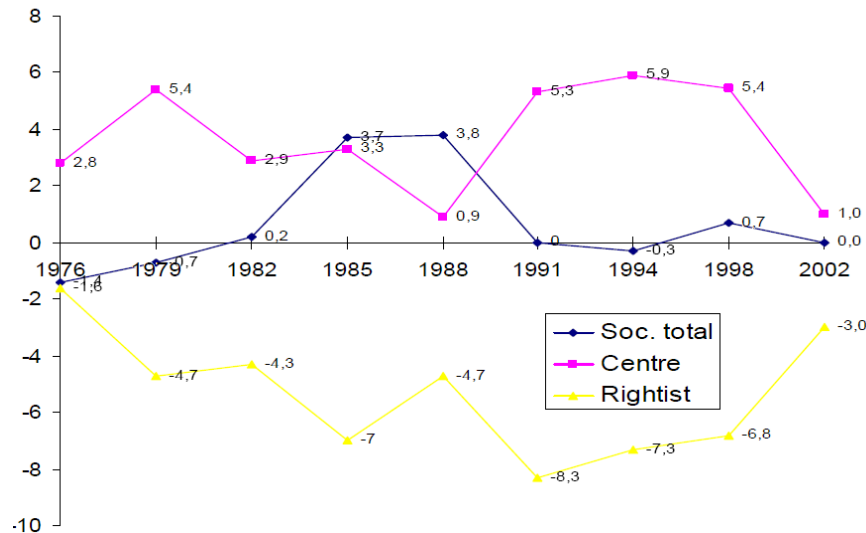
Når det gjelder oppslutning om sosialistiske partier så er det i Norge og Danmark at en får et moderne kjønnsgap. Om en inkluderer grønne og kvinnealliansen så finner en det samme på Island?

I alle land bortsett fra Finland er det en klar tendens til at menn slutter opp om høyre siden. I Sverige er det ingen særlig forskjell sentrum / sosialistisk.

**Trends in gender differences in voting behaviour
in Denmark, 1971-2001**

Trends in Gender differences in Sweden, 1976-2002

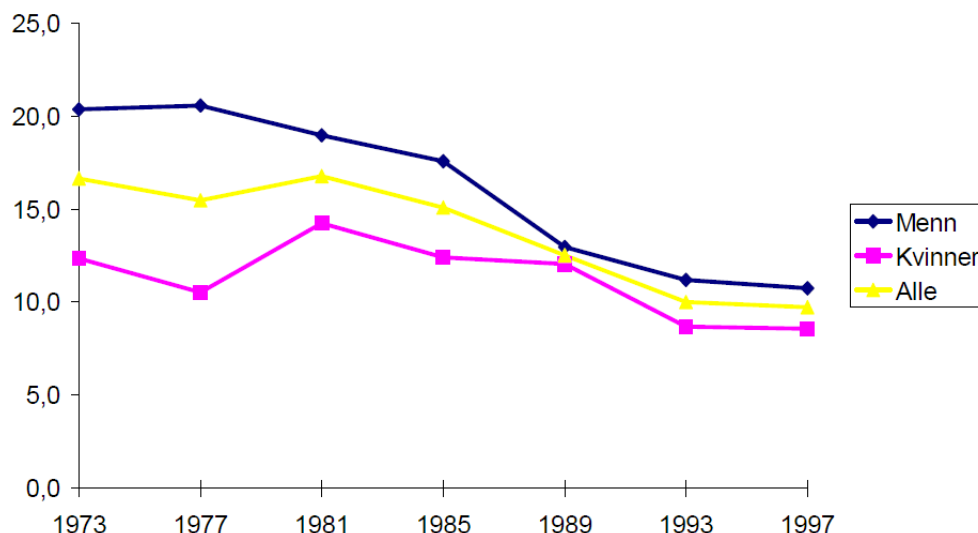
5. Kvinner i de politiske partiene

1. Kvinner som partimedlemmer
2. Selvstendige kvinneforbund innenfor partiene (den tradisjonelle/klassiske kvinneintegreringsstrategi)
3. Kjønnskvoter (den moderne kvinneintegreringsstrategi) (se tabell 4.3)
 - Kandidatkvotering: rettet mot nominasjonslistene ved at partiene har regler om at annen hver kandidat skal være en kvinne, altså rettet mot offentlige valg.
 - Partikvoter: Kvotering rettet mot partidemokratiet, altså "intern" kvotering i partienes egne organisasjoner.

De nordiske land har tradisjonelt hatt et høyt antall partimedlemmer, også der har de ligget på topp sammen med land som Østerrike, hvor ca 20% har vært medlemmer av partiene på 60 og starten av 70 tallet. Kvinnemobiliseringen har vært mens partienes plass i det sivile samfunn har blitt svekket. Partiene har styrket sin stilling på regjeringnivå i samme periode (statsstøtte) nedgangen i partimedlemskap finner en i alle nordiske land fra ca 20 prosentpoeng til 5-10 fra 60 tallet til år 2000.

Data fra medborgerundersøkelsen i Danmark viser en klart mindre andel kvinner, mens i Norge er det mindre forskjeller i Norge, 43% er her kvinner.

Utvikling av partimedlemskap i Norge etter kjønn, 1973-97

Det som bidrar til nedgangen er at menn i mindre grad er medlem av partiene, kvinner øker fra 70-80 tallet slik at forskjellene mellom kjønnene utjevnes, så går det ned med begge. Noe samme finner i andre nordiske land også. Nedgangen mellom 85-89 er en allmenn trend

Når det gjelder selvstendige kvinneforbund innenfor partiene (punkt 2 over) så er det slik at selvstendige kvinneforbund har vært sterkest utviklet i Finland og Sverige, hvor en har hatt egne kvinneforbund i de fleste partiene. Svakere i Norge, og ingen slik tradisjon i Danmark. I Norge har det vært i Ap siden 1891 og tilsvarene i alle eldre, men ikke i de nye som SV og FRP. det Kristensen kaller for den tradisjonelle eller klassiske kvinneintegreringsstrategien. Den moderne med kjønnskvolteringer (parti og kandidat) 4.4 er i pensumbidraget. Partikvoter har alle partier bortsett fra Høyre og FRP. I Danmark ble de innført på 60-70 tallet. men disse ble avskaffet i 1996. I de andre nordiske land har partikvoter blitt innført i partiene på venstre siden, Sverige og Finland er seinere ute enn Norge, og ordningen på Island kom på midten av 80 tallet som en følge av mobiliseringen ved kvinnealliansen.

Når et gjelder kandidatkvoteringer så er det bare norske partier (sentrum og venstre) som har dette, i Sverige er det bare sosialdemokratene som har dette. Finland og Island har barrierer mot å kunne ha slike kvoteringer, fordi i Finland er det velgerne som bestemmer hvem som kan velges ved at de krysser av på valglistene, og på Island har en primærvalg der partimedlemmene tildels velgerne er med på å bestemme, så kandidatkvoteringer er ikke relevant i disse landene. Kristensen diskuterer da til slutt dett med moderne versus tradisjonelle integreringsstrategier, Finland er klassisk mens Norge har klare moderne, Danmark mangler slike strategier. (Mulig dette skyldes forfatteren er fra Danmark og er kritisk til Danske partier)

Oppsummering er litt om eksamen, begreper, temaer

Først en liten kommentar: På Arbeiderpartiets landsmøte forrige helg ble det vedtatt full likestilling i alle partiets verv, samtidig som kvinneorganisasjonen ble lagt ned. Dette er i samsvar med at Ap har satset på den moderne formen for kvinnebevegelse, mens den tradisjonelle har blitt kuttet ut. (I samsvar med pensumbidraget, hvor den moderne er mer populær i Norge enn andre nordiske land.)

6. Den nye kvinnebevegelsen

Bergmans periodisering av utviklingen av den nye kvinnebevegelsen i de nordiske landene:

1. Kjønnssrolledebatten på 1960-tallet.

Denne fasen fikk størst innvirkning i Sverige (særlig hos sosialdem.)

2. Bevissthetsøkning og feministiske aksjoner.

På begynnelsen av 1970-tallet: selvstendige kvinneorganisasjoner i kjølevannet av studentbevegelsen og det nye venstre. I stedet for å arbeide gjennom de tradisjonelle kanalene, var siktemålet å bygge opp ikkehierarkiske, autonome og desentraliserte grupper.

Sterkest utbredelse: Danmark og Island, så Norge og Sverige, og sist Finland.

Særlig – fredsbevegelse, miljøbevegelse, anti-kjernekraft og minoritetsbevegelser. Disse kalles nye for å skille dem fra de gamle (fra det industrielle / før industrielle) samfunnet, som bondebevegelsen. Deltakelse i det gamle har gjerne vært grasrot, ad-hoc o.l. Deltakelse i de nye henger sammen med ny politikk, det er folk med postmaterielle verdier som gjerne deltar, flate organisasjoner, aksjoner er flate aktiviteter, som samsvarer med dette.

3. Kvinneprosjekter og feministisk motkultur fra midten av 1970-tallet:

- informasjonsspredning (Forlag, tidsskrifter, bokhandlermm.)
- sosial kommunikasjon (kaféer, feriehus mm)
- sosial tjenester (rådgivning, terapi, sentre for mishandlede kvinner mm)
- kultur, undervisning, forskning

4. Inn i de offentlige institusjonene på 1980-tallet: Institusjonalisering, spesialisering og profesjonalisering. Karakteren av en sosial bevegelse avtar. Mange av kravene som kvinnebevegelsen hadde stilt blir en del av den offentlige politikken, likestillingsinstitusjoner blir opprettet. Samsvarer med Helga Hernes beskrivelse av nordiske land som kvinnevennlige stater, eller ”statsfeministiske”.

Den nye kvinnebevegelsen vokste opp ved siden av den ”tradisjonelle” utgaven. Bergman gir en framstilling av den nye i en komparativ nordisk sammenheng. Delt i 4 faser.

Danmark og Finland betraktes som motpoler. I Danmark var kvinnebevegelsen en viktig del av nye venstre, som hadde stor oppslutning på venstresiden i Danmark. Kjennetegnet var en feministisk motkultur, kulturfestivaler, sommerleier og konfrontasjoner. I Finland var den svaklivet og kortlivet, og ble fort partipolarisert og knyttet til kommunistene, særpreget ble borte. I Norge og Island var den nye

kvinnebevegelsen mer rettet til å bli integrert i eksisterende, med krav til likestilling, noe Sverige og Danmark var mer skeptiske til.

7. Grasrotdeltakelse (aksjonsdeltakelse)

Togebys data er basert på en survey-undersøkelse som ble gjennomført i alle de fem nordiske landene i 1987. Hva er grasrotdeltakelse mer konkret? I

undersøkelsen spørres det om:

- Offentlige møter og høringer, protestmøter
- gi økonomisk støtte til en bestemt sak, kjøpe klistremerker, bøker, T- shirts
- Skrive under opprop
- gå i demonstrasjonstog, demonstrasjoner
- delta på festivaler, solidaritetsfester/støttearrangementer
- delta i en aksjon, husleie-, undervisningsboikott, okkupasjon

Det ble spurt om deltakelse i disse grasrotdeltakelses-formene og hvilke saker som mobiliserer for til slik deltakelse. Deltakelse de *to siste årene*.

En trenger ikke være medlem for å delta i en grasrotbevegelse.

Hvem forventes å delta?

Togebys tre hypoteser:

1. Grasrothypotesen: De som ikke deltar i valgkanalen/konvensjonell politisk deltakelse, vil delta i grasrotdelt. De som har få ressurser og som ikke når opp i den konvensjonelle politikken, vil bruke aksjoner i stedet.

Olsen og Sætren i "Aksjoner og demokrati" basert på norske data (Aksjoner og Demokrati fra 1980): Sannsynligheten for deltakelse i aksjoner stiger med økende avstand fra rutinepolitikkenes maktposisjoner og beslutningssentra.

Her er den avhengige variabelen grasroten – det er folket, de som ikke ellers deltar i politikken som deltar i slike organisasjoner.

2. Mobiliseringsteorien: Det er nye sosiale grupper som tidligere har stått utenfor eller som mobiliserer for alternative verdier og synspunkter, som vil delta mest. Aksjoner er en måte å nå fram for nye sosiale grupper med nye verdier som ikke er integrerte i partiene og i det etablerte organisasjonssamfunnet.

Fra Danmark: de "nye" sosiale gruppene er kvinner, de høyt utdannede, mellomlagene/den nye middelkassen, unge aldersgrupper, kohorter. Også forbundet med støtte til de "nye" venstresosialistiske partiene.

Aksjonene er på en måte nye gruppers forsøk på å få sine verdier til å bli gjeldende i det politiske system, og det er grupper som står utenfor det etablerte. Springer ut av Danmark, som kvinner, de høyt utdannende, mellomlagene.. Også knyttet til "Det Nye Venstre". At middelklassen og de høyt utdannede trekkes inn har med nye verdier å gjøre

3. Suppleringssteorien: Grasrotdeltakelse kommer i tillegg til deltakelsen i den konvensjonelle valgkanalen, for kanskje å nå hurtigere og mer effektivt fram i spesielle saker. Aksjonene brukes av de politiske taperne i valgkanalen. De som forsøker å vinne fram med aksjoner når de har tapt i den numeriske kanalen (en variant).

Hvis en person eller en gruppe taper en kamp om en sak gjennom en avstemning i storting eller kommunestyre så fortsetter de kampen gjennom aksjonene

Vanskelig å teste når en ikke har data om konvensjonell politisk deltakelse. Togeby forventer at supplerings teorien vil lavere sammenheng mellom sosial struktur og partivalg sammenlignet med mobiliseringsteorien.

Togeby: Supplerings teorien kontrasteres særlig med mobiliseringsteorien. Den innebærer at deltakelsen er mindre konsentrert om spesielle sosiale grupper og politiske partier, derfor generelt lavere sammenhenger med disse variablene.

Egentlig er forskjellen mellom de to teoriene basert på sammenhengen mellom konvensjonell valgkanaldeltakelse og grasrotdeltakelse:

Grasrothypotesen er de som ikke deltar i konvensjonell politikk som deltar, suppleringshypotesen at det er de som er opptatt av vanlig valgting som deltar.

Ideelt sett

	Grasrothyp.:		Supplerings teorien	
	Grasrotdelt.		Grasrotdelt.	
Konv. delt:	Lav	Høy	Lav	Høy
Lav	0	100	100	0
Høy	100	0	0	100
Negativ korrelasjon		Positiv korrelasjon		

Den empiriske analysen

Knyttet til sammenhengen mellom tradisjonelle sosialstrukturelle var. og deltakelse og partivalg og deltakelse.

Unge, høyt utdannede, nye middelklassen og offentlig sektor ansatte deltar mest. Utdanning har større betydning for de yngre enn for de eldre. Forskjellen mellom de sosiale gruppene er størst i Norge og Danmark, minst i.. hm..

Alder: De unge deltar mest

Forskjellene mye større i D, N og I enn i F og S.

Utdanning: Ser på effekten i to aldersgrupper (under/over 40 år). Samspill: Effekten størst i den yngste aldersgruppen. Effekten av utdanning og også samspilleffekten mellom alder og utdanning med hensyn til grasrotdelt. er størst i D og N.

Sosial klasse:

Den nye middelkl. (mkl.) (slik vi definerer den) deltar mest, og det er en klar effekt av både utdanning og sektor ved at det er offentlig ansatt og de høyt utdannede innenfor den nye mkl. som deltar mest. Disse mønstrene er mye klarere i N og D, kanskje også I enn i F og S.

Kjønn:

Ikke signifikante kjønnsforskjeller i noen land. Ser effekten av kjønn i sammenheng med alder og utd. og finner at: Kjønnsforskjellene er størst i de yngste aldersgruppene i D og N, men ikke i de andre landene. Det samme

gjelder for utdanning: Betydelige kjønnsforskjeller blant de høyt utdannede i D, N og også I, men ikke i F og S

Partivalg:

Først og fremst venstresos. og grønne partiers tilhengere som deltar. Dette veldig klart i D, N og I, men mye mindre klart i F og S. I Norge også partiene i sentrum har velgere som deltar mye.

I Danmark og Island er korrelasjonen mellom kjønn og partivalg sterkere.

Konkl. Grasrotdeltakelsen stemmer best med mobiliseringsteorien for D, I og N, med suppleringssteorien for S, mens det er litt vanskelig å fastslå for Finland,. Stemmer ikke med noen av teoriene. I Sverige hvor den er på et så høyt nivå, er den økende "konvensjonell".

I Sverige er det få forskjeller mellom de sosiale gruppene og det er høy deltakelse, så da virker det som om den supplerer andre konvensjonelle former, mens det er mobiliseringen av nye grupper som særlig kjennetegner Norge Danmark og is.

For Finland: Nærhet til USSR i 87, det grønne partiet ble dannet på denne tiden.

Some of Togeby's empirical findings

The extent of participation

	D	F	I	N	S	Average
Sign. petition	19	8	14	16	31	17,6
Econ. support	13	8	13	11	25	14,0
Att. public meet.	11	3	8	9	10	8,2
Att. festivals	7	6	9	4	8	6,8
Demonstrat.	9	2	4	6	10	6,2
Actions	3	1	2	2	1	1,8
At least one	31	18	25	26	46	29,2

The issue content of participation

	D	F	I	N	S	Average
Environment and poll.	9	5	7	9	14	8,8
Peace/disarm.	7	6	8	8	11	8,0
Establ. and closing down						
Institutions	12	2	4	6	10	6,8
Other internat. q.	4	4	4	5	8	5,0
Education	7	3	6	4	5	5,0
Nuclear power ¹⁾	4	2	5	6	7	4,8
gender equality	2	1	6	2	2	2,6
Some issue or the other	31	18	25	26	46	29,2

¹⁾ In Norway: Waterpower was also mentioned

The overall index for grass roots participation

(based on Sign. petition, economic support, attend public meetings and joining demonstrations)

	D	F	I	N	S
0 activities	70	85	62	75	55
1	16	10	21	15	25
2	8	3	9	5	11
3	3	1	5	3	6
4 activities	3	1	3	2	3
High grass roots part.(2-4)	14	5	17	10	20

Grass roots participation and party choice, according to party families

	D	F	I	N	S
Other left soc.	54	31	28		
Main left socialist p.	31	8	44	38	33
Greens	22	14			27
Liberal p.	15			17	18
Social dem.	16	6	11	6	20
Christian p.	11	6		14	
Agrarian p.	6	5	11	11	16
Conservative p.	6	2	16	7	12
Radical rightist p.	4	3		5	
Non-voters	6	2	7	8	28
All	14	5	17	10	20
Eta (strength of corr.)	0,33	0,24	0,29	0,31	0,14

Portion of voters who participate

Other left. soc: Democratic Alt. in Finland, Women's List in Iceland

Forelesning 11: Oppsummeringsforelesning

1. Om eksamen, sensorveiledning mm.
2. Hvordan begreper, modeller og teorien fra de to første forelesningene ble brukt videre i kurset
3. Oversikt over tema for de enkelte forelesningene

Sensorveiledninger fra tidligere år finnes tilgjengelig på instituttet, slik at en kan kopiere dem på instituttet. Grunnen til at ikke alle er tilgjengelig er at det er en krav på tilgjengelig er det som gjør at en kan klage. Ikke alle er tilgjengelig, det har med at en kan gi samme kortspørsmål på nytt igjen (så en slipper å lage unike og sære oppgaver).

Fra første forelesning:

Skoleeksamen:

En essayoppgave og to kortspm.

Valg mellom to essayoppgaver.

3 kortspm. Dere skal svare på to.

Essayoppgaven teller 60%, kortspm. 40% samlet.

Eksempler på kortspm. Ligger på classfronter. Bør gjennomgå etter forelesningene individuelt eller på kollokviegruppe.

Sensorveiledningen til eksamensoppgavene vil bli lagt ut på classfronter like etter eksamen (samme dag eller dagen etterpå).

Svar skal være ”Fyllestgjørende og detaljert”, ikke samme kvalitet som en seminaroppgave, men gode besvarelser er på fra 6-12 sider, kanskje 15 sider. Noen tidligere oppgaver er fra da en hadde 5 timer på seg.

Når det gjelder kortspørsmål er det konkrete ting, en skal kunne ting fra en eller ot artikler, og skrive 1-2 sider på hvert kortspørsmål.

Notatene er ment som et virkemiddel i forelesningene, det er derfor de blir fjernet etter forelesningene..

Oversikt over forelesningene:

1. Grunnleggende begreper, modeller og teorier. 1.-2. gang
2. Valg, konfliktlinjer, politiske partiet i Norge, inkl. valgordningene. Vekt på historisk utvikling. 3-5. gang.
3. Partier og partisystemer i de nordiske landene.
- 6.-7. gang
4. Nasjonalforsamlingene og den utøvende makt i de nordiske landene. 8. gang
5. Folkeavstemninger. 9. gang
6. Kjønn og politikk, Sosiale bevegelser, aksjoner og interesseorganisasjoner. 10. gang

Hvordan de tingene vi har brukt på de to første forelesningene har en sammenheng med resten.

Et eksempel mellom sammenligning mellom land er Artes bok, Tøgebys bidrag et annet.

Studier av enkeltland er Heidar og Bertntsens gjennomgang av ett og ett land bra. Inntaksprosessene det vi har studert, med vekt på politiske partier, nasjonalforsamlinger, hvordan folk stemmer, sosial struktur som ligger i omgivelsene til det politiske systemet og i noen grad er avgjørende for stemmegivning. Stemmegivning er et viktig virkemiddel på hvordan påvirke systemet. Det er inntakssiden som omtrent hele tiden har vært i fokus.

Forelesning 1-2. Grunnleggende begreper, modeller og teorier.

1. Om kurset på innføringsemnet

2. Hva er komparativ politikk?

- Sammenligninger av land
- Studier av enkeltland
- Inntaksprosessene (Eastons modell)

Peters eks. på typer av studier innenfor KP

3. Sosial struktur

Hva det er og de ulike dimensjonene. Sosial struktur – grunnleggende forhold i samfunnet, sosial klasse, religiøs, medlemskap i .. utdanning, osv.

4. Konfliktlinjer

Definisjon

Overlappende versus kryssende konfliktlinjer

5. Politisk ideologi

Definisjon.

Den vurderende og den kognitive komponenten

Ulike måter å betrakte ideologi på

6. Høyre og venstre

Den "før-industrielle", "industrielle" og "post-industrielle" betydningen. Høyre og venstre begrepene har en enorm absorberende rolle til å ta opp i seg de sentrale stridsspørsmål i politikken i enhver tidsperiode.

7. Politisk kultur

Hva det er, definisjon

Kjente studier

Sentralt i politisk kultur er holdninger verdier kunnskaper og overbevisninger (beliefs) i befolkningen, på mange måter en samlebetegnelse som inneholder holdninger verdier og ideologier som er tilstede i en befolkning eller i eliter.

8. Modeller innenfor valg- og konfliktlinjeforskningen

Den europeiske og den amerikanske valgforskningsmodellen

Alignment, dealignment og realignment

Skille mellom den europeiske og amerikanske valgforskningsmodellen. (eur: osial kultur og holdninger)

9. Modeller for de politiske partienes organisasjon.

Elite-/kaderpartiet

Massepartiet

Catch all-partiet/Folkepartiet

Kartellpartiet

Nettverkpartiet

10. Politiske partier inndelt i partifamilier

Med utgangspunkt i Mair og Mudde for inndeling.

Kriterier for inndeling

De konkrete partifamiliene og hva de står for i forhold til historisk opprinnelse og ideologi

11. Partisystemer

Definisjon

Dimensjoner: Hva de innebærer og mål for dem:

- valgvolatilitet
- fragmentering
- polarisering

Partisystemtypologier

- Hva det er, utviklingen av slike typologier historisk
- Sartoris typologi: Topartisystem, moderate og ekstremt/polarisert flerpartisystem

Sartori la vekt på som flere andre forskere at skillet mellom to og flerparti systemer ikke var særlig fruktbart.

Hva kjennetegner et partisystem og hva skiller det fra å studere partier. Systemer er partier og relasjonene mellom dem i et gitt land.

12. Relevante forhold når det gjelder de politiske systemene, nasjonalforsamlingen, regjeringen, statsoverhodet

Nasjonalforsamlingen.

Ett eller to kammer.

Typer av tokammersystem

Makt: Symmetrisk eller asymmetrisk

Sammensetning: Kongruent eller inkongruent

Parlamentarisme

Parlamentarisme – motsatsen er presidentstyre

Regjeringen/den utøvende makt

- Hvor mange partier i regj
- Parlamentarisk basis: mindretalls-, flertallsregjering
- Blant flertallsregjeringene: Minste vinnerregj. og overtallige regj

Republikk versus kongedømme

Presidentstyre/presidensialisme

Semi-presidensialisme

Semi-presidensialisme: Parlamentarisme kombinert med en relativt sterk president.

Hvordan de forskjellige begrepene fra de første forelesningene er brukt videre i forelesningene.

3. Sosial struktur

- som konfliktlinjer (stemmegivning ved valg og ved folkeavstemninger, se under modeller nedenfor)

- som variabler som kan forklare variasjoner i politisk deltakelse

Det er mulig at det er flere steder hvor det er brukt men disse to er viktige

4. Konfliktlinjer

- En betydelig del av kurset har dreid deg om det:
- Rokkan og de norske konfliktlinjene, de forskjellige konfliktlinjene og hvordan de virker sammen i Norge, dels også i de andre nordiske landene.
- Nye konfliktlinjer på 1970-2000-tallet. Skille mellom strukturelle (utgangspunkt i sosial struktur) og holdnings-/verdibaserte eller ideologiske. Dette ble tatt opp under modeller (pkt. 8).
- Ulike konkrete verdibaserte konfliktlinjer
- Spørsmålet om konfliktlinjer og akser. Den territoriell-kulturelle og den funksjonelle-økonomiske aksen.

Konfliktlinjer er en betydelig del av kurset, Rokkan og de norske konfliktlinjene, i noen grad også i andre land, nye, fra 1970 tallet og fremover. Et viktig skille er her mellom strukturelle konfliktlinjer, sosial struktur, og holdninger / verdibaserte konfliktlinjer som en alternativ type konfliktlinjer som gjerne har fått større betydning over tid.

Når det gjelder akser så er det to akser: Territoriell-kulturelle og funksjonell-økonomisk. Dette er ikke en konfliktlinje som er den territo-ku eller funk-økonomisk.

5. Politisk ideologi

Aardals analyse er analyser av ideologisk struktur, de 4 dimensjonene som framkom gjennom faktoranalysen. Ideologi og partivalg. Aardals analyser. Knutsens analyse av holdning til natur- og miljøvern og framveksten av disse holdningene som en konfliktlinjedimensjon (holdning til natur- og miljøvern og partivalg)

Aardals 4 dimensjoner, og ved siste valget 6 dimensjoner. 6 ideologiske dimensjoner. Analyserer sammenheng mellom ideologi og partivalg utfra norske data. Her trenger en ikke vite så mye om selve analysen, bare resultatene og hva faktoranalyse er. (finner ting som går sammen)

6. Høyre og venstre

Ulike betydninger, gjennom navn på politiske partier.

Partiene Venstre i N og D og Vänsterpartiet i S, Vänsterförbundet i F, SV i N.

7. Politisk kultur

Har ikke blitt studert i detalj:

Holdninger og stridssp. hos Aardal

Politisk kultur i de nordiske landene har vi vært inne på,

Dette er de ideologiske skillelinjene som kommer til uttrykk på alle nivåer i politikken i Norge i dag.

Konsensusmodellen, den lange perioden med sosialdem. styre i N, S og delvis D.

Konsensusmodell – det at beslutningstakerne er inn ordnet å komme fram til konsensus. Den lange perioden med sosdem er uttrykk for kultur, sier noe om verdier og holdninger i befolkningen.

8. Modeller innenfor valg- og konfliktlinjeforskning

Ikke fokusert så mye på kompliserte modeller slik som de kausalmodellene vi satte opp.

Sosial struktur → partivalg (mange bidrag)

Rokkan

Stemmegivning ved folkeavstemninger, Ringdal og Valens bidrag

Politiske holdninger → partivalg (Knutsen, Aardal)
Politiske holdninger og EU-stemmegivning (Aardal m. fl.)

Listhaug om klassestemmegivning:

sektor, utd. generasjon som forklaring

Listhaug, Huseby og Matland et al. mellomliggende var som kan forklare kjønnsforskj.:

sosialstrukturelle var (alder, utd. yrkesakt., sektor)

De strukturelle eller interessebaserte forklaringene på kjønnsforskjellene og de verdi- eller kulturbaserte forklaringene.

Implisitt mellom sammenheng mellom sosial struktur og partivalg gjennom mange bidrak eks rokkekan..

Implisitt i modellen sosial struktur med verdier som mellomliggende og stemmegivning som avhengig variabel (Aardal om EU)

Nb: I Listhaug om kjønn, sosial struktur, verdier og holdninger og partivalg:

Modellen som er presentert bygger på logikken i europeisk valgforskningsmodell.

I mange av disse bidragene er det den europeiske valgforskningsmodellen som ligger til grunn, brukt implisitt av og til eksplisitt.

Knutsen. de nye konfliktlinjene, verdiers betydning gjør at de sosialstrukturelle konfliktlinjene kommer til uttrykk som følge av verdiers betydning for partivalg. Verdier trekker sosiale grupper med deg, så og si.

Alignment, dealignment og realignment har vi nevnt i diskusjonen av konfliktlinjene.

9. Modeller for de politiske partienes organisasjon

Mer som en bakgrunn for perspektiver og endringer i partiene.

Selve partiorganisasjonen og utviklingen av den har ikke stått særlig mye i fokus i kurset.

10. Politiske partier inndelt i partifamilier

Ble brukt i vår sammenlignende framstilling av partiene i de fem nordiske landene.

Brukt i framstilling av sammenligning av partier og partisystemer i nordiske land.

Stor modell over tre pp slides hvor partiene i partifamiliene i tre nordiske land ble satt opp.

11. Partisystemer

Gjennomgått for hvert av de nordiske landene.

Analyser over tid av dimensjonene oppslutning om partiene i fempartimodellen, fragmentering, polarisering og volatilitet. Sartoris modell nevnt i forbindelse med endringer i partisystemene i de nordiske landene

De fire dimensjonene dannet basis for den mer kvantitative sammenligningen mellom partifamiliene i de nordiske land.

Sartoris modell -. den polariserte er aktuell særlig for Finland fram til 1980 tallet, mens den moderate femparti modellen har passet bedre for andre nordiske land.

12. Relevante forhold når det gjelder... .

Tokammersystem, nevnt i forbindelse med den historiske utviklingen av de politiske systemene i D og S

Sverige og Danmark hadde tokammersystem til 1970 og 1953.

Typer av regjeringer

Hvor mange partier (ettparti og koal.) og forholdet til nasjonalforsaml. (mindretalls-, minste vinner- og overtallige regj). brukt til å beskrive regj. i de fem nordiske landene.

Parlamentarisme diskutert i forbindelse med den politiske utviklingen i de nordiske landene.

Republikker: Finland og Island

Semi-presidensialisme: Finland

Parlamentarisme, forekomst av investitur. Regler for hvordan en skal danne en regjering, det må være en avstemning om regjering i nasjonalforsamlingen.

Semi presidensialisme har blitt borte i Finland på 80 og 90 tallet.

Forelesning 3 og 4: Det norske partisystemet, konfliktlinjer og endringer i partisystem og konfliktlinjer

1. Utviklingen av partisystemet fram til ca. 1940
2. Nærmere om de økonomisk-funksjonelle konfliktlinjene
3. Utviklingen av partisystemet etter 1945
4. Klassestemmegivning i Norge 1957-89. Listhaug
5. Kjønn som partipolitisk konfliktlinje. Listhaug, Huseby og Matland
6. Natur- og miljøvern som partipolitisk konfliktlinje. Knutsen
7. Politiske holdningsdimensjoner/ideologiske dimensjoner som konfliktlinjer. Aardal

Hva ligger i en konfliktlinje?

Slik som vi har diskutert det i kurset er det to typer konfliktlinjer: strukturelle, og ”verdi / holdning / ideologi”. Tre siste er det samme. En holdningsbasert dimensjon er en verdi/holdning konfliktlinje, I følge den Europeiske konfliktlinjemodellen er det den strukturelle og holdningsbaserte, Begge er konfliktlinjer.

Det er ikke viktig å kunne detaljer men sånt som at ”det liberale partiet var det største borgerlige på 50-60 tallet mens senterpartiet var størst på 70 tallet” så er det bra. Ulike regjeringer, for Norge bør en kunne en god del, særlig for etterkrigstiden, for andre land bør en kunne hovedpunkter som fremstilt på forelesning.

Så, om de enkelte forelesningene:

Den første forelesningen om partisystemet fram til 1940 – kan oppsummerings De forskjellige linjene er knyttet til forskjellige akser.

Rokkans konfliktlinjer og konfliktlinjeakser

Konfliktlinjeaksene:

Den territorielle/kulturelle og den funksjonelle-økonomiske aksen

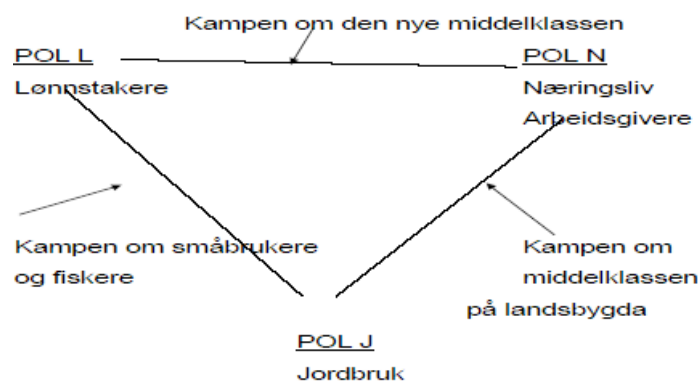
Konfliktlinjene:

1. En territoriell motsetning mellom senter og periferi
2. En sosio-kulturell motsetning
3. Den religiøse konfliktlinjen
4. En moralsk motsetning
5. Konflikten i arbeidsmarkedet
6. Konflikten i varemarkedet
7. Utenrikspolitisk konfliktlinje knyttet til Nato-medlemskapet og vestorienteringen.

Rokkans diskusjon fra midten av 60 tallet fikk med seg mange forhold som seinere har vist seg å ha stor betydning.

Klasse – kjønn holdning til natur og miljø og verdibaserte konfliktlinjer generelt.

Rokkans modell over valgfronter: Den funksjonelle-økonomiske aksen

Forelesning 5. Valgordningene i Norge - og de andre nordiske landene.

1. Oversikt over hovedtyper av valgordninger
2. Utviklingen av stemmeretten i Norge
3. Utviklingen av valgordningene i Norge
4. Valgordningene i de andre nordiske landene.

Her bør en kunne årstallene for de forskjellige valgordningene. D'Hunt og Sainte Lague og fra 1989 med utjevningsmandater. 1814, 1906, 1921, 1953 1989 og 2005, da de ble implementert for første gang.

Forelesning 6: Politiske partier og konfliktlinjer i de nordiske landene

1. Historisk oversikt over viktige trekk ved den politiske utviklingen i de fem landene.
2. De skandinaviske fempartimodellen. Presentasjon av modellen, begrunnelsen for den og forankringen i konfliktlinjene
3. En presentasjon av partiene i hvert land, og oversikt over oppslutningen ved valg etter andre verdenskrig ved gjennomsnitt for hvert ti-år.
4. En oversikt over hovedtrekk ved særtrekk ved partisystemene

Det er mange fellestrekk i de nordiske land, men hva er særtrekkene med partiene og strukturen i de nordiske land.

Berglund og Lindstrøm snakker om den skandinaviske 5 parti land, men bruker alle 5 nordiske land, så burde hett "den nordiske 5 parti modellen".

Forelesning 7: Nye partier og konfliktlinjer i de nordiske landene. Endringer i partisystemene

1. Nye partifamilier, og nye enkeltpartier utenom definerte partifamilier
2. Endringer i partisystemene ved hjelp av empiriske systematiske data
3. Arters diskusjon av endringer i partisystemene i de nordiske landene

Valgvollatitet, fragmentering og polarisering er metoder for endring.

Arter har 7 punkter her må en kunne alle 7 punktene. Og trekker slutning utfra 7 punktene har bare gjennomgått begrensede endringer men partiprogrammene har blitt mer omfattende endret.

Når det gjelder Island så ble det liberale partiet dannet i 1999 så da er det 5 parti her – og det er det dannet et nytt sosialdemokratisk parti mens det gamle er en del av den rødgrønne bevegelsen. (folkealliansen og kvinnebevegelsen, med utbrytere til det nye partiet)

Forelesning 8: Nasjonalforsamlinger og den utøvende makt i de nordiske landene.

1. Regjeringene
2. Nasjonalforsamlingene
3. Presidentmakten på Island og i Finland
4. Den skandinaviske parlamentarismen
5. Den nordiske styringsmodellen ("The Nordic form of government").

Korporatisme er under her

Forelesning 9: Folkeavstemninger i Norden

1. Ulike typer av folkeavstemninger
2. Folkeavstemninger i Norden
3. Sosial struktur og stemmegivning ved Euavstemningene i Finland, Norge og Sverige i 1994
4. Politisk ideologi (holdningsdimensjoner) og stemmegivning ved EU-avstemningene i Finland, Norge og Sverige i 1994

Ulike typer, 4 strukturelle og verdibaserte konfliktlinjer ved de ulike folkeavstemningene.

Forelesning 10: Kjønn og politikk i Norden. Sosiale bevegelser og aksjoner i de nordiske landene

1. Utviklingen av kvinners medborgerskap og kvinnemobilisering i formelle representative institusjoner
2. Generelt om politisk deltakelse
3. Kvinners politiske deltakelse, kjønnsforskjeller i politisk deltakelse
4. Kjønnsgap i verdier og partivalg?
5. Kvinner i de politiske partiene
6. Den nye kvinnebevegelsen
7. Grasrotdeltakelse